

О.В. Юркова

**ДОКУМЕНТИ
ПРО СТВОРЕННЯ
І ПЕРШІ РОКИ ДІЯЛЬНОСТІ
ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
АН УРСР**

1936-1941

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

О.В. ЮРКОВА

ДОКУМЕНТИ

ПРО СТВОРЕННЯ

І ПЕРШІ РОКИ ДІЯЛЬНОСТІ

ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ

УКРАЇНИ АН УРСР

1936-1941

КИЇВ-2001

Юркова О.В. Документи про створення і перші роки діяльності Інституту історії України АН УРСР (1936-1941 рр.): - К.: Інститут історії України НАНУ, 2001. - 210 с.

Документи, представлені в даному дослідженні, розповідають про час створення та перші (довоєнні) роки функціонування Інституту історії України НАН України. Це маловивчений і найбільш трагічний період діяльності провідної науково-дослідної установи історичного профілю в Україні. В збірнику також наводяться короткі біографічні дані про перших наукових співробітників Інституту, подається бібліографія їхніх праць за 1936-1941 рр.

Для істориків, архівістів, бібліографів, викладачів вузів, студентів.

Затверджено до друку Вченою радою Інституту історії України НАН України

ISBN 966-02-2247-5

© О.В. Юркова,
передмова,
археографічне
упорядкування
документів,
примітки,
показчик імен

Минуло вже 65 років, як у липні 1936 р. в системі Академії наук УРСР був створений Інститут історії України – спеціальна науково-дослідна установа для вивчення історії України.

До висвітлення тих або інших аспектів діяльності Інституту історії України (ІУ) науковці звертались вже не раз¹. Незважаючи на начебто великий обсяг написаного про цю поважну наукову установу залишається ще багато нез'ясованих питань. Однією з найменше вивчених сторінок ІУ є період його створення та перші, довоєнні, роки функціонування. Сучасні дослідники практично не мають уявлення не лише про багатющу історіографічну спадщину своїх попередників, а й взагалі про тематику їхніх досліджень. Щобільше, доводиться із жалем констатувати, що навіть у нещодавно підготовленому ґрунтовному біобібліографічному довіднику “Вчені Інституту історії України”² не названі прізвища всіх наукових співробітників Інституту, які працювали у 1936-1941 роках, деякі ж вчені зараховані до його складу помилково. Недостатньо відомо і про функціонування у 1940-1941 рр. Львівського відділення ІУ та його особовий склад³.

---

¹ Див.: *Комаренко Н.В.* Установи історичної науки в Українській РСР (1917-1937 рр.). – К., 1973; *Санцевич А.В., Комаренко Н.В.* Развитие исторической науки в Академии наук Украинской ССР. – К., 1986; *Санцевич А.* Інститут історії України Національної академії наук України: Історіографічний нарис: До 60-річчя установи. – К., 1998; *Коваль М.В., Рубльов О.С.* Інститут історії України НАН України: перше двадцятиріччя (1936-1956 рр.) // УІЖ. – 1996. – № 6. – С.50-68 та ін.

² Вчені Інституту історії України: Біобібліографічний довідник. – К., 1998. – 426 с.

³ Звичайно, було б перебільшенням казати, що про діяльність Львівського відділення ІУ нічого не написано. Див., приміром: *Рубльов О.С., Черченко Ю.А.* Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції (20-50-ті роки ХХ ст.). – К., 1994. – С.194-205; *Кондратюк К., Лучаківська І.* Західноукраїнська інтелігенція у перші роки радянської влади (вересень 1939 – червень 1941 р.) // Вісник Львівського університету. Серія історична. Вип.33. – Львів, 1998. – С.178-185; *Галайчак Т., Луцький О.* Інститут суспільних наук: сторінки історії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Збірник наукових праць. – Вип.7. – Львів, 2000. – С.16-56; *Юркова О.* 3 історії створення та діяльності Львівського відділення Інституту історії України (1940-1941 рр.) // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий науковий збірник. – Вип.4. – Студії на пошану Руслана Пирого. – К., 2001. – С.379-392.

До певної міри це сталося через відсутність наукового архіву Інституту історії України за 1936-1943 рр.: документи загинули під час війни. А негласна ідеологічна заборона згадувати прізвиська репресованих торкнулася й імен загиблих під час масових чисток співробітників ІУ (зокрема, В.В. Гуристримби, К.Ф. Гребенкіна, Т.Т. Скубицького, Г.Я. Слюсаренка, Є.Д. Сташевського, М.Ф. Трегубенка). Крім того, не афішувалась робота в ІУ визначних українських вчених О.П. Оглоблина та Н.Д. Полонської-Василенко, які по війні опинились на еміграції.

Що ж до науковців Львівського відділення ІУ та впертого замовчування їхнього внеску в загальний доробок ІУ, то треба пам'ятати, що львівські співробітники ІУ були в переважній більшості учнями М.С. Грушевського (В.І. Герасимчук, Ф.Л. Голійчук, І.П. Крип'якевич, О.А. Терлецький), або учнями учнів М.С. Грушевського (І.І. Карпинець, С.Т. Білецький, О.Й. Прицак). Це, звісно, не могло не відобразитися на ставленні до їхніх праць в радянській історіографії, не кажучи вже про другу хвилю широко розгорнутої кампанії боротьби із школою М.С. Грушевського, кульмінація якої припала на 1946-1947 рр.

Взагалі, питань про діяльність ІУ у зазначений час більше, ніж відповідей. Вичерпний аналіз процесу створення і перших років функціонування ІУ та історіографічного доробку його наукових співробітників, сподіваємось, ще попереду. Ми ж зупинимось тут на деяких найбільш цікавих, на наш погляд, моментах з історії ІУ.

1. Чому Інститут історії України АН УРСР був створений саме в липні 1936 року?

В Академії наук це був вже не перший подібний заклад. Відлік історичним академічним установам поклала Кафедра історії українського народу, створена ще на початку діяльності Української академії наук і очолювана спочатку акад. Д.І. Багалієм, а згодом акад. М.С. Грушевським. У 1920-х рр. завдяки М.С. Грушевському розгорнула надзвичайно плідну роботу ціла мережа науково-дослідних установ історичного профілю, відомих як Історичні установи М.С. Грушевського. Вони мали кілька своїх періодичних серійних друкованих органів. Крім того, в складі Історично-

філологічного та Соціально-економічного відділів ВУАН існували і активно працювали комісії, скеровані на вивчення тих або інших аспектів історії України. Втім, вже на початку 1930-х рр. переважна їх більшість була ліквідована, а співробітники зазнали репресій. Ті ж комісії, що ще намагалися бодай номінально працювати, перестали існувати під час реорганізації ВУАН у 1933-1934 рр.

Проте у лютому 1934 р. як певна компенсація за ліквідовані науково-дослідні історичні заклади - постав Історично-археографічний інститут ВУАН, що мав репрезентувати історичну академічну науку. Однак його роботу по реалізації грандіозних планів з опрацювання проблем історії України, здійсненню різних археографічних проектів та обов'язковою для ідеологічної установи тих часів боротьбі із буржуазним націоналізмом та фашизмом в українській історіографії невдовзі було без зайвого галасу припинено. У листопаді 1934 р. Інститут, що нарешті розпочав нормально працювати, був ліквідований⁴. Можливо, спричинилося до цього перенесення столиці УСРР, коли разом із різними державними та партійними структурами із Харкова до Києва перебазувалась Всеукраїнська асоціація марксистсько-ленінських інститутів (ВУАМЛІН), яка в своєму складі мала Інститут історії. Останній навіть розмістився за тією самою адресою, що й Історично-археографічний інститут – бульвар Шевченка, 14.

До 1936 р. діяльність інститутів ВУАМЛІН, Інституту історії в тому числі, задовольняла КП(б)У. Проведена у 1934 р. широкомасштабна кампанія боротьби у ВУАМЛІН з “націоналістами, їх помічниками, примиренцями, троцькістами та науковими робітниками, які виявили гнилий лібералізм і втратили більшовицьку пильність”⁵, давала надії на те, що в інститутах ВУАМЛІН тепер зосередились лише справжні марксистські сили. ВУАМЛІН була зміцнена новим партійним керівництвом та цілим рядом нових наукових працівників. Науково-дослідні плани були складені на

---

⁴ Докладніше див.: *Юркова О.* Історично-археографічний інститут ВУАН: десять місяців діяльності // *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки.* – Вип.5. – К., 2001. – С.268-306.

⁵ Див.: *Шахар Г.* У ВУАМЛІН'і // *Під марксо-ленінським прапором.* – 1934. – № 1. – С.119.

основі рішень XVII з'їзду ВКП(б) і ХП з'їзду КП(б)У. Побудована на зразок Комуністичної академії суспільних наук та Російської асоціації науково-дослідних інститутів, ВУАМЛІН, як вважалося, проводила велику роботу з теоретичної розробки проблем комунізму, пропаганди марксизму-ленінізму, вихованню та підготовці марксистських кадрів наукових працівників.

У 1935 - першій половині 1936 рр. ВУАМЛІН працювала більш-менш плідно і стабільно. В цей період репресії її співробітників не зачепили. Асоціація мала свій періодичний друкований орган – “Під марксистсько-ленінським прапором”, що регулярно виходив. Плани 1935 р. були практично виконані. У березні 1936 р. відбулася I конференція молодих учених радянської України, де виступали здебільшого науковці ВУАМЛІН. Як повідомлялось, конференція свідчила про ріст молодих більшовицьких наукових кадрів, “здатних розробляти актуальні питання історії, філософії, економіки, радянського будівництва на основі багатющої ленінської спадщини, геніальних робіт вождя народів товариша Сталіна і практики соціалістичного будівництва”⁶ (підкреслено нами – О.Ю.).

Не можна нарікати і на роботу Інституту історії ВУАМЛІН. Згідно найголовнішого для Інституту завдання ЦК КП(б)У про підготовку марксистського підручника з історії України був складений план чотирьохтомника. На 1936 р. перший том вже був написаний (автори – К.Г. Гуслистий, Т.Т. Скубицький, Г.Д. Луканенко, Ф.О. Ястребов) і розпочалося його редагування (редактори – А.Х. Сараджев, В.М. Смольний, О.П. Дзеніс, Н.М. Войтинський)⁷ У липні передбачалося здати книгу до друку. Також до літа 1936 р. було написано більшість розділів 2-го та 3-го томів “Історії України”. Одночасно велися роботи по складанню хрестоматії з історії України. Було виконано і відповідальне партійне завдання: підготовлено до друку збірник статей і промов

---

⁶ Харченко П., Подосетник В. До підсумків конференції молодих учених України // Під марксистсько-ленінським прапором. – 1936. - № 2 (12). – С.124-133.

⁷ Див.: Зміст першого тому курсу “Історія України” // Під марксистсько-ленінським прапором. – 1936. - № 4 (14). – С.123.

Л.М. Кагановича про Україну за 1925-1932 рр. Завершувалася і підготовка збірника архівних документів про робітничий рух в Україні в революції 1905-1907 рр.⁸

Активно велася також в Інституті історії підготовка асистентів (аспірантів), які виконали учбові плани першого року навчання на “відмінно” (В.А. Дядиченко, В.Н. Котов, Ф.Є. Лось) та “добре”. На засіданнях Президії ВУАМЛІН 13 та 17 липня 1936 р. після підведення підсумків роботи асистентів були накреслені в загальних рисах їх плани роботи на другий навчальний рік, ставилося завдання опрацювання високоякісних дисертацій. “Найголовніше і найважче – попереду”, - резюмувала Президія.

То ж чому, коли все було начебто добре, була ліквідована ВУАМЛІН і разом з нею Інститут історії?

Знаменно, що у славнозвісній постанові ЦК КП(б)У від 23 липня 1936 р. “Про організацію в Академії наук УСРР Відділу суспільних наук” ніякого обґрунтування ліквідації ВУАМЛІН не давалося. Ліквідувати і на базі асоціації створити академічний відділ суспільних наук – і все, жодного пояснення. Начебто і так все зрозуміло: ВУАМЛІН виконала поставлене перед нею завдання розробки і втілення революційної теорії марксизму-ленінізму в практику соціалістичного будівництва. Пояснення подібного гатунку знаходимо і в історіографічних працях 1960-1970-х рр., проте в них вже вказувалось, що в роботі інститутів ВУАМЛІН були значні труднощі та недоліки, пов’язані із невдало добраними кадрами, а також тематикою, що не відповідала вимогам соціалістичного будівництва⁹. Звісно, ці пояснення здаються сьогодні якщо не недолугими, то, принаймні, далеко не повними і не точними. Справді, невже завдання “розробки революційної теорії марксизму-ленінізму”, а тим більше “втілення його в соціалістичну практику” можна було виконати впродовж п’яти років існування ВУАМЛІН? Та й якщо кадри та тематика досліджень інститутів ВУАМЛІН не задовольняли КП(б)У, то невже не можна було

---

⁸ Лебединський П. В інститутах УАМЛІН // Під марксистсько-ленінським прапором. – 1936. - № 3 (13). – С.152-153.

⁹ Див.: Комаренко Н.В. Установи історичної науки в Українській РСР. – С.75.

поміняти ці кадри та прилаштувати плани досліджень до завдань побудови соціалістичного суспільства, як це вже робили у 1934 р.? І хіба було простіше ліквідувати вже розбудовану структуру, ніж змінити кадри та теми?

Зовсім інакше оцінюється ліквідація ВУАМЛПН – вже як “псевдонаукової установи” (повністю погодитись із цим твердженням все-таки важко. – О.Ю.) – у роботах сучасних вчених, які наполягають на тезі про “приручення” комуністичною партією Академії наук УРСР на середину 1930-х рр. Власне, вважають дослідники, фактична підпорядкованість Академії ЦК КП(б) та її залежність від рішень вищого партійного керівництва, що склалися на той час, уможливили ліквідацію ВУАМЛПН й створення в складі АН УРСР повністю підпорядкованого й контрольованого вищими партійними органами Відділу суспільних наук взагалі та Інституту історії України зокрема. До того ж і управляти легше було однією, ніж кількома установами¹⁰ На нашу думку, це пояснення прийнятне, хоча також потребує певного доповнення.

Думається, треба ще зважати на загальний процес одержавлення історичної науки, що відбувався загалом в СРСР і в Україні зокрема¹¹, а також на майже повну залежність Києва від Москви. Надмірна заполітизованість та надзвичайна централізація управління всіма сторонами життя, характерні для тих років, прямо позначились і на керівництві наукою. Фактично компартійні органи на місцях дублювали постанови центральних органів: через різні терміни (мінімальний – місяць, максимальний – рік, середній – півроку) ЦК КП(б)У та РНК УРСР приймали рішення, що повторювали рішення ЦК ВКП(б) та РНК СРСР, але вже конкретизовані і “підігнані” під ситуацію в Україні. Так було й із славнозвісною постановою РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 16 травня

---

¹⁰ Див., приміром: *Смолій В.* Скарбниця історії України // Урядовий кур’єр. – 1996. – 27 липня. – С.11; *Коваль М.В., Рубльов О.С.* Інститут історії України НАН України: перше двадцятиріччя (1936-1956 рр.) // У лещатах тоталітаризму: Перше двадцятиріччя Інституту історії України НАН України (1936-1956 рр.: Збірник документів і матеріалів: У 2-х ч. – Ч.1. – С.3-7.

¹¹ Див.: *Удод О.* Історія в дзеркалі аксіології: Роль історичної науки та освіти у формуванні духовних цінностей українського народу в 1920-1930-х роках. – К., 2000. – С.78-79.

1934 р. “Про викладання громадянської історії в школах СРСР”, де ставились завдання підготовки підручників з історії стародавнього світу, історії середніх віків, нової історії, історії СРСР та нової історії залежних та колоніальних країн, визначались керівники та члени авторських колективів. А майже через рік - 11 квітня 1935 р. ЦК КП(б)У прийняв постанову “Про підготовку курсу історії України”, де йшлося про необхідність підготовки підручника з історії України і так само визначались, чи, краще сказати, призначались його автори.

Практично те ж саме копіювання бачимо і при ліквідації ВУАМЛІН. Пригадаймо: 7 лютого 1936 р. постановою ЦК ВКП(б) та СНР СРСР була ліквідована Комуністична академія, а її установи та основні працівники були передані до Академії наук СРСР. На відміну від українського керівництва, яке простим вольовим рішенням ліквідувало ВУАМЛІН, ЦК ВКП(б) дало у своїй постанові пояснення. По-перше, наголошувалось на існуванні паралелізму у роботі двох академій – Академії наук та Комуністичної академії, що вело до розпорошення наукових кадрів та дублювання наукових досліджень. Тому з метою об’єднання в єдиному науковому центрі всіх діячів науки визнавалося доцільним ліквідувати Комакадемію. По-друге, йшлося про зменшення значення Комакадемії в останні роки, про недостатній зв’язок її членів із нею (на відміну від інститутів ВУАМЛІН переважна більшість дійсних членів та членів-кореспондентів Комакадемії була зайнята на партійній, господарській, культурній та науковій роботі поза цією інституцією), а також про недостатню якість продукції членів Комакадемії, що вже не відповідала партійним вимогам. І, нарешті, по-третє, зазначалося, що значні зміни відбулися у роботі Академії наук СРСР: відчутно зросла кількість різних науково-дослідних інститутів, а в них “партійних та непартійних більшовиків”, а також позначився перелам у бік наближення роботи Академії наук до практики соціалістичного будівництва¹² В даному випадку спостерігаємо цікавий момент: з одного боку, “опанування” компартією Академією наук давало

---

¹² Див.: Академія наук в рішеннях Політбюро ЦК РКП(б) – ВКП(б) – КПСС. 1922-1991 / 1922-1952. – М.: Російська політична енциклопедія, 2000. – С.216-219.

можливість ліквідувати Комакадемію, а з іншого перехід комуністичних наукових сил Комакадемії до Академії наук, що передбачався постановою, також вів до ще більшого укріплення Академії наук перевіреними, партійно-витриманими робітниками¹³ Остання теза стала ще більш актуальною після проведеннями органами НКВС СРСР у кінці 1935 – на початку 1936 рр. масових арештів наукових співробітників Відділу суспільних наук АН СРСР у Москві та Ленінграді (близько 60 чоловік)¹⁴

Ситуація із ВУАМЛІН та АН УСРР в Україні була трохи іншою. Зокрема, практично ніякого паралелізму у роботі між ВУАМЛІН та АН УСРР не спостерігалось: фактично всі сили суспільствознавців були зосереджені в інститутах ВУАМЛІН. До кінця 1936 р. масових репресій ані науковці ВУАМЛІН, ані науковці АН УСРР не зазнавали. Більше того, наприкінці 1936 – у 1937 рр. (вже після ліквідації Асоціації) репресій передусім зазнали колишні співробітники ВУАМЛІН!

Скоріше за все, при ліквідації ВУАМЛІН спрацював принцип подібності, згідно якого структури управління та наукові установи на місцях (зокрема в Україні) мали бути подібними, або бути меншими копіями центральних органів у Москві. Українське керівництво спромоглося ліквідувати ВУАМЛІН майже через півроку після ліквідації Комакадемії. Аналіз протоколів засідань Президії ВУАМЛІН дає підстави стверджувати, що плани ліквідації Асоціації не були відомі керівникам ВУАМЛІН. Навіть після постанови ЦК КП(б)У від 23 липня 1936 р. “Про організацію в Академії наук УСРР Відділу суспільних наук”, яка передбачала ліквідацію ВУАМЛІН, Асоціація продовжувала працювати. Так, зокрема, на засіданнях Президії ВУАМЛІН від 27-29 липня 1936 р. присуджувались наукові ступені докторів та кандидатів наук, звання професорів та доцентів, планувалась подальша наукова робота¹⁵. Ліквідація ВУАМЛІН пройшла тихо і майже непомітно: у

---

¹³ Там само. – С.221-224.

¹⁴ Див.: Там само. – С.221.

¹⁵ Див.: Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАГО України), ф.І, оп.20, спр.6852, арк. 35-39; До

серпні 1936 р. співробітники ВУАМЛІН пішли у відпустки, а у вересні - жовтні практично у тому ж складі приступили до праці вже у новосформованих установах АН УРСР, які розміщувались у тих же приміщеннях, що й інститути ВУАМЛІН. Лише незначна кількість наукових працівників ВУАМЛІН була переведена на іншу (викладацьку або партійну) роботу.

Здається, що взагалі була не ліквідація ВУАМЛІН та створення Відділу суспільних наук у складі АН УСРР, а вливання структури ВУАМЛІН у структуру Академії наук. Це, зокрема, підтверджується кількома фактами. 1. Перший офіційний директор Інституту історії України АН УСРР А.Х. Сараджев так і не став до роботи на цій посаді до заміни його С.М. Белоусовим 23 листопада 1936 р. Арештований у грудні, він на допитах навіть не згадував про це призначення, вперто зазначаючи місцем своєї роботи Інститут філософії ВУАМЛІН. 2. Перші співробітники Інституту історії України АН УСРР, які вижили під час масових репресій, у 1950-1970-х рр. плутались із датами початку своєї роботи в ПУ, згадуючи то 1935, то 1937 роки. Здебільшого ж вони вважали роботу в Інституті історії України АН УСРР тяглим продовженням роботи в Інституті історії ВУАМЛІН (згадаймо, наприклад, спогади Ф.Є. Лося та К.Г. Гуслистого¹⁶ стосовно припущення історика Н.В. Комаренко про заснування ПУ не у 1936, а у 1922 році – разом із заснуванням Українського інституту марксизму-ленінізму, що був реорганізований пізніше у ВУАМЛІН¹⁷). 3. Так само плутались із датами початку праці в ПУ і репресовані у 1937 р. науковці, хоча вони стали співробітниками Інституту історії АН УРСР щойно восени 1936 р. Але, погодьтесь, важко запам'ятати якусь чисто формальну зміну у своїй роботі (а саме так сприймали науковці перехід із ВУАМЛІНу до АН УРСР), якщо не змінилося місцезнаходження кабінетів (бульвар Шевченка, 14), не змінилася

підсумків річної роботи асистентів УАМЛІН (В Президії УАМЛІН) // Під марксистсько-ленінським прапором. – 1936. - № 4 (14). – С.126-128.

¹⁶ Див.: Лось Ф.Є. З приводу листа Н.В. Комаренко // УІЖ. – 1972. – № 8. – С.158; Гуслистий К. Г. З приводу листа Н.В. Комаренко // УІЖ. – 1972. - № 8. – С.159.

¹⁷ Комаренко Н.В. До питання про генезис Інституту історії АН УРСР // УІЖ. – 1972. - № 5. – С.154-156.

тематика досліджень, не зазнало змін і найголовніше партійне завдання, яке стояло перед істориками: підготовка підручника “Історія України”.

Втім, зміни все-таки відбулися, і до того ж зміни помітні. На відміну від Інституту історії ВУАМЛІН із існуючими в ньому секторами історії України, історії народів СРСР, історії народів Заходу, методологічного і бібліографічного був створений Інститут історії України (!!!) з секторами історії України феодального, капіталістичного і соціалістичного періодів¹⁸. Справді, не можна не погодитися із тим, що “факт появи спеціалізованої установи з історії України давав якісь шанси на збереження, хоч і в деформованому вигляді, хоч і під оболонкою сталінських догматів, але все ж історичної пам’яті українського народу”¹⁹

Звичайно, потенційно сильний колектив наукових співробітників Інституту історії України був заручником так званої “єдино правильної” марксистсько-ленінської методології, що у 1938 р. набула виразу постулатів з “Короткого курсі історії ВКП(б)”.

---

¹⁸ Інститут історії АН СРСР був утворений у січні 1936 р. До нього увійшли Інститут історії Комакадемії, Інститут історії Ленінградського відділення Комакадемії, Історично-археографічний інститут АН СРСР та Інститут книги, документу і письма АН СРСР. Інститут мав опрацьовувати надзвичайно велике коло проблем з історії СРСР та всесвітньої історії. Відповідно було створено 8 секторів: історії стародавнього світу, середніх віків, нової історії, історії колоніальних і залежних країн, історії СРСР (з секціями з історії Великої Росії, України і Білорусії, народів Кавказу, народів Сибіру і Півночі, народів Поволжя, народів Середньої Азії), археографічний сектор, допоміжних історичних дисциплін та бібліографічний сектор. Директором Інституту було призначено М.М. Лукіна. Див.: *Н.Л. [Н. Лукин]* В Институте истории Академии наук // *Историк-марксист.* – 1936. – Кн.2 (54). – С.172. Організація Інституту історії АН СРСР є яскравим прикладом одержавлення історичної науки, коли одна наукова установа поглинула подібні за профілем і напрямками роботи організації, що вело до всеохоплюючого планування колективних (а не індивідуальних) наукових досліджень, жорсткого контролю, що прямо межував із цензурою, і монополізму в науці. Див.: *Удод О.* Історія в дзеркалі аксіології: Роль історичної науки та освіти у формуванні духовних цінностей українського народу в 1920-1930-х роках. – С.80-81.

¹⁹ *Коваль М.В., Рубльов О.С.* Інститут історії України НАН України: перше двадцятиріччя (1936-1956 рр.) // *УІЖ.* – 1996. - № 6. – С.52.

Звичайно, українські вчені були зв'язані і нав'язаною згори тематикою, що визначалась сучасною політичною кон'юнктурою, а не інтересами української історичної науки. Це стосується як вибору, так і формулювань тем, а також тих акцентів, які історики змушені були розставляти в своїх працях. Але, попри необхідність бути ідеологічним додатком партійного апарату, дослідники все ж звертали першочергову увагу на висвітлення різних аспектів з історії України. Чого б вартий, приміром, грандіозний проект (17 випусків!) "Нарисів з історії України"! Не можна обійти мовчанням і підготовку чотиритомника з історії України, багатотомного збірника документів і матеріалів з історії України тощо.

2. Досі малодослідженою фігурою в історіографії є постать Сергія Миколайовича Белоусова – фактично першого²⁰ директора Інституту історії України АН УРСР. Пов'язано це із достатньо зневажливим ставленням до нього як до партійного висуванця, випускника третього курсу Історично-партійного відділення Інституту червоної професури у Москві, начальника політвідділу МТС, який волею долі опинився на чолі вищої історичної науково-дослідної установи в Україні.

Передусім зауважимо, що у 1930-х рр. практика залучення начальників політвідділів МТС до наукової роботи не була новою. Зокрема, спочатку науковим співробітником, а згодом вченим секретарем та парторгом Інституту філософії ВУАМЛІН працював колишній начальник (до 1935 р.) політвідділу однієї з МТС Вінницької області М.З. Юшманов. Незважаючи на його недостатню підготовку, він був призначений викладачем Інституту червоної професури у Києві, а потім і завідуючим відділом ІЧП²¹. Так само після закінчення московського Інституту червоної професури начальником політвідділу радгоспу "Комсомолець"

---

²⁰ Як вже наголошувалось, призначений директором Інституту історії України АН УРСР у липні 1936 р. А.Х. Сараджев до виконання своїх обов'язків не приступив.

²¹ Див: Державний архів Служби безпеки України (далі - ДА СБУ), спр.52219 ФП, арк. 26-27.

працював майбутній старший науковий співробітник ІУ Г.Я. Слюсаренко²²

С.М. Белоусов, крім іншого, мав неабиякі організаторські здібності та великий досвід комсомольської й партійної роботи. Щобільше, у 1926-1929 рр. він був викладачем робітничого факультету Нижньогородського державного університету, у 1931 р. – викладачем історії партії у I Московському обласному комуністичному університеті, а у 1932-1933 рр. керував кафедрою історії партії та партійного будівництва у II Московському обласному комвузі у Тулі. У 1932 р. йому було навіть присвоєно звання професора по кафедрі історії партії²³. Після закінчення Інституту червоної професури С.М. Белоусов за постановою ЦК ВКП(б) працював начальником політуправління Грушковської МТС в Одеській області. У 1934 р. його за “успішне виконання державних завдань” було народжено орденом Леніна.

Чому з-поміж великої кількості істориків-партійців на посаду директора Інституту історії України АН УРСР вибрали “орденоносця” росіянина С.М. Белоусова, нам не зовсім зрозуміло. Можливо, зіграв свою роль орден Леніна, можливо - особисті якості партійного функціонера С.М. Белоусова, готового очолити повний перехід української історичної науки на рейки марксизму-ленінізму. Недарма у 1941 р. написаний співробітниками Інституту підручник “Історія України: Короткий курс” визнавався “визначним досягненням української радянської історіографії”! Крім того, до 1936 р. в своєму науковому доробку С.М. Белоусов мав більше 100 статей з питань історії партії, партійного будівництва, що були надруковані в різних центральних, обласних і районних газетах та журналах²⁴.

Як би там не було, наприкінці 1936 р. він очолив одночасно партійний комітет Академії наук УРСР та Інститут історії України. Дарма, що українською мовою С.М. Белоусов володів, як він сам визнавав, “дуже слабо”. Це не завадило йому писати численні статті до збірників, журналів та газет, а також бути редактором всіх інститутських видань, а також збірників праць “Й.В. Сталіну Академія наук

---

²² ДА СБУ, спр.46347 ФП, арк. 19.

²³ Науковий архів Інституту історії України НАНУ, оп.3-ос., спр.15, арк.5.

²⁴ Там само, арк.10.

УРСР” (К., 1940), де вміщувались статті академіків АН УРСР, а також збірника праць “Труди молодих учених” (К., 1941), де були зібрані статті молодих науковців - геологів, хіміків, фізиків, біологів, електрозварювальників і не було жодної статті на суспільствознавчу тему!

Осібнo стоїть тема про участь С.М. Белоусова у репресіях проти науковців Інституту історії України. Вже загальновідома його доповідна записка до ЦК КП(б)У про стан став в Інституті історії України від 19 червня 1937 р.²⁵, що може бути названа простим словом “донос”. Та одночасно є й інші свідчення. Зокрема у тогочасній пресі С.М. Белоусова навіть звинувачували у бездіяльності й потуранні ворогу! “Білоусову пишуть заяви, називають прізвища ворогів, пихають пальцем на їх злочинні махінації, - твердили “пильні товариші”, - а він усе повторює: Дайте факти! Словом, впіймайте злодія за руку, покажіть, і тоді Білоусов упевниться, так, це не горобець, а ворона. На одних партійних зборах Білоусов змушений був визнати, що йому багато товаришів надокучають з різними заявами. Але ... “береш ці заяви, читаєш, а де факти, за які можна вхопитися і пустити у виробництво?”²⁶

В іншій статті, де йшлося про “ворогів народу” в Інституті мовознавства АН УРСР, також одночасно робився закид на адресу С.М. Белоусова: “Чи знав партійний комітет Академії про справи Інституту? Безперечно, знав. Ще в червні [стаття побачила світ у вересні. – Упор.] секретар парткому Білоусов одержав заяву. В ній розповідалось про дії члена парткому Мустьяца, Бабака, Василевського та інших. І що ж? Партком зробив усе можливе, щоб приховати всі сигнали, обійти їх мовчанкою. Справедливість вимагає відзначити, що Білоусов чемно і ввічливо зустрічав тих, що писали заяви. Дякував за допомогу партійному комітетові розібратися в людях. На жаль, далі подяк справа не йшла. Партійний комітет зважується на рішучі дії тоді, коли його притягнуть за волосся члени партії...”²⁷

---

²⁵ Див.: У лещатах тоталітаризму. – Ч.1. – С.53-56.

²⁶ Кленовий А., Запорізький Б. Проти буржуазних націоналістів // Комуніст. – 1937. – 5 жовтня. – С.2.

²⁷ Брук Л., Запорізький Б. Логовище буржуазних націоналістів // Комуніст. – 1937. – 24 вересня. – С.2.

Така позиція секретаря парткому АН УРСР та директора Інституту історії України, переконані, врятувала не одне життя в страшний час загальних доносів і підозри.

Треба зауважити ще один немаловажний факт. Були заарештовані наприкінці 1936 – у 1937 рр. ті наукові співробітники Інституту, які перейшли працювати в Академію наук із ВУАМЛІН (та й то не всі). Натомість основний кістяк установи був хоча й знекровлений, але збережений. У подальші роки жоден науковий співробітник ІУ²⁸ (на відміну від, скажімо, Інституту українського фольклору!) репресій не зазнавав! Більше того, С.М. Белоусову вистачало сміливості в рецензіях підтримувати колишнього грушев'янца М.Н. Петровського, а також заплямованих у буржуазному націоналізмі О.П. Оглоблина та Н.Д. Полонську-Василенко. Все це переконує у тому, що оцінювати С.М. Белоусова як директора Інституту історії України у 1936-1941 рр. треба зважено і не однобічно.

Без сумніву, це лише мала частина тих питань, які виникають під час розгляду діяльності Інституту історії України АН УРСР у 1936-1941 рр. На деякі з них відповіді можна знайти у даному збірнику.

Пропонований збірник документів і матеріалів є, власне, продовженням першого тематичного збірника, підготовленого до 60-річчя утворення Інституту історії України²⁹ Разом з тим це самостійне видання, що мовою документів дає уявлення про найбільш драматичні роки існування Інституту. Документи розташовані за хронологічним принципом. Переважна більшість документів та матеріалів публікується вперше. Особливе значення мають віднайдені упорядником протоколи та порядок денний окремих засідань вченої ради ІУ за 1939-1940 рр., видавничий план ІУ на 1940 р., протоколи засідань секторів історії України доби феодалізму та історії України доби капіталізму за 1938-1940 рр.,

---

²⁸ Репресії проти співробітників Інституту історії України відновились лише із початком війни, коли було заарештовано М.І. Марченка.

²⁹ Див.: У лещатах тоталітаризму: Перше двадцятиріччя Інституту історії НАН України (1936-1956 рр.): 36. документів і матеріалів / Упор. Р.Я. Пиріг, Т.Т. Гриценко, В.М. Мазур, О.С. Рубльов: У 2-х ч. – К., 1996.

звіти про роботу сектору історії України доби капіталізму та деяких співробітників ПУ за 1938-1940 рр. Ці унікальні (зважаючи на втрачений науковий архів ПУ) документи, що знаходяться у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), дають уявлення про науково-організаційну роботу, яка велась в Інституті, про питання, які обговорювали науковці у той час.

Окремий пласт становлять документи із Державного архіву Служби безпеки України (ДА СБУ): протоколи та витяги з протоколів допитів арештованих у 1937 і 1941 рр. наукових співробітників ПУ, звинувачувальні висновки УДБ НКВС УРСР, а також вирок Військової колегії Верховного Суду СРСР у справі М.Ф. Трегубенка. Достатньо інформативними є витяги з протоколів допитів свідків під час реабілітації у 1956-1960 рр. незаконно репресованих істориків.

Опубліковані й деякі документи, що освітлюють процес організації Львівського відділення ПУ, дають уявлення про його штат, плани роботи. Зважаючи на виняткове значення вже опублікованого³⁰ листування директора ПУ С.М. Белоусова та І.П. Крип'якевича за грудень 1939 р. – січень 1940 р. у справі організації Львівського відділення, а також обмежене знайомство із цим листуванням широких наукових кіл, упорядник вважав за можливе його подати.

Документи подаються мовою оригіналу, із збереженням мовностилістичних особливостей тексту. Орфографічні помилки виправлено без застережень. Відповідно до тематичної спрямованості збірника частина документів подається у витягах. Пропуски зазначено в тексті у квадратних дужках. Документи супроводжуються легендою, а також примітками та коментарями.

---

³⁰ Культурне життя в Україні: Західні землі: Документи і матеріали. – Т.1 (1939-1953). – К., 1995. – С.87-88; Т.2 (1953-1966). – Львів, 1996. – С.730-735, 738-739; Федорук Я. Нові документи про розформування НТШ у Львові // З історії Наукового товариства імені Шевченка. Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові // Наукове товариство ім. Шевченка у Львові. Праці сесій, конференція, симпозіумів, круглих столів НТШ. Том 10. – Львів, 1998. – С.242-249.

**Постанова ЦК КП(б)У “Про організацію в Академії наук
УСРР Відділу суспільних наук” від 23 липня 1936 р.**

1. Ліквідувати УАМЛІН і передати інституту історії і економіки УАМЛІНу з їх кадрами в склад Академії наук УСРР.

На базі інститутів УАМЛІНу утворити в Академії наук Інститут історії України.

На базі Інституту економіки УАМЛІНу і Інституту сільгоспекономіки Наркомзему УСРР утворити в Академії наук Аграрно-економічний інститут.

Інститути філософії, права і радянського будівництва ліквідувати.

2. Відповідно до нового статуту Академії наук УСРР утворити в Академії Відділ суспільних наук.

Затвердити секретарем Відділу суспільних наук т. САРАДЖЕВА¹.

---

* На базі існуючого при Наркомосі Інституту імені Шевченка і літературної комісії УАМЛІНу утворити в Академії наук Інститут української літератури імені Шевченка. – Примітка у документі. – Упор.

¹ Сараджев Арташес Хоренович народився у 1898 р. у м. Ахалцих Тифліської губернії. Вірмен. З родини ремісника. Член ВКП(б) з 1917 р. У 1919-1920 рр. навчався в Університеті м. Баку, у 1926-1930 рр. на філософському відділі Інституту червоної професури у Москві. У 1917-1921 рр. перебував на партійній роботі, брав участь у встановленні радянської влади у Грузії та Азербайджані. У 1922-1926 рр. – завідуючий Істпартком ЦК КП Азербайджану та директор Музею Революції у Баку. З 1930 р. викладав на історично-партійному відділі Інституту червоної професури у Москві, у 1933-1934 рр. був ученим секретарем Інституту філософії АН СРСР. З 1934 р. працював у Харкові, був членом та вченим секретарем Президії ВУАМЛІН. У 1935-1936 рр. – директор Інституту філософії ВУАМЛІН. У липні 1936 р. Президія ВУАМЛІН на підставі наукового доробку А.Х. Сараджева без захисту дисертації присудила йому наукову ступінь доктора філософських наук та надала звання професора. З 23.07.1936 – секретар відділу суспільних наук АН УРСР та директор Інституту історії АН УРСР (фактично обов'язків директора не виконував). Арештований 27.12.1936 і звинувачений в участі у контрреволюційній право-левацькій терористичній організації. За вироком Військової колегії Верховного суду СРСР розстріляний 10.03.1937. Реабілітований у 1957 р.

3. Затвердити директорами інститутів: літературного – академіка ТИЧИНУ і його заступниками професора БІЛЕЦЬКОГО і т. ЙОСИПЧУКА², аграрно-економічного – т. ЛЕЙБМАНА³ (по сумісництву з роботою в ЦК КП(б)У) і його заступником т. СМОЛЬНОГО⁴, історичного – т. САРАДЖЕВА і його заступником т. СЛЮСАРЕНКО⁵

---

² У липні 1936 р. Президія ВУАМЛІН присудила Ю. Йосипчуку науковий ступінь кандидата літературознавських наук без захисту дисертації та надала звання професора.

³ Лейбман Яків Давидович народився у 1901 р. у м. Житомирі. Навчався на Київській кафедрі марксизму-ленінізму при ВУАН, потім працював у Москві. У 1933 р. переїхав до Харкова для роботи в апараті ЦК КП(б)У. З 1933 р. - науковий співробітник Інституту економіки ВУАМЛІН. У липні 1936 р. Президією ВУАМЛІН на підставі наукового доробку Я.Д. Лейбмана без захисту дисертації йому присуджено науковий ступінь доктора економічних наук та надано звання професора. Одночасно працював помічником секретаря ЦК КП(б)У. З липня 1936 р. – директор Аграрно-економічного інституту АН УРСР. Фактично обов'язків не виконував. Арештований 1936 р.

⁴ Смольний Віктор Михайлович народився у 1901 р. у м. Гомелі. Член ВКП(б) з 1919 р. У липні 1936 р. Президією ВУАМЛІНУ без захисту дисертації присуджено науковий ступінь кандидата економічних наук та звання професора. Репресований.

⁵ Слюсаренко Григорій Якович народився у 1904 р. у с. Глинське Роменського повіту Чернігівської губернії (тепер Сумської області). З селян. Українець. З 1920 – член ЛКСМ, з 1924 - член ВКП(б). У 1924-1929 рр. навчався (із перервою) на соціально-економічному відділі факультету профосвіти Дніпропетровського інституту народної освіти. З 1929 р. – викладач Дніпропетровського ІНО. У 1930-1933 рр. навчався в Інституті червоної професури у Москві. У 1934-1935 рр. працював начальником політвідділу радгоспу “Комсомолец” Юр'ївського району Дніпропетровської області. З осені 1935 р. - старший науковий співробітник Інституту історії ВУАМЛІН, після ліквідації ВУАМЛІН став старшим науковим співробітником та заступником директора Інституту історії України АН УРСР. Фактично був виконуючим обов'язки директора. Одночасно у 1935-1937 рр. викладав в Інституті червоної професури. Арештований 24.09.1937 і звинувачений в участі у антирадянській фашистсько-націоналістичній диверсійній терористичній організації. За вироком Військової колегії Верховного суду СРСР розстріляний 18.11.1937. Реабілітований у 1958 р. Як “член семьи изменника Родины” 20.11.1937 була арештована і засуджена його дружина Гайдадим Дора Сергіївна, член ВКП(б), науковий співробітник Інституту хімії АН УРСР.

Відділу науки ЦК КП(б)У разом з партгрупкою Академії та президії УАМЛІНУ внести на затвердження ЦК КП(б)У персональний склад кадрів УАМЛІНУ, що їх передають до Академії.

ЦДАГО України, ф.1, оп.6, стр.409, арк.42. Оригінал. Опубліковано: У лецатах тоталітаризму: Перше двадцятиріччя Інституту історії України НАН України (1936-1956 рр.): Збірник документів і матеріалів: У 2-х ч. – Ч.1. – К., 1996. – С.47-48.

№ 2

З протоколу допиту старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР К.Ф. Гребенкіна⁶ в УДБ НКВС УРСР щодо його антирадянської діяльності від 27 квітня 1937 р.

[...] В право-левацкую організація я был вовлечен летом 1934 г. Ашрафяном⁷, работавшим тогда директором И[нститута]

---

⁶ Гребенкін Костянтин Федорович народився у 1902 р. у с. Барановичі Мінської губернії. Українець. З робітників. Член ВКП(б) з 1920 р. Працював у Донбасі на металургійних заводах. У 1920 р. перебував у лавах Червоної армії. У 1932 р. закінчив Інститут червоної професури у Москві. У 1933-1936 рр. працював старшим науковим співробітником в Інституті історії ВУАМЛІН, був заступником редактора журналу "Історик-більшовик", у 1936-1937 – старший науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР. Арештований 4.04.1937 і звинувачений в участі у контрреволюційній праволівацькій троцькістській організації. За вироком Військової колегії Верховного суду СРСР розстріляний у Києві 13.07.1937. Реабілітований 1958 р.

⁷ Ашрафян Зармайр Андрійович народився у м. Каракліс (Вірменія) у 1898 р. Вірмен. Член ВКП(б) з 1918 р. Після закінчення Інституту червоної професури в Москві викладав в ІЧП, потім перебував на партійній роботі у Москві та Закавказзі, був секретарем ЦК КП(б) Вірменії. У 1934 р. направлений на роботу до України. У 1934-1936 рр. – директор Інституту червоної професури історії, одночасно – завідуючий відділом агітації та пропаганди ЦК КП(б)У У липні 1936 р. Президія ВУАМЛІН без захисту дисертації присудила З. Ашрафяну науковий ступінь доктора державних і правових наук та звання професора. Арештований 14.11.1936 за, начебто, активну участь в контрреволюційній троцькістській терористичній

К[расной] П[рофессуры] в Харькове, являвшимся членом руководства право-левацкой организации на Украине...

Моему вступлению в организацию предшествовали следующие обстоятельства. Я прибыл на Украину из Москвы в сентябре 1933 г. для работы в институте истории ВУАМЛИНа. Несколько позже меня приехал также Сизонов⁸ в институт советского строительства и права. Сизонова я знал по совместной преподавательской работе в Москве. Сизонов мне сообщил, что для работы на Украину должен приехать ряд икапистов, в т. ч. Дзенис⁹, Ашрафян, Сараджев и др[угие], которых я знал по Москве, но близко с ними тогда знаком не был.

організації. Розстріляний за вироком Військової колегії Верховного суду СРСР 16.03.1937.

⁸ Сизонов Кузьма Прокопович народився у 1902 р. у с. Каракупа Федорівського району у Казахстані. Член ВКП(б) з 1924 р. Навчався у Московському університеті та Інституті червоної професури у Москві (1930-1933). З 1934 р. працював в Україні, був науковим співробітником ВУАМЛІН та професором Інституту червоної професури по курсу загальної теорії держави та права. У 1935-1936 рр. очолював Інститут радянського будівництва і права ВУАМЛІН. У липні 1936 р. без захисту дисертації Президією ВУАМЛІН К.Сизонову присуджено науковий ступінь кандидата державних і правових наук та надано звання професора. Одночасно був інструктором Облвиконкому у Києві та інструктором культурно-пропагандистського відділу Київського міському КП(б)У. Арештований 28.12.1936 і звинувачений в участі у контрреволюційній терористичній право-левацькій організації. За вироком Військової колегії Верховного суду СРСР розстріляний 10.03.1937.

⁹ Дзенис Освальд Петрович народився у 1896 р. у м. Ризи. Із службовців. Латиш. Член ВКП(б) з 1915 р. Закінчив Ризьку Олександрівську гімназію. У 1918-1920 рр. – комісар 1, 5, 8 і 11 дивізій, член Реввійськради 15-ї армії, 19120-1923 – начальник відділу та заступник начальнику ІV управління штабу РСЧА. Закінчив Інститут червоної професури у Москві у 1930 р. Одночасно із навчанням був науковим співробітником Інституту Леніна у Москві та викладав у Московському державному університеті. У 1931-1934 рр. – член Бюро Президії та вчений секретар Комуністичної академії суспільних наук СРСР, дійсний член Інституту радянського будівництва і права Комакадемії, член редколегії журналу “Вестник Комакадеміи”. У 1932 р. перебував у науковому відрядженні в Італії та Німеччині. У 1934-1936 рр. – президент ВУАМЛІН, старший науковий співробітник Інституту радянського будівництва і права ВУАМЛІН. Член ЦВК УРСР. У липні 1936 р. без захисту дисертації Президією ВУАМЛІН О.П. Дзенису присуджено науковий ступінь доктора державних і правових наук та вчене звання

Сизонов сообщил мне о предстоящем приезде на Украину указанных лиц, восторженно о них отзывался, давая им высокие оценки как квалифицированным научным работникам. В последующем с приездом их на Украину Сизонов мне неоднократно говорил, что нам – бывшим икапистам, работающим на научном фронте Украины, надо быть организованными и сплоченными, чтобы составлять единую группу. Тогда из разговоров с Сизоновым мне не было еще ясно, что преследовалось и имелось в виду стремление создать из работающих на Украине икапистов сплоченную и организованную группу. Позднее уже от Ашрафяна я узнал действительный смысл этого стремления к организованности, что это было направлено на организацию и сплочение людей, разделяющих антипартийные взгляды, Дзениса, Ашрафяна и Сараджева. Из разговоров с Ашрафяном я узнал, что концентрация на научном фронте Украины бывших икапистов и сплочение их являлось этапом формирования ими право-левацкой организации.

Вскоре после приезда на Украину Дзениса, Сараджева и Ашрафяна на одном из заседаний президиума ВУАМЛІНа обсуждался план монографии института философии о новом человеке социалистического общества. На этом заседании Сараджев выступил с неверной трактовкой вопроса о новом человеке и массах советского общества, создающих и выдвигающих новых людей, героев социалистического строительства, пренебрежительно, по-троцкистски характеризую массу. Мое выступление с критикой Сараджева вызвало нескрываемое возмущение присутствующих на заседании лиц (насколько помню, при обсуждении этого вопроса были Дзенис, Сараджев, Сенченко¹⁰, Скубицкий¹¹, Сизонов и др[угие]).

професора. Арештований 10.11.1936 і звинувачений в участі у контрреволюційній право-левацькій троцькістській організації. За вироком Військової колегії Верховного суду СРСР розстріляний 10.03.1937.

¹⁰ Тут мова йде про Сенченка Антона Григоровича, літературознавця. Народився у 1898 р. Українець. Член ВКП(б) з 1920 р. У 1930-1931 рр. працював завідуючим культурно-пропагандистським відділом Київського окружкому, згодом працював у Москві. Наприкінці 1933 р. призначений редактором журналу “Більшовик України”, секретарем парткому ВУАМЛІН. Голова Спілки Союзу письменників України. Арештований

Дзенис прервал меня, заявив, что это недопустимое выступление.

После заседания Дзенис просил меня остаться для разговора. В этой беседе со мной наедине Дзенис резко упрекал меня за мое выступление против Сараджева, заявляя, что этим я подрываю авторитет Сараджева в то время, когда мы всячески должны ему создавать авторитет в научных и политических кругах Украины. Этим выступлением, указал Дзенис, я нарушаю единство и сплоченность, которые должны объединять нас – бывших икапистов...

В начале учебного года, в сентябре 1934 г. Ашрафян в беседах со мной, которые происходили в его кабинете, касаясь вопроса о положении страны, указывал на переживаемые большие трудности. Особенно, говорил он, эти трудности велики на Украине, где неправильное проведение коллективизации привело к голоду. Это положение, говорил он, также не улучшилось существенным образом и продолжает оставаться напряженным и очень тяжелым.

Такое же тяжелое положение, говорил Ашрафян, мы имеем на научном фронте, где мало того, что не создаются и не выращиваются новые кадры, а, наоборот, всячески изымаются

28.12.1936 і звинувачений у діяльності контрреволюційної троцькістської організації. Розстріляний. Не плутати з істориком Сенченком Онисімом Сильвестровичем.

¹¹ Скубицький Трохим Тимофійович народився у 1901 р. у с. Сурсько-Михайлівка кол. Катеринославського повіту, тепер Дніпропетровської обл. З селян. Українець. Член ВКП(б) з 1930 р. Закінчив соціально-економічний відділ Катеринославського інституту народної освіти. У 1926-1929 рр. – аспірант історичної секції Катеринославської науково-дослідної кафедри українознавства Д.І. Яворницького. У 1930 р. закінчив історичний відділ Ком-академії у Москві. У 1930-1931 рр. – науковий співробітник історичного відділу Українського інституту марксизму-ленінізму, у 1931-1936 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії ВУАМЛІН. В липні 1936 р. Президія ВУАМЛІН без захисту дисертації присудила Т. Скубицькому науковий ступінь кандидата історичних наук та звання професора. Член колективу істориків по написанню підручника з історії України. У 1936 - 1937 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР. Арештований 12.06.1937 і за звинуваченням у приналежності до контрреволюційної троцькістської націоналістичної терористичної організації розстріляний 3.09.1937. Реабілітований у 1958 р.

имеющиеся научные кадры, которых громят, как политически неблагонадежных, как троцкистов, националистов.

Это тяжелое положение в стране и на научном фронте, говорил Ашрафян, является результатом неправильной политики партии, подчеркивая при этом, что внутри самой партии создан тяжелый режим, удушающий всякую критику и самокритику, особенно критику неправильной политики и мероприятий партии, что усугубляет тяжелое положение страны [...]

ДА СБУ, спр.46660 ФП, арк.16-19. – Оригінал, арк.10-15. – Машинописна копія.

№ 3

3 протоколу допиту старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР К.Ф. Гребенкіна в УДБ НКВС УРСР щодо його антирадянської діяльності від 7 травня 1937 р.

[...] Ашрафян мне сказал, что перед Скубицким, как хорошо знающим Украину и ее кадры, поставлена задача по привлечению в УАМЛИН и ИКП ранее работавших там лиц, связанных с троцкистами и националистами для последующей обработки и вербовки их в организацию.

[...] Он дал мне задание работать в контакте с Скубицким и развернуть в институте истории работу организации. В частности, он мне предложил разработать ряд тем лекций и докладов, исходя из установок организации на протаскивание враждебных партии взглядов. В соответствии с этим я подготовил доклад о положении на историческом фронте. В этом докладе мною протаскивалась теория самоуспокоения и в очень благодушных тонах изображалось положение на историческом фронте. В докладе проводилось утверждение, что на этом фронте уже все расчищено от врагов.

ВОПРОС: Вы связывались с Скубицким как с членом организации:

ОТВЕТ: Да, получив предложение Ашрафяна, я связался с Скубицким. Примерно в ноябре или декабре 1934 г. я в беседе с

Скубицким в помещении института истории, где мы совместно работали, сообщил ему, что я посвящен Ашрафяном о его принадлежности к организации и получил предложение связаться с ним. Скубицкий мне подтвердил свое участие в организации, и мы договорились о совместном проведении в нашей работе поставленных перед нами задач.

[...] [Сараджев] с большим озлоблением говорил [...] о том, что руководство КП(б)У продолжает громить оставшиеся еще на Украине научно-теоретические кадры. Особенно озлобленно Сараджев отзывался о Косиоре и Балицком [...]

Со слов Ашрафяна мне известно, что право-левацкая организация связана с троцкистами и националистами, и что центр осуществляет эту связь через Киллерога¹², Сенченко, Щупака¹³ и Хвильо¹⁴

---

¹² Киллерог Михайло Маркович народився у 1900 р. у м. Катеринослави (тепер Дніпропетровськ). Єврей. 3 службовців. Член ВКП(б) з 1919 р. (у 1918 р. – боротьбист). У середині 1920-х рр. - аспірант Київської науководослідної кафедри марксизму-ленінізму при ВУАН, потім працював у Москві. У 1933-1936 рр. працював в Україні, був завідуючим культпропом ЦК КП(б)У, редактором журналу “Історик-більшовик” та робочим редактором журналу “Більшовик України”, старшим науковим співробітником Інституту історії ВУАМЛІН. Після ліквідації ВУАМЛІН у 1936 р. – начальник управління будинків культури та колгоспних клубів Наркомпросу РСФРР. Арештований 5.09.1936 УГБ НКВС СРСР у Москві. Слідство велося у Києві. За вироком Військової колегії Верховного суду СРСР розстріляний 10.03.1937.

¹³ Щупак С.Б. у 1935-1936 рр. очолював літературну комісію ВУАМЛІН. Згідно постанови ЦК КП(б)У з 1935 р. входив до головної редакції курсу “Історія української літератури”. У липні 1936 р. без захисту дисертації Президією ВУАМЛІН присуджено науковий ступінь кандидата літературознавських наук та надано звання професора.

¹⁴ Хвиля (Олінтер) Андрій Ананійович народився у 1898 р. у с. Рингач Хотинського повіту Бессарабської губернії, тепер Чернівецької області. У 1917 – член УПСР, з 1919 р. – член ВКП(б). Закінчив Хотинське вище початкове училище, навчався у Полтавському землемірному училищі, Харківському сільгоспінституті, Вищих повторних курсах при ЦК КП(б)У. З 1925 р. працював в апараті ЦК КП(б)У. У 1933-1936 рр. – перший заступник наркома освіти УСРР, у 1936-1937 рр. - начальник Управління в справах мистецтва при РНК УСРР. 13.08.1937 арештований і звинувачений у створенні буржуазно-націоналістичної антирадянської організації колишніх

[...] в декабрі 1934 г. Сизонов мені повідомив, що центр право-левацької організації на Україні зв'язан в Москві з Пашуканисом, з яким Дзеніс і Ашрафян давно знаходяться в близьких відносинах. Пашуканіс, говорив мені Сизонов, в свою чергу зв'язан з лідерами правих Бухариним і Рыковим [...]

ДА СБУ, спр.46660 ФП, арк.27-30-зв. – Оригінал, арк.20-26. – Машинописна копія.

№ 4

Доповідна записка директора Інституту історії України АН УРСР і секретаря парткому АН УРСР С.М. Белоусова до ЦК КП(б)У про стан справ в інституті і роботу по написанню підручника “Історія України” (червень 1937 р.)

19 червня 1937 р.¹⁵

Настоящим вважаю своїм обов'язком і відповідальністю докладно доповісти і освітити ЦК КП(б)У о положенні справ в інституті і о стані роботи по складанню підручника.

Перед Інститутом історії України стоїть величезна важливість і значимість завдання складання підручника по історії України.

Робота над складанням підручника ведеться вже ряд років. В своє час, ще в бытность інституту в системі УАМЛІНа, к складанню підручника були залучені в авторський колектив по I тому – МЕЖБЕРГ¹⁶, ГУСЛИСТЫЙ¹⁷, СКУБИЦКИЙ,

---

боротьбистів. За рішенням Військової колегії Верховного суду СРСР засуджений до розстрілу 8.02.1938. Реабілітований у 1957 р.

¹⁵ Дата надходження до ЦК КП(б)У.

¹⁶ Межберг Наум Ісакович народився у 1900 р. З робітників. Єврей. Член ВКП(б) з 1920 р. У 1935-1936 рр. працював старшим науковим співробітником Інституту історії ВУАМЛІН. Репресований.

¹⁷ Гуслистий Кость Григорович народився у 1902 р. З робітників. Українець. У 1926 р. закінчив Дніпропетровський інститут народної освіти. У 1928-1930 рр. – аспірант Дніпропетровської науково-дослідної кафедри українознавства (керівник – акад. Д.І. Яворницький), у 1930-1931 рр. – Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури ім. акад. Д.І. Багалія. У 1931-1934 рр. працював керівником сектору Науково-

ЛУКОНЕНКО¹⁸, ЯСТРЕБОВ¹⁹, СЕНЧЕНКО²⁰. Из них за это время были исключены из коллектива – МЕЖБЕРГ как троцкист и СКУБИЦКИЙ – арестованный враг.

дослідного інституту Тараса Шевченка, у 1934-1936 рр. – молодшим науковим співробітником Інституту історії ВУАМЛІН. У липні 1936 р. Президія ВУАМЛІН без захисту дисертації присудила К.Г. Гуслистому науковий ступінь кандидата історичних наук та звання доцента. У 1936 - 1941 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР. У 1939 р. захистив кандидатську дисертацію. Під час війни перебував в евакуації, працював в Інституті історії та археології України та Інституті історії України АН УРСР. У 1944-1945 рр. – директор ЦДІА УРСР. У 1945-1947 рр. – завідуючий відділом історії феодалізму Інституту історії України АН УРСР. У 1944-1955 рр. викладав у Київському педагогічному інституті. У 1954-1971 рр. працював в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР заступником директора з наукової роботи, завідуючим відділом. У 1963 р. захистив докторську дисертацію. З 1969 р. – член-кореспондент АН УРСР. Помер у 1973 р. у Києві.

¹⁸ Луконенко (Луканенко) Георгій Дмитрович народився у 1896 р. у с. Дурманівка на Смоленщині. Росіянин. З селян. У 1913-1918 рр. працював на заводах у Катеринославі. У 1919-1920 рр. належав до партії лівих есерів (боротьбистів). З 1920 р. - член ВКП(б). У 1919-1927 рр. – на партійній та радянській роботі. У 1927-1931 рр. – аспірант Українського інституту марксизму-ленінізму у Харкові. У 1931-1932 рр. – директор театру “Березиль” у Харкові. Одночасно з 1930 р. викладав на підготовчому відділенні Інституту червоної професури. У 1935-1936 рр. працював молодшим науковим співробітником Інституту історії ВУАМЛІН. До арешту у 1937 р. – викладач історії СРСР у Харківському інституті журналістики.

¹⁹ Ястребов Федір Олександрович народився у 1903 р. у м. Судогда Володимирської губернії. З родини службовця. Росіянин. Член ЛКСМ у 1924-1928 рр. Навчався у Володимирській гімназії у м. Володимир-на-Клязьмі. З 1921-1926 рр. навчався на соціально-історичному відділі факультету профосвіти Київського вищого інституту народної освіти, потім – аспірант Науково-дослідної кафедри марксизму-ленінізму при ВУАН. Одночасно у 1923-1924 рр. працював архівним регістратором у Київському центральному історичному архіві ім. В. Антоновича, у 1924-1934 рр. – науковим співробітником в Істпарті Київського обкому КП(б)У. У 1932 - 1936 рр. старший науковий співробітник Київського Музею Революції. Одночасно у 1928-1933 рр. викладав історію у радпартшколі. У 1934 р. – науковий співробітник Інституту історії матеріальної культури, з травня - Історично-археографічного інституту ВУАН. У 1934-1936 рр. – молодший науковий співробітник Інституту історії ВУАМЛІН. З 1936 р. працював молодшим науковим співробітником, з 1940 р. – старшим науковим співробітником в Інституті історії України АН УРСР. У 1939 р. захистив

В качестве редакторов написанных глав I тома были САРАДЖЕВ, СМОЛЬНЫЙ, ДЗЕНИС, ВОЙТИНСКИЙ²¹ – все они впоследствии были разоблачены как враги и арестованы.

В авторский коллектив по II тому были привлечены СЕНЧЕНКО, ЯСТРЕБОВ, ШТЕЙН²², ТРЕГУБЕНКО²³ и

кандидатську дисертацію. Одночасно у 1931-1938 рр. викладав на кафедрі історії України Київського державного університету. Під час війни мобілізований до Червоної армії, був поранений. Після лікування у 1942 р. повернувся до роботи в АН УРСР. У 1942-1954 рр. – завідувачий відділом історії феодалізму та відділом історії капіталізму, у 1955-1963 рр. – старший науковий співробітник відділу історії капіталізму Інституту історії АН УРСР. Помер у 1973 р. у Києві.

²⁰ Сенченко Онисім Сильвестрович народився у 1905 р. З селян. Українець. Член ВКП(б) з 1928 р. Закінчив аспірантуру Харківського науководослідного інституту української культури ім. акад. Д.І. Багалія у 1932 р. У 1935-1936 рр. працював молодшим науковим співробітником Інституту історії ВУАМЛІН. У 1939-1941 рр. старший науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР.

²¹ Войтинський Наум Мойсейович народився у 1898 р. у м. Лепелі (Вітебська обл.). Єврей. Член ВКП(б) з 1918 р. У 1928-1931 рр. навчався на історико-партійному відділенні Інституту червоної професури у Москві. З 1934 працював в Україні: спочатку інструктором відділу керівних працівників ЦК КП(б)У, згодом у ВУАМЛІН. У 1935-1936 рр. - директор Інституту історії ВУАМЛІН. З липня 1936 р. – директор Інституту червоної професури у Києві. У липні 1936 р. Президія ВУАМЛІН без захисту дисертації присудила Н. Войтинському науковий ступінь доктора історичних наук і надала звання професора. Знятий з посади директора ІЧП 20.12.1936. Арештований 28.12.1936 і звинувачений у належності до контрреволюційної троцькістсько-зінов'ївської терористичної організації. За вироком Військової колегії Верховного суду СРСР розстріляний 9.03.1937.

²² Штейн Соломон Маркович народився у 1906 р. З робітників. Єврей. Член ВКП(б) з 1922 р. Закінчив Інститут червоної професури. У 1935-1936 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії ВУАМЛІН. Репресований.

²³ Трегубенко Микола Федорович народився у 1902 р. у м. Мена Чернігівської губернії. З селян. Українець. Член ВКП(б) з 1925 р. У 1915-1924 рр. працював слюсарем. У 1924-1926 рр. перебував у лавах Червоної Армії. Закінчив Харківську партійну школу, навчався у Харківському інституті комуністичної освіти, з третього курсу якого був відраджений до Інституту червоної професури історії у Москві (закінчив у 1934 р.). У 1934-1936 рр. працював старшим науковим співробітником Інституту історії ВУАМЛІН, після ліквідації якого став старшим науковим співробітником Інституту історії України АН УРСР. Арештований 24.09.1936 р. і звинувачений в участі у антирадянській українській націоналістичній

ГРЕБЕНКИН. Из этого коллектива были также исключены разоблаченные враги ГРЕБЕНКИН, ШТЕЙН.

В авторский коллектив по III тому были в свое время привлечены КРУТЬ²⁴, СОБОЛЕВ, ИОСИПЕНКО, ПРЕМЫСЛЕР²⁵,

---

терористичній організації. За вироком Військової колегії Верховного суду СРСР розстріляний 26.10.1937. Реабілітований у 1958 р.

27.12.1937 р. на вісім (!) років позбавлення волі була засуджена "як член семьи изменника Родины" і дружина М.Ф. Трегубенка – Ганна Кирилівна Трегубенко-Цегельникова. Вона після закінчення дворічної аспірантури при Московському науково-дослідному інституті бібліотекознавства працювала заступником завідуючого відділу наукової бібліографії та систематичних каталогів Центральної наукової бібліотеки АН УРСР. Покарання відбувала у Карагандинській області. Після звільнення працювала санітаркою у інфекційному відділенні Менської районної лікарні.

Трагічною була доля і дітей Трегубенків. Їхня донька, восьмирічна Сталіна, після арешту батьків залишилася із бабусею по батьковій лінії, а дворічний син Фелікс виховувався у родині брата Ганни Трегубенко-Цегельникової. Під час війни Сталіна потрапила під бомбардування і після тяжкого нервового потрясіння захворіла на шизофренію. У 1955 р. вона була засуджена на 2 роки позбавлення волі за порушення паспортного режиму (у паспорті та метриці самостійно змінила ім'я із Сталіни на Станіславу).

²⁴ Круть Василь Тарасович народився у 1901 р. З селян. Українець. Закінчив Інститут червоної професури у Москві у 1933 р. У 1935-1936 рр. працював старшим науковим співробітником Інституту історії ВУАМЛІН.

²⁵ Премислер Ілля Михайлович народився у 1904 р. в м. Жмеринка. Єврей. Із службовців. Член КПРС з 1950 р. Закінчив чотирикласне міське училище та історичний факультет Харківського інституту народної освіти. У 1917-1927 роках працював робітником на залізниці, трамвайному заводі, завідувачем клубу, шкільним вчителем. У 1927 р. – позаштатний архівіст Центрального архіву революції у Харкові. З листопада 1927 р. по листопад 1928 перебував у лавах Червоної армії. З 1928 р. – вчений архівіст Центрального архіву революції, з 1931 р. – референт сектору агітації, пропаганди та археографії Центрального архівного управління УСРР. Одночасно був науковим співробітником відділу друкованих видань Центрального архіву революції. У 1935 р. за рішенням ЦК КП(б)У переведений до Києва для роботи старшим науковим співробітником в Інститут історії ВУАМЛІН, а після ліквідації ВУАМЛІН – до Інституту історії України АН УРСР. У 1939 р. захистив кандидатську дисертацію. У 1941 р. перейшов на роботу до Інституту історії партії при ЦК КП(б)У. З початком війни у липні 1941 р. пішов добровольцем на фронт. Потрапив в оточення і був взятий у полон. Перебував у Дарницькому концтаборі у Києві, після звільнення з якого залишив Київ, перейшов лінію фронту і присєднався до діючих частин

ГУРИСТРИМБА²⁶, ИСАКОВИЧ. Из этого коллектива был исключен ИОСИПЕНКО по политическим мотивам.

В настоящее время в Институте истории из привлеченных по составлению учебника работают следующие научные работники:

по I тому: ГУСЛИСТЫЙ, ЯСТРЕБОВ, являющиеся основными работниками института, и ЛУКОНЕНКО, СЕНЧЕНКО – работают по совместительству – уделяют они весьма мизерное время работе института;

по II тому: СЕНЧЕНКО – работает по совместительству - и ТРЕГУБЕНКО - основной работник института.

по III тому: ГУРИСТРИМБА, ПРЕМЫСЛЕР – основные работники института – и КРУТЬ, СОБОЛЕВ, ИСАКОВИЧ – по совместительству.

Состояние работы над учебником сейчас таково, что по сути дела работают:

по I тому – ГУСЛИСТЫЙ, ЯСТРЕБОВ,

по II тому – ТРЕГУБЕНКО,

Червоної Армії. Війну закінчив на Ельбі. Демобілізований у 1946 р. в званні капітана. Нагороджений орденом “Червоної Зірки” та медалями. Після повернення до Києва працював в Інституті педагогіки, а у 1953-1964 рр. – старшим науковим співробітником Державного музею історії України у науково-методичному відділі, згодом у відділі історії України періоду Великої жовтневої соціалістичної революції, громадянської війни та побудови соціалізму. Помер у Києві у 1969 р.

²⁶ Гуристримба Василь Васильович народився у 1899 р. у с. Волоське Катеринославської губернії. Українець. З селян. Член ВКП(б) з 1925 р. У 1934 р. закінчив Інститут червоної професури у Москві. У 1934-1936 рр. працював старшим науковим співробітником Інституту історії ВУАМЛІН, у 1936-1937 рр. – старшим науковим співробітником Інституту історії України АН УРСР. Одночасно у 1936-1937 рр. працював у Партвидаві при ЦК КП(б)У у відділі по виданню творів В.І. Леніна, готував примітки до українського видання творів В.І. Леніна. Арештований 5.09.1937 і звинувачений в участі в контрреволюційній троцькістській терористичній антирадянській націоналістичній організації (!). За вироком Військової колегії Верховного суду СРСР розстріляний 25.10.1937. Реабілітований у 1960 р. Як “член семьи изменника Родины” 29.10.1937 була арештована його дружина Ованесова Ксенія Григорівна та засуджена до 5 років таборів. Покарання відбувала в Карагандинській області. Реабілітована у 1960 р.

по Ш тому – ГУРИСТРИМБА, ПРЕМЫСЛЕР.

Остальные научные работники работают по совместительству и дают исключительно мизерную и несовершенную продукцию по причине занятости (ЛУКОНЕНКО, ИСАКОВИЧ, СЕНЧЕНКО), а СОБОЛЕВ, КРУТЬ – совершенно не работают поскольку, как они ссылаются на то, что нет решения ЦК о них.

Имея сейчас контингент научных работников в количестве 5 человек, Институт истории не в состоянии поднять этими силами учебник по истории Украины.

Наряду с этим, имеющиеся в штате института 5 человек научных работников не могут обеспечить выполнение работ нужного качества.

Так, например, по секции феодализма, работающие над I томом как основные работники ЯСТРЕБОВ и ГУСЛИСТЫЙ – оба беспартийные, политически неблагонадежные, систематически срывающие сроки выполнения, до настоящего времени не могут дать завершенных своих работ по учебнику. Бывший руководитель секции, ныне арестованный СКУБИЦКИЙ, всеми мерами тормозил дело ускорения составления учебника. Аналогичную работу вели и ЯСТРЕБОВ, и ГУСЛИСТЫЙ.

По II тому из основных работников работает один только ТРЕГУБЕНКО, продуктивная работа которого по учебнику сомнительна и политическое лицо которого подлежит выяснению. Больше никто не работает по этому тому.

По Ш тому работает только двое – ПРЕМЫСЛЕР и ГУРИСТРИМБА. Последний, т.е. ГУРИСТРИМБА, имевший в прошлом большие политические ошибки, крепко связанный в свое время с ДЗЕНИСОМ и СКУБИЦКИМ. Политическое лицо его для нас является неясным. Его отношение к СКУБИЦКОМУ, ДЗЕНИСУ, по меньшей мере, представляется странным.

Из остальных научных работников имеется проф[ессор] ПЕТРОВСКИЙ²⁷, который за время своей работы не проявил

---

²⁷ Петровський Микола Неонович народився у 1894 р. у с. Кудрівці Сосницького повіту Чернігівської губернії. З родини священика. Закінчив Чернігівську духовну семінарію (1915) та Ніжинський історично-філоло-

желания всерьез включиться в работу по учебнику. Попытки привлечь его к вспомогательной работе над учебником не имели успеха. Вместо этого он больше уделяет внимания частной работе, не являющейся тематикой института. Наряду с этим проф[ессор] ПЕТРОВСКИЙ самолично начал перевод с французского книги БОПЛАНА, в которой имеются гнусные антинаучные выводы и обобщения, вроде того, когда, характеризуя быт крымских татар, у БОПЛАНА говорится: «Татары после того, как народятся, остаются несколько дней слепыми подобно собакам» и т.д.

Проф[ессор] ПЕТРОВСКИЙ не может быть дальше оставлен работать в Институте истории. Для него Институт истории является ширмой для продолжения его старой националистической линии.

Институт истории, равно как и его работа по составлению учебника, заставляет обратить особое внимание ЦК КП(б)У. Такое положение, какое имеется в институте, дальше продолжаться не может.

В связи с этим считал бы возможным выдвинуть на рассмотрение ЦК КП(б)У следующие предложения:

1. Пересмотреть состав научных работников института и определить возможность и целесообразность дальнейшей работы

гічний інститут князя Безбородька (1919). У 1924-1933 рр. – викладач, професор Ніжинського інституту народної освіти, у 1925-1933 рр. – науковий співробітник Ніжинської науково-дослідної кафедри історії української культури та мови при Ніжинському ІНО по секції українсько-російської історії. Одночасно у 1927-1930 рр. – нештатний науковий співробітник академічної Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського. У 1934-1936 рр. – науковий співробітник відділу стародруків Всенародної бібліотеки України у Києві. У 1937-1941 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР. У 1939 р. захистив докторську дисертацію. У 1941-1942 рр. – старший науковий співробітник Інституту суспільних наук АН УРСР, у 1942-1944 рр. – директор Інституту історії та археології України АН УРСР, у 1944-1947 рр. – директор Інституту історії України АН УРСР. У 1945 р. обраний членом-кореспондентом АН УРСР. Членом делегації УРСР на мирній конференції в Парижі у 1946 р., а також на Асамблеях ООН в Сан-Франциско у 1945 р. та Лондоні у 1946 р. Звільнений з посади після постанови ЦК КП(б)У «Про політичні помилки і незадовільну роботу Інституту історії України Академії наук УРСР» від 29 серпня 1947 р. З 1944 р. завідував кафедрою історією України в Київському державному університеті ім. Т.Г. Шевченка. З 1948 р. очолював відділ археографії Інституту історії АН УРСР. Помер у Києві у 1951 р.

ГУСЛИСТОГО, ЯСТРЕБОВА, ТРЕГУБЕНКО, ГУРИСТРИМБЫ, ПЕТРОВСКОГО.

2. Ликвидировать практику привлечения к работе над учебником по совместительству.

3. Составить новый авторский коллектив учебника в количестве 10-15 человек, освободив их от всякой работы и исключительно посадив их на составление учебника.

4. Для подготовки кадров для института создать нормальную аспирантуру при институте в количестве 15 человек, отобрав из окончивших университет, из ИКП, имеющих склонность и желание работать над вопросами истории.

5. Направить для постоянной основной научной работы 3-х профессоров-коммунистов.

С. Белоусов

ЦДАГО України, ф.І, оп.20, спр.5291, арк.186-189. – Оригінал. У верхньому куті ліворуч резолюція олівцем: "Разослать чл[енам] П[олит]б[юро]. С. Косиор" Такий самий примірник машинопису із підписом С. Белоусова зберігається у ф.І, оп.20, спр.7092, арк.86-89. Опубліковано: У лецатах тоталітаризму: Перше двадцятиріччя Інституту історії України НАН України (1936-1956 рр.): Збірник документів і матеріалів: У 2-х чч. – Ч.I. – К., 1996. - С.53-56.

№ 5

Протокол допиту старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР Т.Т. Скубицького в УДБ НКВС УРСР щодо його участі у контрреволюційній троцькістсько-націоналістичній організації від 22 червня 1937 р.

ВОПРОС: В процессе допросов²⁸ Вы были в достаточной степени изблечены как участник контрреволюционной троцкистско-националистической организации.

²⁸ Це єдиний в архівно-кримінальній справі Т.Т. Скубицького протокол допиту, не рахуючи обов'язкової анкети заарештованого. (Т.Т. Скубицького було арештованого 12 червня 1937 р., за вироком закритого судового

Следствие предлагает Вам дать правдивые показания о Вашем участии в контрреволюционной организации и о проведенной Вами контрреволюционной работе.

ОТВЕТ: Я решил перестать загираться и начать давать правдивые показания по моему делу.

Работая с 1930 года – конца – в ВУАМЛИН, я оказался в окружении ВОЙТИНСКОГО, ДЗЕНИСА, САРАДЖЕВА, ГРЕБЕНКИНА, ГУРИСТРИМБЫ, ТРЕГУБЕНКО, КОНОНЕНКО²⁹ и др[угих], проявлявших вначале перед мной антипартийные высказывания троцкистско-националистического характера. Эти лица, бывшие у руководства научно-теоретическим фронтом, оказывая на меня повседневное влияние, постепенно втянули [меня] в контрреволюционную работу.

Причинами и поводами, непосредственно подготовившими и толкнувшими меня на путь борьбы с партией и соввластью, были следующие: в период 1929-1933 гг. я в ряде работ совершил ошибки националистического характера (преувеличивал роль крестьянства в период феодализма, контрреволюционную деятельность центральной рады и директории я определял их как мелкобуржуазные организации), был сам недостаточно теоретически подготовлен и потому, поддавшись влиянию окружения, сам стал на троцкистско-националистические позиции, примкнув к контрреволюционной организации в конце 1935 г.

В марте-апреле 1935 года, когда я еще не был посвящен в существование троцкистско-националистической контрреволюционной организации, ТРЕГУБЕНКО и ГУРИСТРИМБА – работники института истории передали мне, что им ДЗЕНИСОМ поручено составить список авторов учебника по истории Украины.

Я тогда выдвинул в качестве авторов – ЯСТРЕБОВА, человека, известного мне как националиста, протаскивавшего

засідання виїзної сесії Військової колегії Верховного Суду СРСР від 3 вересня 1937 його було засуджено до розстрілу. Того ж дня у Києві вирок було виконано). – Упор.

²⁹ Кононенко Галина Кирилівна народилась у 1898 р. З робітників. Українка. Член ВКП(б) з 1919 р. Закінчила Інститут червоної професури у 1935 р. У 1935-1936 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії ВУАМЛІН.

контрреволюционные националистические концепции, и ЛУКАНЕНКО, которого я знал по его троцкистско-националистическим ошибкам. ТРЕГУБЕНКО выдвинул – АФИНОГЕНОВА³⁰, ШТЕЙНА и ЧЕБОТАРЕВА³¹ – проявлявших себя как троцкисты; ГУРИСТРИМБА выдвинул КИЛЛЕРОГА и КРУТЯ; ГРЕБЕНКИН – выдвинул МЕЖБЕРГА и СЕНЧЕНКО – троцкиста и националиста.

Эти кандидатуры впоследствии были утверждены ДЗЕНИСОМ, и, в частности, ЯСТРЕБОВ и ЛУКАНЕНКО были привлечены к работе.

Как ТРЕГУБЕНКО, так и ГУРИСТРИМБА были близко связаны с ДЗЕНИСОМ, и последний всегда их выставял в пример и всячески поддерживал.

От ВОЙТИНСКОГО я в 1936 году слышал, что он добивается через ЦК перевода на постоянную работу в институт истории ЛУКАНЕНКО.

ВОПРОС: Изложите, при каких обстоятельствах, кем и когда Вы были вовлечены в контрреволюционную организацию?

ОТВЕТ: На протяжении ноября – декабря 1935 года я имел ряд бесед с ВОЙТИНСКИМ – директором института истории, где я работал старшим научным работником.

В этот период была создана редакционная коллегия по истории Украины в составе: ВОЙТИНСКОГО, САРАДЖЕВА, СМОЛЬНОГО и ДЗЕНИСА.

Беседы с ВОЙТИНСКИМ были у меня в его кабинете директора института, ул. Короленко 35, П этаж.

ВОЙТИНСКИЙ начал разговор со мной с того, что так как с историей Украины возникают трудности, и сам вопрос очень сложен, я не должен спешить с окончанием своих глав работы.

---

³⁰ Афіногенов Петро Степанович – історик. Народився у 1902 р. З робітників. Росіянин. Член ВКП(б) з 1922 р. У 1933 р. закінчив Інститут червоної професури у Москві. У 1935-1936 рр. працював старшим науковим співробітником Інституту історії ВУАМЛІН.

³¹ Чеботарьов Юхим Павлович – історик. Народився у 1898 р. З робітників. Українець. Член ВКП(б) з 1917 р. Закінчив Інститут червоної професури у 1935 р. У 1935-1936 рр. працював старшим науковим співробітником Інституту історії ВУАМЛІН. З 1936 р. – в Інституті історії партії та Жовтневої революції на Україні при ЦК КП(б)У.

Тогда-то ВОЙТИНСКИЙ рекомендовал мне не выпячивать – по моему участку работы – в учебнике вопросы национально-освободительного движения и борьбы крестьянства против крепостничества.

Это были первые полученные мной контрреволюционные вредительские установки на выхолащивание из истории Украины Марксо-Ленинско-Сталинских основ изучения исторического процесса и заполнения учебника националистическими и троцкистскими положениями.

Мое согласие на выполнение этих указаний еще более сблизило и расположило меня к ВОЙТИНСКОМУ.

В последующей беседе ВОЙТИНСКИЙ подчеркнул, что мне необходимо быть тесно связанным по работе с ТРЕГУБЕНКО, ГУРИСТРИМБ[ОЙ], ГРЕБЕНКИН[ЫМ], СЛЮСАРЕНКО, ПРЕМЫСЛЕР[ОМ], КОНОНЕНКО – известными мне как лица, имевшие троцкистские и право-левацкие ошибки в своих работах.

А ВОЙТИНСКИЙ мне рекомендовал этих людей, как делающих правильное дело и стоящих на правильных позициях.

ВОЙТИНСКИЙ подчеркивал, что на теоретическом фронте осталось небольшое количество людей, а потому нужно дружно и совместно разрешать политические вопросы, а не слепо проводить в жизнь решения партии.

В одной из последних бесед с ВОЙТИНСКИМ в тот период времени он рассказал, что существует троцкистско-националистическая организация, блокирующая с право-леваками, стоящая на террористических позициях и проводящая борьбу с партией на различных участках, в т[ом] ч[исле] и на историческом фронте.

Тогда же мне стало известным, что в организационной борьбе с партией, по словам ВОЙТИНСКОГО, принимают участие: он, ДЗЕНИС, АШРАФЯН, ТРЕГУБЕНКО, ГУРИСТРИМБА, ГУСЛИСТЫЙ, КОНОНЕНКО, ПРЕМЫСЛЕР, СЛЮСАРЕНКО и ГРЕБЕНКИН.

Не встретив с моей стороны возражений в принятии участия в борьбе с партией, ВОЙТИНСКИЙ указал, что я должен всячески тормозить и вредить в выполнении решения ЦК партии и правительства по истории Украины, а работу свою вести под углом

заполнения ее троцкистскими и националистическими положениями. Я должен подчеркнуть, что в этих беседах у самого ВОЙТИНСКОГО пробивались террористические настроения.

ВОПРОС: Какую контрреволюционную работу Вы провели в соответствии с полученными заданиями, и с кем были связаны по этой контрреволюционной работе?

ОТВЕТ: Я принял троцкистско-националистические установки ВОЙТИНСКОГО и проводил их в жизнь в написанных мною главах по истории Украины. В этой части я поддерживал связь с ДЗЕНИСОМ, который редактировал мои главы. Причем такие контрреволюционные установки в работе над историей Украины проводили все участники организации. Так, в главах ГУСЛИСТОГО были сильно подчеркнуты моменты экспансии Московского государства в XV и XVI в. на Украину и в то же время ослаблены моменты экспансии Литовского государства.

ЯСТРЕБОВ и ЛУКАНЕНКО, привлеченные, по моей рекомендации, к контрреволюционной вредительской работе, как мне это известно от них, получали контрреволюционные установки непосредственно от ВОЙТИНСКОГО. ЛУКАНЕНКО, по указаниям ВОЙТИНСКОГО, в своих главах выбросил цитаты Энгельса с оценкой царского самодержавия.

В мае 1936 года, в кабинете ДЗЕНИСА президента УАМЛИН'а – б[ульвар] Шевченко, № 14 – на III этаже у меня была беседа с ДЗЕНИСОМ по поводу своих глав. ДЗЕНИС настаивал, чтобы я национально-освободительные моменты в выступлениях украинского казачества и крестьянства не подчеркивал, что я в основном и сделал.

В июне 1936 года ВОЙТИНСКИЙ в беседе со мной прямо указывал, что до второй половины XIX века в учебнике не нужно вообще ставить вопрос о существовании национально-религиозного гнета и национально-освободительного движения против польской шляхты и царского самодержавия.

Помимо протаскивания контрреволюционных националистических концепций в работах по истории Украины, которые я проводил как участник контрреволюционной организации, я также принимал участие в торможении и затягивании подготовки и

выпуска [учебника по] истории Украины, срывая задания партии и правительства по этому вопросу. О своем участии в сколачивании троцкистских и националистических сил на историческом фронте я выше об этом уже указал на сегодняшнем допросе.

Протокол читал сам. Мои показания записаны верно.

[підпис Т. Скубицького]

ДОПРОСИЛ:

оперуполномоченный IV отдела
УГБ НКВД УССР

ХАЕТ

ДА СБУ, спр.45992 ФП, арк.18-22. – Оригінал, арк.18-22. – Машинно-писна копія.

№ 6

**Звинувачувальний висновок УДБ НКВС УРСР у справі
старшого наукового співробітника Інституту історії
України АН УРСР К.Ф. Гребенкіна від 2 липня 1937 р.**

“УТВЕРЖДАЮ”

Зам. наркома внутренних дел УССР
Комиссар госбезопасности 3 ранга
/В. ИВАНОВ/

“2” июля³² 1937 года

“УТВЕРЖДАЮ”

Пом. Прокурора Союза ССР

[подпись Г. Рогинского]

“12” июля³³ 1937 года

ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

по делу № 123 по обвинению Гребенкина
Константина Федоровича в преступлениях,
предусмотренных ст.ст. 54-8 и 54-11 УК УССР

НКВД УССР вскрыта и ликвидирована контрреволюционная право-“левацкая” террористическая организация на Украине, одним из активных участников которой являлся арестованный 4.IV.37 г. и привлеченный к следствию по настоящему делу ГРЕБЕНКИН Константин Федорович.

³² Виправлено з “июня” на “июля”. – Упор.

³³ Виправлено з “июня” на “июля”. – Упор.

Означенная³⁴ контрреволюционная организация ставила своей задачей ведение борьбы с соввластью вплоть до применения террора против руководителей КП(б)У и правительства УССР.

По личному признанию обвиняемого ГРЕБЕНКИНА, он примкнул к контрреволюционной право-“левацкой” террористической организации в октябре месяце 1934 г., будучи вовлечен в нее одним из руководителей контрреволюционной организации ныне осужденным АШРАФЯНОМ (л.д. 10, 11, 13, 14, 15).

“В право-левацкую организацию я был вовлечен в 1934 г. АШРАФЯНОМ, работавшим тогда директором ИКП в Харькове, являвшимся членом руководства право-левацкой организации на Украине.

... АШРАФЯН в одной из бесед со мной в октябре 1934 г. посвятил меня в существование право-левацкой организации и предложил мне вступить в нее. На это предложение я дал согласие”.

(Показ. обв. ГРЕБЕНКИНА от 27.IV.37 г., л.д. 10, 14).

В том же 1934 г. ГРЕБЕНКИН [у]знал от АШРАФЯНА о задачах контрреволюционной организации и о необходимости расстановки ее участников на научно-теоретическом фронте, вербовки новых лиц в контрреволюционную организацию и проведении вредительства в научной и педагогической работе (л.д. 20).

ГРЕБЕНКИН был также осведомлен от АШРАФЯНА о руководящем составе контрреволюционной организации и блокировании последней в борьбе против партии и соввласти с троцкистами и националистами (л.д. 21, 25, 26).

По предложению АШРАФЯНА ГРЕБЕНКИН организационно связался с рядом членом контрреволюционной организации, в том числе с ныне осужденным СИЗОНОВЫМ и СКУБИЦКИМ (л. д. 21, 22, 23).

Работая в институте истории УАН обв[иняемый] ГРЕБЕНКИН по заданию АШРАФЯНА протаскивал на лекциях и докладах враждебные партии взгляды по вопросам состояния исторического фронта (л. д. 22).

---

³⁴ Слово дописано червоним олівцем. – Упор.

Через некоторое время в ноябре 1934 г. ГРЕБЕНКИН также установил непосредственную организационную связь с одним из руководителей контрреволюционной организации САРАДЖЕВЫМ.

В конце 1936 г. ГРЕБЕНКИН был проинформирован участником контрреволюционной организации СИЗОНЫМ о связи украинской право – «левацкой» организации с Московским [центром] (л.д. 26).

Связавшись с членом центра контрреволюционной право-левацкой организации на Украине САРАДЖЕВЫМ, ГРЕБЕНКИН в конце 1934 г. узнал от него о принятии контрреволюционной организацией террористических установок в борьбе против руководства КП(б)У (л.д. 24, 25, 31, 31 н/о). Об этом обв[иняемый] ГРЕБЕНКИН показал:

“САРАДЖЕВ в беседе со мной в ноябре 1934 г. говорил, что изменившиеся условия создают такую обстановку, когда наша организация по примеру троцкистов и националистов должна будет стать на путь насильственного устранения руководства КП(б)У.

Из сказанного им было ясно, что наша организация поддерживает террористические позиции и установки троцкистов и националистов». (Показ. обв. ГРЕБЕНКИНА от 23/V-37 г., л. д. 31 и 31 н/о).

Обвиняемый ГРЕБЕНКИН виновным себя признал. Отрицает принятие им террористических установок контрреволюционной организации. Уличается показаниями ныне осужденных активных участников контрреволюционной террористической организации КИЛЛЕРОГА и ЛЕЙБМАНА (л. д. 36, 45, 46, 47, 48, 53, 59, 60).

На основании изложенного обвиняется:

ГРЕБЕНКИН, Константин Федорович, 1902 года рождения, урож[енец] м. Барановичи, бывш[ей] Минской губ[ернии] (Польша), гражданин СССР, бывш[ий] член ВКП(б) с 1920, исключен в 1937 г. в связи с арестом, до ареста старший научный работник института истории [Украины] Академии Наук УССР, в том, что:

а) – С 1934 г. являлся активным участником контрреволюционной право-левацкой террористической организации на Украине, ставившей своей задачей ведение борьбы с существующим строем путем применения террора;

б) – Знал от одного из руководителей контрреволюционной организации САРАДЖЕВА о террористических позициях контрреволюционной организации в борьбе против руководителей КП(б)У и соввласти;

в) – В своей практической контрреволюционной работе был организационно связан с рядом участников контрреволюционной террористической организации и проводил контрреволюционную работу в институте истории УАН, -

т.е. в преступлениях, предусмотренных ст.ст. 54-8 и 54-11 УК УССР.

Вследствие изложенного обвиняемый ГРЕБЕНКИН, Константин Федорович, подлежит суду Военной Коллегии Верховного Суда Союза ССР, в порядке закона от 1 декабря 1934 года.

ОПЕРУПОЛНОМОЧЕННЫЙ IV ОТДЕЛА
МЛ. ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

/БОРИСОВ/

УТВЕРЖДАЮ: ЗАМ. НАЧ. IV ОТДЕЛА
УГБ НКВД УССР
СТ. ЛЕЙТЕНАНТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ

/ПЕРЗОН/

ДА СБУ, спр.46660 ФП, арк.71-74.

№ 7

Стаття С.М. Белоусова “На історичному фронті України” (22 серпня 1937 р.)

Історія є могутнім зняряддям політичного виховання мас. К. Маркс і Ф. Енгельс надавали величезного значення цій науці.

В одній з своїх ранніх робіт – “Німецька ідеологія” – К. Маркс і Ф. Енгельс писали: “Ми знаємо тільки одну-єдину науку – науку історії. Розглядаючи історію з двох сторін, її можна розділити на історію природи та історію людей” (Стор.8 вид. 1934 р., Партвидав).

Глибоке вивчення всієї історії людського суспільства і застосування до матеріалу, який вивчається, єдино правильного наукового методу діалектичного матеріалізму дозволило Марксові й Енгельсові відкрити основні закономірності суспільного розвитку.

Знання історії і всього процесу суспільного розвитку, в усій його багатогранності, було величезним знаряддям Леніна, користуючись яким, він розкрив природу нашої революції і вказав конкретні шляхи її розвитку.

Геній нашої епохи, продовжувач справи Маркса – Енгельса – Леніна, товариш Сталін приділяв і приділяє винятково велику увагу історичній науці. Теоретичні роботи товариша Сталіна є наслідком вивчення і узагальнення величезного історичного матеріалу.

Наша партія, виплекана Леніним – Сталіним, завжди твердила, що “нема кращого досвіду, нема кращого знаряддя виховання нашої молоді в дусі марксизму-ленінізму, ніж історія нашої партії” (Л.М. Каганович), завжди підкреслювала величезне значення історичної науки.

Знання історії дає ключ до пояснення процесу суспільного розвитку, дає розуміння внутрішнього зв'язку оточуючих явищ, зміцнює силу орієнтування в боротьбі за комуністичне суспільство.

У своїх виступах товариш Сталін особливо сильно підкреслював і відзначав необхідність підвищеної уваги фронтові історичної науки, не раз звертав увагу на неблагополучність на цьому фронті в цілому і в окремих його ланках. До таких вказівок товариша Сталіна належать: лист “Про деякі питання історії більшовизму”, зауваження товаришів Сталіна, Жданова і Кірова “Про конспекти підручників з історії СРСР і з нової історії” і, нарешті, лист товариша Сталіна “До складачів підручника з історії ВКП(б)”, в якому з винятковою силою звертається увага на неблагополучність на фронті історії.

“Нам потрібний такий підручник історії СРСР, - писали в своїх зауваженнях товариш Сталін, Жданов і Кіров, - де б історія Великої Росії не відривалася від історії інших народів СРСР, – це по-перше, і де б історія народів СРСР не відривалася від історії загальноєвропейської і взагалі світової історії, - це по-друге”.

Зміст цих документів винятково великий. З одного боку, вони сигналізували про серйозні помилки й викривлення по лінії розроблення питань історії, з другого – вказівки вождя народів вимагали повернути увагу до такої найважливішої науки, якою є історія.

ЦК ВКП(б) і РНК СРСР у своїх постанові від 16 квітня 1934 р. про викладання громадянської історії в школах СРСР піддали нищівній критиці постановку викладання. З ще більшою силою ЦК ВКП(б) і РНК СРСР у своїй постанові від 26 січня 1936 р. по питаннях історії відзначили триваючу на цій дільниці неблагополучність: “Ту обставину, що автори зазначених підручників і далі наполягають на неодноразово вже викритих партією і явно неспроможних історичних визначеннях і настановах, які мають у своїй основі відомі помилки Покровського, Раднарком і ЦК не можуть не розцінювати як свідчення того, що серед деякої частини наших істориків, особливо істориків СРСР, вкоренилися антимарксистські, антиленінські, по суті справи, ліквідаторські, антинаукові погляди на історичну науку. Раднарком і ЦК ВКП(б) підкреслюють, що ці шкідливі тенденції і спроби ліквідації історії як науки, зв’язані, насамперед, з поширенням серед деяких наших істориків помилкових історичних поглядів, властивих так званій “історичній школі Покровського”. Раднарком і ЦК вказують, що завдання подолання цих шкідливих поглядів є необхідною передумовою як для складання підручників з історії, так і для розвитку марксистсько-ленінської історичної науки і піднесення історичної освіти в СРСР, що мають найважливіше значення для справи нашої держави, нашої партії і для навчання підростаючого покоління.

Як виконується ця виняткової ваги постанова партії і уряду? Надзвичайно погано. Наші заклади: науково-дослідні інститути, педінститути, держуніверситети не зрозуміли величезного політичного сенсу завдань, поставлених у цій постанові.

Становище історичного фронту й надалі залишається вкрай незадовільним. Ліквідаторська практика не переборена, підготовка кадрів, майже зведена в свій час нанівець шкідниками, тепер не займає того місця, яке їй приділено.

Викладання історії зведено до вивчення суспільно-економічних формацій, до зазубрювання голих схем і абстрактних формул. З складанням справді марксистських підручників ще гірше.

Відсутність необхідної уваги, самозаспокоєність і благодушність у справі добору кадрів, відсутність революційної пильності привело до того, що історичний фронт України виявився засміченим троцькістськими агентами фашизму. Гнилий лібералізм, відсутність більшовицької критики й самокритики, ідіотська хвороба безтурботності полегшили проникненню ворогів на історичний фронт. Одним з дуже уражених є інститут історії України Академії наук УРСР, діяльність якого мало відома широким колам істориків і масам. Цей інститут сформувався ще в системі колишнього Уамліну під “ідейним” керівництвом лжеісторика, згодом викритого ворога Попова³⁵ Після ліквідації Уамліну інститут переходить в кінці 1936 року в систему Академії наук УРСР. Троцькістсько-бухарінським елементам вдалося звити тут своє кубло і “діяти” безкарно під покровительством Попова.

Перед інститутом історії України партія і уряд України поставили величезне політичної ваги завдання: складання підручника історії України. За “виконання” цього завдання взявся Попов, який створив під своїм керівництвом так званий авторський і редакційний колектив. Не випадково підручник “Історія України”, над яким “працювали” понад два роки, так і не був підготовлений.

Одними з форм шкідницької контрреволюційної роботи ворогів в інституті історії України, як це тепер встановлено, були: добір і залучення до роботи над підручником людей, які нічого не

---

³⁵ Попов Микола Миколайович народився у 1891 р. в м. Кутаїсі. З службовців. Член РСДРП з 1906 р. У 1908-1910 рр. навчався у Харківському та Московському університетах. За революційну діяльність заарештований і засланий до Іркутської губернії, за спроби втекти – засуджений до ув'язнення. Звільнений після Лютневої революції. У 1920-1930-х рр. – на партійній роботі в Україні. Одночасно викладав у вищих навчальних закладах. З 1934 р. очолював Всеукраїнську редакцію історії фабрик і заводів. У 1935 р. згідно постанови ЦК КП(б)У очолив головні редакції курсів “Історія України” та “Історія української літератури” У 1937 р. заарештований. За постановою Військової колегії Верховного суду СРСР розстріляний 10.02.1938.

тямлять у питаннях історії взагалі і в питаннях історії України особливо; це все розв'язувало руки лжеісторикові Попову для контрреволюційної фальсифікації історії України. Систематичний зрив строків видання підручника, також безконечне “редагування” написаних розділів були постійним явищем.

Вороги, що пробралися до інституту історії, на чолі з Поповим, протаскували в історичну науку наскрізь гнілі ідейки, глибоко ворожі марксизмові-ленінізмові.

Так, наприклад, всім відомо, що український і російський народи є братніми народами, зв'язаними спільним історичним минулим з дуже раннього часу. Український і російський народи, як про це свідчить історичне минуле, є дуже близькими і мовою, і культурою, і всім побутовим укладом.

Не менш відомо також, що найзлішими ворогами українського народу, які поневолювали його протягом кількох сторіч і які мріють знову про це, були польські пани. Не зважаючи на всі ці загальновідомі істини, лжеісторики і троцькістські фальсифікатори або зовсім замовчували братній зв'язок українського і російського народів, що історично склався, або в іншому випадку – прямо робилися спроби проташити наявність антагонізму, що нібито існував між українським і російським народами.

Ці фальсифікатори, наприклад, всіляко намагалися показати Богдана Хмельницького лише з негативного боку, не бажаючи бачити того, що він відіграв певну роль у загальнонародній боротьбі проти польської шляхти, яка пригноблювала український народ. Вони ж всіляко замазували прагнення рядового козацтва й селянства України до союзу з російським народом для спільної боротьби проти польських панів. Перед істориками стоїть завдання остаточно викрити ці шкідницькі спроби.

Отже, характерною лінією, що протаскувалась ворогами в підручнику з історії України, були: фальсифікація, шкідницьке замовчування багатовічної боротьби українського народу проти польського панства. В історії боротьби пролетаріату і селянства з самодержавством за перемогу буржуазно-демократичної революції, що переростає потім в революцію соціалістичну, боротьби пролетаріату спільно з біднішим селянством, за встановлення

диктатури пролетаріату деякі лжеісторики, прихильники школи Покровського (Гребенкін) по-шкідницькому замазували роль партії більшовиків як організатора пролетаріату в його боротьбі за перемогу соціалізму.

Все це шкідництво і фальсифікація були можливі внаслідок антипартійних звичок, підлабузництва, що панували в інституті історії, в авторсько-редакторському колективі. Ця групівщина, артільщина, що склалася в свій час в інституті, відсутність критики і самокритики, створили обстановку, коли помилки, фальсифікація і викривлення залишалися невикритими. Безприкладне зухвальство ворогів дійшло до того, що було ними запропоновано писати рукописи підручника російською мовою. Ця ворожа вилазка в той час не дістала відсічі і залишалася невикритою до останнього часу.

Інститут історії України взявся тепер за ліквідацію наслідків шкідницько-підривної роботи. Найближчим завданням інституту та істориків є до кінця викрити антимарксистські погляди, внесені в свій час в історію України і КП(б)У.

Намічені тепер заходи ідуть, головним чином, по лінії підготовки і виховання більшовицьких українських кадрів. Ця робота повинна йти на основі дальшого викриття і викорчовування до кінця ворогів, що присосалися до історичного фронту.

Робляться перші кроки для поповнення кадрів більшовицьких істориків перевіреними й кваліфікованими людьми. До роботи над історичними проблемами залучаються випускники інституту червоної професури, працівники історичних кадрів вишів, викладачі шкіл тощо. При інституті передбачається організувати аспірантуру з 8-10 чол[овік]. Велику роботу треба ще провести над зміцненням історичних факультетів педагогічних інститутів та університетів.

Боротьба за якість продукції і за строк виконання поставлена як основна вимога. Вже в цьому році будуть випущені ряд окремих нарисів з історії України.

Написано наново і готується до друку перший випуск "Київська Русь". Найближчих місяців цього року будуть підготовлені до друку решта 5-6 нарисів з серії історії України феодального періоду.

Водночас, паралельно з нарисами з історії України вже готуються до видання і випуску “Хрестоматія з історії України”, а також хронологія історії України докапіталістичного періоду.

Складено і здано до Наркомосвіти, як проект, програму з історії України. Здано до друку велику роботу з історії громадянської війни на Україні – “Червона Гвардія”, що являє собою широкий збірник документів і матеріалів про Червону Гвардію. Ця робота буде цінним підручником для осіб, які працюють над питаннями історії України.

Готується до друку також ряд окремих дослідів з питань історії України, як, наприклад, роботи по історії феодалізму в Київській Русі, про боротьбу українського народу проти петлюрівської директорії. Буде випущено критико-бібліографічні статті.

Партія і уряд з ініціативи товариша Сталіна ухвалили ряд найважливіших рішень, щоб навести більшовицький лад на історичному фронті. Ці рішення кладуть край ліквідаторським настроям до науки історії.

Вказівка товариша Сталіна, дана ним в своєму листі до складачів підручника з історії ВКП(б), підкреслює з винятковою силою значення історії в справі політичного виховання мас. Лист товариша Сталіна далеко виходить за межі питань історії партії, він повинен лежати в основі роботи кожного працівника історичного фронту.

До кінця викорчувати ворогів, зміцнити зв'язок науки з практикою, рішуче висувати численні молоді кадри політично загартованих людей, домогтися створення справді наукової марксистсько-ленінської історії України – такі завдання стоять перед працівниками історичного фронту УРСР. Лише здійснивши вказівки товариша Сталіна в галузі історії, ми зможемо домогтися на цій ділянці потрібних наслідків³⁶

Комуніст. – 1937. – 22 серпня. – С.3.

---

³⁶ Наступного дня, 23 серпня 1937 р. в газеті “Комуніст” з’явилася передова стаття “Марксистський підручник по історії СРСР”, де фактично повторювались думки, висловлені С.М. Белоусовим. Так само акцент робився на тому, що “історики УРСР мають розв’язати бойові завдання: дати для середньої школи підручник “Історія України”. – Упор.

Із статті Кленового А., Запорізького Б. “Проти буржуазних націоналістів” (5 жовтня 1937 р.)

[...] Інститут історії. Ним керує тов. Білоусов. Де-де, а тут націоналістична наволоч напакостила відчутно. Вони робили все від них залежне, щоб історія України не побачила світу і в основах своїх була сфальсифікована. До партійного комітету надходили сигнали, але він залишався глухим і сліпим. Нарешті, Гуристримбу викривають. Як бути з Слюсаренком – його поплічником? Радились, гадали і, нарешті, прийняли на партійному комітеті таку постанову:

Зняти Слісаренка з парторга інституту. Партійну групу ліквідувати. Поставити на черговому засіданні питання про поведінку Слюсаренка.

І все. Та не встиг партійний комітет розглянути поведінку націоналістичного вишкребка, як ворога настигла рука пролетарської диктатури. А самозакохані ліберали з партійного комітету, Білоусов насамперед, якому більш, ніж будь-кому, була відома діяльність Слюсаренка, засвідчили ще одне запізнення у викритті ворогів і на тому поставили крапку.

Що це, окремі помилки? Ні, це система. Білоусову пишуть заяви, називають прізвиська ворогів, пихають пальцем на їх злочинні махінації, а він усе повторює:

Дайте факти!

Словом, впіймайте злодія за руку, покажіть, і тоді Білоусов упевниться, так, це не горобець, а ворона.

На одних партійних зборах Білоусов змушений був визнати, що йому багато товаришів надокучають з різними заявами. Але ... “береш ці заяви, читаєш, а де факти, за які можна вхопитися і пустити у виробництво?”

Тим часом на тих же зборах дехто говорив про серйозні справи. І треба було бути політичним сліпцем, щоб не прислухатися до голосу комуністів. Білоусов пішов іншим шляхом. Він вбачав у всьому, що говорили на зборах – дрібниці. Його підтримав парторг

президії Академії тов. Шліхтер. Він закликав “не згадувати – більше чи менше було зроблено гріхів у того чи іншого товариша”.

Подібними настановами скористались буржуазні націоналісти, які на зборах спритно відвели від себе удари. [...]

Комуніст. – 1937. – 5 жовтня. – С.2.

№ 9

Із протоколу допиту старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР М.Ф. Трегубенка в УДБ НКВС УРСР щодо його антирадянської шкідницької діяльності від 16 жовтня 1937 р.

ВОПРОС: С момента ареста Вы заняли позицию голого и бессмысленного отрицания своего преступления. Предлагаю прекратить запирательство [...]

ОТВЕТ: [...] Я должен признать, что у меня действительно были антисоветские националистические взгляды по вопросам выдвижения украинских национальных кадров и оценки роли боротбистов в период борьбы Советской власти с деникинщиной.

Еще в конце 1935 г. у меня возникло недовольство линией ЦК КП(б)У в вопросе выдвижения национальных украинских кадров, вследствие того, что руководящее положение на научном, культурном фронте занимали не украинцы – Дзенис, Ашрафьян, Сараджев, Войтинский, Гиттель³⁷ и др[угие]. Я считал, что ЦК КП(б)У, ставя таких людей, как латыша Дзениса президентом УАМЛИНа,

---

³⁷ Гіттель Леон Абрамович народився у 1901 р. у с. Дзиговка Ямпільського повіту Подільської губернії. Єврей. Член ВКП(б) з 1919 р. Закінчив Інститут червоної професури у Москві у 1932 р. У 1934-1936 рр. працював старшим науковим співробітником Інституту радянського будівництва і права ВУАМЛІН. У 1936 р. – директор Інституту червоної професури історії при ЦВК УРСР. Арештований 21.09.1936 і звинувачений у шпигунській діяльності на користь Румунії, у належності до антирадянської троцькістсько-зінов'ївської терористичної організації, а також за участь у право-левацькій терористичній організації, що начебто існувала у ВУАМЛІН у 1935-1936 рр. За постановою Військової колегії Верховного суду СРСР розстріляний 13.07.1937.

армянина – Сараджева – директором ИКП, єврея Войтинського – директором інститута історії і т.п. ведед совершенно неправильную національну політику і ігнорує видвиження українських кадрів.

Возникновению у меня націоналістических взглядов способствовала та неприязнь, которую я встретил по прибытии в УАМЛІН со стороны его руководства – Дзениса, Сараджева и Войтинського, препятствовавших моему росту начинающего научного работника, как я считал, только потому, что являюсь украинцем.

Возникшие у меня націоналістические настроения в дальнейшем все больше развивались и укреплялись под влиянием моих разговоров со Скубицким, Крупеник³⁸ – женой б[ывшего] председателя Совнаркома УССР Любченко и Слюсаренко. Надо прямо сказать, что под влиянием этих лиц у меня сложились и оформились націоналістические убеждения. Особенно, конечно, повлияла на меня в этом смысле своим авторитетом Крупеник.

В начале 1936 г. во время конференции молодых ученых Скубицкий, высказывая в разговоре со мной недовольство оценкой, данной руководством УАМЛІНа нашим докладам на конференции³⁹, заявил, что это является следствием враждебного отношения этих представителей неукраинского народа, возглавляющих УАМЛІН, к нам как украинцам. В создании такого положения,

---

³⁸ Крупеник Марія Миколаївна – дружина голови Раднаркому УРСР П.П. Любченка. Член ВКП(б). Викладач історичного факультету Київського державного університету. Голова Спілки Робітос. За офіційною версією, разом із чоловіком покінчила життя самогубством (за іншою – була вбита чоловіком, який потім сам застрелився) 30 серпня 1937 р. під час Пленуму ЦК КП(б)У, на якому проти П.П. Любченка та М.М. Крупеник були висунуті обвинувачення у контрреволюційній націоналістичній діяльності. Деякі дослідники вважають, що П.П. Любченка та М.М. Крупеник було вбито. Див.: Бачинський П.П., Табачник Д.В. Афанасий Петрович Любченко // Вопросы истории. – 1990. – № 12. – С.60-75.

³⁹ Натомість в друкованому органі ВУАМЛІН “Під марксистсько-ленінським прапором” зазначалось: “Доповіді наукових працівників УАМЛІН свідчать про ріст молодих більшовицьких наукових кадрів, здатних розробляти актуальні питання історії, філософії, економіки, радянського будівництва на основі багатющої ленінської спадщини, геніальних робіт товариша Сталіна і практики соціалістичного будівництва”. Див.: Харченко П., Подосетнік В. До підсумків конференції молодих учених України // Під марксистсько-ленінським прапором. – 1936. – № 2. – С.131.

когда игнорируются украинские кадры, мы винили ЦК КП(б)У, что он, мол, ведет неправильную политику.

В начале 1936 г., кажется, в марте, я имел разговор с Крупеник, происходивший в деканате Киевского Госуниверситета, когда она передавала мне курс лекций по истории СССР. Крупеник, услышав, что я с момента прибытия на Украину, с 1934 г. не занимаюсь педагогической работой, высказала свое возмущение этим, заявляя, что я, как украинец, обязательно должен был бы выдвигаться на педагогическую работу, что в этом вопросе, как и вообще в вопросе выдвигания украинских кадров, ведется неправильная политика. Этот разговор еще больше укрепил мое недовольство линией ЦК КП(б)У в вопросе выдвигания молодых украинских кадров. Осенью 1936 г. по вопросу о положении на культурном фронте со мной имел целый ряд разговоров Слюсаренко, назначенный в связи с расформированием УАМЛИНа заместителем директора института истории [Украины] Украинской Академии наук. Разговоры эти происходили в его кабинете. В этих разговорах Слюсаренко мне внушал мысли вполне соответствующие к тому же моим собственным убеждениям, что руководство культурным, научным фронтом ни в коем случае не может быть доверено коммунистам – неукраинцам, не понимающих в вопросах украинской национальной культуры. ЦК КП(б)У, говорил Слюсаренко, своей неправильной политикой привел к тому, что к руководству научным и культурным фронтом пришли неукраинцы – Ашрафьян стал культпропом ЦК КП(б)У, Дзенис, Сараджев – возглавили УАМЛИН и т.д., только сейчас, сказал он, к руководству этим фронтом начинают приходить украинцы – Хвьяля и др[угие].

Одновременно с возникновением у меня националистического взгляда на политику партии в вопросе выдвигания украинских национальных кадров у меня также возник националистический взгляд в оценке роли боротбистов в период деникинщины. Я считал, что боротбисты в 1919 г. играли не только контрреволюционную, но и революционную роль, входя одно время наряду с большевиками в Всеукраинский ревком, хотя я знал, что причиной того, что боротбисты временно очутились рядом с большевиками, были расхождения с Деникиным по национальному вопросу, ибо

последний боролся за «единую и неделимую», а они – боротбисты – «за самостійну Україну», но отнюдь не их близость к большевикам.

На оформление у меня националистического убеждения по вопросу оценки роль партии боротбистов повлияли разговор с Крупеник и неправильные установки, данные по этому вопросу Гуристримбе и Премыслеру, писавшими тезисы к сессии УАМЛІНа о роли мелкобуржуазных партий в период деникинщины, быв[шим] секретарем ЦК КП(б)У Поповым. Последний, «разъясняя» Гуристримбе и Премыслеру вопрос о боротбистах, указал им на необходимость говорить не только о контрреволюционной, но и о революционной роли партии боротбистов в 1919 г.

Во время моего разговора с Крупеник, о котором я показал выше, был также затронут вопрос о боротбистах. Крупеник указала мне на то, что мы, научные сотрудники Института истории [ВУАМЛІН], много напутали в вопросе оценки роли боротбистов, и что особенно много напутал Гуристримба в своих тезисах. Неправильно, заявила Крупеник, будет говорить, что позиции боротбистов в 1919 году были сплошь контрреволюционными. В партии боротбистов, сказала она, в 1919 г. сочеталась контрреволюционная деятельность с революционной.

Такие же националистические взгляды по вопросу о боротбистах кроме меня в Институте истории разделяли Луконенко, Гуслистый и Слюсаренко.

ВОПРОС: Нам также известно, что Вы проводили на научном фронте вредительскую работу, в частности, по изданию учебника истории Украины. Дайте исчерпывающие показания, какую вредительскую работу Вы по этой линии провели, и кто еще кроме Вас проводил это вредительство.

ОТВЕТ: В издании учебника Истории Украины проведена большая вредительская работа по срыву издания этого учебника. Достаточно сказать, то этот учебник, который должен был быть выпущен в свет в октябре 1935 г., еще до сих пор света не увидел. Делалось это так: вначале поднимали шумиху, что необходимо в соответствии с решением ЦК КП(б)У выпустить учебник истории Украины к сроку, а спустя некоторое время начинали отрывать людей, работающих над учебником, на другие работы – составление

рецензий и проч[ее]. Главный редактор Попов и другие редактора проводили вредительство в выпуске этого учебника, затягивая на длительное время – на 5-6 месяцев – редактирование рукописей.

Я лично сознательного вредительства на научно-идеологическом фронте не проводил, в частности, по учебнику истории Украины. Я порученную мне главу сдавал в установленный срок. Видя, что выполнение такой важнейшей работы, как своевременное издание учебника истории Украины, явно умышленно срывается, я молчал и нигде об этом не подымал вопрос.

ВОПРОС: Намерены ли Вы и дальше заператься и отрицать свое участие в националистической организации. Еще раз предлагаю Вам прекратить заперательство.

ОТВЕТ: Я заявляю, что в националистической организации я не состоял и о существовании ее ничего не знаю [...]

ВОПРОС: Вы выше показали, что в составлении учебника истории Украины никакой вредительской работы не проводили. Гуристримба показывает, что Вы в своей главе «Революция 1905-07 гг.» идеализировали украинские национальные партии, выставяя их как революционные.

ОТВЕТ: Заявляю, что в написанной мною главе для учебника истории Украины я враждебных идеологических взглядов не излагал [...]

ДОПРОСИЛ:

ПОМ. НАЧ. ОТДЕЛЕНИЯ IV ОТД. УГБ НКВД УССР

ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

ЛЕВИН

ДА СБУ, спр.46331 ФП, арк.18-25. – Оригінал, арк.9-17. – Машинотисна копія.

№ 10

Из звинувачувального висновку УДБ НКВС УРСР у справі старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР В.В. Гуристримби від 22 жовтня 1937 р.

Обвинительное заключение

по делу № 817
по обвинению ГУРИСТРИМБЫ В.В.
по ст. ст. 54-7, 54-8, 54-11 УК УССР

Управлінням державної безпеки НКВД УРСР
вскрыта і ліквідована антисоветська українська націоналістич-
еска терористическа організація, руковидима б'ввшими борот-
бистами, ставивша своєю главною задачею насильственне сверже-
ние советской власти на Україні і устанавление фашистского строя.

Одним из участников организации являлся арестованный 5
сентября 1937 г. и привлеченный по настоящему делу в качестве
обвиняемого ГУРИСТРИМБА Василий Васильевич.

Следствием и признанием самого обвиняемого
ГУРИСТРИМБЫ установлено:

Обвиняемый ГУРИСТРИМБА с 1935 г. являлся
участником антисоветской украинской националистической терро-
ристической организации, в которую был завербован ГРЕБЕНКИ-
НЫМ. [...] Имел установку ГРЕБЕНКИНА о необходимости
вербовать новых лиц в организацию и проводить вредительскую
деятельность на идеологическом фронте. [...]

Был информирован ГРЕБЕНКИНЫМ о том, что конечная цель
организации – свержение советской власти путем вооруженного
восстания и насильственного устранения сталинского руководства. [...]

В 1935 г. лично завербовал в антисоветскую украинскую
националистическую террористическую организацию
ЕСИПЕНКО⁴⁰ (л.д. 14).

В 1936 г. по заданию ГРЕБЕНКИНА при составлении учебни-
ка «История Украины» умышленно идеализировал партию боротбис-
тов и восхвалял врагов народа ЛЮБЧЕНКО и ХВЫЛЮ (л.д.15).

Был в курсе вредительской деятельности участников
организации СКУБИЦКОГО и ТРЕГУБЕНКО (л.д.15).

В 1936 г. был также завербован ГОНЧАРЕНКО⁴¹ в
контрреволюционную террористическую организацию. [...]

---

⁴⁰ Йосипенко (Есипенко) Сава Юхимович народився у 1902 р. у с. Сенча Полтавської губернії. Українець. З селян. Член ВКП(б) з 1926 р. Закінчив Інститут червоної професури у Харкові. У 1935-1936 рр. - молодший науковий співробітник Інституту історії ВУАМЛІН, після ліквідації ВУАМЛІН працював науковим співробітником Обласного історичного архіву у м. Харкові. Арештований 18.04.1938 і за вироком Особливої Трійки УНКВС по Харківській області розстріляний 29.05.1938. Реабілітований у 1959 р.

Принял задание от ГОНЧАРЕНКО вербовать новых лиц в организацию и проводить вредительство в издании сочинений В.И. Ленина (л.д.30).

В соответствии с полученным заданием от ГОНЧАРЕНКО в 1936 г. лично завербовал в контрреволюционную террористическую организацию научных работников УАН ТРЕГУБЕНКО и СЛЮСАРЕНКО (л.д. 30).

Вредительски обрабатывал примечания к сочинениям В.И. Ленина (15.VIII-1937, л.д. 31).

Обвиняемый ГУРИСТРИМБА виновным себя признал в контрреволюционной националистической деятельности, однако отрицает причастие к троцкистской организации (л.д.12).

Уличается показаниями СКУБИЦКОГО (л.д. 23-26), БЕЛЯЕВА⁴² (л.д. 29), ГОНЧАРЕНКО (л.д. 30-31), изобличается очной ставкой с ГОНЧАРЕНКО (л. д. 33-34).

На основании изложенного, обвиняется ГУРИСТРИМБА Василий Васильевич, 1899 года рождения, уроженец с. Волоское Днепропетровской области, гражд[анин] СССР, быв[ший] член КП(б)У с 1925 по 1937 г.; до ареста – научный сотрудник института истории Украины УАН, в том, что

1. с 1935 г. являлся участником антисоветской украинской националистической террористической организации;
2. был информирован ГРЕБЕНКИНЫМ о том, что организация ставит своей конечной целью свержение советской власти путем вооруженного восстания и насильственное устранение руководства ВКП(б);
3. завербовал в националистическую организацию ЕСИПЕНКО;

---

⁴¹ Гончаренко Степан Дем'янович народився у м. Жмеринка на Вінниччині. До арешту у 1937 р. – завідуючий відділом по виданню творів В.І. Леніна Партвидаву при ЦК КП(б)У. Арештований 12.06.1937 і звинувачений в участі у контрреволюційній троцькістській організації. За вироком Військової колегії Верховного суду СРСР від 14.10.1937 розстріляний. Реабілітований у 1959 р.

⁴² Беляев Федір Іванович народився у 1898 р. у С.Петербурзі. До арешту – редактор Партвидаву при ЦК КП(б)У. Арештований 12.06.1937 і за вироком Військової колегії Верховного суду СРСР від 2.09.1937 розстріляний. Реабілітований у 1956 р.

4. проводил вредительскую работу на идеологическом фронте;
5. был в курсе вредительской деятельности других участников организации;
6. с 1936 г. являлся также участником контрреволюционной троцкистской террористической организации;
7. завербовал в троцкистскую организацию ТРЕГУБЕНКО и СЛЮСАРЕНКО;
8. вредительски обрабатывал примечания к сочинениям В.И. Ленина;
9. был в своей контрреволюционной троцкистской работе организационно связан с другими участниками организации и знал о их контрреволюционной троцкистской деятельности, - т. е. в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-7, 54-8, 54-11 УК УССР.

Вследствие указанного, обвиняемый ГУРИСТРИМБА Василий Васильевич подлежит суду Военной Коллегии Верх[овного] Суда Союза ССР с применением закона от 1 декабря 1934 г. [...]

ДА СБУ, спр.52213 ФП, арк.44-47. – Оригінал.

№ 11

Вирок Військової колегії Верховного Суду СРСР у справі старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР М.Ф. Трегубенка від 25 жовтня 1937 р.

Дело № 28

ПРИГОВОР

**ИМЕНЕМ СОЮЗА СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ
РЕСПУБЛИК ВЫЕЗДНАЯ СЕССИЯ
ВОЕННАЯ КОЛЛЕГИЯ ВЕРХОВНОГО СУДА СОЮЗА ССР**

в составе:

Председательствующего Диввоенюриста	А.М. Орлова
Членов: Бригвоенюриста	С.Н. Ждана и
Военного юриста 1 ранга	Ф.А. Климина
При секретаре Военном юристе 1 ранга	А.А. Батнер

в закрытом судебном заседании, в городе Киеве «25» октября 1937 года, рассмотрела дело по обвинению: ТРЕГУБЕНКО Николая

Федоровича, 1902 г.р., быв[шего] научного сотрудника института истории [Украины] Академии наук УССР – в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-8 и 54-11 УК УССР.

Предварительным и судебным следствием установлено, что подсудимый ТРЕГУБЕНКО Николай являлся активным участником антисоветской националистической террористической организации, действовавшей на Украине и ставившей своей задачей свержение Советской власти и установления фашистского строя. Начиная с 1936 года подсудимый ТРЕГУБЕНКО был связан с активным участником националистической террористической организации КРУП[Е]НИК Марией Николаевной, ГРЕБЕНКИНЫМ и др[угими] и проводил вредительскую работу на научном фронте. Кроме того, ТРЕГУБЕНКО знал и разделял террористические установки организации⁴³

Таким образом, подсудимый ТРЕГУБЕНКО Николай совершил преступления, предусм[отренные] ст. ст. 54-8 и 54-11 УК УССР.

На основании изложенного и руководствуясь ст. ст. 296 и 297 УПК УССР Военная Коллегия Верховного Суда Союза ССР

ПРИГОВОРИЛА:

ТРЕГУБЕНКО Николая Федоровича к высшей мере уголовного наказания – расстрелу, с конфискацией всего лично ему принадлежащего имущества.

Приговор окончательный и на основании постановления ЦИК СССР от 1/ХП 1934 года подлежит немедленному исполнению.

Надписано: «активными» - верить.

Председательствующий

Члены	Диввоенюрист	/Підпис/
	Бригвоенюрист	/Підпис/
	Военный юрист 1 ранга	/Підпис/

ДА СБУ, стр.46331 ФП, арк.61-62-зв. – Машинопис, оригінал на типографському бланку.

⁴³ Останнє речення дописано. – Упор.

**Из протоколу допиту старшого наукового співробітника
Інституту історії України АН УРСР Г.Я. Слюсаренка в
УДБ НКВС УРСР щодо його належності до антирадянської
націоналістичної терористичної організації
від 25-27 жовтня 1937 р.⁴⁴**

ВОПРОС: Проведенной между Вами и обвиняемым ТРЕГУБЕНКО Н.Ф. очной ставкой Вы полностью изобличены в принадлежности к антисоветской националистической террористической организации.

Предлагаю прекратить бесцельное упорство и дать правдивые показания по существу предъявленного Вам обвинения [...]

ОТВЕТ: [...] В антисоветскую националистическую террористическую организацию я был вовлечен научным сотрудником института истории [Украины] Академии наук УССР СКУБИЦКИМ Трофимом Тимофеевичем в конце 1936 г.

Предшествовало этому следующее:

В 1932 году, занимаясь в Институте красной профессуры в Москве, я написал семинарский доклад на тему “Украинский социал-фашизм и национальный вопрос в 1917 году”.

В 1934 году, работая начальником политотдела совхоза “Комсомолец” Юрьевского района, я, будучи в Харькове, встретил своего знакомого по И[нституту] К[расной] П[рофессуры] ГРЕБЕНКИНА, работавшего в институте истории УАМЛИН’а.

Вместе с ГРЕБЕНКИНЫМ я зашел в УАМЛИН, где встретился с научными сотрудниками УАМЛИН’а ТРЕГУБЕНКО и ГУРИСТРИМБОЙ, оба знакомые по Институту красной профессуры.

В разговоре на различные темы коснулись моей научной работы, о которой я указал выше, причем ГРЕБЕНКИН предложил

---

⁴⁴ Цей протокол допиту є єдиним (не рахуючи анкети арештованого, двох його заяв та протоколу очної ставки між Г.Я. Слюсаренком та М.Ф. Трегубенком від 25 жовтня 1937 р.) в архівно-кримінальній справі Г.Я. Слюсаренка. (Г.Я. Слюсаренко був арештований 24 вересня 1937 р. За постановою закритого судового засідання виїзної сесії Військової колегії Верховного суду СРСР від 17 листопада 1937 р. Г.Я. Слюсаренка було засуджено до розстрілу. Вирок виконано наступного дня у Києві). – Упор.

мне дать ему доклад для просмотра, чтобы можно было из него выбрать часть материалов для печати.

Я согласился и через некоторое время, будучи снова в Харькове, дал ГРЕБЕНКИНУ свой доклад. В докладе имелись националистические ошибки. Опубликован доклад не был, в связи с тем, что мне подложили его переработать и сократить.

Так как временем тогда я не располагал, доклад я не переработал, и он до дня ареста хранился у меня дома.

В 1935 году я поступил в УАМЛИН, работал там старшим научным сотрудником, а с августа 1936 г. после расформирования УАМЛИН'а перешел на работу в Академию наук УССР.

В период моей работы в институте истории Украины Академии наук в конце 1936 года у меня появились вновь националистические колебания. Мне казалось, что партия не принимает достаточных мер в деле выращивания украинских кадров, в деле развития украинской культуры.

Там же в Академии наук работали в качестве научных работников: СКУБИЦКИЙ, ТРЕГУБЕНКО и ГРЕБЕНКИН. Со СКУБИЦКИМ я был знаком по совместной работе в УАМЛИН'е, с ТРЕГУБЕНКО и ГРЕБЕНКИНЫМ по Институту красной профессуры.

Приблизительно в октябре — ноябре 1936 года я был назначен заместителем директора института истории [Украины] Академии наук УССР.

Тогда же мною был поставлен вопрос об увольнении СКУБИЦКОГО из института. Причиной такой постановки вопроса явилось то, что последние 6 лет СКУБИЦКИЙ работал в окружении троцкистов в УАМЛИН'е, работы СКУБИЦКОГО имели националистические ошибки, до последнего времени он работал совместно с ДЗЕНИСОМ над одним разделом к учебнику по истории Украины.

Об этом были разговоры в парторганизации института, осуждающие СКУБИЦКОГО, в результате чего я решил его уволить.

Узнав об этом, СКУБИЦКИЙ зашел ко мне проверить правдоподобность своего увольнения и в разговоре со мной заявил:

“Мое положение с тобой почти равное. Ты ведь имеешь работу, хотя и не опубликованную, с рядом националистических

ошибок, которые ты скрываешь. Кроме этого, ты также около года работал в УАМЛИН'е с этими же лицами, с которыми и я работал. И если ты ставишь вопрос о моем увольнении сегодня, то тебя уволят завтра”.

Имея лично националистические колебания, я не дал резкого отпора этим разговорам СКУБИЦКОГО, никому не сообщил об этом, боясь своего разоблачения, став, по существу, на сторону СКУБИЦКОГО.

Через пару дней после беседы со СКУБИЦКИМ, он, видя, что я о нашей беседе никому не рассказал, завел разговор со мной о положении украинского народа. В этом разговоре СКУБИЦКИЙ заявил, что украинцы почти не привлечены к руководству страной и что они, по существу, бесправны.

“Такое положение недопустимо и вытекает оно из неправильного руководства со стороны ЦК ВКП(б),” - сообщил мне СКУБИЦКИЙ.

Тут же он поставил меня в известность о существовании организации, которая ставит своей целью максимальное привлечение украинцев к партийному и советскому строительству и проводит борьбу с ЦК ВКП(б) на этой основе.

В дальнейшем, заявил СКУБИЦКИЙ, организация ставит своей главной задачей отрыв Украины от Советского Союза и образование “самостийного” украинского государства.

Предложение СКУБИЦКОГО я принял и с этого времени являюсь участником антисоветской националистической организации на Украине.

Как участников организации кроме себя мне СКУБИЦКИЙ назвал: ТРЕГУБЕНКО Н.Ф., ГРЕБЕНКИНА, оба научные работники института истории [Украины], и ТЕЛИЧКО⁴⁵, научный работник института истории материальной культур[ы] Академии наук УССР [...]

В июне 1937 года у меня со СКУБИЦКИМ была беседа на тему о задачах организации. В этой беседе СКУБИЦКИЙ мне сообщил, что организация широко разветвлена, что руководство

---

⁴⁵ Телічко В.П. народився у 1907 р. Член КП(б)У. У 1936-1938 рр. – старший науковий співробітник, у 1937 р. – вчений секретар Інституту історії матеріальної культури АН УРСР.

организации для достижения своей цели отрыва Украины от Советского Союза намерено прибегнуть к помощи иностранных государств Польши и Германии.

Тут же он мне сообщил, что организация связана с указанными государствами, и что при помощи этих государств возможно будет совершение вооруженного переворота на Украине с целью отторжения от Советского Союза.

Кроме того, заявил СКУБИЦКИЙ, руководство организации ставит своей задачей проведение борьбы с партией путем индивидуального террора против руководителей партии и правительства.

На мой вопрос, кто возглавляет организацию, мне СКУБИЦКИЙ не ответил.

[...] Лично я был организационно связан со СКУБИЦКИМ и ТРЕГУБЕНКО.

С последним я беседовал по вопросу его участия в организации. Подтвердив мне свою принадлежность к антисоветской националистической террористической организации, ТРЕГУБЕНКО заявил мне, что с целью расширения состава организации он ставит перед собой задачу привлечь в организацию ассистентов института ЛОСЯ⁴⁶ и ДЯДИЧЕНКО⁴⁷

---

⁴⁶ Лось Федір Євдокимович народився у 1908 р. у с. Певневщина Городнянського повіту Чернігівської губернії. З селян. Українець. Член ЛКСМ з 1926 р. У 1931 р. закінчив Чернігівський інститут соціального виховання. У 1931-1933 рр. викладав у середній школі та педтехникумі. У 1933-1934 рр. служив у Севастополі на флоті. У 1935-1936 рр. – асистент Інституту історії ВУАМЛІН. З 1936 р. працював в Інституті історії України АН УРСР: у 1936-1940 рр. – молодший науковий співробітник, у 1940-1941 рр. – старший науковий співробітник. У 1940 р. захистив кандидатську дисертацію. Під час війни працював в Інституті історії та археології України АН УРСР, Інституті історії України АН УРСР. У 1943-1948 рр. – вчений секретар Інституту та завідуючий відділом, у 1948-1958 рр. – заступник директора з наукової роботи, у 1958-1978 рр. – завідуючий відділом історії капіталізму. Одночасно викладав у Київському педагогічному інституті, Київському державному університеті, Київському інституті культури. У 1953 р. захистив докторську дисертацію. Помер у 1980 р. у Києві.

⁴⁷ Дядиченко Вадим Архипович народився у 1909 р. у м. Чернігові. З службовців. Українець. Член ЛКСМ з 1928 р. У 1929 р. закінчив соціально-економічний відділ Чернігівського інституту соціального виховання. У

Вторично я беседовав з ТРЕГУБЕНКО на тему о задачах организации летом 1937 года после разговора со СКУБИЦКИМ.

В этой беседе я передал ТРЕГУБЕНКО свой разговор со СКУБИЦКИМ о задачах организации – о связи руководителей организации с иностранными государствами и о террористических установках организации.

ТРЕГУБЕНКО ответил мне, что все это ему известно, что он целиком поддерживает платформу организации.

Откуда ему это было известно, он мне не сказал. [...]

В марте 1937 года СКУБИЦКИЙ поставил передо мной задачу подобрать для принятия в состав института 2-3-х националистически настроенных научных работников. Конкретно лиц он мне не назвал, с тем, чтобы я проявил собственную инициативу.

Это задание мною выполнено не было. [...]

ДОПРОСИЛ:

Оперуполномоченный

IV отдела УГБ НКВД УССР

мл[адший] лейт[енант] госбезопасности

БЕЛЕНЬКИЙ

ДА СБУ, стр.46347 ФП, арк.18-24. – Оригінал, арк.11-17. – Машинописна копія.

1929-1935 рр. – викладач Миколаївського педагогічного інституту. У 1935-1936 рр. – асистент Інституту історії ВУАМЛІН. З 1936 р. працював в Інституті історії України АН УРСР: у 1936-1938 рр. – молодший науковий співробітник (сам Дядиченко вважав себе аспірантом, хоча аспірантура була введена лише у 1938 р.), у 1938–1940 рр. – науковий співробітник, у 1930-1948 рр. – старший науковий співробітник. У 1940 р. захистив кандидатську дисертацію. Під час війни - старший науковий співробітник Інституту історії і археології України, Інституту історії України АН УРСР. У 1948-1955 рр. виконував обов'язки завідуючого відділом історії феодалізму, у 1955-1961 рр. – старший науковий співробітник, у 1961-1973 рр. – завідуючий відділом історії феодалізму. Помер у 1973 р. у Києві.

Протокол закрытого судебного заседания выездной сессии Військової колегії Верховного суду СРСР по розгляду справи по звинуваченню старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР Г.Я. Слюсаренка від 17 листопада 1937 р.

Протокол⁴⁸

закрытого судебного заседания выездной сессии
Военной Коллегии Верховного Суда Союза ССР

17 ноября 1937 года

Город Киев

Председательствующий

Диввоенюрист

А.М. Орлов

Члены

Бригвоенюрист

И.М. Зарянов и

Военный юрист I ранга Ф.А. Климин

Секретарь военный юрист I ранга

А.А. Батнер

Заседание открыто в ___ час. ___ мин⁴⁹.

Председательствующий объявил, что подлежит рассмотрению дело по обвинению Слюсаренко Григория Яковлевича в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-8 и 54-11 УК УССР.

Секретарь доложил, что подсудимый в суд доставлен и что свидетели в суд не вызывались.

Председательствующий удостоверяется в самоличности подсудимого и спрашивает его, вручена ли ему копия обвинительного заключения, на что подсудимый ответил утвердительно. Подсудимому разъяснены его права на суде и объявлен состав суда.

Подсудимый заявил, что никаких ходатайств у него нет и что он отвода составу суда не заявляет.

По предложению председательствующего секретарем оглашено обвинительное заключение.

Председательствующий разъяснил подсудимому суть предъявленных ему обвинений и спросил его, признает ли он себя виновным, на что подсудимый ответил, что виновным себя не признает.

⁴⁸ Протокол надрукований на машинці на типографському бланку.
⁴⁹ Підкреслені слова надруковані типографським способом. – Упор.
⁴⁹ Час не зазначено. – Упор.

От показаний на предварительном следствии отказывается, заявляя, что дал их под тяжестью предъявленного ему обвинения и растерялся.

Показания Трегубенко ему известны, но считает их ложными. Личных счетов с последним у него не было. Почему Трегубенко его оговаривает, не знает. Вовсе Трегубенко он в контрреволюционную организацию не вербовал.

Судебное следствие закончено.

В последнем слове подсудимый утверждает, что он не виновен.

Суд удалился на совещание, по возвращении с которого председательствующий огласил приговор.

Председательствующий (Підпис)

Секретарь (Підпис)

ДА СБУ, стр.46331 ФП, арк.76-76-зв. – Машинописний оригінал на типографському бланку.

№ 14

Вирок Військової колегії Верховного суду СРСР у справі старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР Слюсаренка Г.Я. від 17 листопада 1937 р.

Дело № 18

ПРИГОВОР

Именем Союза Советских Социалистических Республик
выездная сессия

Военная Коллегия Верховного Суда Союза ССР

в составе:

Председательствующего: Диввоенюрист А.М. Орлов
Членов Бригвоенюрист И.М. Зарянов и
Военный юрист I ранга Ф.А. Климин
При секретаре военном юристе I ранга А.А. Батнер

В закрытом судебном заседании в городе Киеве «17» ноября 1937 года рассмотрела дело по обвинению Слюсаренко Григория Яковлевича, 1904 г.р., быв[шего] сотрудника Академии Наук УССР – в преступлениях, предусмотренных ст.ст. 54-8 и 54-11 УК УССР.

Предварительным и судебным следствием установлено, что Слюсаренко в 1936 году был вовлечен в число участников анти-советской фашистско-националистической диверсионно-террористической организации, действовавшей на Украине, ставившей своей целью свержение Советской власти и установление на Украине фашистского строя. В своей практической контрреволюционной деятельности Слюсаренко организационно был связан с активным участником этой организации Скубицким, которым был осведомлен о том, что организация связана с иностранными государствами – Польшей и Германией.

Разделяя террористические установки организации, Слюсаренко проводил среди сотрудников Академии наук УССР контрреволюционную фашистско-националистическую агитацию и вербовал в организацию новых членов. Таким образом установлена виновность Слюсаренко в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 54-8 и 54-11 УК УССР.

На основании изложенного и руководствуясь ст. 296 и 297 УТК УССР Военная Коллегия Верховного Суда СССР приговорила:

Слюсаренко Григория Яковлевича к высшей мере уголовного наказания – расстрелу с конфискацией всего лично ему принадлежащего имущества⁵⁰.

Приговор окончательный, обжалованию не подлежит и в силу постановления ЦИК СССР от 1 декабря 1934 г. подлежит немедленному исполнению.

Председательствующий	Диввоенюрист	(підпис)
Члены	Бригвоенюрист	(підпис)
	Военный юрист 1 ранга	(підпис)

ДА СБУ, спр.46331 ФП, арк.77-77-зв. – Оригінал. Машинопис на типографському бланку.

---

⁵⁰ Згідно опису майна Г.Я. Слюсаренка, що є в архівно-кримінальній справі, було конфісковано (всі речі були у вжитку): 2 залізних ліжка, 2 пружинних матраци, 3 столи (в тому числі дитячий), 7 стільців (в тому числі маленький стілець), настільну лампу, етажерку, 2 книжкові стійки, портрет Сталіна (!), 4 картини, портфель, портмоне, попільницю, хлібницю, 34 патефонні платівки, підставку для квітів, логарифметичну лінійку, чоловіче пальто, чоловічий костюм, 1 пару брюк, гімнастюрку, 2 сорочки, 1 простирadlo, 1 рушник, пояс, 2 краватки, 2 протигазы, чоловічі чоботи та черевики (по 1 парі), 2 пари нижньої білизни і 1 пару шарпеток (ДА СБУ, спр.46347 ФП, арк. 67-68).

**Протокол № 2 засідання секції історії феодалізму в Україні
Інституту історії України АН УРСР від 3 січня 1938 р.**

ПРОТОКОЛ № 2

засідання секції історії феодалізму на Україні Інституту
історії України АН УРСР від 3.І.1938 р.

Присутні: т.т. Оглоблін⁵¹, Марченко⁵², Петровський,
Ястребов, Гуслистый.

---

⁵¹ Оглоблін (Оглоблін) Олександр Петрович народився у 1899 р. у Києві. Закінчив III-тю Київську гімназію (1917). Навчався на історично-філологічному факультеті Київського університету (1917-1919). У 1921-1933 рр. – викладач, професор, завідувач кафедрою, декан факультету профосвіти Київського вищого інституту народної освіти. У 1926 р. захистив дисертацію на звання доктора історії української культури. У 1926-1934 рр. – дійсний член Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури акад. Д.І. Багалія. У 1930-1931 рр. заарештований органами ДПУ УСРР. У 1932-1934 рр. – директор Київського архіву стародавніх актів, у лютому – листопаді 1934 р. – старший науковий співробітник Історично-археографічного інституту ВУАН, у 1935-1937 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії матеріальної культури АН УРСР. У 1937-1941 рр. – завідувачий сектором історії України доби капіталізму та імперіалізму Інституту історії України АН УРСР. Одночасно у 1938-1941 рр. – професор Київського державного університету, у 1939-1941 рр. – завідувач кафедрою історії України Одеського державного університету. У 1941 р. без захисту дисертації присвоєно науковий ступінь доктора історичних наук. Під час війни залишився в Києві. У вересні – жовтні 1941 р. – голова Київської міської управи. У 1942 р. – директор Музею-архіву Переходової доби м. Києва. З 1944 р. – на еміграції. Проживав у Німеччині, з 1951 р. – у США. У 1970-1987 рр. – Президент, у 1987-1992 рр. – Почесний Президент Української Вільної Академії наук у США. З 1963 р. – голова Українського історичного товариства. Помер у 1992 р. у м. Лудлові, штат Массачусетс, США.

⁵² Марченко Михайло Іванович народився у 1902 р. у с. Гатне Київської губернії. З селян. Українець. У 1922-1927 рр. – член ЛКСМУ, член ВКП(б) з 1927 р. У 1929 р. виключений з партії, проте незабаром за необгрунтованістю звинувачень поновлений. У 1923 р. навчався у Київській військовій артилерійській школі. До 1926 р. перебував у лавах Червоної Армії. У 1926-1930 рр. працював на Київщині: очолював правління споживчої кооперації в с. Гатному, сільськогосподарську комуну ім. Г.І. Петровського у с. Гостомель, був головою сільради с. Нове-Петрівське. У 1932-1937 рр. навчався в Інституті червоної професури історії у Харкові. У

СЛУХАЛИ.

1. Розгляд проспекту нарису т. ОГЛОБЛІНА – “Україна в часи Петра I”.

ОГЛОБЛІН. Нарис “Україна в часи Петра I” має 6 розділів. I розділ – вступний. Прагматичний виклад починається з II розділу. В основу викладу взята міжнародна політика Петра I, що визначила політику внутрішню. Так іде до VI-го розділу. VI розділ “Україна після Ніштадтського миру” каже про добу, коли Петро, закінчивши перемогою Північну війну, провів в Росії і зокрема на Україні ряд нових заходів. Закінчувати нарис може варт[о] не 1725, а 1727-м роком, коли починаються нові течії в російській політиці щодо України. Епізодичне значення має розділ III. Він характеризує стан Правобережної України ще не приєднаної до Росії. Там загострювалася народна боротьба проти польського панування. Цей розділ тісно пов’язаний з іншими розділами. В інших розділах Правобережна Україна вже не виділяється окремо. Такі принципи розподілу по розділах.

Розділи діляться на §§. Спочатку проспект розпадався на 42 §§. Але тепер кількість §§ скорочена до 30-ти. Можливо, що треба буде змінити формулювання в деяких §§ в бік їх уточнення. В цілому в проспекті було поставлено за мету весь час пов’язувати питання внутрішньої і зовнішньої політики Росії з подіями на Україні.

ПЕТРОВСЬКИЙ. Закінчувати нарис варт[о] 1727 роком (Ухвала російського уряду про зміну політичного курсу).

ГУСЛИСТИЙ. Перший розділ в такій формі, як він поставлений в проспекті – непотрібний, бо він нехронологічний.

серпні 1937 – вересні 1939 рр. – завідуючий сектором історії України феодального періоду Інституту історії України АН УРСР. У вересні 1939 р. мобілізований до лав РСЧА. У жовтні 1939 – листопаді 1940 рр. був ректором Львівського державного університету ім. І. Франка. У травні 1940 р. захистив кандидатську дисертацію. З листопада 1940 р. – завідуючий сектором історії України феодальної доби Інституту історії України. 23.06.1941 заарештований. 12.02.1944 за недоведеністю обвинувачення звільнений. У 1944-1945 рр. працював у Новосибірському педінституті, у 1945-1956 рр. – на історичному факультеті Київського педагогічного інституту ім. О. Горького. З 1956 р. – у Київському державному університеті ім. Т.Г. Шевченка. У 1961 р. захистив докторську дисертацію. Помер у Києві у 1983 р.

Реформи Петра теж взяті неісторично. Це треба виправити. II розділ – Перший Кримський похід, повстання на Лівобережжі і початок гетьманування Мазепи краще узяти, як один §. Опозиція частини старшини була не лише проти зовнішньої політики Мазепи (Петрик), а і проти внутрішньої. З перспективу випали Слобожанщина і Запоріжжя. III-й розділ. Назву розділу дати таку: “Боротьба українських селян і козаків проти польських панів на Правобережній Україні”. Скоротити назву. Треба додати матеріал про Західну Україну і перенести сюди ж Карловицький трактат. IV-й розділ. В назві [треба] відбити шведську окупацію і розгром її Петром. Розділ V і VI. Треба об’єднати в один розділ з назвою: “Політика Петра I на Україні”. Це треба зробити тому, що ця політика має єдину лінію. З другого боку, Ніштадтський мир не приніс для України принципових змін в її становищі по відношенню до Росії і тому окремих (VI) розділ непотрібний. В нарисі треба подати матеріал з історії культури (від 1648 р. до Петра включно). В загальній назві нарису слід відбити також і боротьбу українського народу проти польських панів.

ЯСТРЕБОВ. Реформи Петра відірвані від іншого матеріалу. Їх треба зв’язати з ходом історичних подій, цебто подати хронологічно. В проспекті випало багато моментів внутрішньої політики Петра I і внутрішнього становища України (напр[иклад], стан Слобожанщини, Запоріжжя, торгівля, культура). Треба було б також зробити в проспекті певний наголос на колоніальній бік політики Петра на Україні. Зрештою, в розділі III слід поставити пункт, який відбивав би взаємовідносини Палія і Росії, а також Мазепи і Палія.

МАРЧЕНКО. I розділ викидати не слід. Але треба змінити назву, назвавши його просто вступом. Тут же треба, між іншим, подати і загальну характеристику Петра I. II розділ. В цьому розділі, кажучи про боротьбу народних мас проти визиску, треба викинути купецтво і залишити тільки старшину. Щодо виступу Петрика треба брати не лише зовнішню політику Мазепи, а і внутрішню. Карловицький трактат з назви § треба викинути. Розділ III. Не слід назвати “Національно-визвольна боротьба” і т. д., а назвати “Боротьба українського народу проти польського панування на Право-

бережній Україні”. Матеріал про Західну України подати треба, причому в одному § з Правобережною Україною. Назва “І розділу” – “Народна колонізація” – не зовсім чітка. В назві треба відбити, що народна колонізація Правобережжя йшла головним чином з Волині, Поділля і з Зах[ідної] України, а не з лівого берегу. Розділ IV-V. IV і V розділи треба залишити, бо Ніштадтський мир приніс поворот до рішучої колоніальної політики Петра на Україні. Назву VI розділу дати таку: “Політика Петра на Україні”. Довести виклад матеріалу треба до 1727 року.

ОГЛЮБЛІН. Не згоден, коли т. Гуслистий вважає I розділ неісторичним. I розділ – це вступ, і тому тут необов’язково йти шляхом хронологічного огляду. Гуслистий каже про неконкретність назви II розділу. Але і єдиної провідної лінії в цей період (1686-1700) немає і не тільки в історії України, а і в історії Росії, тому доводиться давати назву розділу, виходячи з зовнішньополітичних моментів, що є на цьому етапі головними. § про селянсько-козацьке повстання на Лівобережній Україні треба залишити, як окремий §, бо це досить широке і складне питання. Зауваження т. Гуслистого про неконкретність § про внутрішню політику Мазепи не має підстав. Цей § поданий конкретно, бо перераховані окремі моменти цієї політики. § “Боротьба народних мас проти старшинсько-купецького панування” треба залишити, формулювання про два основні пануючі класи дворян – і купців – Сталінська. Відповідно вона взята і для України. § про опозицію Мазепі треба сформулювати – “Опозиція частини старшини проти політики Мазепи” Татарські напади 1692-96 рр. з § треба викреслити, щоби не завантажувати його другорядним матеріалом.

III розділ. Назву треба сформулювати так: “Боротьба українського народу проти польського панування”. Хронологічне визначення в кінці назви можна залишити. Щодо влучення в назву крім Правобережної ще і Західної України, то з цим погодитись можна, хоча про Західну Україну матеріалу бракує. § I розділу сформулювати так: “Народна колонізація Правобережжя, Наддніпрянщини й Брацлавщини в кінці XVII ст. Семен Палій”. IV і V розділи. Треба залишити. Деякі товариші кажуть, що в основу

матеріалу цих розділів покладена виключно⁵³ зовнішня політика. Це невірно. Назва “Північна війна” має ширший зміст, аніж просто зовнішня політика, бо ця назва аніж не виключає внутрішньої політики, а включає її до себе разом із зовнішньою.

§ про селянсько-козацькі повстання на Україні і в Росії на початку XVIII ст. зняти і внести в дальший §. Залишити пункт про Булавина в цьому §. Пункт чи § про взаємовідносини Мазепи і Швеції давати не варт, бо Мазепа провадив переговори не з Швецією, а з Польщею і перейшов до Карла XI лише в 1708 році. Об’єднувати розділи V і VI недоцільно. Назва: “Політика Петра”, що її пропонують, неконкретна, бо вона стосується всіх розділів. VI розділ потрібний як окремий, бо після Нішгадтського миру в політиці Петра I щодо України сталися істотні зміни. Назва останнього § випуску – незручна, але відразу вигадати іншої не можна. Торгівлю і розвиток мануфактури в окремий § виділяти не варт.

Слобожанщина і Запоріжжя з тексту не випадають. Дати для них окремі §§ значить одірвати їх від усієї іншої України, чого робити не можна. Для них треба дати лише “фонарики” у відповідних §§. Культура. Це питання не одного цього проспекту. Це питання треба вирішити колективно. В цьому нарисі культуру давати не слід. Її треба подати в кінці наступного нарису, охопивши добу від 1648 року до кінця XVIII ст. Писати про культуру треба кожному авторові окремих випусків, а друкувати все разом в одному випуску (1727-1796 рр.). Треба подати основні моменти з історії Молдавії (АМРСР)⁵⁴

УХВАЛИЛИ

1. Проспект нарису т. ОГЛОБЛІНА “Україна в часи Петра I” з прийнятими зауваженнями взяти в основу.

СЛУХАЛИ 2.

Інформацію про нарис т. ГУСЛИСТОГО – Україна под властью Литвы. Захват Украины Польшей (с XIV в. по 1569 г.).

УХВАЛИЛИ

В зв’язку з тим, що нарис т. Гуслистого вже написаний і передрукований, запропонувати кожному з присутніх товаришів

⁵³ Слово “виключно” вписано від руки. – Упор.

⁵⁴ “(АМРСР)” вписано від руки. – Упор.

ознайомитися з цим нарисом. Нарис треба в першу чергу розглянути з погляду основної концепції, основних проблем, а в другу чергу подати⁵⁵ окремі зауваження і виправлення. Всі зауваження і правлення підготувати на 13.I.37⁵⁶ р.

Голова
Секретар

/МАРЧЕНКО/
/ЯСТРЕБОВ/

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, стр.240, арк.1-5. – Машинописна копія з рукописними правками.

№ 16

Рецензія М.Н. Петровського на працю В.А. Дядиченка “Селянські рухи на Лівобережній Україні у 1700-1711 рр.” (17 лютого 1938 р.)

Рецензуємо праця писалася автором без відповідної консультації, бо б[увший] керівник секції феодалізму – ворог народу Скубицький зробив все, щоб перешкодити роботі автора. Тому праця вимагає ґрунтовної переробки майже в усіх відношеннях.

Автор повинен показати в своїй праці вміння підбирати джерела, праці, критично володіти їми, застосовуючи марксівський метод історичного дослідження.

Тема й заглав праці надзвичайно широкі. Така праця може бути предметом докторської дисертації, розрахованої на виконання на протязі років п'яти-шести, притому праці в архівах, а не звичайної аспірантської роботи.

Автору потрібно з[в]узяти тему й подати звичайну статтю на тему: “До історії (або “З історії”) становища селян на Лівобережній Україні в I чверті XVIII ст.”. Розмір статті – 2 – 2 1/2 аркуші.

Потрібний обов'язково вступ, в якому з'ясувати мету роботи автора, чому він обрав цю тему. Такою метою треба поставити, на мій погляд, такі завдання автора: а) стисло правильно з'ясувати діяльність Петра I на Україні і б) розвінчати легенду

⁵⁵ Слово “подати” вписано від руки. – Упор.

⁵⁶ Друкарська помилка. Треба: 13.I.38.

буржуазно-поміщицької націоналістичної історіографії про Мазепу, Скоропадського й Полуботка.

Потрібно переробити план праці, аби була відповідна послідовність і плановість у викладі автором матеріалу, бо автор не додержався основного правила наукового аналізу – це триматись основної теми, не відриватися, може й на важні, але не стосуючися до теми, або малостосуючіся питання. Зачим, наприклад, давати дані за 1735 рік?

План автору доцільний такий:

I. Вступ – завдання поставленої проблеми.

II. Становище селян в кінці XVII і I чверті XVIII століття.

III. Петро I і його політика на Україні.

IV. Селянські рухи I чверті XVIII ст.

V. Висновки.

Автору зробити такі доповнення:

Питання прагнення Росії до узбережжя Балтійського (а також і Чорного) моря подати історично, з часу XVI-XVII ст.ст.

Подати систематично за монастирське землеволодіння й за становище монастирських селян.

Вказати за такі категорії селян, як стрільці, бобровники, пташники і т.д.

Додати за суд, як джерело прибутків козацького старшини за рахунок селян.

Додати й з'ясувати за маєтки рангові, ратушні і т.д.

За повстання проти польської шляхти на Правобережжі 1702-1703 рр. дати на I сторінку більше, притому більше фактів.

Дати більше за становище селян в Росії.

Дати більше за Запоріжжя, але показати й за класове розшарування там.

Дати систематично за форми селянських рухів 1707-1708 рр., вказати, хто брав участь в повстанні.

За некрасівців додати, що потім вони переселилися на Дунай.

Використати лист кошового отамана Гусака Мазепи (у Соловійова, кн. III, ст. 1114-1115), але з'ясувати його, як демагогію середньої старшини.

Додати за рухи селян проти панів під час 1722-1723 рр. Поширити в висновках (V гл.) причини поразки селянських рухів, зокрема підкресливши їхню локальність.

З джерел і праці використати автору обов'язково ще й такі, які він не використав:

- 1) Эварницкий. Источники для истории Запорожских казаков, т.1, Владимир, 1903.
- 2) Путешествие Лукьянова. Русский Архив, 1863, т.1.
- 3) Лазаревский. Заметки о Мазепе. Киевская Старина, 1898, №№ 3, 4, 6.
- 4) Плохинский. Гетман Мазепа в роль великорусского помещика. Сборник Харьковского Историко-Филологического Общества, т.IV.
- 5) Лазаревский. Павел Полуботок. Русский Архив, 1880, т.I.
- 6) Його ж. Семья Скоропадских. Исторический Вестник, 1880, № 2.
- 7) Його ж. Очерк из быта Малороссии в XVII в. Монахи. Русский Архив, 1871, ст.1893 й далі].
- 8) Карноухов. Судьба бобровников, стрельцов и пташников Черниговской губернии. Труды Черниговской Архивной Комиссии, в.X.
- 9) Плохинский. Материалы для истории внутренней жизни Левобережной Украины. Харьков, 1891.
- 10) Лохвицкий. Исторический сборник. Киев, 1906 (статтю Модзалевського, дані за А. Гамалія – його засоби придбання земель).
- 11) Лазаревский. Замечания на исторические монографии Д. Миллера о малороссийском дворянстве и статутowych судах. Харьков, 1898.
- 12) Эварницкий. История запорожских казаков, т.III. СПб., 1897.

Поставити в роботі єдиний порядок сторінок, а то й тут брак цього позбавляє мене змоги вказувати – на яку сторінку праці автора я роблю зауваження.

Я дав автору складену мною таблицю земельних надань гетьманів Мазепи і Скоропадського по Лубенському полку. Взнявши

її для зразку, автор повинен зробити таку ж таблицю по Чернігівському полку – тоді будуть дані за один південний, а другий північний полк.

Треба ще по обох полках дати сумарно скільки по кожному з них роздано земель до гетьмана Мазепи.

За зраду Мазепи подати хронологічно, а то у автора спочатку перехід Мазепи до шведського короля Карла XII, ц[еб] т[о] 1708 рік, а потім за видачу Мазепою Петру I Вольського, ц[еб] т[о] за ранішу подію.

Зв'язок українських селян і козаків з селянами і козаками Росії в повстанні під керівництвом К. Булавина порівняти з зв'язком повстання українських селян і козаків 1670-1671 рр. з повстанням російських селян і козаків під керівництвом С. Разіна.

При викладі народного повстання на Україні 1708-1709 рр. проти шведських інтервентів і Мазепи порівняти це повстання з народним повстанням проти поляків – інтервентів в Росії 1612 року.

Скрізь потрібно вказати джерело чи працю, звідкіля автор бере свої дані, цього ж у автора часто-густо бракує.

Не потрібно в одному й тому ж випадку двічі робити поклики (в тексті і під текстом), як автор робить за конфіскацію майна Самойловичів.

Про значення битви при Нарві дати оцінку Маркса з його статті про бій при Інкермані (т.Х Сочинений).

Додати оцінку Марксом Туреччини в XVII ст. в статті: “Речи Кошута и Уркарта” (Сочинения, том X, с.61).

Цитату Енгельса за Петра I навести цілком, бо в автора не наведено те місце, де Енгельс розвінчує Фридриха II.

За військові дії Швеції з Данією 1700 року подати точніше, ніж у автора.

За бій під Ерестфером 1701 р. додати за участь у ньому українських відділів в складі російської армії.

Викинути дані за майно С. Палія, бо це ж стосується до Правобережної України, а не до Лівобережної.

Майно Самойловичів описано не 1690 р., як у автора, а 1 листопада 1687 р. (Русская Историческая Библиотека, т. VIII, СПб., 1884, с.957).

Спочатку подати за тяжість податків в Росії за Петра I, а потім за назрівання бунтів; у автора ж є за тяжість податків, назрівання бунтів, а потім знов за тяжість податків.

При подачі цитат точно вказати в перший раз заглав праці автора, том (коли це декілька томів, як от праці Маркса, Енгельса, Леніна), місце видання, сторінку.

Цього ж автора часто-густо бракує.

За працю Маркса “Секретная дипломатия” вказати, що нею автор користувався з рукопису (перекладу), що належить Інституту Історії України АН УРСР.

Роботу обов’язково поділити на глави, чого бракує у автора.

При описі подій обов’язково вказати рік їх, місце, де вони відбувалися. Цього ж у автора часто-густо бракує.

Вважаю, що після переведення автором цих виправлень праця автора буде мати інший вигляд.

М. ПЕТРОВСЬКИЙ

1938 р., Лютого 17 дня

м. Київ

Інститут рукопису НБУВ, ф.Х, № 356. - 5 арк. - Машилотисна копія.

№ 17

Стаття директора Інституту історії України АН УРСР С.М. Белоусова “В інституті історії України” (11 жовтня 1938 р.).

Опанування історії взагалі і історії нашої батьківщини зокрема наша партія і уряд розглядають як одну з найважливіших умов вироблення цілісного марксистського світогляду, як одне з могутніх знарядь соціалістичного виховання мас. Молоде покоління, як і дорослі, повинні знати справжню історію людства, історію своєї батьківщини.

Свого часу на історичному фронті України, особливо в інституті історії [України], орудували вороги народу – троцькістсь-ко-бухарінські і буржуазно-націоналістичні агенти фашизму, шпигуни і реставратори капіталізму, які всіляко гальмували розвиток історичної науки. Вони робили все для того, щоб великий український народ не

знав своєї справжньої історії, вони замовчували історичний братерський зв'язок українського і російського народів.

Фашистські бандити, які пробралися на історичний фронт України, по-шкідницькому замовчували багатовікову боротьбу українського народу проти шляхетської Польщі.

Після того, як органи НКВС розстрожили злочинну фашистську банду, інститут історії [України] взявся за ліквідацію наслідків шкідництва. Була уважно переглянута тематика, залучено молоді кадри, і роботу інституту поставлено на практичні рейки. Інститут негайно розпочав розчистку від усього шкідливого, що було свого часу протягнуто в історію України.

З цією метою було приступлено до складання і видання серії нарисів, розроблення документальних збірників з історії України, складання довідкової літератури, як хронології і т.д.

Поряд з цим інститут поставив одним із своїх завдань висвітлення в пресі героїчної боротьби українського народу проти віковичних своїх ворогів німецьких "тсів-рицарів" та їх нащадків, проти польських панів. Забезпечуючи організацію наукової роботи, інститут з особливою силою поставив питання про підготовку кадрів істориків.

Не можна сказати ще й тепер, що наслідки шкідницької підривної роботи цілком ліквідовані. Але необхідна більшовицька роботи по їх ліквідації в значній мірі проведена.

Інститут історії [України] розгорнув роботу над розробленням проблем історії України і продовжує перебудовувати свою роботу відповідно до останніх вказівок партії і уряду.

Першою працею в цьому напрямі було видання нарисів з історії України "Київська Русь і феодалні князівства ХІІ-ХІІІ ст. ст." Усвідомлюючи виняткову важливість і складність таких робіт, Інститут історії [України] повинен визнати, що ця його перша робота, при наявності ряду позитивних сторін і політичної витриманості, все-таки має ряд хиб у фактичній стороні справи і в оформленні. Враховуючи все це, ми, на підставі практичних вказівок, приступили до виправлення помічених хиб, з тим, щоб зробити цю книгу цілком повноцінною.

Наукові працівники Інституту написали і здали до друку такі нариси з історії України "Україна під владою Литви (XIV -

XVI ст.ст.)”, “Україна в першій половині XIX ст.”. Друкується перший том з серії “Історія України в документах і матеріалах”, що охоплює дофеодальний період і Київську Русь. Вийшли з друку “Хронологія історії України”, а також складена “Програма з історії України”. Друкується ґрунтовна монографічна робота “Виникнення і первісний розвиток феодальних відносин у Київській Русі”, а також збірник матеріалів і документів з історії Червоної гвардії на Україні.

Написана і здана на внутрішню рецензію та редакторську обробку велика історична робота “Визвольна війна українського народу проти Польщі 1648-1654 рр.”. На кінець року будуть закінчені роботи: “Боротьба українського народу проти панської Польщі 1564-1648 рр.”, “Україна в епоху Петра I”, перша частина “Україна в другій половині XIX ст.”.

Перед інститутом історії України разом з цим стоїть завдання скласти короткий ілюстрований курс історії України. До цієї роботи вже приступлено і на початок наступного року вона буде закінчена.

На наступний рік інститут історії [України] намічає основною своєю роботою продовжувати складання і видання нарисів з історії України, довівши їх до сьогоденного дня, з тим, щоб український народ, як і інші братні народи неосяжного Радянського Союзу, мали в найближчий час повну і марксистську історію України. В міру підготовки більшовицьких наукових кадрів буде завершена робота над повним курсом історії України.

Поряд з цією роботою ми будемо продовжувати видання документальних збірників “Історія України у документах і матеріалах”. Ці збірники зроблять неоціненну послугу студентам, викладачам і кожному трудящому України, які вивчають історію своєї батьківщини. Крім того, в наступному році буде закінчена робота над складанням двох загальних випусків хронології і історії України.

Працюючи над розв’язанням цих невідкладних завдань, інститут намічає і ряд науково-дослідних монографічних робіт з минулого України, а також розгорне археографічну роботу та видання окремих літописів.

Вісті. – 1938. – 11 жовтня. – С.3.

Звіт про роботу старшого наукового співробітника Інституту Історії України АН УРСР проф. О.П. Оглобліна за 1938 рік

Звіт про роботу старшого наукового співробітника Інституту
Історії України АН УРСР проф. О.П. Оглобліна за 1938 рік

1. Робота над плановою темою “Україна в часи Петра I”.

Робота розпочата в кінці листопаду 1937 року. До кінця листопаду 1938 року написано 4 глави (з запланованих 5-ти). Надруковано на машинці глави I-II (ст.1-74). Робота над п'ятою (останньою) главою закінчується.

Згідно наказу дирекції Інституту від 25/XI 1938 р. вся робота має бути здана до дирекції в лютому 1939 року.

2. Робота над коротким нарисом “Україна в часи Петра I”.

Робота закінчена (40 друківаних на машинці сторінок) і здана до дирекції.

3. Робота над статтею “Епоха і творчість Шевченка” (для ювілейного збірника).

Робота закінчується і в кінці грудня має бути здана до дирекції.

4. Рецензування робіт т.т. Гуслистого – “Україна під владою Литви. Загарбання України Польщею”, Ястребова – “Україна в I ½ XIX ст.”, Петровського – “Визвольна війна українського народу проти шляхетської Польщі в 1648-1654 рр. Богдан Хмельницький і приєднання України до Росії”, а також хрестоматії “Україна в XVIII ст.”, т. I.

Написано рецензії на роботи т.т. Гуслистого (33 друк. на машинці сторінок), Ястребова (49 друк. на машинці сторінок) й на хрестоматію “Україна в XVIII ст.”, т. I (7 друк. на машинці сторінок).

Рецензія на роботу т. Петровського має бути закінчена до 20 січня 1939 року.

5. Керування роботою аспірантів Інституту – т.т. Комашка, Макарука⁵⁷, Осетрова⁵⁸, Полухіна⁵⁹, Шиманського⁶⁰

---

⁵⁷ Макарук Євген у 1938 р. закінчив історичний факультет Київського державного університету із дипломом I ступеню (всього випускників було 57

6. Керування роботою наукового співробітника Інституту тов. Дядиченка над кандидатською дисертацією на тему “Повстання українського народу проти шляхетської Польщі в 1702-1703 рр. під проводом Семена Палія”
7. Участь у складанні програми з історії України.
8. Участь у Науковій Раді Інституту (член Наукової Ради).
9. Рецензування (з доручення Інституту) робіт т.т. Подорожного, Рубінштейна та інш.
10. Консультування (з доручення Інституту) аспірантів Одеського Державного Університету т.т. Горбатюка⁶¹ і [А.] Колеснікова.

чоловік, з них лише 4 отримали диплом з відзнакою). Див.: Трипольський Й.А. Випускники Державного університету // Радянський Київ. – 1938. - № 8. – С.9.

⁵⁸ Осетров М. до навчання в аспірантурі ІУ працював науковим співробітником Архівного управління НКВС УРСР і вже мав кілька друкованих праць.

⁵⁹ Полухін Леонід Костянтинович народився у 1914 р. у с. Мотовилівка Васильківського повіту Київської губернії. З селян. Росіянин. Член КПРС з 1947 р. У 1929-1934 рр. працював слюсарем на заводі “Більшовик” у Києві. У 1934-1939 рр. навчався на історичному факультеті Київського державного університету. У 1939-1941 рр. – аспірант Інституту історії України АН УРСР. У 1941-1946 рр. перебував у лавах радянської армії. Брав участь у бойових діях як штурман літака у складі військ I Білоруського фронту у 1944-1945 рр. У 1946 р. поновлено в аспірантурі Інституту історії України АН УРСР. У 1948-1950 рр. – працював в апараті Ради Міністрів УРСР. У 1950-1963 рр. – молодший науковий співробітник, старший науковий співробітник Інституту історії АН УРСР. У 1951 р. захистив кандидатську дисертацію. Помер у 1963 р. у Києві.

⁶⁰ Прізвища Л. Полухіна і М. Шиманського дописано рукою О.П. Оглоблина олівцем. – Упор. Насправді вони почали свою аспірантську працю в ІУ у 1939 р. Шиманський Микола Олександрович у 1947 р. захистив кандидатську дисертацію на тему “Народовольческое движение на Киевщине”. На примірнику дисертації, що зберігається в бібліотеці Інституту історії України НАНУ, зазначено, що виконувалась вона протягом 1939-1947 рр.

⁶¹ Горбатюк Володимир Тимофійович народився у 1912 р. у с. Віла-Ярузькі, тепер Чернівецького району Вінницької області. З селян. Член ВКП(б) з 1939 р. Закінчив сільськогосподарську профшколу (1929), навчався в Одеському інституті соціального виховання (1930-1933), курсах підготовки та перепідготовки викладачів суспільних наук вузів і технікумів при ЦК КП(б)У (1933), історичному факультеті Одеського державного університету (1934-1936), який закінчив з відзнакою. У 1937-1939 рр. – аспірант Одеського державного університету. Одночасно – доцент, в. о. завідуючого

Керівництво роботою т. Колеснікова над кандидатською дисертацією на тему: “Селянські рухи на півдні України в період реформи”.

11. Відрядження до Москви (25/XI – 2/XII) для участі в роботі Сесії Відділу Суспільних Наук АН СРСР.

12. Протягом 1938 року надруковано 4 газетних і 3 журнальних статті (список додається).

Крім роботи в Інституті Історії України провадилася робота в Українському Науково-Дослідчому Інституті Педагогіки (УНДІП) і в Київському Державному Університеті. Зокрема:

І. УНДІП.

1) З березня 1938 року – консультації з історії України та історії СРСР для аспірантів;

кафедрою історії України Одеського державного університету (з 1937 р.). У 1940 р. призваний на військову службу на лекторську роботу. З початком війни у липні 1941 р. під час боїв під Мінськом потрапив до полону, перебував у мінському таборі для військовополонених. Після вдалої втечі повернувся до рідного села, де керував підпільною більшовицької групою. З липня 1944 р. – доцент, в. о. зав. кафедрою історії України, декан історичного факультету Одеського держуніверситету. З листопаду 1944 р. – за наказом НКО УРСР – доцент, в. о. зав. кафедрою історії України, декан історичного факультету Львівського державного університету, одночасно у 1945-1946 рр. – старший науковий співробітник Львівського відділу Інституту історії України АН УРСР. У травні 1947 р. вибув з ВКП(б). У травні 1948 р. звільнений з керівних посад, працював старшим викладачем кафедри історії СРСР Львівського держуніверситету. У березні 1951 р. захистив кандидатську дисертацію “Розвиток капіталізму в землеробстві і буржуазний розклад селянства на Україні в другій половині XIX ст.”. У травні 1951 р. відновлений в партії. З травня 1952 р. – старший науковий співробітник, в. о. заступника директора, секретар парт-організації, зав. відділом історії України. Помер у 1953 р. у Львові. В. Горбатюк відзначився під час погрому львівської школи М. Грушевського у 1946-1948 рр. Докладніше про В.Т. Горбатюка див.: Дашкевич Я. Боротьба з Грушевським та його львівською школою за радянських часів // Український історик. – 1996. – Т.1-4. – С.88-141, Серкіз Я. Горбатюк Володимир Тимофійович // Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940-2000). – Л., 2000. – С.94. Втім, в останній біографічній статті допущено помилку: зазначено, що у 1936-1939 рр. В. Горбатюк навчався в аспірантурі Інституту історії України АН УРСР (насправді – Одеського державного університету, але у 1938-1939 рр. під керівництвом старшого наукового співробітника ІУ АН УРСР О.П. Оглоблина).

- 2) 3 вересня 1938 року – керування роботою аспірантів (3) Відділу методики історії;
- 3) 31 жовтня 1938 року – завідування Відділом методики історії.
П. КДУ.

Керування аспірантурою (5) з історії України (3 25/XI 1938 року).

На пропозицію МПК склав для “Інтуристу” історичний нарис “Київ у минулому і в сучасному” (1 др. арк.).

Порядком громадської роботи брав участь в обговоренні проспектів курсу історії української літератури (Інститут літератури ім. Шевченка АН УРСР) та прочитав для Червоної Армії лекцію на тему “Розгром шведських окупантів в 1708-1709 р.”.

25.XI.1938 р.

Проф. О. Оглоблін

Додаток.

Список робіт, надрукованих в 1938 році.

1. “Україна в кінці XVII – в першій чверті XVIII ст.”
 (“Комуністична Освіта”, 1938, № 12)⁶².
2. “Розгром шведських окупантів під Полтавою”.
 (“Піонерія”, 1938, № 9).
3. “Семен Палій”.
 (“Піонерія”, 1938, № 11).
4. “Київ (історичний нарис)”.
 (“На зміну”, 1938, №№ 48, 49, 51, 52, 53).
5. “Київ”.
 (“Вісті”, 1938, № 151).
6. “Героїчна сторінка з історії двох братських народів”.
 (“Комуніст”, 1938, № 168).
7. “Семен Палій”.
 (“Вісті”, 1938, № 226).

проф. Оглоблін

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.238, арк.5-7. – Автограф.

---

⁶² Тут О.П. Оглоблін помилився: робота “Україна в кінці XVII – в першій чверті XVIII ст.” побачила світ в журналі “Комуністична освіта” у 1939 р. (№№ 1 і 2). – Упор.

Стаття вченого секретаря Інституту історії України М. Супруненка “Інститут історії України в 1938 році”

Для роботи Інституту історії України 1938 рік був переломним. Очистившись від ворожих елементів, інститут розгорнув значну наукову роботу. Це видно по підсумках 1938 року. Протягом минулого року з друку вийшли такі роботи:

1. Хронологія історії України до 1861 р. (вип.1).
2. Програма по історії України для вищої школи.

Здані до видавництва та підписані до друку:

1. Україна під владою Литви (XIV-XVI ст.).
2. Україна в I пол. XIX ст.
3. Історія України в документах і матеріалах, в.1. “Київська Русь”.
4. Виникнення і розвиток феодалізму в Київській Русі.

Надруковані і готові до друку роботи мають близько 75 аркушів.

Закінчені і знаходяться на рецензуванні такі роботи:

1. Визвольна війна українського народу проти шляхетської Польщі і приєднання України до Росії (1648-1654 рр.), близько 20 арк.
2. Хронологія історії України до 1917 р. (вип.ІІ, близько 8 арк.).
3. Історія заселення Південної України (т.І) – 20 арк.

Але поряд з цим треба відмітити, що з тематичного плану не виконані 3 теми, які перейшли на 1939 рік.

Причиною, яка вплинула на те, що тематичний план 1938 року не був повністю виконаний, треба вважати велику кількість позапланових робіт. Протягом 1938 року було виконано 11 позапланових робіт. Переважну кількість їх передбачити планом було неможливо. Так, наприклад, за замовленням Наркомосвіти було складено дві програми по історії СРСР для заочних Педагогічного і Учительського Інститутів. Підготовлено розділ для підручника по історії СРСР, що його готує Інститут історії Академії наук СРСР.

Протягом 1938 року Інститут встановив досить тісний зв'язок з Інститутом історії АН СРСР. Зв'язок полягав у тому, що наукові працівники Інституту брали участь в обговоренні спочатку схеми п'яти томника історії СРСР, що його готує Інститут історії АН СРСР, а потім і перших трьох томів історії СРСР. В обох випадках

Інститут командировав наукових працівників до Москви. Крім цього, ми мали два замовлення від Інституту історії АН СРСР. Одно вже виконано. Наш Інститут рецензував для Інституту історії АН СРСР роботу проф. Н.Рубінштейна. В свою чергу, інститут історії СРСР рецензував одну нашу роботу і дав згоду рецензувати і інші роботи Інституту. Нарешті, наші зв'язки з Інститутом історії АН СРСР закріплюються й надалі тим, що в 1939 р. будуть проведені спільними силами дві наукові сесії: одна у Києві і друга передбачається з виїздом до м. Полтави.

Більш-менш задовільний зв'язок встановився з Інститутом літератури АН УРСР. Наш Інститут брав участь в обговоренні проспекту I тому історії української літератури, що його склав Інститут літератури. Співробітниками нашого Інституту підготовлені історичні коментарі до "Кобзаря" Т.Шевченка, підготовленого до друку Інститутом літератури. Розв'язано питання про підготовку історичних коментарів до I і II томів академічного видання творів Шевченка.

Велику допомогу Інститут подає Одеському Державному Університетові в справі підготовки кадрів. Протягом року зроблено три виїзди до ОДУ для читання лекцій, консультування і прийому заліків у аспірантів. Крім того, аспіранти ОДУ, які вивчають історію України, приїжджають для роботи в нашому Інституті. Окремі аспіранти працювали в Інституті понад місяць.

Значну допомогу Інститут подав письменникам. В листопаді Інститут провів нараду наукових працівників Інституту з письменниками. Від спілки радянських письменників у нараді взяли участь письменники – Іван Ле, Петро Панч і ін. На нараді було обговорено питання про форми і методи допомоги істориків письменникам в опрацюванні останніми історичної тематики для "Бібліотеки червоноармійця". Позитивним наслідком наради було те, що письменники почали звертатися по допомогу до Інституту. Консультації одержали П.Панч, Ів. Ле і ін[ші].

Інститут подав допомогу Одеському і Харківському театрам Революції у підготовці до постановки історичної п'єси "Богдан Хмельницький". Артистам Київського театру ім. Франка, який також готує п'єсу "Богдан Хмельницький", прочитано

спеціальний курс про добу визвольної війни українського народу проти шляхетської Польщі.

Інститут забезпечував консультацією історичні музеї м. Києва і Одеси.

Наведені приклади не вичерпують всієї роботи, яку провів Інститут по допомозі різним організаціям. До Інституту зверталися видавництва і редакції центральних газет по допомогу щодо рецензування різних робіт. Протягом року співробітники Інституту написали 24 рецензії на різні роботи, наприклад, на кіносценарій “Устим Кармалюк” (Суходольського), на статтю “Історія Комітетів бідноти на Україні” (для журналу “Більшовик”) і т.д.

Про більш дрібні рецензії і консультації, які подав Інститут різним організаціям і окремим особам, ми вже не говоримо, щоб не переобтяжувати статті. Досить відзначити один з багатьох фактів. Вчитель історії однієї з шкіл м. Києва написав історичний роман про визвольну війну українського народу проти шляхетської Польщі. Робота мала понад 20 арк. Вчителю потрібна була консультація і перегляд роботи. За цю роботу взявся Інститут і вчителю було подано потрібну допомогу.

Перелічені факти дозволяють зробити висновок, що авторитет і популярність Інституту, як наукового закладу, надзвичайно виросли, і що Інститут не відгороджується від громадськості і не замикається у рамки суто наукової роботи.

У 1938 році Інститут розгорнув велику науково-популяризаційну роботу. Інститут відгукався на події громадсько-політичного життя народу, на міжнародні події і міжнародний стан нашої Радянської батьківщини.

Інститут широко використав сторінки нашої преси для науково-популярного освітлення минулого нашої країни, для показу героїчної боротьби українського народу проти його віковичного ворога – польської шляхти.

Якщо протягом 1937 року Інститутом в пресі було надруковано лише 3-5 статей на історичні теми, то в 1938 році тільки в газетах було надруковано 75 статей; крім того, в журналах (“Більшовик України”, “Комуністична освіта”) надруковано 16 статей і передано в ефір по радіо 10 радіолекцій. Загальний обсяг

надрукованих в пресі матеріалів і переданих радіолекцій дорівнює 30-35 друкованим аркушам.

В момент найнапруженішого міжнародного становища до загального голосу перестороги радянського народу фашистським паліям війни подавав свій голос і Інститут історії. На основі аналізу історичного минулого Інститут історії показував переможну боротьбу російського, українського і білоруського народів проти іноземних загарбників. Досить відзначити, що газета "Комуніст" 17.XI.1938 р. подала сторінку, присвячену 20-річчю розгрому німецької окупації України, на 85% заповнену матеріалами, що їх підготував Інститут історії.

Після процесу над "право-троцькістським антирадянським блоком", над кривавим кублом правих, троцькістів і буржуазних націоналістів, Інститут надрукував дві великі статті, які висвітлювали шлях дворушництва і зради буржуазних націоналістів, цих лютих ворогів народу.

Поряд з використанням сторінок преси, Інститут широко використовував методи усної пропаганди. За 1938 рік наукові працівники Інституту прочитали 47 наукових доповідей-лекцій. Такі доповіді-лекції читалися військовим частинам Київської особливої військової округи, вчителям, робітникам і колгоспному активу.

З часу опублікування постанови ЦК ВКП(б) "Про постановку партійної пропаганди в зв'язку з випуском "Короткого курсу історії ВКП(б)" Інститут склав план публічних лекцій з циклу історії України. Реалізуючи цей план, уже в грудні 1938 року Інститут організував дві наукових лекції: "Руська права, як кодекс феодального права" і "Київська Русь".

В 1938 році Інститут історії поповнився новими кадрами. Число наукових працівників зросло вдвоє. Але і цей значний ріст кадрів наукових працівників не задовольняє потреб Інституту. Кадри поповнялися за рахунок молодих наукових працівників, які ще не мають достатнього досвіду наукової роботи та потребують часу для надбання цього досвіду. Цим пояснюється той факт, що при подвоєнні числа наукових працівників наукова продукція Інституту відповідним чином не збільшилася.

Співробітники Інституту, за винятком 2 чол[овік], які мають наукове звання професора⁶³, не мають наукових звань. З наявного складу лише 1 чол[овік] має наукову ступінь доктора історичних наук⁶⁴. Решта не має наукових ступенів.

Такий стан утворився тому, що справі оформлення співробітників у наукових званнях і ступенях не було приділено достатньої уваги. Більша половина ст[арших] наукових робітників по своїй підготовленості, по кількості друкованих наукових праць має безперечні підстави, щоб оформитися в науковому ступені і званні. Для решти працівників треба створити умови, щоб протягом 1939 року вони мали змогу підготувати дисертаційні роботи на кандидатський ступінь.

3 жовтня 1938 року при Інституті почала працювати нормальна аспірантура. План по набору 5 аспірантів виконаний повністю. Науковими керівниками аспіранти забезпечені. Аспіранти працюють за індивідуальними планами, затвердженими Вченою Радою Інституту. Робота аспірантів проходить цілком нормально. Але слід відзначити велику переобтяженість аспірантів годинами на вивчення іноземних мов, які забирають майже половину учбових годин першого року навчання. При такій великій кількості учбових годин, відведених на іноземні мови, планом відділу підготовки наукових кадрів АН УРСР не передбачено вивчення польської мови, яка так потрібна історикам.

У житті Інституту 1938 рік був переломним роком. В науковій роботі Інститут міцно став на ноги. Він цілком правильно став на шлях розробки нарисів по історії України, які мають бути науковими посібниками для ВИШів.

Протягом 1939 року Інститут повинен підготувати нариси, які б уже привели висвітлення історії України до Великої Соціалістичної Жовтневої Революції і років громадянської війни.

Інститут повинен забезпечити керівництвом сектор вивчення історії капіталізму та більш енергійно зайнятись укомплектуванням сектору вивчення радянської епохи.

---

⁶³ Професорське звання мали О.П. Оглоблин та М.Н. Петровський.

⁶⁴ О.П. Оглоблин у 1926 р. отримав звання доктора історії української культури.

Треба розробити заходи, які б забезпечити оформлення наукових співробітників у наукових ступенях і званнях, звернувши особливу увагу на молодих наукових працівників.

При складанні тематичного плану Інститут повинен максимально врахувати всі потреби, щоб надалі уникнути такого явища, коли значна частина робіт Інституту йдуть як роботи позапланові.

Вісті АН УРСР. – 1939. – № 1-2. – С.95-98. Передруковано: У лещатах тоталітаризму: Перше двадцятиріччя Інституту історії України НАН України (1936-1956 рр.): Збірник документів і матеріалів: У 2х ч. – Ч.1. – К., 1996. – С.74-80.

№ 20

Протокол № 1 засідання Вченої ради Інституту історії України АН УРСР від 11 січня 1939 р.

ПРОТОКОЛ № 1

Засідання Вченої Ради Інституту історії України АН УРСР від 11/І-39 р.

Присутні члени Вченої Ради: т.т. Белоусов⁶⁵, Супруненко⁶⁶, Оглоблін, Петровський, Марченко та запрошений т. Ястребов.

---

⁶⁵ Белоусов (Білоусов) Сергій Миколайович народився у 1897 р. у м. Тулі в родині робітника. Росіянин. Член ЛКСМ у 1918-1924 рр., член ВКП(б) з лютого 1920 р. Після закінчення у 1909 р. початкової школи працював учнем у кустарній зброярській майстерні, друкарні, у 1913-1920 рр. працював на Тульському імператора Петра Великого зброярському заводі. З 1920 р. – на комсомольській, партійній та громадській роботі. У 1921 р. брав участь у придушенні Кронштадтського заколоту. У 1921-1924 рр. – член ЦК ВЛКСМ. У 1924-1926 рр. навчався на курсах марксизму Комуністичної Академії при ЦВК СРСР. У 1926-1929 рр. був заступником секретаря Сормовського райкому ВКП(б), у 1929-1930 рр. – секретар Іжевського заводського райкому ВКП(б). У 1930-1933 рр. навчався у Історико-партійному інституті Інституту червоної професури у Москві. Одночасно у 1926-1929 рр. – викладач робітничого факультету Нижньгородського державного університету, у 1931 р. – викладач історії партії у І Московському обласному комуністично-му університеті, у 1932-1933 рр. керував кафедрою історії партії та партійного будівництва П-го Московського обласного комвузу у Тулі. У

СЛУХАЛІ: Про наукові степені наукових робітників (доп[овідає] тов. Белоусов):

У нас наукову степінь, за виключенням т. Оглобліна, ніхто не має. Треба зараз поставити питання так, щоб разом з роботою в Інституті захистити свої наукові степені.

Такі т.т., як Петровський, Ястребов, Гуслистий можуть зараз приступити до захисту дисертації, а також і товариші, які працюють над конкретними роботами. Це т.т. Марченко,

---

1932 р. присвоєно звання професора по кафедрі історії партії. Після закінчення повного трирічного курсу навчання в Інституті червоної професури постановою ЦК ВКП(б) направлений начальником політуправління Грушковської МТС Одеської області. За успішне виконання державних завдань у 1934 р. нагороджений орденом Леніна. У 1934-1936 рр. – відповідальний секретар Бобринецького райкому КП(б)У Одеської області. У 1936-1941 рр. – директор Інституту історії України АН УРСР. У 1937-1939 рр. – член Київського міському КП(б)У, секретар парторганізації АН УРСР. З початком війни мобілізований. Був комісаром батальйону, начальником соціально-економічного циклу П-го Харківського танкового училища, комісаром, начальником політвідділу І-го Туркестанського кулеметного училища. У 1946 р. демобілізований в званні підполковника. У 1946-1964 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії АН УРСР. У 1947 р. захистив кандидатську дисертацію “Українська Радянська Соціалістична республіка у боротьбі за завершення будівництва соціалістичного суспільства (1935 – червень 1941)”. У 1951-1955 рр. – в. о. зав. відділом історії радянського суспільства Інституту історії АН УРСР. Помер у Києві у 1985 р.

⁶⁶ Супруненко Микола Іванович народився у 1900 р. у Полтаві. З робітників. Член ВКП(б) з 1925 р. Після закінчення початкової школи у Катеринославі працював у друкарні. У 1919-1920 рр. перебував у лавах Червоної армії, був поранений. У 1920-х рр. на профспілковій роботі у Катеринославі. У 1931-1937 рр. навчався в Інституті червоної професури при ЦВК УРСР (Харків, Київ). У 1937-1941 рр. – вчений секретар Інституту історії України АН УРСР. У 1941-1942 рр. – старший науковий співробітник Інституту суспільних наук АН УРСР в Уфі, у 1942-1944 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії та археології України АН УРСР. У 1942 р. захистив кандидатську дисертацію “Боротьба більшовиків України проти Денікінщини” У 1944-1954 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії АН УРСР. У 1953 р. захистив докторську дисертацію “Україна в період іноземної воєнної інтервенції і громадянської війни (1918-1920 рр.)”. У 1955-1960 рр. – зав. відділом історії радянського суспільства, у 1960-1984 рр. – зав. відділом історії Великої Жовтневої соціалістичної революції та громадянської війни Інституту історії АН УРСР. У 1958 р. обраний членом-кореспондентом АН УРСР, у 1972 р. – академіком АН УРСР. Помер у Києві у 1984 р.

Шерстюк⁶⁷, Лось, Халепо, Дядиченко. Я вважаю, що коли вони вдало напишуть свою планову роботу, то це може їм служити і матеріалом для захисту дисертації.

Що торкається т. Премислера, то у нього в минулому немає ніякої роботи, але коли він вдало напише ту тему, над якою він зараз працює, то це теж може служити йому як матеріал для захисту дисертації.

Тепер відносно мене і тов. Супруненко. Ми сидимо на адміністративно-науковій роботі і не маємо степенів. Це, звичайно, дуже погано. Треба поставити питання, аби нас тимчасово звільнили від адміністративної роботи і дали нам можливість написати дисертаційну роботу.

Останнє питання, на яке слід звернути увагу – це на консультантів. Це питання треба продумати і забезпечити консультантами тих людей, які будуть писати дисертацію.

ВИСЛОВИЛИСЬ: т. ОГЛОБЛІН: - Питання стоїть правильно, бо в цьому Інституті працюють кращі сили і вони повинні мати вчені ступені. Це питання поставлено не тільки своєчасно, але я би сказав, що воно поставлено з запізненням.

Тов. Петровський може в найближчий час захистити дисертацію на доктора наук.

Що торкається т. т. Ястребова і Гуслистого, я вважаю, що вони мають право на наукову ступінь.

Досить підковані т. т. Білоусов, Супруненко, Марченко для того, щоб вони ще в 1939 р. захистили свої кандидатські дисертації.

---

⁶⁷ Шерстюк Федір Юхимович народився у 1904 р. у с. Грицаківці на Сумщині. З селян. Українець. Член ВКП(б) з 1926 р. До 1922 р. працював у сільському господарстві. Після закінчення у 1923 р. радпартшколи - на комсомольській роботі. У 1927-1931 рр. навчався у Сумському інституті соціального виховання. У 1931-1933 рр. – викладач історії класової боротьби на робітфаці у м. Суми. У 1933-1936 рр. навчався у Інституті червоної професури історії у Харкові та Києві, після закінчення якої викладав у Республіканській школі пропагандистів при ЦК КП(б)У. У 1938-1945 рр. – старший науковий співробітник, вчений секретар Інституту історії України АН УРСР. У 1945-1949 рр. – консультант відділу агітації і пропаганди ЦК КП(б)У. З 1949 р. – старший науковий співробітник Інституту історії партії при ЦК КПУ. У 1966 р. захистив докторську дисертацію.

Відносно молодших наукових робітників т. т. Дядиченко, Лось, Халепо, Шерсток, то вони в найближчий час теж можуть захистити дисертацію. Тут треба буде поставити питання про утворення умов для цих товаришів, бо це надзвичайно важлива робота.

тов. СУПРУНЕНКО. – Нам треба поспішити дуже скоро з роботою над дисертаціями тому, що в найближчий час це може стати ненормально - всі молоді кадри випередять нас.

т. Петровський може захистити свою роботу не пізніше як у лютому місяці, а також і щодо останніх товаришів, - то і тут затягувати не треба. Але треба буде їм допомогти з консультацією. Можливо, що для цього треба буде зв'язатися з деякими професорами з Москви.

тов. ПЕТРОВСЬКИЙ. – Коли ставлять термін для рядових наукових робітників, то встановлювати термін для товаришів, які працюють на адміністративній роботі, мало; цих товаришів треба звільнити – можливо за рахунок просто відпуску, чи дати творчий відпуск.

УХВАЛИЛИ: 1) Вважати можливим виставити роботу т. ПЕТРОВСЬКОГО “Визвольна війна українського народу проти шляхетської Польщі і приєднання України до Росії 1648-1654 рр.”, яка має одзив проф. [О.А.] Савіча, і просити проф. [В.І.] Пічету дати одзив. Цю роботу виставити як докторську, термін до 15/ІІ-39 р.

Характеристику про наукову роботу т. Петровського затвердити на наступному засіданні Вченої Ради.

2) Вважати можливим виставити роботу тов. Ястребова “Україна в І-й полов[ині] ХІХ ст.” як кандидатську.

Для захисту дисертації просити Держуніверситет організувати захист; в якості рецензентів рекомендувати проф. ОГЛОБЛІНА і проф. ПІЧЕТУ, просити Університет прийняти.

Характеристику про наукову роботу т. Ястребова затвердити на наступному засіданні Наукової Ради.

Просити Видавництво надрукувати 5 примірників роботи т. Ястребова.

3) Вважати можливим виставити роботу т. ГУСЛИСТОГО “Україна в І-й половині ХІХ ст.”⁶⁸ як кандидатську, для захисту

---

⁶⁸ Тут друкарська помилка. Треба: “Україна під литовським пануванням і захоплення її Польщею (з ХІV ст. по 1569 р.)”. – Упор.

дисертації. Просити Держуніверситет організувати захист, в якості рецензентів рекомендувати проф. [О.П.] Оглобліна і проф. [В.І.] Пічету, просити Університет прийняти. Характеристику про наукову роботу т. ГУСЛИСТОГО затвердити на наступному засіданні Наукової Ради.

Просити Видавництво надрукувати 5 примірн[иків] роботи тов. Гуслистого.

4) Вважати необхідним, щоб т. МАРЧЕНКО написав роботу на тему “Розгром інтервенції шляхетської Польщі в 1664 р.”, яку можна було б виставити як дисертаційну кандидатську роботу, терміном до 1-го липня 1939 р., а всю планову роботу зняти з тим, щоб перенести її на 1940 рік.

Консультувати т. Марченка доручити т. т. Оглобліну і Петровському.

5) Відносно тов. СУПРУНЕНКА вважати необхідним, щоб тов. СУПРУНЕНКО написав роботу на тему:⁶⁹ для захисту кандидатської дисертації терміном до 1-го серпня 1939 року.

Що торкається консультантів. – доручити т. Супруненко з’ясувати, кого б можна було притягнути.

Тему “1905 рік” зняти з т. Супруненко, підбравши для неї іншу кандидатуру.

Вважати необхідним надати тов. Супруненкові творчу відпустку не менше 2-х місяців.

6) В зв’язку з роботою тов. Белоусова над дисертаційною темою вважати необхідним звільнити його від виконання теми “Лютнева буржуазно-демократична революція”.

7) Планові теми т.т. Шерстюка, Лося, Дядиченко, Слуцького⁷⁰, Премислера, Максимчука⁷¹ і Халепу вважати як теми для захисту кандидатської дисертації.

---

⁶⁹ Тема не зазначена. – Упор.

⁷⁰ Слуцький Олександр Борисович народився у 1915 р. у м. Києві. Із службовців. Єврей. Член ЛКСМ з 1930 по 1939 рр., член ВКП(б) з березня 1941 р. У 1931-1935 рр. навчався на історичному факультеті Київського державного університету. У 1935-1938 рр. – вчитель, директор середньої школи у Києві, інспектор Наркомпросу УРСР. У 1938-1941 рр. – науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР. Одночасно викладав основи марксизму на Вищих технічних курсах, у Технологічному інституті,

СЛУХАЛИ: Про затвердження тематичного плану (допов[ідає] т. СУПРУНЕНКО).

УХВАЛИЛИ: Перенести на наступне засідання Вченої Ради.

СЛУХАЛИ: Про затвердження списку кандидатського мінімуму для аспірантів Інституту (доповідач т. ОГЛЮБЛІН).

УХВАЛИЛИ: Затвердити такий кандидатський мінімум для аспірантури з історії України:

1) Загальні дисципліни:

1. Діамат – істмат (І рік)
2. Іноземна мова (І-ІІ роки).

2) Спеціальні дисципліни

1. Історія України (в зв'язку з історією СРСР (І-ІІ роки).
2. Історіографія та джерелознавство (І-ІІ роки).
3. Палеографія (І рік).
4. Допоміжні історичні дисципліни (ІІ рік).
5. Польська мова (ІІ рік).

3) Курсові роботи.

2 реферати (по 1 кожен рік).

Також затвердити список літератури з курсу історії України в зв'язку з історією СРСР. Затвердити списки з тим, щоб при складанні індивідуальних планів з питань історії України ХІХ ст. поширювати фахову літературу.

Інституті підвищення кваліфікації вчителів. Учасник Великої вітчизняної війни, брав участь у боях у складі Південно-Західного, Сталінградського, 2 і 3 Українських фронтів, а також Південної групи Окупаційних військ. Нагороджений орденом Вітчизняної війни І ступеня та 5 медалями. Після мобілізації у 1946 р. відновлений на посаді старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР. У 1945 р. захистив кандидатську, а у 1965 р. - докторську дисертації. Помер у 1967 р. у Києві.

⁷¹ Максимчук Кирило Васильович - історик. Після закінчення у 1937 р. Інституту червоної професури історії у Києві працював викладачем у Вищій школі пропагандистів при ЦК КП(б)У. У квітні 1939 – вересні 1940 – старший науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР. 20.09.1940 – 04.1941 – завідувачий Львівським відділенням Інституту історії України АН УРСР, одночасно другий заступник голови бюро Відділу суспільних наук у Львові, у квітні – червні 1941 – старший науковий співробітник Інституту у Києві. Загинув на фронті під час війни.

СЛУХАЛИ: Лист Інституту історії Академії Наук СРСР про організацію спільних наукових сесій (доповід[ач] т. СУПРУНЕНКО).

УХВАЛИЛИ: 1) Вважати доцільним проведення намічених Інститутом наукових сесій спільно з Інститутом історії АН СРСР.

Сесію, присвячену основним проблема історії Київської Русі і визвольної боротьби українського народу проти шляхетської Польщі, провести в першій половині травня 1939 року.

На цю сесію забезпечити одну доповідь по Київській Русі і три доповіді по визвольній боротьбі українського народу проти шляхетської Польщі.

2) Сесію, присвячену перемозі над шведськими інтервентами під Полтавою провести на початку липня ц. р.

На цю сесію забезпечити одну доповідь.

ГОЛОВА
СЕКРЕТАР

[підпис]

/Белоусов/
/Перчик/

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.240, арк.16-19. – Машинописна копія.

№ 21

Друкowana програма наукової сесії Інституту історії України АН УРСР, присвяченої 230-літтю Полтавської битви

Програма

науочної сесії Інституту історії України,
посвященої 230-літтю Полтавської битви

Сесія состоится 8-12 июля 1939 года в г. Полтаве⁷².

1-й день – 8 июля, вечером

Торжественное заседание Горсовета совместно с научной сессией
Института Истории [Украины] Академии Наук УССР и
общественными организациями.

⁷² Відкриття сесії відбулося о 6-й годині вечора 8 липня в приміщенні Полтавського Міського театру ім. Гоголя по вул. Гоголя. З 9 липня сесія працювала в приміщенні Військового Авто-технічного училища по вул. Жовтневій, 40. – Упор.

1. Доклад проф. *Оглоблина*: “Борьба русского и украинского народа против шведского вторжения в 1708-1709 г.”.

2. Художественная часть.

2-й день – 9 июля

Научная сессия Института истории Украины.

1. Вступительное слово директора Института Истории Украины *С.Н. Белоусова*.

Научные доклады

2. “Международное значение Полтавской битвы” - докл[ад] доцента *В.Ю. Гессена* (Ленинградское отделение Института Истории Академии Наук СССР).

3. “Внешнее и внутреннее положение России перед войной 1708-1709 гг.” докл[ад] члена-корреспондента проф. *Юшкова* (Институт истории Украины).

4. “Русская дипломатия и внешнеполитические условия накануне Полтавской битвы” - докл[ад] проф. *Кафенгауза* (Институт Истории Академии Наук СССР).

5. “Военное строительство России перед Полтавской битвой” - докл[ад] доцента *Шатира* (Саратовский Госуниверситет).

6. “Осада Полтавы” - докл[ад] научн[ого] работника *Гаркуши* (Полтавский краеведческий Музей).

7. “Разгром шведов под Полтавой” докл[ад] научн[ого] работн[ика] *Дядиченко* (Институт Истории Украины).

3-й день – 10 июля

1. “Военное искусство русских в полтавском сражении” докл[ад] полковника *Лебедева* (Военная Академия РККА им. Фрунзе).

2. “Роль Петра I в разгроме шведского вторжения в 1708-1709 гг.” докл[ад] старш[его] научн[ого] работника *Полонской-Василенко* (Институт Истории Украины).

3. “Маркс и Энгельс о внешней политике Петра I” - докл[ад] доцента *Фраймана* (Ленинградский Госуниверситет).

4. “Полтавское сражение в русской военно-исторической литературе” докл[ад] майора *Подорожного* (Москва, Военно-историческое отделение Госвоениздата).

5. “Отражение Полтавской битвы в западноевропейской литературе” докл[ад] проф. *Предтеченского* (Ленинградский Госуниверситет).

4-й день – 11 июля

1. “Полтавская битва в освещении русской и украинской художественной литературы” докл[ад] ст[аршего] работника *Косарика* (Институт литературы Академии Наук УССР).

2. “Борьба белорусского народа против иноземных угнетателей в I пол[овине] XVIII века” - докл[ад] научн[ого] работника *Лочмеля* (Институт Истории Белорусской Академии Наук).

3. “Борьба белорусского народа против интервентов в отражении народного творчества” - докл[ад] научн[ого] работника *Гринблата* (Институт Истории Белорусской Академии Наук).

4. “Историческая действительность в поэме Пушкина «Полтава»” - докл[ад] доцента *Бойко* (Харьковский Госуниверситет).

5. “Полтавский бой в народном творчестве” докл[ад] научн[ого] работника *Родиной М.С.* (Институт фольклора Академии Наук УССР).

6. “Полтава социалистическая” - докл[ад] т. *Муратова* (Полтава, Областная комиссия).

5-й день – 12 июля

Научная экскурсия участников сессии к историческим памятникам Полтавы XVIII столетия

ИНСТИТУТ ИСТОРИИ УКРАИНЫ
АКАДЕМИИ НАУК УССР

Друкована програма наукової сесії.

**Кількісний склад співробітників
Інституту історії України АН УРСР на 15 вересня 1939 р.
та план по кадровому складу на 1940 та 1941 рр.**

ФОРМА № 5

**ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ АН УРСР
ПЛАН ПО КАДРАХ**

№ № п/ п	Категорія робітників	Кількість робітників на початок року			По яких відділах та посадах, в якій кіль- кості накреслюють- ся зміни кадрів 1940 року та обґрунтуван- ня цих змін	ПРИ МІТ КИ
		на 1.1. 1939 р.	на 1.1. 1940 р.	на 1.1. 1941 р.		
1	Разом наукових робітників	20	20	25	Збільшення за рахунок укомплектування сектора феодалізму на 1 чолов[ік], сектора капіталізму на 3 чол., сектора радянського періоду на 4 чол. Збільшення пов'язано з розширенням обсягу роботи ін[ститу]ту	До форми № 5 додається персональний список науков[их] робітників ін-ту на 15.IX.1939 р.
	В тому числі:					
	а) академіки	1	1	1		
	б) члени- кореспонденти	14	14	19		
	в) ст. наук. робітники	5	5	5		
	г) мол. наук. робітники					
2	Наук. допом. персонал	9	9	12		
	В тому числі лаборанти	4	4	7		
3	Адм. госп. персонал	8	8	8		
4	Мол. обслуг. персонал	7	7	7		
	Всього	44	44	52		

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.237, арк.18. – Машинописна копія.

№ 23

Список співробітників Інституту історії України АН УРСР на
15 вересня 1939 р.ПРИЛОЖЕНИЕ К СВЕДЕНИЯМ. ФОРМА № 5СПИСОК
НАУЧНЫХ РАБОТНИКОВ ИНСТИТУТА ИСТОРИИ УКРАИНЫ
АН УССР на 15.IX.1939 г.

№ № п/п	ФАМИЛИЯ, ИМЯ И ОТЧЕСТВО	ДОЛЖНОСТЬ	УЧ. ЗВАНИЕ И СТЕПЕНЬ	ПРИМЕ ЧАНИЕ
1	Белоусов, Сергей Николаевич	Директор		
2	Супруненко, Николай Иванович	Ученый секретарь		
3	Марченко, Михаил Иванович	Старший научный раб. и зав. сектором ист. феодализма		
4	Максимчук, Кирилл Васильевич	Старший научн. работник		
5	Шерстюк, Федор Ефимович	Старший научный работн.		
6	Петровский, Николай Неонович	Старший научный работн.	Профессор, д-р историч. наук	
7	Оглоблин, Александр Петрович	Старший научный работн.	Профессор, д-р исто[ии] укр. культуры	
8	Гуслистый, Констант[ин] Григорьевич	Старший научн. работник	кандидат истор. наук	
9	Ястребов, Федор Александрович	Старший научн. работник		
10	Премыслер, Илья Михайлович	Старший научн. работник		

11	Полонская-Василенко, Нат[алия] Дмитр[евна]	Старший научн. работник		
12	Билык, Порфирий Антонович	Старший научн. работник		
13	Сенченко, Онісім Сильвестров[ич]	Старший научный работн[ик]		
14	Слуцкий, Александр Борисович	Научный работник		
15	Дядиченко, Вадим Архипович	Научный работник		
16	Лось, Федор Евдокимович	Научный работник		
17	Стецюк, Екатерина Исааковна	Научный работник		
18	Черкасская, Евгения Михайловна	Ассистент		
19	Перчик, Роза Марковна	Ассистент		

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, стр.237, арк.17. – Машинописна копія.

№ 24

Звіт наукового робітника Інституту історії України АН УРСР П.П.Білика від 8 жовтня 1939 р. про стан підготовки ХІІ-го випуску “Нарисів з історії України” “Україна в імперіалістичній війні та друга буржуазно-демократична революція”

Про стан підготовки ХІІ вип[уску] “Нарисів з історії України”:
“Україна в імперіалістичній війні та друга буржуазно-демократична
революція”.

Добір і проробку літературних матеріалів та першоджерел закінчено. Залишилися лише проробити газетні матеріали для періоду – березень 1917 р. та деякі літературні матеріали із спецфонду Бібліотеки А.Н. УРСР. Розроблено план нарису і деталізовано розділи його, які обіймають період першого року війни. Недоліком

плану було те, що в ньому не було спеціального розділу про Західну Україну періоду серпень 1914 – червень 1915 рр. Тепер цей недолік виправлено і частково уже пророблено потрібний для його написання матеріал.

Уже написано такі розділи нарисув:

1) Вступ	12 стор.
2) Україна напередодні імперіалістичної війни	14 стор.
3) Україна в дні мобілізації і початок війни	24 стор.
4) Революційна боротьба на селі в перший рік війни	25 стор.

Разом 75 стор[інок] др[укованих] на маш[инці]

Труднощі в роботі:

- а) Особлива складність періоду;
- б) Не розробленість теми;
- в) Велика кількість нового яскравого архівного матеріалу, який треба повністю використати, а це веде до збільшення розміру роботи. Так, лише по історії революційної боротьби селянства України в роки війни, яка, до речі, зовсім і не ставилася досі в літературі, мною підібрано матеріалу на основі якого можна і треба було б написати цілу монографію.

8/Х 39 р.

П. Білик⁷³

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.239, арк.52-53. – Автограф із рукописними позначками червоним та синім олівцем, зробленими рукою О.П. Оглоблина.

---

⁷³ Білик Порфирій Антонович народився у 1900 р. у с. Бересточа Лубенського повіту Полтавської губернії. З селян. Українець. Навчався у Лубенській вчительській семінарії. У 1919-1926 рр. працював бібліотекарем, учителем у школах на Полтавщині та у Харкові. У 1923-1927 рр. навчався в Харківському інституті народної освіти. Закінчив семінар підвищеного типу Н.Ю. Мірзи-Авак'янц. У 1928-1931 рр. – аспірант Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури ім. акад. Д.І. Багалія. У 1930-1932 рр. – вчений секретар Археографічної комісії Центрального архівного управління УСРР. У 1938-1941 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР. Репресований.

№ 25

Порядок денний засідання сектору історії України періоду капіталізму та імперіалізму Інституту історії України АН УРСР від 27 жовтня 1939 р.

Порядок денний засідання
Сектору історії України в період капіталізму та імперіалізму
25⁷⁴/X 1939 р.

т. Білик – секретар сектору.

1. Інформація членів Сектору про стан роботи з планом 1939 року (й оформлення індивідуальних планів роботи).
2. Обговорення тематичного й видавничого планів Сектору на 1940 рік.
3. Питання про засідання Сектору (зокрема наукові засідання) й орієнтовна тематика
4. а) наукові доповіді календарний план роботи
5. б) обговорення планових робіт тем } які закінч[ені] і в процесі розроблення
6. с) рецензії
7. Питання про підготовку дисертаційних робіт.
8. Рецензування глав семитомника з історії СРСР.
9. Поточні справи.

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, стр.240, арк. 6-6-зв. – Чернетковий варіант, написаний О.П. Оглобленим.

№ 26

Видавничий план Інституту історії України АН УРСР на 1940 рік

ФОРМА № 8

ПО ИНСТИТУТУ ИСТОРИИ УКРАИНЫ АН УССР
ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ПЛАН НА 1940 ГОД

⁷⁴ Цифра “25” олівцем виправлена на “27”. – Упор.

По какой проблеме	Тип задания	Автор	Название	Колич. лист.	Срок сдачи в издательство (число и месяц)
А. Работы с тематического плана 1939 г.					
История Украины	Очерк, вып. III	Гуслистый	Борьба укр. народа против польских панов (1569-1638 гг.)	12	15 мая 1940 г.
	« -- « вып. VI	Оглоблин	Украина в эпоху Петра I	15	15 апреля « -- «
	« -- « вып. IX	Шерстюк Ястребов	Украина во II пол. XIX ст.	13	15 июля 1940 г.
	« -- « вып. X	Максимчук	Украина в годы русско-японской войны и Перв. Б.Д. револ.	10	1 октября « -- «
	« -- « вып. XII	Билик	Украина в годы империал. войны и вторая Б.Д. революция	12	15 мая ⁷⁵ 1940 г.
	« -- « вып. XIV	Премыслер Слуцкий	Гражданская война на Украине	15	1 августа « -- «
	История Украины в докум. и материалах т.П (переходная на 1940)	Гуслистый Максимчук	Украина под властью Литвы и борьба с Польшей	40	март 1940 г.
	« -- « т. V	Ястребов	Украина в XIX ст[олетии]	25	ноябрь 1940 г.

⁷⁵ Чорнилом виправлено: "серпня". – Упор.

Документальный сборник	Полонская	Материалы по истории заселения Южной Украины, ч. I ч. П	20 20	март 1940 г.
Учебник истории Украины	Авторский коллектив	Краткий курс истории Украины	18	март 1940 г.
Монография	Дядиченко	Народное восстание 1702-1703 гг. против шляхет. Польши	7	август 1940
« - -«	Юшков	Происхождение Киевской Руси	10	июнь 1940 г.
« - -«	Оглоблин	История металлург. Правобереж. Украины	20	май 1940
« - -«	Лось	Столыпинская реакция на Украине	6	август 1940 г.
Учебное пособие справочник	Премыслер	Хронология истории Украины, вып. III		
<u>Б. Работы с тематического плана 1940 г.</u>				
Научный сборник	Разн. авторы	Труды Института, т. I т.П	15 15	июль 1940 г. декабрь « -«
Сборник статей	Авторский коллектив	Сборник, посвящен. XX летию окончания гражд. войны	15	октябрь 1940
Брошюры	Разных авторов	Из истории украинского народа	10	в течение 1940 г.

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.237, арк.26. – Машинописна копія.

№ 27

Структура Інституту історії України АН УРСР на кінець 1939 р. та план збільшення штату Інституту на 1940 р.

ФОРМА № 1

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ АН УРСР

Структура Інституту

На кінець 1939 року			На кінець 1940 року		
Назва структурної одиниці	Кільк. наукових та науково-допоміжн. робітників	В тому числі наукових робітників	Назва структурної одиниці	Кільк. наукових та науково-допоміжн. робітників	В тому числі наукових робітників
Сектор історії України епохи феодалізму	11	8	Сектор історії України епохи феодалізму	11	9
Сектор історії України епохи капіталізму і імперіалізму	7	7	Сектор історії України епохи капіталізму і імперіалізму	11	9
Сектор історії України радянського періоду	6	5	Сектор історії України радянського періоду	10	7
Поза секторів	5 ⁷⁶	-	Поза секторів	5	-

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.237, арк.30. – Машинописна копія.

№ 28

Друкована програма наукової сесії Інституту історії України АН УРСР, присвяченої історії Західної України

**ПРОГРАМА
НАУКОВОЇ СЕСІЇ ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЇ НАУК УРСР,
ПРИСВЯЧЕНА ІСТОРІЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ**

Сесія відбудеться 26-28 листопада 1939 року

⁷⁶ Бібліотекарі. [Примітка у документі. – Упор.]

1-й день – 26 листопада

В е ч і р

1. “Найдавніша історія Західної України” -
Доповідь акад. Грекова, Б.Д. (Москва, Інститут Історії Академії Наук СРСР).
2. “Суспільно-політичний лад Галицько-Волинського Князівства” -
Доповідь члена-кореспондента Академії Наук УРСР проф. Юшкова, С.В. (Київ, Інститут Історії України).

2-й день – 27 листопада

Р а н о к

1. “Україна і Білорусія під владою Польщі” -
Доповідь члена-кореспондента Академії Наук СРСР проф. Пічети, В.І. (Москва, Інститут Історії Академії Наук СРСР).
2. “Боротьба Західної України проти панської Польщі в XIV-XVII ст.”
Доповідь кандидата історичних наук Гуслистого, К.Г. (Київ, Інститут Історії України).
3. “Західна Україна у визвольній війні 1648-1654 рр.” -
Доповідь проф. Петровського, М.Н. (Київ, Інститут Історії України).

В е ч і р

4. “Прикарпатська Русь” -
Доповідь проф. Неєдли (Москва, Інститут Історії Академії Наук СРСР).
5. “Залізорудна промисловість Західної України в XIV ст.”
Доповідь проф. Оглобліна, О.П. (Київ, Інститут Історії України).
6. “Церковна Унія” -
Доповідь проф. Савіча, О.А. (Москва, Інститут Історії Академії Наук СРСР).

3-й день – 28 листопада

Р а н о к

1. “Західна Україна в II-й половині XIX ст.” -
Доповідь кандидата історичних наук Ястребова, Ф.О. (Київ, Інститут Історія України).
2. “Загарбання панською Польщею Західної України і Західної Білорусії” -
Доповідь проф. Коровіна, Є.О. (Москва, Юридичний Інститут).

3. “Боротьба українського народу проти білополяків” -

Доповідь члена-кореспондента Академії Наук СРСР проф.
Мінца, І.І. (Інститут Історії Академії Наук СРСР).

В е ч і р

ЗАКЛЮЧНЕ ЗАСІДАННЯ.

Засідання наукової сесії відбуватимуться в конференцзалі Академії
Наук УРСР, вул. Короленка, № 55.

Ранкові засідання ..... з 11 до 15 годин

Вечірні засідання ..... з 18 до 22 години

Інститут історії України Академії Наук УРСР

Друкована програма наукової сесії.

№ 29

**Звіт старшого наукового співробітника й керівника Сектору
капіталізму та імперіалізму Інституту історії України АН УРСР
проф. О.П. Оглобліна за 1939 рік.**

Звіт

старшого наукового співробітника й керівника Сектору капіталізму
та імперіалізму Інституту Історії України АН УРСР

проф. О.П. Оглобліна за 1939 рік.

I. Виконання планової роботи:

а) Закінчено роботу над нарисом “Україна в часи Петра I”.

Надруковано на машинці 4 глави (з 5), разом 11 друк. аркушів.

Решта – друкується. В січні м[ісяці] робота буде здана цілком.

б) Написано главу до “Короткого курсу історії України” – “Україна
в часи Петра I”, розміром 1 друк. арк. Робота здана.

в) Написано науково-популярну брошуру “Полтавская битва” (1, 6
друк. арк.).

Робота видана Гос. Военным Издательством (Москва).

П. **Виконання позапланових доручень Дирекції.** (Позначено
головніші доручення).

а) Написано статтю до ювілейного збірника АН УРСР, присвячено-
го Т.Г. Шевченкові. Розмір статті – 1 ¼ др. арк. Стаття надрукована.

б) Написано статтю “Боротьба російського і українського народів проти шведського вторгнення в 1708-1709 рр.”. Розмір статті – 1 ½ др. арк. Робота здана до друку (в Полтавському ювілейному збірнику Інституту Історії України АН УРСР).

в) Проредаговано (спільно з т. С.М. Білоусовим) Полтавський ювілейний збірник.

г) Написано статтю “Західна Україна в минулому і сучасному” (1 ½ др. арк.), яка друкується в збірнику “Західна Україна” (видання Інституту Історії України).

д) Проредаговано (спільно з тов. С.М. Білоусовим) збірник “Західна Україна”.

е) Проредаговано складений Ф.І. Бойком “Довідник про історичні місця Полтавської битви” (видано в Полтаві).

Ш. Участь у наукових сесіях Інституту.

а) Зроблено наукову доповідь на Шевченківській ювілейній сесії АН УРСР.

б) Зроблено наукову доповідь на Полтавській ювілейній сесії Інституту історії України АН УРСР (в Києві і в Полтаві).

в) Підготовлено наукову доповідь на тему “Металургія Західної України в XVI ст.” для наукової сесії Інституту Історії України АН УРСР, присвяченої Західній Україні. Тези доповіді схвалені Дирекцією.

IV. Друкована продукція.

а) Окремі видання:

1. “Україна в часи Петра I” (видання АН УРСР). Ст.58.

2. “Полтавская битва” (видання Гос. Военного Издательства – Москва). Ст.32.

б) Статті в збірниках та журналах:

1. Шевченко і його епоха.

(“Пам’яті Т.Г. Шевченка”. Вид. АН УРСР, ст.31-51).

2. Шевченко – борець проти кріпосництва й царизму.

(“Збірник пам’яті Т.Г. Шевченка”. – Вид. Укр. Науково-Дослідного Інституту Педагогіки, ст.5-28).

3. Україна в кінці XVII і в першій чверті XVIII ст.

(“Комуністична Освіта”, 1939, I, ст.44-50; П, ст.92-100).

4. Боротьба руського і українського народів проти шведського вторгнення в 1708-1709 рр.

(“Більшовик України”, 1939, VI, ст.55-65).

5. Київ (історичний нарис).

(“Комуністична Освіта”, 1939, IX, ст.49-61).

6. К истории металлургии на Правобережной Украине в первой половине XIX ст.

(“Труды Исторического факультета Киевского Государственного Университета», т.І, 1939, ст.41-69).

в) Газетні статті:

1. “Змагар супроць прыгонництва і царызма» (Т.Г. Шевченко).

(“Звезда”, Мінськ, 9/Ш. 1939, № 55/6332).

2. (Спільно з тов. С.М. Білоусовим і проф. М.Н. Петровським).

“Визвольна війна українського народу проти польської шляхти”.

(“Комсомолец України”, 4/Х 1939, № 228/4194).

V. Редагування, рецензування та письмові консультації.

а) Редагування – див. п. П.

б) Рецензування –

1. За дорученням Інституту прорецензовано кандидатські дисертації тт. К.Г. Гуслистого, І.М. Премислера, Ф.О. Ястребова.

2. Прорецензовано ряд статтів та проспектів, надісланих редакціями газет та видавництвами. Ці рецензії іноді мали характер письмових консультацій.

VI. Наукові доповіді та лекції.

а) Крім позначених у п. Ш, прочитав на засіданні Сектору феодалізму наукову доповідь на тему “Боротьба старшинських угруповань у кінці XVII ст. та виступ Петрика”.

б) Зробив публічну доповідь на тему “Західна Україна в минулому і сучасному”. Доповідь була кілька разів повторена в Києві (в Будинку Вчених, в редакції газети “Комуніст”, в Міськвоєнкоматі, на конференції істориків-методистів при НКО УРСР) і в Одесі (в Одеському Державному Університеті).

в) Прочитав кілька лекцій на теми: “Велика Північна війна 1700-1721 рр.” й “Полтавська битва” – в частинах Червоної Армії, в Палаці піонерів та інш.

VII. Керівництво аспірантурою.

а) Протягом 1939 року керував аспірантською підготовкою тт. Комашка, Макарука та Осетрова. Зокрема, консультував їх роботу

над курсом історії України, а також роботу над кандидатськими дисертаціями.

б) 3 вересня 1939 р. керував аспірантською підготовкою тт. Полухіна та Шиманського, зокрема консультуючи їх роботу над курсом історії України.

VIII. 3 жовтня 1939 року керував Сектором історії України за часів капіталізму та імперіалізму.

IX. Керівництво кандидатськими дисертаціями наукових робітників Інституту.

Консультував тт. Дядиченка, Лося, Стецюк⁷⁷ в їх роботі над кандидатськими дисертаціями, а також т. Черкаську⁷⁸ в її науковій роботі.

---

⁷⁷ Стецюк Катерина Ісаївна народилася у 1905 р. у с. Шпитки Київської губернії. З селян. Українка. Член ЛКСМУ з 1925 по 1939 рр., член ВКП(б) з 1940 р. У 1922-1924 рр. навчалася у Торгово-промисловій школі у м. Біла Церква, у 1924-1928 рр. – у Київському інституті народної освіти. У 1928-1932 рр. викладала суспільствознавство та історію у школах Київської області та київських технікумах. У 1932-1935 рр. – аспірантка по кафедрі історії народів СРСР Київського державного університету. Одночасно працювала асистентом в КДУ та Київському пединституті. У 1938-1941 рр. – молодший науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР. У 1941 р. захистила кандидатську дисертацію. Під час війни у 1941-1942 рр. політрук шпиталю у м. Горькому, у 1942-1944 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії та археології АН УРСР, у 1944-1970 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР. У 1961 р. захистила докторську дисертацію.

⁷⁸ Черкаська Євгенія Михайлівна народилась у 1909 р. у м. Тараші Київської губернії. Єврейка. Із службовців. Член ЛКСМУ у 1926-1939 рр., член ВКП(б) з лютого 1941 р. У 1931-1935 рр. навчалась на історичному факультеті Черкаського педагогічного інституту, одночасно у 1930-1934 рр. викладала історію у середній школі. У 1935-1936 рр. – асистент Інституту історії ВУАМЛІН, у 1936-1941 рр. – асистент, молодший науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР. У 1941-1944 рр. – в евакуації, працювала викладачем історії, завучем середньої школи на Північному Кавказі. У 1944-1950 рр. – старший науковий співробітник і начальник відділу Центрального державного історичного архіву. З 1951 р. – завідуюча читальним залом районної бібліотеки м. Києва. У 1954 р. в Інституті історії АН УРСР захистила кандидатську дисертацію на тему “Становище кріпосних (поміщицьких) селян і селянський рух в Київській губернії в другій чверті XIX ст. (до інвентарної реформи)”.

Х. Працював як член Вченої Ради Інституту.

ХІ. Доручення Президії і Відділу.

За дорученням Президії АН УРСР та Ювілейного Комітету розробив для Шевченківської виставки експозиційний план теми “Доба Шевченка”.

За дорученням Відділу прорецензував тематичний план Інституту Археології АН УРСР на 1940 рік.

Крім роботи в Інституті Історії України протягом 1939 року був професором Київського Державного Університету (керівництво аспірантурою та дисертантами з історії України) та Одеського Державного Університету (керівництво Кафедрою історії України) і керував Відділом методики історії Науково-Дослідного Інституту Педагогіки.

Виконував різні доручення НКО УРСР, зокрема влітку 1939 року був головою Державної Екзаменаційної комісії Київського Державного Університету по Історичному факультету.

Проф. О. Оглоблін

28/ХП 1939.

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.238, арк. 8-12-зв. – Автограф.

№ 30

Звіт про роботу Сектору історії капіталізму та імперіалізму Інституту історії України АН УРСР за 1939 рік

ЗВІТ

про роботу Сектору капіталізму та імперіалізму
Інституту історії України АН УРСР за 1939 рік.

І. Організація і склад Сектору.

Сектор історії України часів капіталізму та імперіалізму фактично був організований у жовтні 1939 року, з якого часу й розпочалася робота його наукового колективу. До того часу члени Сектору провадили свою роботу індивідуально, під безпосереднім контролем дирекції Інституту.

До складу сектору ввійшли: керівник Сектору старший науковий співробітник Інституту – проф. О.П. Оглоблін, члени

Сектору – старші наукові співробітники Інституту – кандидат історичних наук т. Ястребов Ф.О., тт. Білик П.А., Максимчук К.В., Сенченко О.С., Шерстюк Ф.Є, науковий співробітник т. Лось Ф.Є.

Всі ці товариші працювали в Інституті протягом цілого року, за винятком т. Сенченка, який приступив до роботи в Інституті з 15 вересня 1939 року, і т. Лося, який протягом 1 ½місяців (жовтень – листопад) перебував в рядах Р. С.Ч.Ф.

До складу Сектору належать також аспіранти Інституту, що спеціалізуються в галузі історії України ХІХ-ХХ ст. (тт. Комашко, Макарук, Полухін, Шиманський). Підготовкою цих аспірантів керував проф. О.А. Оглоблін.

П. Виконання планових завдань.

Головна робота Сектору, згідно загального тематичного плану Інституту, полягала:

- а) в складанні відповідних томів “Нарисів історії України”, і
- б) в написанні відповідних розділів “Короткого курсу історії України”

Зокрема провадилася робота над такими темами нарисів:

1. “Україна в другій половині ХІХ ст.” (тт. Ястребов і Шерстюк).
2. “Україна в роки російсько-японської війни і перша буржуазно-демократична революція (1904-1907 рр.)” (т. Максимчук).
3. “Україна в роки Столипінської реакції (1908-1912 рр.)” (т. Лось).
4. “Україна в роки імперіалістичної війни та друга буржуазно-демократична революція” (т. Білик).

Лінією “Короткого курсу історії України”, крім зазначених вище тем, провадилася робота над такими розділами:

1. “Україна в першій половині ХІХ ст.” (т. Ястребов).
2. “Україна в роки нового революційного піднесення (1912-1914 рр.)” (т. Сенченко).

Тема “Україна в другій половині ХІХ ст.” розроблювалася тт. Ястребовим і Шерстюком, які поділили її між собою за тематичною ознакою.

Тов. Ястребов закінчує роботу над своєю частиною Нарису “Селянська реформа, громадсько-політичний рух, розвиток української культури, Західна Україна в другій половині ХІХ ст.”.

Тов. Шерстюк, який досліджував економіку, робітничий та селянський рух II половини XIX ст., опрацював відповідну літературу (тема, за планом, перехідна на 1940 рік).

Тема “Україна в роки російсько-японської війни й перша буржуазно-демократична революція (1904-1907 рр.)” являється за планом перехідною на 1940 рік. В 1939 році (власне, з квітня м[ісяця]) т. Максимчук опрацював відповідну літературу і частину джерел до цієї теми.

Тема “Україна в роки столипінської реакції (1908-1912 рр.)” за планом мала бути закінчена в 1939 році. Але, в зв’язку з мобілізацією т. Лося, закінчення теми довелося перенести на перший квартал 1940 року. На кінець 1939 року тов. Лось написав 4 розділи (з запланованих 6), що складає 5 друк. аркушів.

Тема “Україна в роки імперіалістичної війни та друга буржуазно-демократична революцій” (т. Білик) в значній частині виконана. До кінця 1939 року закінчено 5 розділів, розміром коло 6 друкованих аркушів. Слід відзначити, що в процесі роботи довелося поширити обсяг теми, включивши туди спеціальний розділ, присвячений Західній Україні. Весь нарис має бути цілком закінчений протягом I кварталу 1940 року.

Лінією “Короткого курсу історії України” в 1939 році проведено таку роботу:

а) Написано розділи:

“Україна в першій половині XIX ст.” (т. Ястребов).

“Україна в другій половині XIX ст.” (тт. Ястребов, Шерстюк).

“Україна в роки столипінської реакції” (т. Лось)

“Україна в роки імперіалістичної війни та друга буржуазно-демократична революція” (т. Білик).

б) Написано частину розділів:

“Україна в роки російсько-японської війни і перша буржуазно-демократична революція” (т. Максимчук).

“Україна в роки нового революційного піднесення (1912-1914 рр.)” (т. Сенченко).

III. Позапланова наукова робота Сектору

В 1939 році Сектор перевів чималу позапланову роботу, зв’язану з визначними подіями громадсько-політичного і культурного життя країни.

Насамперед треба відмітити участь членів Сектору – тт. Ястребова і Оглобліна в розробленні історії Західної України, а також у масовій популяризаційній роботі, зв'язаній з приєднанням Західної України до Радянського Союзу (докладніше по це – далі), а також в індивідуальних звітах.

Далі – треба згадати за участь членів Сектору – тт. Білика, Ястребова і Оглобліна в підготовці до ювілею Т.Г. Шевченка і т. Ястребова – в підготовці до ювілею М.Г. Чернишевського (докладніше – в індивідуальних звітах).

Крім того, колектив Сектору брав участь в обговоренні нового варіанту програми з історії України (доповідач – т. Ястребов), а також у рецензуванні надісланих Інститутом Історії АН СРСР глав VII-томника “Історія СРСР”, присвячених історії України в першій половині XIX ст. і польському повстанню 1830-1831 рр. (рецензенти тт. Ястребов, Сенченко, Оглоблін).

Нарешті, майже всі члени Сектору провадили, за дорученням дирекції, редакційну і рецензійну роботу (зокрема, зв'язану з готуванням Сталінського збірника АН УРСР), а також дали ряд письмових і усних консультацій з актуальних питань історії України та історії СРСР.

Тов. Ястребов прочитав на Зборах АН УРСР три⁷⁹ наукові доповіді (дві⁸⁰, присвячені історії Західної України в XIX – XX ст.; третя⁸¹ – М.Г. Чернишевському).

Тов. Оглоблін прочитав на сесії АН УРСР наукову доповідь на тему “Шевченко та його епоха”.

IV. Друкована продукція членів Сектору

Протягом 1939 року надруковано:

- а) Окремих видань – 1 (т. Ястребов – “Україна в першій половині XIX ст.”).
- б) Статтів у збірниках та журналах - 14.
- в) Газетних статтів – 26.

---

⁷⁹ Чорнилом виправлено “дві” на “три”. – Упор.

⁸⁰ Чорнилом виправлено “одна” на “дві”. – Упор.

⁸¹ Чорнилом виправлено “друга” на “третя”. – Упор.

* Друковані праці О.П. Оглобліна див. у звіті Сектору феодалізму.
[Примітка у документі – Упор.]

V. Лекції та доповіді членів Сектору:

Члени Сектору в 1939 році прочитали ряд доповідів та лекцій з історії України та історії СРСР. Загальна кількість цих доповідів та лекцій – 58. Частина з них були передані по радіо.

VI. Підвищення наукової кваліфікації членів Сектору.

В 1939 році тов. Ястребов одержав вчений ступінь кандидата історичних наук (за дисертацію “Україна в першій половині XIX ст.”). Закінчують кандидатські дисертації тт. Лось (“Аграрна політика Столипіна на Україні”) і Сенченко (“Селянська реформа 1861 р. на Україні”).

VII. Засідання Сектору.

Протягом жовтня – грудня 1939 року відбулося 4 засідання Сектору. З них одне засідання присвячене було організаційним питанням і перевірці ходу виконання планової роботи членів Сектору; два засідання – обговоренню доповіді тов. Ястребова про проект змін у програмі історії України XIX-XX ст.; одне засідання – обговоренню глав VII-томника “Історії СРСР”, присвячених історії України в першій половині XIX ст., а також польському повстанню 1830-1831 рр.

В засіданні Сектору брали участь також аспіранти Інституту. Обов'язки секретаря сектору виконував тов. Білик П.А.

VIII. Підсумки.

Підводячи підсумки роботи Сектору за 1939 рік, треба визнати, що поруч з деякими досягненнями (як у галузі науково-дослідчої, так у галузі масово-популяризаційної роботи), Сектор має ще чимало недоліків, які пояснюються, головне, тим, що Сектор фактично існує лише коло 3 місяців.

Основним недоліком Сектору в 1939 році було не завжди правильне планування роботи окремих членів Сектору, а також перегрузка деяких товаришів (особливо т. Ястребова) позаплановими дорученнями, наслідком того маємо недовиконання деяких планових завдань (приміром, тт. Білик, Ястребов).

Далі треба відмітити не завжди правильне розміщення наукових кадрів. Справа в тому, що більшість членів Сектору – це молоді наукові робітники, які тільки нещодавно приступили до самостійної науково-дослідчої роботи. Між тим їм одразу довелось

взятися до розроблення широких (і здебільшого мало досліджених, або й зовсім недосліджених) наукових тем, визначених загальним планом “Нарисів з історії України”. Ясна річ, що це, ще й в умовах не цілком правильного планування роботи, поставило деяких товаришів у досить скрутне становище.

Немає жодного сумніву, що найближчим часом треба буде переглянути розміщення наукових сил, щоб забезпечити надалі цілковите виконання планових завдань, насамперед лінією “Нарисів з історії України”⁸².

Не можна не згадати також про недостатнє втягнення аспірантури в наукову роботу Сектору.

Нарешті, в 1939 році ще недостатньо була розгорнута колективна наукова робота Сектору (це насамперед стосується наукових засідань Сектору).

Чимало перешкоджало нормальній роботі Сектору в 1939 році цілковита відсутність науково-допоміжного⁸³ персоналу, а також брак відповідного приміщення.

Щоб позбутися цих недоліків і піднести в 1940 році роботу Сектору на вищих наукових і організаційний щабель, конче потрібно (з боку дирекції Інституту)⁸⁴:

1. Поширити склад наукових співробітників Сектору, як штатних, так і позаштатних (за договорами).
2. Забезпечити Сектор науково-допоміжним⁸⁵ персоналом.
3. Забезпечити Сектор відповідним приміщенням.
4. Організувати позапланові доручення так, щоб вони були координовані з керівництвом Сектору.
5. Забезпечити членів Сектору відповідними науковими відрядженнями, зв’язаними як з їх науковою тематикою, так і підвищенням їх наукової кваліфікації.

---

⁸² Від слова “насамперед” і до кінця закреслено О.П. Оглоблиним. – Упор.

⁸³ О.П. Оглоблиним закреслено надруковане “науково-технічного” і написано “науково-допоміжного”. – Упор.

⁸⁴ Дужки поставлені О.П. Оглоблиним. – Упор.

⁸⁵ О.П. Оглоблиним закреслено надруковане “науково-технічного” і написано “науково-допоміжного”. – Упор.

6. Допомогти членам Сектору в оформленні їх наукових ступенів та звань.

КЕРІВНИК СЕКТОРУ
5/І-1940 р.

[підпис]

Проф. О. ОГЛОБЛІН

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.238, арк.25-31. – Машинописна копія. У спр.239, арк.8-14-зв. зберігається рукописний варіант звіту, написаний О.П. Оглоблиним.

№ 31

Лист І.П. Крип'якевича⁸⁶ до С.М. Белоусова
від 30 грудня 1939 р.

Львів, 30 грудня 1939 р.

Високошановний Товаришу Директоре!

Сьогодні я одержав з Інституту історії України Нариси І, П, VI вип. і “Історію України” в документах – передаю за це щиру подяку, з великим інтересом перечитую ці книги і радію, що наша історична наука працює з таким успіхом. Прохаю прислати мені також “Хронологію” і може ще які видання Інститута, бо для нас кожна книжка з Києва дорожочінна – дотепер ще не наладжано продажу радянських наукових видань у Львові і ми прямо всихаємо від “голоду книги”! З великою радістю дізналися ми від тов. [І.] Стебуна, що Академія затвердила філіали інститутів на базі НТШ. Це для зах[ідно]-української науки великий здобуток, бо зможемо

---

⁸⁶ Крип'якевич Іван Петрович народився у 1886 р. у м. Львові. Закінчив філософський факультет Львівського університету (1908). Учень М.С. Грушевського. Доктор філософії (1911). Учителював у гімназіях Львова (1912-1928, 1934-1939) та Нестерова (1929-1934). Керував Історико-філософською секцією НТШ (1934-1939). У 1940-1941 рр. (з перервою) - завідуючий Львівським відділом Інституту історії України АН УРСР. Доктор історичних наук (1939), професор (1941). Зав. кафедрою історії України і декан історичного факультету Львівського університету (1944-1946). Зав. відділом історії України (1951, 1953-1962), директор (1953-1962) Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові. Академік АН УРСР (1958). Помер у 1967 р. у Львові.

вже працювати разом з усім Союзом і виправити всі поневільні наукові помилки, що траплялися у нас задля незнання великої наукової роботи в СРСР. Велика вдяка належить від наших наукових співробітників особливо Вам, Товаришу Директоре, що Ви так щиро і прихильно заопікувалися нами і в такому широкому масштабі поставили справу наукової організації на західних землях. Нашою працею постарасмося заслужити на довіря Академії, прохаємо тільки даліше давати вказівки для нашої роботи.

Бажано було б, що у скорому часі приїхав до Львова уповноважений представник Академії і прийняв майно НТШ та деякі інші будинки, що можна б використати на наукою потреби. Я показував ці будинки ак[адемікам] [О.] Палладіну і [М.] Калиновичеві, але деякі з них призначено вже на інші установи і треба б поспішати, щоб і решти не втратити. В цих будинках можна б уладити інститути, академічну бібліотеку і ці музеї, що мають належати до Академії. Наші академіки, проф[есори][К.] Студинський і ін[ші] поінформують Академію про ці справи, але їх можна вирішити тільки тут у Львові.

Що до філіалу [чи відділу?] Інститута історії України, то я зустрічаюся часто з наміченими його працівниками, обмінюємося планами і думками, - але все ще чекаємо на офіційне затвердження осіб Академією. Про це я просив порозумітися з Вами ак[адеміка] [К.] Студинського. Помешкання для філіалу можна буде добути у зв'язку з реорганізацією дотеперішніх установ НТШ: є план перенести музеї до сусідньої камениці латинського арцибіскупа, а на місці залишити бібліотеку, як відділ бібліотеки Академії, поширити її і побільшити ж – а помешкання на третьому поверсі віддати інститутам. Поки що я маю одну невелику кімнату і збираю туди деяку потрібну обстанову.

Не знаю, чи Ви дістали мого листа про це, чому я не приїхав на наукову сесію Інститута – я листа не вислав заказним і не є певний, чи він дійшов. Отже тоді приїхала комісія з Москви під проводом проф[есора] Гагарина для реорганізації університету і я мусів залишитися і помагати у праці. Замість мене мав їхати товариш [Я.] Пастернак з [І.] Витановичем, але не добули пропусків. Від проф[есора] В. Петрова ми дізналися, що сесія Інститута відбулася,

але радо почули б дещо більше, як вона пройшла. Не дістаємо “Вістей” Академії і нічого не знаємо про поточну роботу інститутів, а в щоденній пресі подають про Академію тільки коротенькі звістки. Не прийшли також до НТШ дотепер ще ніякі радянські видання, хоч Наркомос признав бібліотеці обов’язкові примірники.

Чекаємо всі на поворот з Києва проф[есора] [К.] Студинського і інших академіків, і на приїзд делегатів Академії, що мають вирішити справи НТШ. Хотілось би уже розпочати постійну справу з Вами.

Вітаю Вас, Шановний Директоре нашого Інститута і всіх товаришів істориків з Новим Роком, і чекаю Вашої прихильної відповіді.

З великою пошаною до Вас

[Без підпису]

Архів Інституту українознавства імені І. Крип’якевича НАН України, ф.10, оп. VI-д, спр. Г-І, арк. 155-155-зв. – Копія.

Опубліковано: Культурне життя в Україні: Західні землі. – Т.П. 1953-1966. – Львів, 1996. – С.730-731; Федорук Я. Нові документи про розформування НТШ у Львові // З історії Наукового товариства імені Шевченка. Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові / Наукове товариство ім. Шевченка у Львові. Праці сесій, конференцій, симпозіумів, круглих столів НТШ. - Т.10. – Львів, 1998. – С.244-245.

№ 32

Лист директора Інституту історії України АН УРСР С.М. Белоусова до І.П. Крип’якевича від 31 грудня 1939 р.

31.XП.1939 р.

№ 366

Шановний Іван Петрович.

Нарешті всі питання, зв’язані з організацією відділів Інститутів Суспільного Відділу Академії Наук УРСР у Львові принципіально вирішено.

На базі Наукового Товариства ім. Шевченка будуть утворені відділи Інститутів так, як ми з Вами попередньо намічали.

Зараз по лінії фінансового відділу Академії Наук розроблюється бюджет і штати відділів у Львові.

Я Вас прошу, в зв'язку з цим, дати Ваші остаточні міркування про структуру відділа Інститута історії, склад наукових робітників, які будуть запрошені на постійну штатну роботу у відділі.

Разом з цим прошу Вас надіслати остаточний план, над чим буде працювати відділ Інститута, вносячи всі зміни до первісного проєкт. Було б бажано, щоб Ви під час університетських канікул приїхали до Києва для уточнення всіх цих питань.

З палким привітом

Директор Інституту

Історії України АН УРСР

С. Белоусов

Архів Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, ф.10, оп.VI-ф, спр. Г-2, арк.17. – Оригінал із кутовим штампом Інституту історії України у верхньому лівому куті.

Опубліковано: Культурне життя в Україні: Західні землі. – Т.П. 1953-1966. – Львів, 1996. – С.732; Федорук Я. Нові документи про розформування НТШ у Львові // З історії Наукового товариства імені Шевченка. Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові / Наукове товариство ім. Шевченка у Львові. Праці сесій, конференцій, симпозіумів, круглих столів НТШ. – Т.10. – Львів, 1998. – С.245-246.

№ 33

Лист І.П. Крип'якевича до директора Інституту історії України АН УРСР С.М. Белоусова від 9 січня 1940 р.

Льв[ів] 9.І. [19]40

Домаг[алюйв], 9

Шан[овний] Сергій Николаєвич

Наші листи розминулися: я вислав Вам письмо 30.ХІ, а зараз дістав від Вас з 31.ХІ. На великий жаль я не зможу приїхати до Києва під час університетських канікул, бо у нас заняття ведуться

за старою системою і ферії вже кінчаться. 15.І. починаємо лекції. Треба листами поладнувати справи, хіба що хто з Інститута зможе приїхати до Львова.

Для організації нашого філіалу найважливіше це, що поведося знайти мешкання – в монастирі василіан, вул. Жовківська, 36. З мешканнями тепер велика скрута, бо за радянської влади населення Львова побільшилося удвоє, і неможливо буде примістити всі інститути в одному домі, - кожний інститут мусить шукати собі пристановища. Монастир василіан - це старовинна будова, своїми початками сягає до середньовіччя, а при кінці XVI ст. тут мав свою друкарню перший наш друкар Іван Федоров! В монастирі є гарна історична бібліотека, яку можна буде приспособити для наших робіт, - також усякі енциклопедії, словники і ін[ше]. В монастирі має своє сховище Комісія охорони пам'ятників культури (голова письменник [П.] Панч, заст[упник] – я), можна буде також з її бібліотечних збірок дещо добути. На інститут можемо взяти 5-6 кімнат, з цього одна зала більша, інші малі келії, де може працювати по 1-2 людей. З монастиря дістанемо також столи, шкапи, крісла і іншу обстанову, все те доволі спартанське, але поки що вистачить. Прошу Вас дати свою згоду на це мешкання, бо у теперішньому часі важко знайти щось краще. Дуже важлива справа добути для філіалу дрова на зиму, треба мати на це ордер, - цим повинен зайнятися фінансовий чи господарський відділ Академії, бо не можна буде розпочати праці.

Про склад наукових співробітників і план праці я напишу Вам на днях, бо ще не порозумівся з усіма товаришами. На заступника керівника я проєктував би проф[есора] [О.] Терлецького, на наук[ового] секретаря д[окто]р[а] [І.] Вигановича; зі службовців потреба: 1) секретар, що пише на машинці, він рівночасно міг би працювати при інвентаризації бібліотеки, 2) бібліотекар, 3) сторож до порядків у будинку, 4) хлопець для прислуги і приношення книг з інших бібліотек. Фінансовими і господарськими справами усіх інститутів повинен займатися один службовець Академії, що мав би свого бухгалтера і секретаря.

Години праці проєктуємо ранком від 10 до 4 (у нас уже радянський час). Не знаю, як буде з моєю працею, бо мені треба щодня бути в університеті дві години, часом і більше (окрім

звичайних занять я також обраний головою профспілки) – як це робити – чи можна мені частину роботи відбувати по полудні? Дуже потрібний нам регулямін Інституту і зразки урядових актів, звітів і ін[ше]. Як буде зватися наш філіал: філіал чи відділ? Як часто треба посилати звіти з праці філіалу і чи треба подавати число перепрацьованих годин?

Чекаємо приїзду акад[еміка] [К.] Студинського і тов[аришів], може вони привезуть нам які вказівки про організацію філіалів? Хто приїде як уповноважений представник Академії? Треба б вирішити справу нових домів для Академії, бо в НТШ затісно, а тепер ще можна б добути деякі націоналізовані будинки, поки їх не забрали інші установи.

З великою пошаною і палким привітом.

[Без підпису]

Архів Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, ф.10, оп. VII-д, спр. Г-I, арк. 131-131-зв. – Копія.

Опубліковано: Культурне життя в Україні: Західні землі. – Т. II. 1953-1966. – Львів, 1996. – С. 733-734; Федорук Я. Нові документи про розформування НТШ у Львові // З історії Наукового товариства імені Шевченка. Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові / Наукове товариство ім. Шевченка у Львові. Праці сесій, конференцій, симпозіумів, круглих столів НТШ. - Т. 10. – Львів, 1998. – С. 246-247.

№34

Лист І.П. Крип'якевича до директора Інституту історії України АН УРСР С.М. Белоусова від 15 січня 1940 р.

Льв[ів], 15.І. 1940

Директору Інституту історії України С.М. Белоусову

Вчора, 14 січня 1940 р., відбулися загальні збори Наукового Товариства ім. Шевченка і на них одногосно порішено розв'язати Товариство і передати всі його установи і майно Академії наук УРСР. Таким способом, переведено остаточне об'єднання зах[ідно]-української науки з УРСР й усім Союзом. Доповідь про потребу

об'єднання мав проф[есор] [В.] Сімович, інші справи реферували зам[існик] голови [І.] Боднар, фінансовий референт [М.] Капушта і акад[емік] [К.] Студинський, що у палкій промові змалював значіння цього історичного для нас рішення.

Поінформую Вас про наші пропозиції що до плану праці і складу наукових робітників. Акад[емік] [К.] Студинський повідомив мене, що М. Пасіка не затверджений співробітником Інститута через те, що не має друкованих праць (жаль, що так сталося, бо це спеціаліст до соціальних прав XV-XVII ст. і другого тепер не знайдемо). Щоб заповнити прогалину у цих століттях я рішився передати мою тему “Галицько-Володимирська держава” молодому магістрові Степанові Білецькому⁸⁷ (його життєпис Вам пришлю), а сам візьму тему з XVI-XVII ст. “Зв'язки Західної України з козаччиною”. На жаль, виїхав зі Львова [І.] Витанович, що мав опрацювати селянські страйки в 1900-х роках – поки що не маю його ким замінити. Тепер наш план виглядає так:

Проблема: Історія Західної України.

Теми: 1. Комунікаційні і торгові шляхи і їх вплив на розвиток держав Східної Європи до XVI ст. (з особливою увагою на Західну Україну) – д[окто]р Василь Гарасимчук⁸⁸.

---

⁸⁷ Білецький Степан Теодорович народився у 1904 р. у Львові. Із службовців. Українець. У 1925-1934 рр. навчався на гуманістичному та математично-природознавчому факультетах Львівського університету ім. Яна Казимира. У 1934-1939 рр. був безробітним. З 1.02.1940 до 06.1941 та у 1944-1946 рр. працював молодшим науковим співробітником Львівського відділення Інституту історії України АН УРСР. Під час тимчасової окупації у 1941-1944 рр. – науковий співробітник Львівського Обласного Архіву. У 1946-1949 рр. – художник, молодший науковий співробітник Етнографічного музею АН УРСР. У 1949-1951 рр. – старший науковий співробітник Львівського історичного музею. У 1951-1969 рр. – молодший науковий співробітник відділу історії України Інституту суспільних наук АН УРСР. У 1959 р. в Інституті історії АН УРСР захистив кандидатську дисертацію на тему “Класова боротьба у місті Львові у середині XVII ст.”. Помер у Львові.

⁸⁸ Герасимчук (Гарасимчук) Василь Іванович народився у 1880 р. в с. Ільковичі тепер Сокальського району Львівської області. У 1900-1904 рр. вчився на філософському факультеті Львівського університету. Учень М.С. Грушевського. У 1904-1905 рр. служив у австрійському війську. У 1905-1906 рр. працював в Археографічній експедиції НТШ у Кракові, Варшаві, Петербурзі над збиранням документів до історії Руїни 1657-1667 рр. Член

2. Територія Галицько-Володимирської держави – магістр Степан Білецький.
3. Зв'язки Західної України з козаччиною – д[окто]р Іван Крип'якевич.
4. Суспільні і політичні відносини Галичини від кінця XVIII і до половини XIX ст. – Омелян Терлецький⁸⁹
5. Історія української преси в XIX ст. – Іван Кривецький⁹⁰

НТШ з 1903, член Археографічної комісії НТШ з 1906 р. У 1906-1914 рр. викладав в гімназіях Станіслава, Перемишля, Львівській жіночій учительській семінарії, працював над підготовкою документів з історії козаччини (видані не були). Під час першої світової війни знаходився при війську. З 1919 р. - на педагогічній роботі: спочатку професор Львівського українського університету, з 1920 – в гімназії м. Стрия. У 1925-1930 рр. співпрацював з Історичними установами М.С.Грушевського у ВУАН: з 1925 член Комісії для вивчення історії Західної України, з 1927 – дійсний член Археографічної комісії, з 1928 – дійсний член Науково-дослідної кафедри історії України у Києві. З 1929 – дійсний член Історичної секції ВУАН. У 1927-1929 рр. працював в археографічній експедиції, повторно збирав і копіював загублені акти до 1651-1665 рр., готував їх до друку. Однак 1931 друк був припинений, збірка документів удруге загубилася. (Її невелика частина була видрукувана 1994 р. під назвою “Матеріали до історії козаччини XVII віку”). На початку 1930-х переїхав до Львова, де викладав у гімназіях. У 1940 - 1941 рр. - старший науковий співробітник Львівського відділу Інституту історії України АН УРСР, під час окупації 1941-1944 – співробітник українського видавництва. Помер у Львові у 1944.

⁸⁹ Терлецький Омелян Антонович народився у 1873 р. в с. Крамарівка Ярославського повіту тепер Польща. Закінчив філософський факультет Львівського університету (1896). Учень М.С.Грушевського. У 1898-1939 рр. працював у гімназіях Тернополя, Чорткова та Львова. У 1940-1941 рр. – старший викладач і завідувач кафедрою історії середніх віків Львівського університету. Одночасно старший науковий співробітник львівського відділу Інституту історії України АН УРСР. У 1944-1947 продовжував працювати в Інституті історії України та Львівському університеті. З 1947 р. працював у львівській групі Інституту археології АН УРСР. У 1950 р. присвоєна ступінь кандидата історичних наук без захисту дисертації. Помер у Львові у 1958 р.

⁹⁰ Кривецький Іван Іванович народився у 1883 р. в с. Іванівці тепер Жидачівського району Львівської області. Закінчив філософський факультет Львівського університету (1907). Учень М.С. Грушевського. Редагував у Львові журнал “Наша школа” (1909-1912), урядову газету ЗУНР “Республіка” (Станіслав, 1919), історичний місячник “Стара Україна” (Львів, 1924-1925). Член НТШ. Виконував обов'язки заступника голови

6. Польські проекти на знищення українського народу 1918-1939 – д[окто]р Іван Карпинець⁹¹

Старшими співробітниками повинні б бути: Вас[иль] Гарасимчук, Ом[елян] Терлецький, Ів[ан] Кревецький, Ів[ан] Крип'якевич; молодшими – Ів[ан] Карпинець і Ст[ефан] Білецький. Чотири перші мають праці від 1900-х рр., два останні – з 1930-х рр.

Чекаю відповіді на мої письма з 30.XП. 1939 р. і 9.I. [1940 р.]. Чекаю також приїзду представників Академії.

З палким привітом

[Без підпису]

Архів Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, ф.10, оп. VI-д, спр. Г-I, арк. 132-132-зв. – Копія.

Опубліковано: Федорук Я. Нові документи про розформування НТШ у Львові // З історії Наукового товариства імені Шевченка. Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові / Наукове товариство ім. Шевченка у Львові. Праці сесій, конференцій, симпозіумів, круглих столів НТШ. - Т.10. – Львів, 1998. – С.247-248.

Бібліографічної комісії (1909-1914), Комісії з історії мистецтв (1921-1922, 1925), секретаря Мовної комісії (1906-1914), член Археографічної комісії (1906-1914). Помер у Львові у 1940 р.

⁹¹ Карпинець Іван Іванович народився у 1898 р. в м. Рудки, тепер Дрогобицької обл. Брав участь в операціях Української Галицької Армії. Навчався у Львівському таємному університеті (1921-1923) та філософському факультеті Львівського університету (1923-1928). Учень І.П. Крип'якевича. Доктор філософії (1932). З 1932 р. – учитель української та німецької мови у приватних школах Львова. З 1936 р. працював у бібліотеці НТШ. У 1937-1939 рр. – хранитель фондів Музею НТШ. Брав участь у впорядкуванні архіву УГА ЗОУНР та організації відділу історично-воєнних пам'яток при Музеї НТШ. У 1940-1941, 1944-1947 рр. – науковий співробітник львівського відділу Інституту історії України АН УРСР. У 1942 р. – хранитель фондів Державного архіву м. Львова. Викладач німецької мови у Львівському зооветеринарному (1948-1950) та Львівському торговельно-економічному (1950-1954) інститутах. Помер у 1954 р. у Львові.

**Протокол засідання сектору історії України періоду
XIX і XX ст. ст. Інституту історії України АН УРСР від 24
січня 1940 р.**

П Р О Т О К О Л

засідання сектору історії України періоду XIX і XX ст. ст.
Інституту Історії України АН УРСР, що відбулося 24/І-1940 р.

На засіданні присутні тов. тов. – проф. О.П. Оглоблін, Ф. Ястребов, Ф. Шерстюк, К. Максимчук, П. Білик, Ф. Лось, Бистренко П.⁹²

ГОЛОВА – Проф. ОГЛОБЛІН

СЕКРЕТАР – БЛИК

I. СЛУХАЛИ – план роботи сектору⁹³ на 1940 р.

Інформація тов. О. Оглобліна.

Тов. Оглоблін інформує про те, що плановим завданням членів сектору на 1940 рік є підготувати до листопада м[іся]ця третій том чотирьохтомника Історії України. Цей том обіймає

---

⁹² Останнє прізвище дописано ручкою. Бистренко Петро Пантелеймонович народився у 1900 р. у с. Веприк Гадяцького повіту Полтавської губернії. Українець. З селян. Член ВКП(б) з 1926 р. У 1918-1919 рр. – у лавах Червоної армії. У 1920-1928 рр. – на різних виборних посадах (голова сільради, Комітету незаможних селян та ін.). У 1928-1929 рр. навчався у Полтавській радпартшколі, у 1930-1932 рр. – на партійній та викладацькій роботі в с. Зачепилівка Харківської області та м. Краснограді. У 1932-1935 рр. навчався на соціально-економічному факультеті Українського інституту комуністичної освіти у Харкові, у 1935-1938 – в Інституті історії Інституту червоної професури у Москві. У 1938-1939 рр. викладав в Київському державному університеті, одночасно закінчив третій курс аспірантури при Київському державному університеті. У 1939-1941 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР. 28.12.1940 р. на засіданні ради Інституту історії України АН УРСР захистив дисертацію на звання кандидата історичних наук (протокол № 2). У липні 1941 р. мобілізований, був старшим викладачем, начальником соціально-економічного циклу воєнних училищ у Харкові, Ташкенті, Кірові, Свердловську. У 1946-1954 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії партії ЦК КПУ – філіалу Інституту Маркса-Енгельса-Леніна-Сталіна при ЦК КПСС. У 1954-1963 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії АН УРСР.

⁹³ Слово “сектору” вписано.

період з 1861 року, з скасування кріпацтва в Росії і на Україні до другої буржуазно-демократичної революції 1917 року включно. За проектом том складається з ХП розділів і розмір він матиме до 25 др[укованих] аркушів. Треба так розподіли роботу між членами сектору, щоб вчасно і високоякісно виконати це великої ваги завдання, треба⁹⁴ також просити дирекцію інституту запросити на договірних началах сторонніх наукових робітників-істориків для написання тих розділів цього⁹⁵ тому, які не можуть бути в цей короткий час виконані силами сектору. Тов. Оглоблін інформує також про орієнтовні назви розділів, про розмір кожного з них, а також про те, кому з наукових робітників доручається написання кожного розділу.

I. УХВАЛИЛИ – Затвердити проект розподілу третього тому по розділам, розміри кожного з них і доручити написання:

I розділу – тов. Сенченко О.

II розділу – умовно тов. Сенченко до підтвердження ним своєї згоди на це.

III розділу – т. Ястребову Ф.

IV розділу – т. Шерстюку Ф.

V розділу – т. Бистренко.

VI і VII розділи – тов. Ястребову.

VIII розділу – просити дирекцію інституту запросити на договірних началах наукового робітника для написання цього розділу. Прийняти до відому повідомлення тов. тов. Оглобліна і Ястребова про те, що тов. Корчмар (КДУ) виявив свою згоду написати цей розділ.

IX розділу – тов. Максимчуку К.

X розділу – тов. Лосю Ф.

XI розділу – тов. Сенченко О.

XII розділу – тов. Білику П.

Встановити термін виконання цієї роботи червень – липень 1940 року з тим, що до тарифних відпусток подати весь матеріал на редакційну обробку. Зобов'язати кожного автора подати не пізніше 27 цього січня короткий проспект свого розділу з зазначенням розміру в друкованих сторінках для кожного підрозділу й терміну виконання кожного підрозділу⁹⁶

---

⁹⁴ Слово “треба” вписано.

⁹⁵ Слово “цього” вписано.

⁹⁶ Фразу “й терміну виконання кожного підрозділу” дописано О.П. Оглоблиним.

П. СЛУХАЛИ: - про наукові доповіді на засіданнях сектору.

П. УХВАЛИЛИ: Доручити кожному члену сектору подати протягом п'ятиденки теми наукових доповідей та звідомлень, які він зможе поставити на засіданні сектору з зазначенням терміну.

Ш. СЛУХАЛИ: - Про кандидатську дисертацію тов. Лося.

Інформація тов. Оглобліна.

Тов. Оглоблін інформує, що тов. Лось виготовив і подав йому, як керівнику сектору, свою кандидатську дисертацію на тему "Столипінська аграрна реформа на Україні". Дисертація має розмір коло 7-ми друкованих аркушів і на підставі⁹⁷ попереднього ознайомлення з нею, вона може бути представлена на захист. Т. Ястребов також висловлюється в тому напрямку, що дисертація тов. Лося може бути поставлена для захисту на вчену ступінь⁹⁸ кандидата історичних наук⁹⁹

Ш. УХВАЛИЛИ – Просити дирекцію дати належний хід роботі тов. Лося, виготовленої ним, як кандидатської дисертації.

ГОЛОВА
СЕКРЕТАР

/ОГЛОБЛІН/
/БЛИК/

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.240, арк.20-22. – Машинописна копія.

№ 36

**Повідомлення члену Вченої ради Інституту історії України
АН УРСР О.П. Оглоблину про засідання ради
25 січня 1940 р.¹⁰⁰ та її порядок денний.**

Члену Вченої Ради Інституту Історії України АН УРСР
т. Оглоблін¹⁰¹

25 січня о 12 г[одині] дня в кабінеті директора інституту
відбудеться засідання Вченої Ради з таким порядком дня:

---

⁹⁷ Словосполучення "на підставі" написана поверх закресленого слова "після". – Упор.

⁹⁸ Словосполучення "вчену ступінь" написано поверх закресленого слова "звання". – Упор.

⁹⁹ Словосполучення "історичних наук" дописано О.П. Оглобленим. – Упор.

¹⁰⁰ Дату встановлено за змістом документу. – Упор.

¹⁰¹ Прізвище вписано. – Упор.

1. Розгляд і затвердження звіту інституту за 1939 рік.
2. Про склад редколегії Короткого курсу історії України.
3. Про керівників авторських бригад по вищівському курсу історії України.
4. Про рецензування робіт проф[есора] Петровського, ст[аршого] наук[ового] робітника [Н.Д.] Полонської-Василенко і ст[аршого] наук[ового] роб[ітника] [К.Г.] Гуслистого.
5. Про надання наукових звань в. о. ст[аршого] наук[ового] робіт[ника] [К.Г.] Гуслистому, [І.М.] Премислеру та [Ф.О.] Ястребову.
6. Лист КВШ про характеристику т. [Н.Д.] Полонській-Василенко.
7. Заява проф. Оглобліна.
8. Лист редакції журналу “Историк-марксист”.
9. Лист редактора Воениздата.

СЕКРЕТАР ВЧЕНОЇ РАДИ
ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ

/М. СУПРУНЕНКО/

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.239, арк.47. – Машинописна копія з малюнками і записами О.П. Оглобліна синім та червоним олівцями.

№ 37

Наказ дирекції Інституту історії України АН УРСР про створення львівського відділу Інституту історії України від 1 лютого 1940 р.

1 лютого 1940 р.

§ 1

Вважати львівський відділ Інституту історії АН УРСР приступивши з 1 лютого 1940 р.

§ 2

Прийняти з 1.П. 1940 р. на роботу у львівському відділі Інституту історії України Академії наук УРСР слідуючих наукових робітників.

1) Проф. Крипякевича Івана П. на завідуючого відділом з місячною ставкою . 1000 крб.

2) Проф. Терлецького О.А. на посаду старшого наукового робітника з місячною ставкою . 600 крб.

- 3) Проф. Гарасимчука В.І. на посаду старшого наукового робітника з місячною ставкою . 600 крб.
- 4) Проф. Голійчук Т.Л. на посаду старшого наукового робітника з місячною ставкою . 600 крб.
- 5) Карпинець І.І. на посаду молодшого наукового робітника з місячною ставкою 500 крб.
- 6) Прицак О.О.¹⁰² на посаду молодшого наукового робітника з місячною ставкою . 450 крб.
- 7) Білецький С.Т. на посаду молодшого наукового робітника з місячною ставкою . 450 крб.

Всіх вищезгаданих наукових робітників до затвердження їх Президією Академії наук УРСР рахувати як виконуючих обов'язки.

§ 3

Для приведення в порядок бібліотеки львівського відділу і для виготовлення каталога книжок призначити з 1.П. 1940 р. на тимчасову роботу бібліотекаря Луканя Р.¹⁰³ з місячною ставкою . 300 крб.

¹⁰² Прицак Омелян Йосипович народився у 1919 р. у с. Лука (тепер Озерне) Львівської області. Закінчив історичний факультет Львівського університету (1940). Науковий секретар Львівського відділу Інституту історії України АН УРСР (1940), аспірант Інституту мовознавства АН УРСР у Києві (керівник – акад. А.Ю. Кримський, 1940). Навчався у Берлінському та Геттінгентському університетах (1943-1948). Доцент історії Євразії та алтайської філології в Геттінгентському університеті (1951-1961). З 1961 р. – у США. Керував кафедрою у Вашингтонському (1961-1964) і Гарвардському (1964-1989) університетах. Засновник і директор Українського наукового інституту при Гарвардському університеті. Іноземний член НАН України (1990). У 1991-1999 рр. – директор Інституту сходознавства НАН України.

¹⁰³ Лукань Роман Степан Дмитрович народився у 1907 р. в с. Старуня на Станіславщині. Навчався у державній гімназії в Станіславі. Закінчив Львівський університет. У 1930-х рр. вступив до василіанського чернечого ордену. До 1939 р. працював архіваріусом у центральному василіанському архіві та редакціях “Записок ЧСВВ” і “Альманаху слов'янських богословів” Після встановлення радянської влади у Західній Україні і далі був священиком василіанського монастиря св. Онуфрія у Львові по вул. Жовківській, 36. З лютого 1940 р. – бібліотекар Львівського відділення Інституту історії України АН УРСР, у вересні його було звільнено з посади через чернечий стан. У роки тимчасової німецької окупації повернувся у монастир. Трагічно загинув у Львові у листопаді 1943 р. Досліджував історію міст і сіл України та Білорусії, їх монастирів та церков, готував бібліографічні покажчики з історії, релігії, літератури, освіти, книгодрукування в Україні.

Прийняти на роботу з 1.І. 1940 р. т. Тизя на посаду сторожа з виконанням обов'язків вартового і опалювача з місячною ставкою 250 крб.

Директор Інституту історії України АН УРСР [підпис С. Белоусова]

Науковий архів Президії НАН України, Львівські установи АН УРСР, накази за 1940 р., арк. 10.

Опубліковано: Культурне життя в Україні: Західні землі: Документи і матеріали. – Т.1. 1939-1953. – К., 1995. – С.87-88.

№ 38

Повідомлення про засідання Вченої ради Інституту історії України АН УРСР 15 березня 1940 р.

Члену Вченої Ради _____

На 15.ІІІ. 1940 р. о 1 годині дня призначено засідання Вченої Ради Інституту Історії України.

Порядок денний

1. Розгляд тематичного плану Львівського відділу Інституту Історії України (т. Белоусов).
2. Розгляд закінченої роботи проф. Н. Петровського і [В.К.] Путілова “Визвольна війна українського народу в документах і матеріалах” (т. Петровський).
3. Затвердження календарних робочих планів по складанню підручника по Історії України для Вишів (доп[овідають] зав[ідуючі] секторами).
4. Про роботу т. Гуслистого “Визвольна війна українського народу в П-й полов[ині] XVII ст.” (т. Петровський).
5. Про участь Інституту в сесії українського філіалу Інституту Маркса-Енгельса-Леніна.
6. Різні питання.

Голова Вченої Ради

/С. БЕЛОУСОВ/

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.239, арк.18. – Машинописна копія.

**Протокол засідання сектору історії України XIX та XX ст.
Інституту історії України АН УРСР від 25 березня 1940 р.**

П Р О Т О К О Л

Засідання сектору історії України XIX та XX ст. Інституту
Історії України АН УРСР, що відбулося 25/Ш-1940 р.

Присутні: т. т. ОГЛОБЛІН О.П., БЛИК, КОРЧМАР,
ШЕРСТЮК, БИСТРЕНКО, ЛОСЬ, СЕНЧЕНКО, МАКСИМЧУК
(т. ЯСТРЕБОВ – відсутній).

І. СЛУХАЛИ інформації про хід підготовки Ш-го тому історії
України та виконання роботи в встановлені календарні терміни.
Інформують т. т.: Шерстюк, Максимчук, Лось, Сенченко, Білик,
Корчмар.

І. УХВАЛИЛИ: Заслухавши і обговоривши інформації авторів
про хід підготовки Ш-го тому історії України, сектор відмічає:

а) Що робота проходить нормально і календарні терміни
авторами не порушено. Значна частина авторів (Білик, Бистренко,
Сенченко) уже приступили до писання перших розділів своїх глав.
Тов. КОРЧМАР достроково закінчив і уже здав свою главу. Решта
товаришів за своїми календарними планами приступають до
писання перших розділів з квітня місяця.

б) Здану роботу тов. Корчмаря поставити на ближчому
засіданні Сектора на обговорення, запропонувавши всім членам
Сектору перед тим ознайомитися з нею.

с) Оскільки робота над Ш-м томом Історії України
являється терміновим і головним завданням для наукових
робітників - членів сектору, на виконання якої буде ними витрачено
увесь свій час, робота над завершенням Нарисів відсувається. Тому
просити Дирекцію і Вчену Раду Інституту відкласти терміни
закінчення Нарисів таким товаришам:

т. БЛИК – Нарис “Україна в роки імперіалістичної війни і
2-га буржуазно-демократична революція”.

т. ЛОСЬ – “Україна в роки реакції”.

т. СЕНЧЕНКО – “Україна в роки революційного піднесення”.

т. ЯСТРЕБОВ – “Україна в другій половині ХІХ ст.”

г) Прийняти до відому інформацію проф. ОГЛОБЛІНА про те, що наукові робітники Львівського філіалу Інституту Історії України Академії Наук взяли на себе зобов’язання написати до Ш-го тому Історії України главу “Галичина в ХХ столітті”. Просити т. ЯСТРЕБОВА і т. БЛІКА скласти орієнтовний перелік питань, на які треба відповісти в цьому розділі.

2. СЛУХАЛИ: Про соціалістичне змагання бригади авторів Ш-го тому Історії України.

Інформація т. БЛІКА.

2. УХВАЛИЛИ: Прийняти текст договору на соціалістичне змагання:

“Бригада авторів Ш-го тому підручника Історії України бере на себе такі соціалістичні зобов’язання:

1. Подати весь матеріал Ш-го тому в попередньо зредагованому вигляді в установленій дирекцією термін;

2. Кожний автор зобов’язується подати весь матеріал своєї глави не пізніше 20 червня.

3. Запровадивши соціалістичне змагання автора з автором, Бригада бере на себе зобов’язання підготовляти матеріал так, щоб кожний розділ кожної Глави автором подавався в календарний термін.

4. Керівник бригади бере на себе зобов’язання, в міру виготовлення окремих розділів, переглядати їх, попередньо редагувати з тим, щоб в разі потреби автор міг би внести зараз же потрібні виправлення, зміни і додатки.

5. Автори зобов’язуються допомагати один одному порядком консультацій, бібліографічних порад, прочитування матеріалу, а також активною участю в обговоренні всіх розділів і глав на засіданні Сектору.

Бригада викликає на соціалістичне змагання бригаду авторів П-го тому Історії України.

ГОЛОВА
СЕКРЕТАР

/Оглоблін/
/Білик/

ЩАВОУ, ф.3561, оп.1, стр.240, арк.23-24. – Машинописна копія.

**Протокол засідання сектору історії України доби
феодалізму Інституту історії України АН УРСР від 15
квітня 1940 р.**

ПРОТОКОЛ №
засідання сектору історії України доби феодалізму
від 15/IV 1940 р.

ПРИСУТНІ – т.т. Петровський, Гуслистий, Дядиченко, Стецюк, Мишко¹⁰⁴, Перчик.

I. Обговорення розділів Короткого курсу історії України (розділи 1-6). (До протоколу внесено лише значні доповнення та зміни, що подаються на розгляд авторів та редколегії, незначні зміни та доповнення внесені присутніми авторами до тексту під час обговорення; що до відсутніх авторів, то всі зауваження внесені повністю).

Розд. I. (автор – т. Славін).

Обговорення:

Т. Дядиченко – 1) Слід почати з характеристики природних умов, а потім перейти до людини (переміняти місцями перші абзаци).

2) З'ясувати появу інших тварин, як об'єктів полювання (стор.3).

3) Уточнити про появу матриархату (стор.4).

4) З'ясувати причини появи скотарства (ст.6).

5) Уточнити про причини еміграції з Греції (ст.15).

6) викреслити №№ будинків (ст.5).

7) Внести зміни на ст. 9 (“в самому Трипільському суспільстві”, “Чоловіче начало”, ст. 15 – “Ольвіополіти”).

---

¹⁰⁴ Мишко Дмитро Іванович народився у 1907 р. у с. Карпилівка Лубенського повіту Полтавської губернії. З селян. Українець. У 1928-1940 рр. – член ЛКСМУ. Кандидат в члени ВКП(б) з 1940 р. Член ВКП(б) з 1945 р. У 1930-1932 рр. навчався в Ніжинському педагогічному технікумі, у 1933-1937 рр. - на економічному факультеті Лубенського педагогічного інституту, історичному факультеті Полтавського та Харківського педінститутів. У 1938-1941 рр. – аспірант Інституту історії України АН УРСР. У 1941 р. мобілізований до лав Червоної армії, восени направлений до Ферганської області Узбецької РСР, де працював викладачем у школі. У 1943-1973 рр. – старший науковий співробітник Інституту історії АН УРСР. У 1947 р. захистив кандидатську, а у 1964 р. докторську дисертації.

8) При остаточному редагуванні розділу слід подбати про більшу популярність викладу.

Т. Гуслистий – я розділ т. Славіна читав, відповідні зауваження зроблені мною автору, який їх врахував.

Розд. II (автор – т. Гуслистий).

Т. Петровський – я розділ читав і відповідні зауваження вже погоджені з автором.

Т. Стецюк – розділ написаний дуже добре, зрозумілою мовою.

Треба уточнити про посилення данини за князя Ігоря.

Розд. III (автор т. Гуслистий).

Т. Петровський – я розділ читав і погодив з автором всі зауваження.

Т. Дядиченко – 1) Слід стисло пояснити причини поразки князівського війська в 1223 р.

2) на стор. 34 та 36 є повторення.

Розд. IV (автор – т. Гуслистий).

Т. Мишко – 1) слід уточнити про причини приєднання земель за часів Гедиміна.

2) Уточнити питання про виникнення козацтва.

Розд. V (автор – т. Петровський).

Тов. Гуслистий – Слід додати про причини відступу Хмельницького з-під Замостя.

Розділ VI. –

Загальне зауваження сектору – просити авторів поділити параграфи (крім т. Петровського) на 2 параграфи кожний, надавши відповідні заголовки.

Обговорення:

1) Параграф т. Петровського. Висловились т.т. Гуслистий, Дядиченко, Стецюк. Автор вніс до тексту низку поправок ред[акційного] і стилістичного характеру.

2) Параграф т. Оглобліна

Т. Гуслистий.

1) Пояснити про “Священну Лігу”. – *єсть*¹⁰⁵

ст.3. – 2) Уточнити про бунчукове товариство. – *єсть* (+).

ст.4. – 3) Змінити вираз “Повна кріпосницька залежність”. - *єсть*.

---

¹⁰⁵ Тут і далі в цьому документі курсивом виділені рукописні помітки, зроблені О.П. Оглобліним на зауваження, висловлені під час обговорення. – Упор.

ст.5 – 4) Фразу про положення укр[аїнської] шляхти опустити. – *єсть*.

ст.6. – 5) Пояснити появу Палія на Фастовщині. – *Необязательно.*

Да и неясно.

ст.6. – 6) Уточнити про класове обличчя Палія та соціально-політичні причини протиріччя між Палієм і Мазепою. – *єсть*.

ст.8. – 7) Уточнити про причини походу Мазепи на Правобережжя. – *єсть*.

ст.10. – 8) З'ясувати більш конкретно причини зацікавленості Мазепи і старшини в угоді з Польщею. – *єсть*.

ст.11. – 9) Вставити “Головне *війську*”. – ??

ст.12. – 10) Конкретизувати про “дії царських воєвод на Півдні”.

– *Необязательно.*

ст.13. – 11) Додати про участь Палія в Полтавській битві. – $\sqrt{\quad}$

ст.16. – 12) Пояснити про фортифікаційні і каналні роботи. – *ясно*.

ст.16. – 13) Інакше зредагувати останню фразу – підкресливши роздачу земель рос[ійським] поміщикам. – *єсть*.

ст.17. – 14) Пояснити причини прибрання управління на Україні до рук царського уряду (колоніальна політика). – *єсть*.

ст.18. – 15) Змінити – “не тручається в ..... укр. культури” на “веде наступ”.

– *едва ли правильно.*

– 16) Вказати про долю Закарпатської України в ці часи. –

нет данных.

– 17) Матеріали про колоніальну політику Петра I подати більш концентровано.

– *єсть*.

Проф. Петровський.

[ст.] 2. – 1) Написати “перший похід на Азов не дав наслідків, вдалося лише заволодіти Казікерменом. Але Петро I збудував військовий флот, і Росія за допомогою українського війська захопила Азов (1696 р.)”.

– *необязательно в Курс.*

– 2) Дати на початку параграфу стислу характеристику стану Росії на початку царювання Петра I. – *необязательно.*

[ст.] 2 - 3) Указати на активну роль Австрії (перемоги 1687, 1691, 169₋¹⁰⁶, 1697 pp.)

– *лишнее.*

---

¹⁰⁶ Так у тексті. – Упор.

[ст.] 2 - 4) Указати на роль Венеції (коли саме уклала мир з Туреччиною). – *лишнє.*

[ст.] 5-6 – 5) Указати на рішення Сейму 1699 р., скеровані проти українського народу. – *єсть.*

[ст.] 7 – 6) Указати ім'я Іскри.

– 7) Доповнити про справу Кочубея і Іскри. –
необязательно.

[ст.] 12 – 8) Указати села і міста, вирізані шведами. – *лишнє.*

[ст.] 12. – 9) Фразу “грізним муром...” до кінця абзацу – викреслити.
– *не надо вычеркивать.*

[ст.] 13. – 10) Вважати за можливе скоротити опис Полтавської битви. – *и так коротко.*

[ст.] 19. – 11) Конкретизувати про причини невдоволення старшинської верхівки політикою царизму. – *єсть.*

– 12) Додати про “виборних и підкомірників”
– *нецелесообразно в данном §.*

Параграфи т. Полонської-Василенко.

Т. Гуслистий.

[ст.] 1 – 1) Причини скасування гетьманства неясні.

[ст.] 1 – 2) Фразу “протягом 15 років” і кінчаючи “важки спомини” – викреслити. – *сдел[ала]¹⁰⁷*

[ст.] 2. – 3) Значення скасування мита. – *сдел[ала].*

[ст.] 2-3. – 4) Викреслити про статутіві суди та виправити всі повторення, пов'язавши з попередніми розділами (соц[іально]-економ[ічні] процеси тощо). – *сдел[ала].*

[ст.] 4. – 5) З'ясувати про спробу скасувати козацтво. – *Все сказано.*

[ст.] 4. – 6) Повторення (втеча запорожців до Алешек). – *немає.*

[ст.] 5. – 7) Пов'язати з попередніми розділами формування старшини в Запоріжжі. – ?

[ст.] 11. – 8) Уточнити питання про роль царизму в придушенні народного руху на Правобережжі і карі вчасників. – *єсть.*

– 9) З'ясувати причину посиленого наступу царизму на Україну за часів Катерини II. – *єсть.*

---

¹⁰⁷ Тут і далі в цьому документі курсивом виділені рукописні помітки, зроблені Н.Д. Полонською-Василенко на зауваження, висловлені під час обговорення. – Упор.

[ст.] 12. – 10) Неправильно, що обмеження автономії України відповідало інтересам козацької старшини. - *согласна*.

[ст.] 12. – 11) Викреслити про грошове господарство. – *согласна*.

[ст.] 13. – 12) Уточнити питання про скасування Запорозької Січі, пов'язавши з колоніальною політикою царизму. – *як?*

[ст.] 14. – 13) Точно вказати про час і значення остаточного закріпачення. – *согласна*.

- 14) місце переселення турбаївців; додати про переселення чорноморських козаків на Кубань та повстання пікінерів. - *лишнее*.

[ст.] 16. – 15) Указати, що Молдавія під владою Туреччини. – *лишнее*.

- 16) Про покращення стану Польщі після першого розділу (змінити). – *как?*

- 16) Пов'язати розділ культура з попередніми розділами та показати наступ царизму на українську культуру. – *есть*.

[ст.] 18. – 17) Про колегії - скоротити. - ?

[ст.] 20. – 18) Уточнити про світську літературу. – *лишнее*.

19) слід додати про народні пісні. – *лишнее*.

20) Розвиток літератури пов'язати з попередніми розділами та скоротити архітектуру; додати про музику і співи. – *лишнее*.

21) Вказати про Сковороду. – *есть*.

т. Петровський.

[ст.] 3. – 1) Уточнити про кількість козаків. – *як?*

[ст.] 5. – 2) Про управу Запоріжжя скоротити (є в попередніх розділах). – *як?*

[ст.] 5. – 3) “біля 40 куренів” (а не “38”). – *лишнее*.

[ст.] 6. – 4) Джерела існування козацької сіроми уточнити та вказати дати повстань. – *есть*.

[ст.] 7-9. – 5) Замість “Білгородський” – “Белгородський”. – *согласна*.

[ст.] 9. – 6) Скоротити та конкретизувати про русько-турецьку війну. – *как?*

[ст.] 9. – 7) Польська шляхта порушувала слободи. - *этого нет*.

[ст.] 9. – 8) Конкретизувати про надворних козаків. - ?

[ст.] 13. – 9) Дата спустошення татарами Новорос[ійської] губ[ернії]
- ? ясно.

[ст.] 15. – 10) Скоротити про русько-турец[ьку] війну. – *как?*

[ст.] 16. – 11) Тісніше пов'язати цитату Маркса - Енгельса з текстом (стилістично). – *как?*

[ст.] 18. – 12) Дата перетворення Колегії в Академію – кінець ХVІІ – поч. ХVІІІ ст. – *єсть*.

П. Інформація проф. Петровського про розпорядження дирекції всім авторам заявити про потрібні малюнки і карти.

Ш. Про дисципліну.

Вважати за ненормальне, що автори та члени сектору не відвідують засідань (т.т. Полонська-Василенко, Оглоблін).

ГОЛОВА СЕКТОРУ
СЕКРЕТАР

ЛЕТРОВСЬКИЙ/
/ДЯДИЧЕНКО/

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.240, арк.7-12. – Машинопис з рукописними вставками.

№ 41

Протокол засідання сектору історії України ХІХ та ХХ ст.ст. Інституту історії України АН УРСР від 22 травня 1940 р.

П Р О Т О К О Л

засідання сектору історії України ХІХ та ХХ ст. ст., що відбулося 22/V – 1940 року.

Присутні тов. тов.: проф. Оглоблін О.П., Ястребов Ф.О., Сенченко О.С., Лось Ф.Є., Білик П.А., Шерстюк Ф.Ю., Черкаська Є.М., Бистренко П.П.

І. СЛУХАЛИ: інформації авторів окремих розділів до Ш тому “Історії України” про хід підготовки матеріалу (інформують т.т. Сенченко, Лось, Білик, Бистренко, Ястребов).

І. УХВАЛИЛИ: Інформації авторів прийняти до відому. Констатувати, що порушення термінів у виконанні окремих розділів до Ш тому

немає. т. т. Сенченко, Лось, Бистренко, Білик закінчують виготовлення своїх розділів в установленій дирекцією термін – першого липня.

Зважаючи на значну перегрузку т. Ястребова Ф.О., який готує великий розділ до II тому і дві глави до III тому і які він ніяк не зможе закінчити до першого липня, просити дирекцію Інституту дозволити тов. Ястребову відкласти терміни подачі глав до III тому: першої – до 5/VI і другої – до першого серпня.

П. СЛУХАЛИ: Обговорення розділу “Західноукраїнські землі в другій половині XIX ст.” до III тому “Історії України” Автор т. Ястребов.

В обговоренні взяли участь т. т. Сенченко, Лось, Бистренко, Білик, Шерстюк, які внесли низку зауважень, поправок, доповнень. Свої зауваження т. т. передали тов. Ястребову в письмовій формі. З більшістю внесених зауважень і поправок т. Ястребов погодився.

П. УХВАЛИЛИ: Просити тов. Ястребова внести в текст розділу виправлення і доповнення, на які вказувалось під час обговорення і які з його боку не викликали заперечень. Визнати розділ “Західноукраїнські землі в другій половині XIX ст.” цілком придатним до чотиритомника “Історії України”

ГОЛОВА
СЕКРЕТАР

/Оглоблін/
/Білик/

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.240, арк.25. – Машинописна копія.

№ 42

Протокол засідання сектору історії України доби феодалізму від 31 травня 1940 р.

П р о т о к о л №

Засідання Сектору історії України доби феодалізму від 31/V – 1940 р.

Присутні: т.т. Петровський, Белоусов, Дядиченко, Оглоблін, Полонська-Василенко, Гуслистий.

Порядок денний:

I. Обговорення нарису “Україна в кінці XVII і початку XVIII ст.” (автор т. Оглоблін).

Інформація т. Оглобліна про завдання та характер його роботи над нарисом.

т. Стецюк – Я ознайомила лише з першим розділом. Слід внести деякі уточнення і поправки. Не можна казати, що флот будував весь російський і український народ.

Треба уточнити в питанні про Коломацькі статі – є певне протиріччя між твердженням про посилення позицій царизму та інтереси українського народу.

т. Мишко – Краще казати – “повстання працюючих мас” замість “народне повстання”. Треба показати російські дворянські землеволодіння на Україні до 1709 р. Слід підкреслити роль Скоропадського як знаряддя російського царизму. Слід поширити про події 1720 рр., слід дати переклади латинських виразів.

т. Полонська-Василенко. Написано і побудовано роботу дуже добре; потрібно зробити підсумок, поклики на джерела, великі цитати з джерел скоротити. Слід збільшити про події 1720 рр.

т. Дядиченко. Нарис є надзвичайно цінною і ґрунтовною роботою з історії України цього періоду, написаною на основі марксистсько-ленінської методології. Особливо гарні розділи про соціально-економічні відносини, Правобережжя та колоніальну політику російського царизму.

Я пропонував би таке – змінити назву V глави на “Україна в другий період Північної війни”; перемінити місцями 1 та 4 §§ цієї глави, додати про культуру; вказати коротко на історію Правобережжя після 1714 р. Слід додати бібліографію.

т. Гуслистий – Робота т. Оглобліна є значною віхою в розвитку української історіографії, в освітленні історії України за часів Петра I – і своєю побудовою, і великим історичним матеріалом. Слід уточнити про колоніальну політику царизму, показавши більш яскраво анексіоністсько-колонізаторський характер цієї політики, і в цьому зв’язку значення старшинської опозиції. це ж стосується “Коломацьких статтів”.

Цитату з звернення Петрика слід продовжити (ст. 133). Поширити до участі Запоріжжя в русі Булавина; уточнити про значення Північної війни в посиленні колоніального наступу царизму (ст. 221).

Слід більш глибоко показати причини орієнтації Мазепи на Польщу та народних рухів 1708-1709 рр. та показати селянські виступи проти царизму. Слід показати наступ царату на Запоріжжя.

В справі Полуботка важливо підкреслити певний автономізм. Потрібні висновки, в яких слід підкреслити посилення наступу російського царизму на Україну.

т. Белоусов. – Робота т. Оглобліна освітлює важливий період і дає нове освітлення низки питань, притягує новий матеріал. В цьому відношенні робота дуже цінна і уявляє великий інтерес. Потрібні деякі принципові зауваження. Так, дуже важливим є питання про значення реформ Петра I для українського народу та про опозиційні виступи старшини. Слід пам'ятати про класовий характер політики царизму і старшини. Бібліографії давати не слід, бо це не навчальний посібник.

Загальний висновок - робота може бути цілком прийнята і схвалена, але потрібні деякі уточнення про дійсне значення реформ Петра для українського народу.

т. Петровський – Дуже добре, що ця робота, що освітлює дуже важливий період, написана і треба скоріше її видати. Щодо наукового апарату, то потрібні поклики також на важливі роботи та джерела. Слід використати Франка “Жарт непотрібний” (про повстання 1702-1703 рр.).

Щодо культури, то зараз вже не можна доповнювати раніш стверджений план.

Щодо Запоріжжя, то потрібно додати про Запоріжжя в XVII ст. Слід додати коротку історіографію про загальну політику Петра I щодо централізації поміщицької держави; про Правобережжя в 1709-1725 – дати дуже коротко.

Слід уточнити про роль Австрії і Венеції у війні з Турцією.

т. Оглоблін – Загалом план роботи я вважаю правильним і його змінювати недоцільно. Я сам помітив низку редакційних поправок.

Основні зауваження зводились до таких питань – роль Петра I, його колоніальна політика, виступи опозиційних груп.

Вважаю, що роль царизму не ідеалізовано і Петра I подано на базі висловлень класиків марксизму – ленінізму.

Не вважаю Полуботка представником українського автономізму, і ця справа подана вірно.

Не нахожу ніякої ідеалізації Петра – він показаний на фоні соціально-економічної історії Росії, як виразник інтересів поміщиків.

Багато зауважень я обміркую. Висновки потрібно дати; деякі цитати скорочу. Не всі доповнення можна внести – нарис вже перевищив свої розміри.

Питання про зраду Мазепи подано, на мою думку, правильно. Правобережжя повинно ввійти до слідуєчого Нарису.

УХВАЛИЛИ: 1) Вважати, що Нарис проф. Оглобліна цілком відповідає поставленим перед ним завданням.

2. Нарис є цінною роботою, що подає багатий історичний матеріал на основі марксистсько-ленінської методології.

3. Просити Вчену Раду якнайскоріше розглянути та видати роботу.

ГОЛОВА
Секретар

/Петровський/
/Дядиченко/

16/VI 40.

Згідно: секретар сектору

[підпис Дядиченка]¹⁰⁸

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.240, арк.13-15. – Машинописна копія.

№ 43

Повідомлення про засідання Вченої ради Інституту історії України АН УРСР 13 липня 1940 р. та її порядок денний.

Члену Вченої Ради.....

13/VI відбудеться засідання Вченої Ради Інституту історії України о 12 годині дня.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ.

1. Про хід виконання роботи над підручником для вишів.

¹⁰⁸ Дописано рукою В. Дядиченка. – Упор.

2. Про постановку наукових і науково-популярних доповідей з історії Бессарабії і Буковини.
3. Про підготовку сесії, присвяченої ХХ-літтю закінчення громадянської війни.
4. Про надання т. Дядиченко вченого звання старшого наукового робітника.

ВЧЕНА РАДА

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.239, арк.46. – Машинописна копія.

№ 44

Звіт керівника Сектору історії України ХІХ – ХХ ст. О.П. Оглоблина за 1940 рік

ЗВІТ

за наукову роботу до 1/ХП-1940 р.

О.П. ОГЛОБЛІН (керівник Сектору ХІХ-ХХ ст.¹⁰⁹)

Планова робота

1. Проведено редагування “Короткого курсу історії України”.
2. Написано розділ “Україна в кінці ХVІІ – на початку ХVІІІ ст.” (для 4-х томника).
3. Підготовлено до друку нарис “Україна в кінці ХVІІ – на початку ХVІІІ ст.” (20 друк. арк.).
4. Працював як бригадир по ІІІ тому 4-х томника. Переведено попереднє редагування першої половини тому (15 друк. арк.).

Позапланова робота

1. Написано статтю “Боротьба старшинських угруповань і виступ Петрика” (надруковано в І томі Записок Історичного і Філологічного факультетів Львівського Державного Університету).
2. Написано статтю “Зрада Мазепи” (на замовлення “Історика-марксиста”).
3. Написано розвідку “Домни Правобережної України ХVІІІ-ХІХ ст.” (5 друк. арк.). Друкується в П-ІІІ книзі “Трудів”

---

¹⁰⁹ “ХІХ-ХХ ст.” вписано чорнилом рукою О.П. Оглоблина. – Упор.

Історичного факультету Київського Державного Університету.

4. Написано розвідку “Визвольна війна 1648-1654 рр. і металургія Правобережної України” (1 ½ друк. арк.). Друкується в IV книзі “Трудів” Історичного факультету КДУ.
5. Зроблено доповідь “Зрада Мазепи” на сесії Відділу Суспільних Наук АН УРСР.
6. Зроблено доповідь “Измена Мазель” в Інституті історії АН СРСР.
7. Написано рецензію на документальний збірник Н.Д. Полонської-Василенко “Матеріали до історії Південної України в XVIII ст.”.
8. Написано рецензію на докторську дисертацію Н.Д. Полонської-Василенко “Заселення Південної України в XVIII ст.”. Виступив як офіційний опонент на захист дисертації в Москві в Інституті історії АН СРСР.
9. Переведено консультацію дисертаційних робіт т.т. Дядиченка, Стецюк, Черкаської.
10. Консультував науково-учбовий фільм “Київ” (за дорученням НКО УРСР).
11. Дано різні консультації для наукових працівників, аспірантів, працівників мистецтва, НКО УРСР тощо з питань історії України.

[підпис]

О.ОГЛОБЛІН

10/ХП-1940 р.

ЦДАВОУ, ф.3561, оп.1, спр.238, арк.32-33. – Машинописна копія.

№ 45

Із протоколу засідання Президії АН УРСР

№ 7 від 17 лютого 1941 р.

СЛУХАЛИ: Про затвердження редакційної колегії наукових записок Інституту історії України АН УРСР.

УХВАЛИЛИ: Затвердити такий склад редакційної колегії наукових записок Інституту історії АН УРСР: тов. С.М.

Білоусов – відповідальний редактор, члени редколегії: тт. О.П. Оглоблін, М.Н. Петровський, М.І. Марченко і т. М.І. Супруненко – відповідальний секретар.

Науковий архів Президії НАНУ, ф.Р-251, оп.1, копії протоколів засідань Президії АН УРСР за 1941 рік, арк.118-119.

№ 46

Із протоколу засідання Президії АН УРСР № 14 від 5 травня 1941 р.

СЛУХАЛИ: Клопотання Інституту історії України АН УРСР про затвердження редколегії для 4-томної “Історії України” (Доповідає заступник голови Відділу суспільних наук В.В. Рудницький).

УХВАЛИЛИ: Затвердити редколегію для 4-х томної “Історії України” в складі проф. М.Н. Петровського (відповідальний редактор I-го тому), проф. О.П. Оглобліна (відповідальний редактор 3-го тому), тов. К.Г. Гуслистого (відповідальний редактор 2-го тому) і тов. С.М. Білоусова (відповідальний редактор IV тому).

Науковий архів Президії НАНУ, ф.Р-251, оп.1, копії протоколів засідань Президії АН УРСР за 1941 рік, арк. 36.

№ 47

Із власноручних свідчень завідуючого сектором історії феодалізму Інституту історії України АН УРСР М.І. Марченка в УДБ НКВС УРСР про його роботу в Інституті у першій половині 1941 року від 24 червня 1941 р.

[...] Приехал со Львова, у меня было очень плохое морально-политическое настроение. Во-первых, в связи со снятием меня с работы и отсутствие в Киеве бытовых условий, которых мне не создали для действительно производительной научной работы. Во-вторых и особенно то, что в Институте Истории [Украины] Академии УССР, куда я возвратился на работу, директор Института

Белоусов, за старые наши недружелюбные и даже враждебные личные и беспринципные отношения встретил меня враждебно. Парторганизация Института совершенно уклонилась от привлечения меня к общественно-политической жизни. За шесть месяцев работы, после возвращения со Львова, я не имел ни единого партийного поручения. Это все меня сильно раздражало и я действительно был настроенный враждебно к порядку вещей, созданному в Институте. Я грубил, многих оскорблял, а иногда в присутствии многих партийных товарищей высказывал свое недовольство к некоторым общим, может быть не совсем характерным моментам в стране. Но все эти действия ни в коей степени я не могу отнести к контрреволюционной и антисоветской деятельности, так же как не могу к ней отнести и тех многих своих выступлений в дискуссиях и прениях по суто, им[енно] узко научным вопросам в Институте. В результате этих дискуссий, в которых я часто ошибался, как и отзывались мои научные противники, из сектора эпохи феодализма, которым я руководил, выпущено около десяти крупных научных работ, получивших на страницах печати достаточно хорошую оценку от специалистов Москвы и Киева.

24/VI-41

М. Марченко

ДА СБУ, спр.31982 ФП, арк.35-зв.-36. – Оригінал.

№ 48

Из протоколу допиту заступника директора з наукової роботи Інституту історії АН УРСР Ф.Є. Лося як свідка під час перегляду кримінальної справи колишнього старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР М.Ф. Трегубенка від 14 грудня 1956 р.

[...] Знал Трегубенко Николая Федоровича по совместной работе с ноября 1936 г. по сентябрь 1937 г. Когда я поступил в аспирантуру в Институт истории Всеукраинской Ассоциации Марксистско-Ленинских научно-исследовательских институтов

(ВУАМЛИН), Трегубенко уже работал в качестве старшего научного сотрудника.

Вспоминая эти дни, могу сказать, что Трегубенко был трудолюбивым человеком, писал научные статьи, которые помещались в газетах и журналах. Помню, одна статья была напечатана в газете "Комуніст" - орган ЦК КПУ, направлена против украинских буржуазных националистов. Статья была посвящена революционным событиям 1905-1907 гг. на Украине.

Помню, как Трегубенко Н.Ф. выступал на профсоюзных, комсомольских и партийных собраниях. Выступления были хорошие, партийные. Никаких антисоветских выступлений и действий со стороны Трегубенко Н.Ф. я не замечал и на знаю.

За что был арестован Трегубенко, я не знаю [...]

ДА СБУ, спр.46331 ФП, арк.89-89-зв. – Оригінал.

№ 49

Із протоколу допиту старшого наукового співробітника Інституту історії АН УРСР В.А. Дядиченка як свідка під час перегляду кримінальної справи колишнього старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР М.Ф. Трегубенка від 15 грудня 1956 р.

[...] Я с 1935 г., август месяц, непрерывно работаю в Институте истории Академии наук УССР до настоящего времени.

С момента поступления в Институт в качестве аспиранта (1935 г.) я знал по совместной работе Николая Федоровича Трегубенко, бывшего в то время старшим научным сотрудником этого же Института (Институт в 1935-1936 гг. назывался Институт истории ВУАМЛИН, а потом – АН УССР).

Будучи комсомольцем-аспирантом, знал Н.Ф. Трегубенко до времени его ареста. Могу за эти годы дать ему вполне положительную характеристику.

Будучи парторгом Института, он всячески заботился о нас, аспирантах-комсомольцах, проводил с нами беседы по вопросам политики партии. На нас он всегда производил впечатление

человека, преданного делу партии, очень скромного и простого. Во всех беседах с нами и выступлениях он разъяснял и пропагандировал линию партии и проводил эту линию в своей научной работе (по истории Украины эпохи империализма). Я никогда не слышал никаких антисоветских высказываний с его стороны и каких-либо сомнений в политике партии. За эти годы я не знал за ним ничего такого, чтобы в какой-нибудь степени компрометировало его как советского гражданина или как члена партии.

За что был арестован и репрессирован Н.Ф. Трегубенко, мне не было известно [...]

ДА СБУ, стр.46331 ФП, арк.90-91. – Оригінал.

№ 50

Из протоколу допиту старшого наукового співробітника Інституту історії АН УРСР С.М. Белоусова як свідка під час перегляду кримінальної справи колишнього старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР М.Ф. Трегубенка від 9 вересня 1957 р.

[...] В декабре 1936 г. я был назначен Президиумом АН УССР на должность директора вновь созданного при АН УССР Института истории [Украины]. В январе 1937 г. я принял Институт от Временно исполняющего обязанности директора Института Слюсаренко Григория Яковлевича. В это время в штате института на должностях старших научных сотрудников состояли: Скубицкий Трофим Тимофеевич (он являлся зав. отделом истории феодализма), в отделе истории капитализма в должности старших научных сотрудников состояли Гуристримба Василий Васильевич и Гребенкин Василий Федорович.

О вышеназванных научных сотрудниках мне и главным образом со слов от других научных сотрудников известно следующее:

О Скубицком Трофиме Тимофее[ви]че: он считался способным эрудированным научным сотрудником, достаточно

подготовленным историком по истории феодализма, у него были печатные работы. В институте истории до дня своего ареста он возглавлял авторский коллектив Истории Украины феодального периода. Политических обвинений парторганизация института не предъявляла ему. Арестован был по неизвестным для парторганизации причинам.

О Слюсаренко Григории Яковлевиче: после моего назначения он перешел на работу старшим научным сотрудником, а обязанности в[ременно] и[сполняющего] о[бязанности] директора сдал.

Слюсаренко Г.Я., насколько я сумел с ним за короткое время познакомиться, представлялся мне серьезным научным работником, в работе всегда старался показать себя партийным и принципиальным, да он, пожалуй, и был таким. Арест его для коллектива научных сотрудников был неожиданным, причины ареста не были известны ни партийной организации, ни мне как директору института.

Гребенкин В.Ф., как мне кажется, был старшим научным сотрудником отдела истории капитализма. Считался он способным энергичным работником. Таким был и Трегубенко Н.

О Гуристримбе В.В. мне мало что было известно о его деловых качествах и политической характеристике его.

Все эти научные сотрудники являлись членами авторского коллектива по составлению Курса истории Украины. Ими до дня своего ареста были написаны варианты глав этого курса. Эти главы после обсуждения были приняты в основу, а затем проходила доработка их.

Я ни о каких антипартийных взглядах или о каких-либо уклонах по национальному вопросу мне, как и всей парторганизации, ничего не было известно. Им не предъявлялись обвинения по этим вопросам.

На мой взгляд, б[ывшие] научные сотрудники Слюсаренко Г.Я., Трегубенко Н.Ф., Скубицкий Тр. Тим., Гуристримба В.В., Гребенкин В.Ф. были честными молодыми растущими научными работниками Института Истории. Такими я их знал

с конца 1936 г. по день их ареста. Раньше я их не знал. Все вышеназванные научные сотрудники: Слюсаренко Г.Я., Трегубенко Н.Ф., Скубицкий Т.Т., Гуристримба В.В. и Гребенкин В.Ф. были, как мне позже стало известно из архивных материалов, направлены на работу в Институт истории решением ЦК КП(б)У [...]

ДА СБУ, стр.46331 ФП, арк.92-93. – Оригінал.

№ 51

Из протоколу допиту заступника директора з наукової роботи Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР К.Г. Гуслистого як свідка під час перегляду кримінальної справи колишнього старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР М.Ф. Трегубенка від 10 вересня 1957 р.

[...] Скубицкого Трофима знаю с 1917 г. по совместной учебе в учительской семинарии (г. Запорожье).

Впоследствии я также встречался с ним в гг. Днепропетровске, Харькове.

С 1934 г. я вместе со Скубицким работал в институте истории АН УССР в г. Киеве.

Скубицкий был хорошим историком Украины, много работал в этой области, глубоко изучал методологию марксизма-ленинизма и всегда интересовался вопросами теории, однако в освещении ряда важнейших вопросов истории Украины исходил из установок господствовавшей в исторической науке школы Покровского, рассматривавшей исторические события в вульгарно-социологическом смысле. (История, по школе Покровского, представляла собой «политику, опрокинутую в прошлое»). В то же время Скубицкий много внимания уделял разоблачению буржуазно-националистических, реакционных концепций школы Грушевского и его последователей.

Скубицкий всегда был политически выдержан, даже моно сказать – подчеркнуто выдержан, стремясь при всех и всяких

обстоятельствах проводить линию партии. Я никогда не сомневался в партийности Скубицкого и не допускал, чтобы Скубицкий мог заниматься какой-либо антисоветской деятельностью.

Считал и считаю [его] честным советским гражданином.

Отрицательным в характере Скубицкого было: сухость натуры, граничащая с черствостью, скарденность, скопидомство и нечестное отношение к семье (Скубицкий оставил первую жену с ребенком и сошелся с другой женщиной).

Слюсаренко Григорий мне известен по совместной учебе в Днепропетровском институте народного образования, а затем по работе в институте истории (1935-1937).

Ничего плохого о Слюсаренко не знаю. Никогда не допускал мысли о какой-либо антисоветской или антипартийной деятельности Слюсаренко.

То же могу сказать и о Трегубенко Николае, с которым вместе работал в Институте истории АН УССР.

И Слюсаренко, и Трегубенко были молодыми представителями советской исторической науки, работали добросовестно, но ничего серьезного не создали. В 1937 году они оба, а также и Скубицкий, были арестованы. За что они были арестованы, мне совершенно не известно [...]

ДА СБУ, спр.46331 ФП, арк.96-97. – Оригінал.

№ 52

Из протоколу допиту старшого наукового співробітника Інституту історії АН УРСР Ф.О. Ястребова як свідка під час перегляду кримінальної справи колишнього старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР М.Ф. Трегубенка від 3 вересня 1957 р.

С 1934 года я работал научным сотрудником ВУАМЛИНа (Киев). В ноябре 1936 года институт истории ВУАМЛИНа, в котором я находился, был передан в ведение Академии наук УСССР и сейчас существует над названием Институт истории АН УССР.

С 1934 года до февраля – марта 1937 г. среди сотрудников института, работавших со мною вместе, а в феврале – марте 1937 г. репрессированных, я знаю и помню Слюсаренко Г.Я., Трегубенко Н.Ф., Скубицкого Т.Т., Гуристримбу В.В., Гребенкина Н.Ф. и Войтинского Н.М. Должен сказать о всех перечисленных мною лицах, что все они были советскими людьми и членами партии и никаких порочащих их поступков или контрреволюционных действий и разговоров я за ними не замечал и не слышал. Все они производили впечатление честных, любящих свое дело людей. Вообще коллектив историков, работавших в указанное мною время, был дружным, в нем не наблюдалось никаких склок, никаких личных столкновений, а если и были споры, то они носили исключительно деловой, научный характер, а без таких споров – дискуссий, как известно, не может работать ни одно научное учреждение.

Теперь скажу несколько слов о каждом из перечисленных мною лиц. 1) Слюсаренко. Я помню его хуже, чем других, скажу лишь, что я всегда был с ним в хороших отношениях и нередко с ним беседовал на разные темы. 2) Трегубенко отличался тупостью, писал, как ученый, слабо, был человеком малокультурным, но совершенно беззлобным. 3) Скубицкий, с которым я много работал вместе, был чрезвычайно трудоспособным человеком, но не обладал быстрым соображением и всякие научные выводы давались ему нелегко, недостаток таланта он старался возместить крайним усердием. В личной жизни был скопидомом, экономил на всем. Характер у него был немного угрюмый, но в общем неплохой, работать с ним было легко, он никогда не мешал работе своих товарищей. 4) Гуристримба, как и Трегубенко, был слабо умственно развит, говорил самые простые вещи каким-то путанным, малопонятным языком и, попросту говоря, никогда ученым не был, а товарищем был неплохим. 5) Гребенкин был способным человеком ясного и быстрого ума, немного с ленцой. До ВУАМЛИНа он был в Институте Красной профессуры, занимался в семинаре Покровского. Прекрасный товарищ, весельчак, любитель выпить, Гребенкин был очень общителен и прост в обращении. В моей памяти он остался как один из лучших моих приятелей тех времен. 6) Войтинский - директор института ВУАМЛИНа (ему

было тогда 37-38 лет) возглавлял наш коллектив и [был] вполне достоин места, которое он занимал. Перед ВУАМЛИНОм он в свое время работал в К[оммунистическом] И[нтернационале] М[олодежи], где получил немалую теоретическую и организационную закалку. Войтинским был хорошим грамотным историком, прекрасно знал русский язык и немало потрудился над редакцией наших исторических писаний (работа над 4-томником Истории Украины) и, в частности, моих. Всегда ровный в обращении со всеми товарищами, всегда готовый дать совет, помочь в работе, Войтинский оставил про себя не только у меня, но у всех, кто работал с ним, самые хорошие и теплые воспоминания.

В заключение еще раз скажу, что все, кого я вспомнил сейчас, по моему мнению, были честными людьми, трудившимися как умели и могли, и не были замешаны ни в какие контрреволюционные дела.

13 сентября 1957 г.

Киев

Ф. Ястребов

ст. научный сотрудник Института истории АН УССР, кандидат исторических наук

ДА СБУ, спр.46331 ФП, арк.98-99. – Оригінал.

Частково опубліковано: Коваль М.В., Рубльов О.С. Інститут історії України НАН України: перше двадцятиріччя (1936-1956 рр.) // УДЖ. – 1996. - № 6. – С.65-66.

№ 53

**Із протоколу допиту старшого наукового співробітника
Київського державного історичного музею І.М.
Премислера як свідка під час перегляду кримінальної
справи колишнього старшого наукового співробітника
Інституту історії України АН УРСР В.В. Гуристримби від
29 вересня 1960 р.**

[...] Гуристримбу Василя Васильевича я знав з 1935 г. по день його ареста в 1937 г. по совместной работе в Институте истории УАМЛИН'а. Взаимоотношения между нами были хорошие.

[...] Мне известно, что Гуристримба сын батрака, служил в Красной Армии, являлся членом ВКП(б) с 1925 года, а до этого был комсомольцем. Он был настоящим членом партии, преданным делу партии и Советского государства, хорошим товарищем. Причины ареста Гуристримбы мне не известны, но даже после его ареста никто из сослуживцев Гуристримбы никаких отрицательных моментов о нем никогда не упоминал. С товарищами по работе он был общителен. Как научный работник он проявлял старательность, опубликовал 2 статьи исследовательского характера из периода истории гражданской войны на Украине.

В настоящее время эти статьи несколько устарели, но для того времени они были полезны. Ни одного антисоветского положения в этих статьях не было. Гуристримба также работал совместно со мной над отдельными главами 3-го тома учебника «Истории Украины». Во время этой работы он никогда не выдвигал неправильных положений при оценке исторических событий на Украине.

[...] О существовании в 1935-1937 гг. в Институте истории УАМЛИН'а антисоветской националистической организации и принадлежности к каким-либо враждебным группировкам Гуристримбы мне абсолютно ничего не известно.

[...] После ареста Гуристримбы среди сотрудников института ходили слухи, что причиной его ареста послужила близость Гуристримбы как бывшего ученого секретаря института истории, к Дзенису – б[ывшему] президенту УАМЛИН'а, арестованному ранее Гуристримбы.

В настоящее время Дзенис реабилитирован, и его работы вновь опубликованы [...]

ДА СБУ, спр.52213 ФП, арк 119-124. – Оригінал.

№ 54

Із спогадів О.П. Оглоблина “Мій творчий шлях українського історика” (листопад 1964 р.)

[...] Працюючи в Інституті Історії України ВУАН¹¹⁰ над офіційною темою “Україна в кінці XVII – в першій чверті XVIII століття” (цебто доба Мазепи, Скоропадського і Полуботка), з

---

¹¹⁰ Помилка автора. Треба – АН УРСР. – Упор.

обов'язковим урядовим освітленням, оцінкою і осудом Мазепи (ця праця йшла у мене, природно, досить піняво, перетягаючи й не раз усі визначені дирекцією Інституту терміни), я відчував внутрішню потребу відпружити себе інтелектуально і морально якоюсь іншою, більш незалежною науково-дослідною темою. Вертатися до історії металургії чи взагалі до економічної історії мені вже не хотілося. Отут придалася мені *Історія Русів*, і я почав серйозно працювати над нею, спочатку, звичайно, над вічною проблемою авторства, і незабаром, у 1940-му році оголосив свою думку про авторство когось із родини Ханенків. Моя робота зацікавила тодішнього директора Інституту, Сергія Миколайовича Белоусова, людину культурну і порядну, який мав справжню пошану до історії. Він підтримав мене, і це дозволило мені широко поставити проблему авторства *Історії Русів* і почати досліди над її добою. Завдяки Белоусову дістав я доступ до архівних матеріалів, і, якби не війна, міг би використати багаті архівні збірки як України, так і Росії (в першу чергу Москви і Ленінграду), де й треба, кінець-кінцем, шукати розгадки таємниці авторства *Історії Русів*. [...] Белоусов також допоміг мені зголосити доповідь про автора *Історії Русів* на сесію Академії Наук у Львові, в травні 1941-го року¹¹¹ [...]

Оглоблин О.П. Мій творчий шлях українського історика // Олександр Мезько-Оглоблин: Дослідження та матеріали: До століття народження історика. Видання 2. – Нью-Йорк, Острог, Київ, Торонто, 2000. - С.137-138.

---

¹¹¹ Сесія Відділу суспільних наук АН УРСР у Львові відбулася 3-6 червня 1941 р.- Упор.

**Бібліографія праць співробітників
Інституту історії України АН УРСР за 1936-1941 рр.¹**

**I. Серійні видання, монографії, збірники наукових праць,
збірники документів**

Нариси з історії України. Вип. 1. Гуслистий К., Ястребов Ф. Київська Русь і феодальні князівства XII-XIII століть. – К., 1937. – 205 с.
Рец.: *Юшков С.* // Историк-марксист. – 1939. – Кн.1 (71). С.171-173.

Нариси з історії України. Вин. II. Гуслистий К. Україна під литовським пануванням і захоплення її Польщею (з XIV ст. по 1569 р.). – К., 1939. – 194 с.

Рец.: *Пичета В.* // Историк-марксист. – 1940. – Кн.2. – С.150-153.

Нариси з історії України. Вип. VIII. Ястребов Ф. Україна в першій половині XIX століття. – К., 1939. – 274 с.

Нариси з історії України. Вип. IV. Петровський М.Н. Визвольна війна українського народу проти гніту шляхетської Польщі і приєднання України до Росії (1648-1654). – К., 1940.

Рец.: *Барбой А.* // Историк-марксист. – 1940. – Кн. 7. – С.137-140.

Оглоблін О. Героїчна епопея з історії українського народу // Вісті. – 1940. – 5 лютого. – С.4.

Нариси з історії України. Вип. III. Гуслистий К. Визвольна боротьба українського народу проти шляхетської Польщі в другій

---

¹ Показчик складено за схемою:

1. Серійні видання, монографії, збірники наукових праць, збірники документів .
2. Хронологічний показчик праць співробітників Інституту історії України за 1936-1941 рр. Монографії та статті подані за алфавітом прізвищ, авторів. Роботи кожного автора хронологічно наведені у такому порядку: монографії, збірники документів, упорядником яких виступав даний науковець, статті та рецензії у журналах, статті та рецензії у газетах. Праці, надруковані наприкінці 1941 р., до показчика не внесені. У випадку, коли рецензент є співробітником ІУ, його рецензія наводиться двічі – у списку публікацій та як рецензія. Антефіксом (*) позначені праці, не переглянуті упорядником de visu.

половині XVI і в першій половині XVII століття (60-ті роки XVI – 30-ті роки XVII століття). – К., 1941. – 187 с.

Рец.: *Петровський М.* Книга про героїчне минуле українського народу // *Більшовик України.* – 1941. - № 4. – С.94-95.

Петровський Н.Н. Книга о героическом прошлом украинского народа // *Советская Украина.* – 1941. – 6 апреля.

Слуцький О. Книга про визвольну боротьбу українського народу // *Вісті.* – 1941. – 1 квітня.

А.С. Цікава книга // Радянська Буковина. – 1941. – 4 квітня. – С.4.

Лавров П. // *Комуніст.* – 1941. – 6 квітня. – С.3.

Нариси з історії України. Вип. VI. Оглоблін О. Україна в кінці XVII – в першій чверті XVIII ст. – К., 1941. – 281 с. (Вийшов сигнальний примірник)².

Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненка, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с.

Рец.: *Юшков С.* Нова книга по історії України // *Комуніст.* – 1940. – 26 грудня.

Юшков С. Нова книга по історії України // *Більшовицька зброя.* – Суми, 1941. – 7 січня.

Szymanski N. Nowa książka o historii Ukrainy // *Głos Radziecki.* – 1940. – 40 grudnia.

Радимо прочитати // Більшовицька правда. – Вінниця. – 1941. – 10 січня.

Дядиченко В. Історія України // *Кіровоградська правда.* – 1941. – 24 січня.

Слуцький О. Короткий курс історії України // *Безбожник.* – Київ, 1941. – 11 січня.

Александровский А. Краткий курс истории Украины // *Сталинское племя.* – 1941. – 15 января. – С.2.

Слуцький О. Короткий курс історії України // *Czerwony Sztandar.* – 1941. – 25 stycznia.

---

² За надану інформацію упорядник висловлює щирю подяку д. і. н. С.І. Білоконю.

- Кундюба І.* // Вісті. – 1941. – 26 січня. – С.3.
- Полухін Л.* Величне досягнення української радянської історіографії // Більшовик Полтавщини. – 1941. – 29 січня.
- Полухін Л.* Величне досягнення української радянської історіографії // Ленінська молодь. – Львів, 1941. – 29 січня.
- Полухін Л.* Величне досягнення української радянської історіографії // Більшовик Ніжинщини. – 1941. – 31 січня. – С.3.
- Полухін Л.* Величне досягнення української радянської історіографії // Вільне життя. – Тернопіль, 1941. – 1 лютого.
- Полухін Л.* Величне досягнення української радянської історіографії // Радянська Буковина. – 1941. – 4 лютого. – С.4.
- Полухін Л.* Величне досягнення української радянської історіографії // Більшовицький шлях. – Миколаїв, 1941. – 5 лютого.
- Полухін Л.* Величне досягнення української радянської історіографії // Зоря. – Дніпропетровськ, 1941. – 7 лютого. – С.2.
- Полухін Л.* Величне досягнення української радянської історіографії // Комсомолец Запоріжжя. – 1941. – 7 лютого.
- Полухін Л.* Величне досягнення української радянської історіографії // Радянська Волинь. – 1941. – 8 лютого. – С.2.
- Дядиченко В.* // Більшовик. – Чернігів, 1941. – 30 січня.
- Дядиченко В.* Нова книга по історії України // Комсомольський пропагандист. – 1941. - № 2. – С.59-62.
- Кораливский С.М.* Пособие большой ценности // Красное Знамя. – 1941. - 11 марта.
- Пичета В.* // Известия. – 1941. – 11 марта.
- Іванов О.* // Молодий більшовик. – 1941. - № 4. – С.127.
- Пичета В., Круть В.* // Историк-марксист. – 1941. - № 6. – С.103-110.

Полтавська битва: Труды наукової сесії Інституту історії України, присвяченої 230-літтю Полтавської битви (1709-1939) / Під ред. С.М. Белоусова і О.П. Оглобліна. – К., 1940. – 207 с.

Західна Україна: Збірник / Під ред. С.М. Белоусова і О.П. Оглобліна. – К., 1940. – 138 с.

Хронологія історії України. – Вип.1. – Докапіталістичний період / Упор. М.Н. Петровський. – К., 1938. – 92 с.

Хронологія історії України (1861-1917 рр.). - Вип.2. 1861-1917 / Упор. І. Премислер. – К., 1940. – 72 с.

Історія України в документах і матеріалах. – Т.1. Київська Русь і феодальні князівства ХП-ХІІІ століть / Упор. М.Н. Петровський – К., 1939. – 293 с.

Рец: *Захарченко О.* Знати історію своєї Батьківщини // Вісті. – 1939. – 27 червня. – С.4.

Історія України в документах і матеріалах. Том Ш. Визвольна боротьба українського народу проти гніту шляхетської Польщі і приєднання України до Росії (1569-1654 роки) / Упор. М.Н. Петровський, В.К. Путілов. – К., 1941. – 291 с.

Рец: *Ястребов Ф.* Документы освободительной борьбы // Советская Украина. – 1941. – 5 июня. – С.3.

Червона гвардія на Україні. 1917-1918: Документи / Упор. І.М. Премислер. - К., 1939. – ХП+231 с.

Рец: *Мироненко Н.* // Историк-марксист. - 1939. - Кн.5-6 (75-76). - С.255-258.

П. Хронологічний покажчик

1937

Белоусов С. Вивчати історію нашої батьківщини: Про новий підручник “Короткий курс історії СРСР” // Більшовик України. – 1937. - № 9-10. – С.127-136.

Белоусов С. Квітневі тези Леніна: До двадцятиріччя опублікування квітневих тез В.І. Леніна // Блокнот агітатора. – 1937. - №1. – С.3-17.

Белоусов С. Квітневі тези Леніна: До двадцятиріччя опублікування квітневих тез В.І. Леніна // *Партійний організатор*. – 1937. – № 1 (квітень). – С.52-57.

Белоусов С. П-й з'їзд РСДРП (30 липня 1903 р. – 30 липня 1937 р.): Історична довідка // *Партійний організатор*. – 1937. – № 8. – С.32-38.

Белоусов С. З'їзд бойової підготовки Жовтня: До 20-річчя VI з'їзду партії – 1917-1939 рр. // *Партійний організатор*. – 1937. – № 9. – С.29-37. (Підпис – С.Б.)

Белоусов С. Очистити науковий фронт від буржуазно-націоналістичного охвістя // *Партійний організатор*. – 1937. – № 12. – С.11-13. (Підпис – С.Б.)

Белоусов С. Партія Леніна – Сталіна – організатор і керівник перемог Великої Жовтневої соціалістичної революції // *Партійний організатор*. – 1937. – № 14. – С.49-58. (Підпис – С.Б.)

Белоусов С. Перемога більшовицької стратегії // *Комуніст*. – 1937. – 6 травня. – С.3.

Белоусов С. На історичному фронті України // *Комуніст*. – 1937. – 22 серпня. – С.3.

Гуслистий К.³, Ястребов Ф. Київська Русь і феодальні князівства ХП-ХІІІ століть. – К., 1937. – Нариси з історії України. – Вип. I. – 205 с.

Рец.: *Юшков С.* // *Историк-марксист*. – 1939. – Кн.1. – С.171-173.

Петровський М. Хронологія // *Нариси з історії України*. – Вип.1. Гуслистий К., Ястребов Ф. Київська Русь і феодальні князівства ХП-ХІІІ століть. – К., 1937. – С.

Премислер І. Визвольна війна українського народу проти німецьких окупантів у 1918 році // *Більшовик України*. – 1937. – № 4-5. – С.102-120. (Підпис – І.П.)

---

³ Бібліографію праць К.Г. Гуслистого див. також: Гуслистий Кость Григорович: Біобібліографія вчених Української РСР / Упор. К.І. Скокан. – К., 1972; Улод О.А. Кость Гуслистий – історик України. – К., 1998. – С.157-170. Праці К.Г. Гуслистого, що не потрапили до цих бібліографічних описів, позначені знаком ☼.

Премислер І. Київ у Жовтні 1917 року // Соціалістичний Київ.
– 1937. - № 10. – С.4-8.

1938

Белоусов С. Празька конференція партії більшовиків // Партійний організатор. – 1938. – №1. – С.38-43. (Підпис - С.Б.)

Белоусов С. Лютнева буржуазно-демократична революція // Партійний організатор. – 1938. – № 4. – С.49-56.

Белоусов С. Перемога ленінсько-сталінської стратегії і тактики: Про квітневі тези В.І. Леніна і ВП (квітневу) Всеросійську конференцію РСДРП(б) // Партійний організатор. – 1938. – № 6. – С.41-52.

Білоусов С.М. Озброїти радянську інтелігенцію більшовизмом // Вісті АН УРСР. - 1938. - № 8-9. - С.19-24.

Білоусов С. Двадцятиріччя VII з'їзду партії більшовиків // Комуніст. – 1938. – 6 березня. – С.3.

Білоусов С. Великий друг українського народу // Пролетарська правда. – 1938. – 6 червня. – С.3.

Белоусов С. Тридцятилітєие Второго съезда РСДРП // Советская Украина. - 1938. – 4 августа – С.3.

Белоусов С. Нелишнее напоминание: Разгром польских войск под Пилявцами в 1648 г. // Советская Украина. – 1938. – 29 сент. – С.2.

Белоусов С. В інституті історії України // Вісті. – 1938. – 11 жовтня. – С.3.

Белоусов С. Партия Ленина-Сталина – организатор и руководитель комсомола // Советская Украина. – 1938. – 29 октября – С.2.

*Белоусов С. История нашей Родины // Die Wahrheit. – 1938. – 20 October.

Білоусов С. Вітчизняна війна українського народу // Комуніст. – 1938. – 17 листопада. – С.2.

*Белоусов С. Крах австро-немецкой оккупации Украины // Красная Армия. – 1938. – 17 ноября.

Білик П. Причини першої світової імперіалістичної війни //

Пролетарська правда. – 1938. – 26 липня. – С.3.

Білик П. Як українські націоналісти знущались з пам'яті поета // Пролетарська правда. – 1938. – 3 жовтня. – С.3.

Білик П. До 18 річниці розгрому Врангеля // Пролетарська правда. – 1938. – 21 жовтня. – С.2.

Гуслистий К. Борьба против польско-венгерско-немецкой агрессии на Украине в XIII веке // Советская Украина. – 1938. – 20 октября. – С.3.

Гуслистий К. Разгром польских панов на Желтых Водах и под Корсуном // Сталинское племя. – 1938. – 28 мая. – С.3.

Гуслистий К., Ястребов Ф. Борьба украинского народа проти шляхетської Польщі і приєднання України до Росії: Короткий огляд // Комуністична освіта. – 1938. - № 6. – С.61-75.

Лось Ф. Про селянську общину // Комсомолец України. – 1938. – 3 листопада – С.3.

Лось Ф. Селянська реформа 1861 року. На допомогу у вивченні історії ВКП(б) // Комсомолец України. – 1938. – 21 листопада. – С.2.

Лось Ф. Про селянську общину // Комуніст. – 1938. – 17 грудня. – С.3.

Марченко М. Польські пани – одвічні вороги Литви // Комуніст. – 1938. – 6 травня. – С.2.

Марченко М. Історичний урок польській шляхті // Комуніст. – 1938. – 28 травня. – С.4.

Марченко М. Полковник Іван Богун // Вісті. – 1938. – 12 жовтня. – С.3.

Марченко М. Отмена крепостного права в России // Советская Украина. – 1938. – 1 ноября – С.3.

Оглоблін О. Розгром шведських окупантів під Полтавою // Піонерія. – 1938. - № 9. – С.17-21.

Оглоблін О. Семен Палій // Піонерія. – 1938. - № 11. – С.29-32.

Оглоблін О. Київ: Історичний нарис // На зміну. - 1938. – 8 квітня. – С.4; 10 квітня. – С.4; 14 квітня. – С.4; 16 квітня. – С.4; 18 квітня. – С.4.

Оглоблін О. Київ // Вісті. – 1938. – 3 липня. – С.2.

Оглоблін О. Героїчна сторінка з історії двох братніх народів // Комуніст. – 1938. – 23 липня. – С.4.

Оглоблін О. Семен Палій // Вісті. – 1938. – 30 вересня. – С.3.

Петровський М. Хронологія історії України. – Вип.1. – Докапіталістичний період. – К., 1938. – 92 с.

Петровський М.Н. З історії визвольної боротьби українського народу проти шляхетської Польщі: До трьохсотріччя повстання 1637-1638 рр. // Більшовик України. – 1938. - № 6. – С.73-84. (Підписано - М. П-кий).

Петровський М. Розгром польської шляхти у травні 1648 року // Вісті. – 1938. – 28 травня. – С.3.

Петровський М. Розгром німецьких “псів-рицарів” під Раковором в 1268 році // Вісті. – 1938. – 5 червня. – С.2.

Петровський М. Деякі історичні уроки польським і німецьким фашистам // Вісті. – 1938. – 14 червня.

*Петровський М. Польське панство і Україна // Комуніст. – 1938. – 12 червня.

Петровський М. Розгром польської шляхти під Пилявцями: До 290-річчя з дня битви // Вісті. – 1938. – 15 вересня. – С.3.

Петровський М. Максим Кривонос // Вісті. – 1938. – 28 вересня. – С.3.

Петровский М. Разгром польской шляхты под Батогом в 1652 году // Советская Украина. – 1938. – 11 октября. – С.2.

Петровський М. Данило Нечай // Вісті. – 1938. – 15 листопада. С.3.

*Петровский М. Как были биты немецкие интервенты // Красная Армия. – 1938. – 17 ноября.

Петровський М. Історичні уроки // Комуніст. – 1938. – 17 листопада. – С.3.

Петровський М. Іван Федоров: До 365-річчя з часу початку друкування першої книги на Україні // Вісті. – 1938. - 22 листопада. – С.3.

Премыслер И. Германская оккупация на Украине в 1918 году // Исторический журнал. – М., 1938. - № 1. – С.75-84.

Премыслер И. Двадцатилетие стачки железнодорожников против германских оккупантов // Советская Украина. – 1938. – 15 июля. – С.2.

Премислер І. Всеукраїнський залізничний страйк у 1918 році // Пролетарська правда. – 1938. – 8 липня. – С.2.

Премислер І. Нариси з історії України: 1. Україна феодальна // Пролетарська правда. – 1938. – 12 липня. – С.3.

Премислер І. Нариси з історії України: 2. Україна капіталістична // Пролетарська правда. – 1938. – 14 липня. – С.3.

Премислер І. Серпневі бої: До 20-річчя визвольної війни українського народу проти німецьких окупантів // Пролетарська правда. – 1938. – 12 серпня. – С.3.

Премислер І. До 20-річчя визвольної війни українського народу проти німецьких окупантів // Пролетарська правда. – 1938. – 17 серпня. – С.3.

Премислер І. Революційний рух на Україні на початку ХХ сторіччя // Пролетарська правда. – 1938. – 4 вересня. – С.2.

Премислер І. Розклад німецької армії на Україні в 1918 році // Пролетарська правда. – 1938. – 8 жовтня. – С.2; 9 жовтня. – С.3.

Премислер І. Переяслав // Пролетарська правда. – 1938. – 30 жовтня. – С.3.

Премислер І. Жовтневі бої в Києві // Пролетарська правда. – 1938. – 5 листопада. – С.2.

Премислер І. Анулювання Брестського миру // Пролетарська правда. – 1938. – 14 листопада. – С.3.

Премислер І. Робота більшовиків в армії окупантів // Комуніст. – 1938. – 17 листопада.

Премислер І. Краї німецької окупації // Пролетарська правда. – 1938. – 18 листопада. – С.2.

Премислер І. Вигнання Скоропадського // Пролетарська правда. – 1938. – 14 грудня. – С.3.

Премислер І. До 19-річчя звільнення Києва від Денікіна // Пролетарська правда. – 1938. – 16 грудня. – С.2.

*Слуцкий А. Очерки по истории атеизма. К.: Радянська Школа, 1938.

Слуцький О. Міжнародний огляд. Агресивні плани фашистської Німеччини // Блокнот агітатора. – 1938. – № 19-20. – С.3-56. (Підпис – Слуцький А.)

***Слуцький А.** Релігія и фашизм // Соціалістичне будівництво. - 1938. - № 3.

Слуцький А. Історичний декрет // Комуністична освіта. – 1938. - № 2. – С.53-57.

Слуцький А. Разгром германо-австрийских оккупантов на Украине в 1918 году // Советская Украина. - 1938. - 24 жовтня. – С.3.

Слуцький А. Безумні марення німецьких “воjak” // Комуніст. – 1 938. – 16 листопада. – С.2.

Супруненко М.⁴ Буржуазні націоналісти – люті вороги народу // Більшовик України. – 1938. - № 7. – С.41-54.

☀ **Супруненко М.** Шлях дворушництва і зради // Комуніст. – 1938. – 11 червня. – С.3-4.

☀ **Супруненко Н.** Ленинско-Сталинский Центральный Комитет – организатор Великой социалистической революции: 21 год исторического заседания ЦК партии большевиков // Советская Украина. – 1938. – 23 октября. – С.2.

☀ **Супруненко М.** Визвольна війна українського народу проти німецьких загарбників // Вісті. – 1938. – 17 листопада. – С.4.

☀ **Супруненко Н.** Великий борец за коммунизм // Советская Украина. – 1938. – 1 декабря. – С.2.

Супруненко М., Марченко М. Рец. на кн.: Наукові записки Інституту історії матеріальної культури. – 1937. - № 1-3 // Вісті АН УРСР. – 1938. - № 2/3. – С.94-97.

Ястребов Ф. Селянський рух на Україні в першій половині XIX століття // Комуністична освіта. – 1938. - № 10. – С.76-86.

---

⁴ Бібліографію праць М.І. Супруненка див.: Николай Иванович Супруненко: Биобиблиография ученых Украинской ССР / Вст. ст. Ю.М. Гамрецкого, сост. Е.Г. Кузнецова. – К., 1980. Ті праці, що не потрапили до зазначеного бібліографічного опису, позначені знаком ☀.

Ястребов Ф. Шевченко – борець проти польського панства // Літературна критика. – 1938. - № 1. – С.10-23.

Ястребов Ф. Розгром польських панів на Україні в 1648 році: з минулого нашої країни // Пролетарська правда. – 1938. – 24 травня. – С.3.

1939

Белоусов С. Полтавська битва (1709-1939) // Вісті АН УРСР. – 1939. - № 6-7. – С.68-75.

Белоусов С. Вибрані статті і промови Я.М. Свердлова. – Рец. на кн.: Свердлов Я.М. Вибрані статті і промови. – ОГІЗ, Державне видавництво політичної літератури, 1939. – 190 с. // Більшовик України. – 1939. - № 11. – С.91-96.

***Белоусов С.** II-й съезд РСДРП (исторический очерк): В помощь партучебе. – Партиздат УССР, 1939.

Белоусов С. Борьба большевиков против ликвидаторов и отзовистов // Большевицское знамя. – Одесса, 1939. – 5 апреля. – С.2.

Белоусов С. XXII-летие Великой Октябрьской революции // Вісті АН УРСР. – 1939. – № 8.

Белоусов С. Над чим працює Інститут історії України // Вісті. – 1939. – 10 квітня. – С.3.

Белоусов С. III-й съезд РСДРП (25 апреля 1905 г. – 25 апреля 1939 г.) // Советская Украина. – 1939. – 24 апреля. – С.2.

***Белоусов С.** Историческая наука на Украине // Народная газета. – Канада, 1939. – апрель.

Белоусов С. После битвы // Советская Украина. – 1939. – 8 июля. – С.3.

Белоусов С. Западная Украина: Историческая справка // Сталинское племя. – 1939. – 23 сентября. – С.3.

Белоусов С. Осадники – агентура польських панів // Комуніст. – 1939. – 16 жовтня. – С.2.

***Белоусов С.** Борьба украинского народа против панской Польши // Шлях до знання. – 1939. – жовтень.

Белоусов С. Партия Ленина-Сталина в период подготовки и проведения великого Октября // Советская Украина. – 1939. – 5 ноября. – С.2.

Bielous S. 15 lat bez Lenina drogą leninowska pod kierownictwem towarzysza Stalina // Głos Radziecki. - 1939. – 21 stycznia. – S.1.

Белоусов С., Петровський М., Оглоблін О. Визвольна війна українського народу проти польської шляхти // Комсомолец України. – 1939. – 4 жовтня. – С.2.

Белоусов С., Петровський М., Оглоблін О. Визвольна війна українського народу проти гніту польської шляхти і приєднання України до Росії // Кіровоградська правда. – 1939. – 6 жовтня. – С.2.

Белоусов С., Петровський М., Оглоблін О. Визвольна війна українського народу проти гніту польської шляхти і приєднання України до Росії // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1939. – 8 жовтня. – С.2.

Bielousow S., Pietrowski N., Ogloblin A. Wojna wyzwolenicza narodu ukraińskiego przeciwko uciskowi szlachty polskiej i przyłączenie Ukrainy do Rosji // Głos Radziecki. – 1939. – 10 października. – S.2.

Всенародное торжество: Беседа с директором института истории Академии наук УССР орденоносцем С.Н. Белоусовым // Советская Украина. – 1939. – 23 июня. – С.3.

Білик П. Селянські повстання на Україні на початку ХХ сторіччя // Пролетарська правда. – 1939. – 24 травня. – С.3.

Былык П. Первый съезд волисполкомов Украины // Советская Украина. – 1939. – 30 мая. – С.4.

Білик П. Дні мобілізації 1914 року на Київщині // Пролетарська правда. – 1939. – 4 серпня. - С.3.

Білик П. Двадцятиріччя звільнення Києва від денікінців // Вісті. – 1939. – 16 грудня. – С.2.

Гуслистий К. Україна під литовським пануванням і захоплення її Польщею (з XIV ст. по 1569 р.). Нариси з історії України. Вип.П. – К., 1939. – 194 с.

Рец.: Пичета В. // Историк-марксист. – 1940. – Кн.2. – С.150-153.

Гуслистий К. Київська Русь // Молодий більшовик. – 1939. - № 5. – С.127-133.

Гуслистий К. До історичного аналізу “Свято в Чигирині” в “Гайдамаках” Шевченка // Радянське літературознавство. – 1939. - № 4. – С.51-66.

Гуслистий К. Коліївщина в творах Т.Г. Шевченка // Пам’яті Шевченка. – К., 1939. – С.121-157.

Гуслистий К. Наливайко // Молодий більшовик. – 1939. - № 6. – С.121-129.

Гуслистий К. Пояснення к переводу поэмы // Шевченко Т.Г. Гайдамаки. – М., 1939. – С.102-110.

Гуслистий К., Ястребов Ф. Примітки // Шевченко Т.Г. Історичні поезії. – К., 1939. – С.124-135.

Гуслистий К. Шевченко – борець проти польського панства // Шевченко Т.Г. Історичні поезії. – К., 1939. – С.5-20.

Гуслистий К. Боротьба Західної України проти панської Польщі // Комуністична освіта. – 1939. - № 11. – С.32-41.

Гуслистий К. Повстання українського народу проти польської шляхти в 1768 р. в творах Т.Г. Шевченка // Збірник пам’яті Т.Г. Шевченка: До 125-річчя з дня народження 1814-1939. – К., Х.: Рад. школа, 1939. – С.60-75.

Гуслистий К. Коліївщина // Комуніст. – 1939. – 11 квітня. – С.2.

Гуслистий К. Киевская Русь и феодальные княжества XII-XIII вв.: Сокращенная глава из «Краткого курса истории Украинь», подготовляемого к печати Институтом истории Академии наук УССР // Советская Украина. – 1939. – 26. – С.3; 30 мая. – С.3.

Гуслистий К. Турбаївське повстання (1789-1793): Скорочена лекція, читана в селах В. Кринки і Турбаї 13-14 червня 1939 р. // Більшовик Полтавщини. – 1939. – 17 червня. – С.3-4.

Гуслистий К. 150-летие Турбаевского восстания // Советская Украина. - 1939. – 18 июня. – С.2.

Гуслистий К. Турбаї. До 150-річчя з дня повстання // Комсомолец України. – 1939. – 18 червня. – С.4. (Підпис – К. Григорович).

✪ **Гуслистий К.** Коліївщина // Безбожник. – 1939. – 22 вересня. – С.2.

Гуслистьий К. Львов // Советская Украина. – 1939. – 26 сентября. – С.2.

Гуслистый К. Боротьба Західної України проти польської шляхти // Безбожник. – 1939. – 3 жовтня. – С.2-3.

Гуслистый К. Берестейська унія // Безбожник. – 1939. – 11 жовтня. – С.3.

✧ **Guslisty K.** Kolijowszczyzna // Głos Radziecki. – 1939. – 11 maja. – S.2.

Гуслистый К., Петровский Н., Ястребов Ф., Премыслер И. Борьба украинского народа против польско-шляхетского гнета // Советская Украина. – 1939. – 21 сентября. – С.3.

Дядиченко В. Розгром шведів під Полтавою // Комсомольський пропагандист. – 1939. - № 1. – С.52-57.

Дядиченко В. Перша селянська війна в Московській державі. Повстання Івана Болотникова // Комсомольський пропагандист. – 1939. - № 8. – С.55-59.

Дядиченко В. Полтавський бой: К 230-летию разгрома шведов под Полтавой // Советская Украина. – 1939. – 2 июня. – С.3.

Дядиченко В. Полтавський бой // Сталинское племя. – 1939. – 2 июня. – С.4.

Дядиченко В. Семен Палій // Комуніст. – 1939. – 11 червня. – С.2.

Дядиченко В. Блискуча перемога над інтервентами: До 230-річчя розгрому шведів під Полтавою // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1939. – 5 липня. – С.2.

Дядиченко В. Полтавська битва // Вісті. – 1939. – 8 липня. - С.2.

Дядиченко В. Герої визвольної боротьби // Пролетарська правда. – 1939. – 8 липня. – С.3.

Дядиченко В. Храбрость, мужество, героизм // Сталинское племя. – 1939. – 8 июля. – С.3.

Дядиченко В. Значення полтавської перемоги // Колгоспник України. – 1939. – 8 липня. – С.3.

Diadiczenko W. Połtawski bój // Głos Radziecki. 1939. – 27 lutego. – S.3.

Diadiczenko W. Bitwa Kulikowska // Głos Radziecki. - 1939. – 17 kwietnia. – S.3.

Diadiczenko W. Pierwsza wojna wieśniacza w gosudarstwie Moskiewskiem: Powstanie Iwana Bołotnikowa // Głos Radziecki. - 1939. - 28 kwietnia. - S.4.

Diadiczenko W. Emiljan Pugaczew // Głos Radziecki. - 1939. - 23 maja. - S.3.

Diadiczenko W.A. Bohaterzy ludowi w walce przeciw polsce pańskiej w XVIII wieku // Głos Radziecki. - 1939. - 4 października. - S.3.

Лось Ф. Аграрна політика Столипіна // За більшовицьку пропаганду і агітацію. - 1939. - № 16. - С.27-36.

Лось Ф.Е. Переселенцы двух эпох // Сталинское племя. - 1939. - 2 июля. - С.2.

Лось Ф. Аграрна реформа Столипіна // Комсомолец України. - 1939. - 4 серпня. - С.2.

Łoś F. Powstanie na Pancerniku "Kniaź Potiomkin - Tawriczeskij" // Głos Radziecki. - 1939. - 29 czerwca. - S.3.

Łoś F. "Przesiedlenie" i przesiedlenie // Głos Radziecki. - 1939. - 9 lipca. - S.3.

Łoś F. Chutory - narzędzie caratu w walce z rewolucją // Głos Radziecki. - 1939. - 12 sierpnia. - S.2.

Макарук Є. Боротьба українського народу проти польської шляхти на Правобережній Україні в 1768 р. (Коліївщина) // Комсомольський пропагандист. - 1939. - № 10. - С.22-28.

Максимчук К. Російсько-японська війна // Пролетарська правда. - 1939. - 10 лютого. - С.3.

Марченко М. Присоединение Украины к России 1654 г. // Большевицское знамя. - Одесса, 1939. - 18 января. - С.2.

Марченко М. Іван Богун: З героїчного минулого українського народу // Пролетарська правда. - 1939. - 28 січня. - С.2.

Марченко М. Львівський університет на нових шляхах // Комуніст. - 1939. - 16 грудня. - С.2.

Marczenko M. Iwan Bohun // Głos Radziecki. 1939. - 11 kwietnia. - S.3.

Мишко Д. Повстання на броненосці "Потьомкін" //

Пролетарська правда. – 1939. – 17 травня. – С.3.

Мишко Д. Боротьба трудящих Західної України за радянську владу в 1918-1920 рр. // Пролетарська правда. – 1939. – 29 вересня. – С.2.

Miszko D. Walka narodu ukraińskiego przeciwko jarzmu szlacheckiemu w latach 1594-1638 // Głos Radziecki. - 1939. – 1 listopada. – S.3.

Miszko D. Grudniowe powstanie zbrojne 1905 roku // Głos Radziecki. - 1939. – 30 grudnia. – S.2.

Оглоблин А.П. Полтавская битва. – М.: Госвоениздат, 1939. – 32 с. (Библиотека красноармейца).

Оглоблин О. Київ: Историчний нарис // Комуністична освіта. – 1939. - №9. – С.49-61.

Оглоблин О.П. Україна в кінці XVII і в першій чверті XVIII ст. // Комуністична освіта. – 1939. - № 1. – С.44-50; № 2. – С.92-100.

Оглоблин О. Україна в часи Петра I / Відп. ред М. Супруненко. – К., 1939. – 60 с.

Оглоблин О. Шевченко – борець проти кріпацтва і царизму // Збірник пам'яті Т.Г. Шевченка: До 125-річчя з дня народження 1814-1939. – К., Х.: Рад. школа, 1939. – С.5-28.

Оглоблин О. Шевченко і його епоха // Пам'яті Т.Г. Шевченка. Вид. АН УРСР. – К., 1939. - С.31-51.

Оглоблин О. Боротьба руського і українського народів проти шведського вторгнення в 1708-1709 рр. // Більшовик України. – 1939. - № 7. – С.55-65.

Оглоблин О. К истории металлургии на Правобережной Украине в первой половине XIX ст. // Труды исторического факультета Киевского Государственного Университета. – К., 1939. - Т.1. – С.41-69.

***Оглоблин О.** Змагар супроць прыгонництва і царызма» (Т.Г. Шевченко // Звезда. – Мінськ. – 1939. – 9.03 (№ 55/6332).

Осетров М. Революційна боротьба в Західній Україні та Західній Білорусії в 1918-1920 рр. // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1939. – 5 жовтня. – С.2. (У співавторстві з Н. Лібманом).

Петровський М. Історія України в документах і матеріалах. Т.1. Київська Русь і феодальні князівства XII-XIII ст. – К., 1939. – 293 с.

Петровский Н. Военное прошлое украинского народа. – М.: Госвоениздат, 1939. – 80 с. (Библиотека красноармейца).

*Петровський М. Історичні примітки // Шевченко Т.Г. Кобзар. – К., 1939.

*Петровський М. Повстання українського народу проти гніту шляхетської Польщі в 1630 році в творах Тараса Шевченка // Збірник пам'яті Т.Г. Шевченка. – К., 1939.

Петровський М. Західна Україна // Колгоспниця України. – 1939. - № 17-18. – С.4.

Петровський М. Західна України у визвольній війні проти шляхетської Польщі в 1648-1654 рр. // За більшовицьку пропаганду і агітацію. – 1939. - № 21. – С.13-21.

Петровський М. Переяславська Рада 1654 року: До 285-річчя з часу приєднання України до Росії // Пролетарська правда. – 1939. – 18 січня. – С.2.

Петровський М. Визвольна війна українського народу проти гніту шляхетської Польщі і приєднання України до Росії: До 285 річниці // Чорноморська Комуна. – Одеса, 1939. – 18 січня. – С.3.

Петровський М. Визвольна війна українського народу проти гніту польської шляхти (в 1648-1654 роках) // Комуніст. – 1939. – 3 лютого. – С.2.

Петровський М. Народні повстання проти церкви // Безбожник. – 1939. – 5 лютого. – С.3.

*Петровський М. 3 життя українських монахів і вищого духовництва // Безбожник. – 1939. – березень.

Петровский Н. Разгром польско-шляхетской интервенции в начале XVII столетия // Советская Украина. – 1939. – 15 мая. – С.3.

Петровський М. “Колиєвщина” 1768 г. // Большевицкое Знамя. – Одесса, 1939. – 21 мая. - С.2.

Петровський М. Розгром польської шляхти під Пилявцями // Чорноморська Комуна. – Одеса, 1939. – 24 травня. - С.2.

Петровський М. Бій під Ерестфером в 1701 році // Вісті. – 1939. – 17 червня. – С.2.

Петровський М. Повстання проти польської шляхти в Галичині в 1648 році // Пролетарська правда. – 1939. – 20 вересня. – С.2.

Петровський М. Польська шляхта – одвічний ворог українського народу // Комуніст. – 1939. – 20 вересня. – С.3.

*Петровський М. Из истории борьбы украинского народа против гнета польской шляхты // Красное Знамя. – 1939. – 20 сентября.

Петровський М. З історії боротьби українського і російського народів проти польської шляхти // Вісті – 1939. – 23 вересня. – С.3.

Петровський М. Боротьба українського народу проти польської шляхти в XVI-XVIII сторіччях // Пролетарська правда. – 1939. – 23 вересня. – С.2; 24 вересня. – С.3.

Петровский М. Разгром польской шляхты в 1648 году // Сталинское племя. – 1939. – 26 сентября. – С.3.

Петровський М. Повстання проти польської шляхти в Галичині в 1648 році // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1939. – 27 вересня. – С.2.

Петровський М. Польська шляхта – одвічний ворог українського народу // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1939. – 28 вересня. – С.2.

Петровський М. Борьба украинского народа против польской шляхты в XVI-XVIII столетиях // Южная Правда. – Николаев, 1939. – 11 октября. – С.3; 14 октября. – С.2.

Петровський М. Максим Кривonos // Большевистское Знамя. – Одеса, 1939. – 20 октября. – С.2.

Петровський М. Богдан Хмельницький // Кіровоградська Правда. – 1939. – 1 листопада. – С.3. (Є примітка: Стаття спеціально організована для газети “Кіровоградська правда”. – Упор.).

Pietrowski M. Maksym Krywonos // Głos Radziecki. – 1939. – 4 lutego. – S.2.

Pietrowski M. Danilo Neczaj // Głos Radziecki. – 1939. – 9 czerwca.

Pietrowski M. Walka przeciwko szlachcie Polskiej w Galicji w latach 1648-1649 // Głos Radziecki. – 1939. – 24 września. – S.2.

Полонська-Василенко Н.Д. Героїчна оборона: До 230-річчя розгрому шведських інтервентів під Полтавою // *Комуніст*. – 1939. – 21 червня. – С.3. (Підпис – П. Василенко).

Полонская-Василенко Н.Д. Петр I и Карл XII // *Советская Украина*. – 1939. – 20 июня. – С.3.

Полонська-Василенко Н.Д. Від Нарви до Полтави // *Вісті*. – 1939. – 4 липня. – С.3.

*Полонська-Василенко Н.Д. Одностайна відсіч // *Пролетарська правда*. – 1939.

*Полонська-Василенко Н.Д. Народна війна // *Пролетарська правда*. – 1939.

Премислер І. (Упорядник) Червона гвардія на Україні. 1917-1918: Документи. - К., 1939. – ХП+231 с.

Рец.: *Мироненко Н.* // *Историк-марксист*. - 1939. - Кн. 5-6 (75-76). - С.255-258.

Премислер І. Боротьба українського народу проти панської Польщі // *Пролетарська правда*. – 1939. – 5 січня. – С.3.

Премислер І. До 20-річчя звільнення Києва від петлюрівських банд // *Пролетарська правда*. – 1939. – 2 лютого. – С.3; 3 лютого. – С.3; 5 лютого. – С.2.

Премислер І. Двадцятиріччя звільнення Одеси від інтервентів // *Пролетарська правда*. – 1939. – 6 квітня. – С.2.

Премислер І. Баварська Радянська Республіка // *Пролетарська правда*. – 1939. – 16 квітня. – С.2.

Премислер І. Оборона Луганська // *Пролетарська правда*. – 1939. – 24 квітня. – С.3; 27 квітня. – С.3; 28 квітня. – С.3.

Премислер І. До ХІХ-річчя звільнення Києва від польських інтервентів // *Пролетарська правда*. – 1939. – 12 червня. – С.3.

Премислер І. Товариш Сталін – керівник оборони Петрограда // *Пролетарська правда*. – 1939. – 17 червня. – С.3.

Премислер І. Полтавська перемога // *Пролетарська правда*. – 1939. – 8 липня. – С.2.

Премислер І. Єрмак // *Пролетарська правда*. – 1939. – 5 серпня. – С.2.

Премислер І. Анатолій Железняков // Комуніст. – 1939. – 10 серпня. – С.2.

Премислер І. Анатолій Железняков // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1939. – 14 серпня. – С.3.

Премьслер И. Польский пан – враг украинского народа // Сталинское племя. – 1939. – 4 октября. – С.2.

Премислер І. Сталінський план розгрому Денікіна // Комсомолець України. – 1939. – 10 жовтня. – С.2.

Premysler I. Szczors: Na 20-lecie śmierci // Głos Radziecki. - 1939. – 22 sierpnia. – S.2.

*Слуцкий А. Роль ленінської “Іскри” в створенні партії нового типу // Молодий більшовик: Збірник. - 1939.

Слуцький А. Сталінський план розгрому Денікіна // Комсомольський пропагандист. - 1939. - № 12. – С.58-61.

Слуцкий А. Гениальное произведение, воспитывающее массы // Сталинское племя. – 1939. – 10 апреля. – С.2.

Слуцкий А. Ленские события // Сталинское племя. – 1939. – 17 апреля. – С.3.

Слуцкий А. Борьба трудящейся молодежи Украины против царизма // Советская Украина. - 1939. - 5 июня.

Слуцький О. Чи існує випадковість? // Пролетарська правда. – 1939. – 9 червня. – С.3.

Слуцький О. Славний шлях: До 20-річчя ЛКСМУ // Комуніст. - 1939. – 24 червня. – С.2.

Слуцький А. Сталінський план розгрому Денікіна // Вісті. - 1939. - 10 жовтня. – С.3.

Слуцкий А. Осадники // Комсомолець України. – 1939. – 16 жовтня. – С.2.

Слуцький О. Славний ювілей // Комсомолець України. – 1939. – 29 жовтня. – С.4.

Слуцький А. Велика марксистська праця: До 25-річчя статті В.І. Леніна “Карл Маркс” // Комсомолець України. – 1939. – 22 листопада. – С.2.

Слуцький А. 20-річчя розгрому Денікіна на Україні // Чорноморська Комуна. – Одеса, 1939. – 15 грудня. – С.4.

Слуцький О. 20-річчя розгрому Денікіна на Україні // Кіровоградська правда. – 1939. – 15 грудня. – С.2.

Слуцький О., Макарук Є., Брискін Д. 20 років ЛКСМУ: Історичний нарис. - К.: Молодий більшовик, 1939. - 143 с.

Рец.: // Комсомольський пропагандист. – 1939. - № 8. – С.60.

Слуцкий А., Макарук Е., Брискин Д. Комсомол Украины в годы гражданской войны (1918-1920 гг.) // Советская Украина. – 1939.- 9 июня. – С.2.

Слуцкий А., Макарук Г., Брискин Д. Комсомол Украины в период перехода на мирную работу по восстановлению народного хозяйства (1921-1925 гг.) // Сталинское племя. – 1939. – 11 июня. - С.2.

Слуцький О., Макарук Є., Брискін Д. Комсомол України в боротьбі за індустріалізацію (1926-1929 рр.) // Комсомолец України. – 1939. – 14 червня. – С.3.

Слуцкий А., Макарук Г., Брискин Д. Комсомол Украины в период борьбы за социалистическую индустриализацию страны (1926-1929 гг.) // Сталинское племя. – 1939. – 14 июня. - С.2; 15 июня. – С.2.

Слуцький О, Макарук Є., Брискін Д. Участь робітничої молоді у Великій Жовтневій соціалістичній революції // Пролетарська правда. – 1939. – 15 червня. – С.3.

Слуцький О, Макарук Є., Брискін Д. Комсомол України в період боротьби за завершення будівництва соціалістичного суспільства і проведення нової Конституції (1935-1937 рр.) // Комсомолец України. - 1939. – 15 червня. – С.3.

Слуцкий А., Макарук Г., Брискин Д. Комсомол Украины в период борьбы за завершение строительства социалистического общества и проведения новой Конституции (1935-1937 гг.) // Сталинское племя. – 1939. – 20 июня. – С.3.

Slucki Ał. Smutne wyniki w krajach kapitalistycznych // Głos Radziecki. – 1939. – 1 stycznia. – S.4.

Ślucki A. Religia na służbie wyzyskiwaczy // Głos Radziecki. – 1939. – 8 stycznia. – S.3.

Ślucki A. Lenin – założyciel partji nowego typu // Głos Radziecki. – 1939. – 21 stycznia. – S.2.

Ślucki A. Masy opanowują Leninizm // Głos Radziecki. – 1939. – 22 stycznia. – S.3.

Ślucki A. Konferencja Praska // Głos Radziecki. – 1939. – 16 lutego. – S.2.

Ślucki A. Lenin I Stalin – wodzowie armji Cherwonej // Głos Radziecki. – 1939. – 23 lutego. – S.3.

Ślucki A. Dziecię Lenina – Stalina // Głos Radziecki. – 1939. – 5 maja. – S.2.

Ślucki A. Piąty zjazd SDPRP // Głos Radziecki. – 1939. – 17 maja. – S.2.

Ślucki A. Wobec wyzwolenia Kijowa od białopolaków // Głos Radziecki. – 1939. – 12 czerwca. – S.3.

Ślucki A. Walka pracującej młodzieży Ukrainy przeciwko caratowi // Głos Radziecki. – 1939. – 17 czerwca.

Ślucki A. Komsomoł Ukrainy podczas wojny domowej // Głos Radziecki. – 1939. – 21 czerwca.

Ślucki A. Dwudziestotrzechlecie wielkiego dzieła Lenina // Głos Radziecki. – 1939. – 4 lipca. – S.2.

Ślucki A. Feliks Dzierżyński // Głos Radziecki. – 1939. – 20 lipca. – S.3.

Ślucki A. Potężna straż Radzieckiego Dalekiego Wschodu // Głos Radziecki. – 1939. – 8 sierpnia. – S.3.

Ślucki A. Młodzież radziecka w walce o komunizm // Głos Radziecki. – 1939. – 6 września. – S.3.

Ślucki A. Zniszczone marzenie // Głos Radziecki. – 1939. – 21 września. – S.3.

Ślucki A. Osadnicy // Głos Radziecki. – 1939. – 5 października. – S.2.

Ślucki A. Program zbrojenia ideowego // Głos Radziecki. – 1939. – 14 listopada. – S.3.

Slucki A. Pod sztandarem Lenina-Stalina: Na 20 rocznicę komunistycznej międzynarodówki młodzieży // Głos Radziecki. – 1939. – 20 listopada. – S.2.

Slucki A. 20-lecie rozgromienia Denikina na Ukrainie // Głos Radziecki. – 1939. – 15 grudnia. – S.2.

Стецюк К. Селянське повстання під керівництвом Степана Разіна // Пролетарська правда. – 1939. – 16 червня. – С.3.

Супруненко М. Інститут історії України в 1938 році // Вісті АН УРСР. – 1939. - № 1-2. – С.95-98.

☀ **Супруненко М.** Боротьба Леніна проти “легального марксизму” // Пролетарська правда. – 1939. – 2 лютого. – С.2.

☀ **Супруненко М.** Націоналістична контрреволюція на службі в іноземного капіталу і фашизму // Пролетарська правда. – 1939. – 5 лютого. – С.3.

☀ **Супруненко Н.** Сталинская непримиримость к врагам партии и народа // Советская Украина. – 1939. – 10 марта. – С.2.

Шерстюк Ф. 15 років без Леніна – по ленінському шляху під керівництвом товарища Сталіна // Соціалістична культура. – 1939. - №1. – С.19-24.

Шерстюк Ф. Устим Кармалюк // Сталинское племя. – 1939. – 11 жовтня. – С.2.

Шерстюк Ф. 20-річчя розгрому Денікіна на Україні // Вісті. – 1939. – 15 грудня. – С.2.

***Шерстюк Ф.** Розгром денікінщини // Шлях до знання. – 1939. – грудень.

Szerstiuk F. Minin I Pozarski // Głos Radziecki. – 1939. – 14 czerwca.

Szerstiuk F. Bitwa pod Borodino // Głos Radziecki. – 1939. – 10 września. – S.3.

Szerstiuk F. Walka towarzysza Stalina o utworzenie leninowsko-iskrowskich organizacyj na Zakaukaziu // Głos Radziecki. – 1939. – 12 grudnia. – S.2.

Юшков С.В. Очерки по истории феодализма в Киевской Руси. – М., Л., 1939. – 256 с.

Рец.: *Тихомиров М.* // Историк-марксист. – 1940. – Кн. 7. – С.135-137.

Юшков С. Рец. на кн.: Гуслистий К., Ястребов Ф. Київська Русь і феодальні князівства ХІІ-ХІІІ століть. - Нариси з історії України. - І вип. // Историк-марксист. - 1939. - Кн.1 (71). - С.171-173.

Юшков С. Нариси з історії виникнення і початкового розвитку феодалізму в Київській Русі / Відп. ред. С.М. Белоусов, ред. К.Г. Гуслистий. - К., 1939. - 210 с.

Рец.: *Гуслистий К.* Цінна книга про суспільно-політичний лад Київської Русі // Комсомольський пропагандист. - 1940. - № 2. - С.63-64.

Ястребов Ф. Україна в першій половині ХІХ століття. Нариси з історії України. Вип. VIII. - К., 1939. - 274 с.

***Ястребов Ф.** Примітки // Шевченко Т. Кобзар: Ювілейне видання. - К., 1940.

***Ястребов Ф.** Примітки // Шевченко Т. Зібрання творів: У 5-ти тт. - К., 1939.

Ястребов Ф. Т.Г. Шевченко у революційному русі тридцятих - п'ятидесятих років ХІХ століття // Вісті АН УРСР. - 1939. - № 1-2. - С.40-50.

Ястребов Ф. Тарас Шевченко и революционное движение в России // Молодая гвардия. - 1939. - № 2-3. - С.243-255.

Ястребов Ф. Шевченко в революційному русі 30-50 років ХІХ століття // Літературна критика. - 1939. - № 2-3. - С.73-97.

Ястребов Ф. Т.Г. Шевченко у революційному русі тридцятих - п'ятидесятих років ХІХ століття // Ювілейний збірник пам'яті Т.Г. Шевченка. - К., 1939.

Ястребов Ф. Західна Україна: Історичний нарис // Вісті АН УРСР. - 1939. - № 6-7. - С.37-48.

Ястребов Ф. Микола Гаврилович Чернишевський (До 50-ліття з дня смерті) // Вісті АН УРСР. - 1939. - № 6-7. - С.102-114.

Ястребов Ф. Славна епопея // Пролетарська правда. - 1939. - 3 квітня. - С.3.

Ястребов Ф. Розгром шведів під Полтавою // Вісті. - 1939. - 10 червня. - С.3.

Ястребов Ф. Лук'ян Кобилиця // Пролетарська правда. – 1939. - №243.

Ястребов Ф. Уніатське духовенство на службі у польського панства // Комуніст. – 1939. – 9 жовтня. – С.2.

Ястребов Ф. Лук'ян Кобилиця // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1939. – 10 листопада. – С.3.

1940

Белоусов С.М. 230-ліття Полтавської битви // Полтавська битва: Труди наукової сесії Інституту історії України, присвяченої 230-літтю Полтавської битви (1709-1939). – К., 1940. – С.5-12.

Белоусов С.М. Вступне слово // Полтавська битва: Труди наукової сесії Інституту історії України, присвяченої 230-літтю Полтавської битви (1709-1939). – К., 1940. – С.17-19.

Белоусов С.М. Розпад польської держави і з'єднання великого українського народу в єдиній українській державі – УРСР // Західна Україна: Збірник. – К., 1940. – С.97-109.

Белоусов С.М. Сталін і розвиток марксистсько-ленінської науки // Й.В. Сталіну Академія наук УРСР: Збірник праць. – К., 1940. – С.17-29.

Белоусов С.М. Партія Леніна – Сталіна – організатор Великої Жовтневої Соціалістичної революції // Й.В. Сталіну Академія наук УРСР: Збірник праць. – К., 1940. – С.159-173.

Белоусов С. Непохитний борець за лінію партії Леніна – Сталіна // Вісті АН УРСР. – 1940. - № 2. – С.5-9.

Белоусов С. Перемога ленінсько-сталінської національної політики // Історія України: Короткий курс. Розділ ХVІІ, підрозділ 2. – К., 1940. – С.357-360.

Белоусов С. Україна в період завершення побудови безкласового соціалістичного суспільства (1935-1940) // Історія України: Короткий курс. Розділ ХVІІІ. – К., 1940. – С.365-394.

Белоусов С. Свідома залізна дисципліна – непорушний закон більшовицької партії // Партробітник України. – 1940. – № 18. – С.36-40.

Белоусов С. Партія Леніна-Сталіна – вождь і організатор Жовтневої соціалістичної революції // Партробітник України. – 1940. – № 19-20. – С.54-61.

Белоусов С. XVIII з'їзд ВКП(б) // Пролетарська правда. – 1940. – 10 березня. – С.3.

Белоусов С. В боротьбі за волю // Комсомолец України. – 1940. – 2 липня. – С.3.

Белоусов С. “Краткий курс истории ВКП(б)” и историческая наука // Советская Украина. – 1940. – 1 октября. – С.3.

Белоусов С. Ленінські заповіти // Комуніст. – 1940. – 2 жовтня. – С.2. (Підпис – С. Білоусов).

Белоусов С. Ленінські заповіти комсомолу // Комсомолец України. – 1940. – 2 жовтня. – С.3.

Белоусов С. З'їзд індустріалізації СРСР: До 15-річчя XV з'їзду ВКП(б) // Пролетарська правда. – 1940. – 18 грудня. – С.3.

Белоусов С.Н. Розпад польської держави і з'єднання великого українського народу у єдиній українській державі – УРСР // Українські щоденні вісті. – Нью-Йорк, 1940. – 16 грудня. – С.2; 17 грудня. – С.2; 18 грудня. – С.2; 19 грудня. – С.2.

✧ **Белоусов С., Гуслистий К., Оглоблін О., Петровський М., Супруненко М., Ястребов Ф.** Короткий курс історії України: До виходу з друку // Комуніст. – 1940. – 19 грудня. – С.2.

Белоусов С.Н., Петровський Н.Н., Ястребов Ф.А., Премислер І.М. Борьба украинского народа против панской Польши. – К., 1940. – 47 с.

Белоусов С.М., Петровський М.Н., Ястребов Ф.О., Премислер І.М. Борьба украинского народа проти панської Польщі. – К., 1940. – 44 с.

Bielousow S.N. O zadaniach radzieckiej nauki historii: Z referatu wygłoszonego na lwowskiej sesji Akademji Nauk USRR // Czerwony Sztandar. – 1940. – 14 czerwca. – S.2.

Бистренко П. Петербурзький “Союз боротьби за визволення робітничого класу”. – К.: Держполітвидав, 1940. – 44 с.

Бистренко П. Грудневе збройне повстання // Пролетарська правда. – 1940. – 21 грудня. – С.3.

Білик П. Розвиток української культури на початку ХХ ст. // Історія України. Короткий курс. – Розділ ХІ, підрозділ 5. – К., 1940. – С.250-255.

Білик П. Україна в період першої імперіалістичної війни і другої російської буржуазно-демократичної революції (1914-1917) // Історія України. Короткий курс. – Розділ ХІІ. – К., 1940. – С.256-275.

Гуслистий К.Г. Боротьба Західної України проти панської Польщі в ХІІІ-ХVІІ ст. (до 1648 року) // Західна Україна: Збірник. – К., 1940. – С.33-51.

Гуслистий К. Київська Русь і феодальні князівства // Історія України. Короткий курс. – Розділ П. – К., 1940. – С.23-47.

Гуслистий К. Українські землі під владою монгольських завойовників // Історія України. Короткий курс. – Розділ Ш. – К., 1940. – С.48-55.

Гуслистий К. Україна під литовським пануванням і загарбання її Польщею // Історія України. Короткий курс. – Розділ ІV. – К., 1940. – С.56-77.

Гуслистий К. Культурний рух на Україні в другій половині ХVІ і в першій половині ХVІІ ст. // Історія України. Короткий курс. – Розділ V, підрозділ 4. – К., 1940. – С.93-97.

Гуслистий К. Турбаївське повстання (1789-1973) // Комуністична освіта. – 1940. - № 1. – С.35-46.

Гуслистий К., Ястребов Ф. Шевченко – борець проти польського панства // Шевченко Т.Г. Історичні поезії. – К., Л., 1940. – С.5-20.

Гуслистий К., Ястребов Ф. Примітки // Шевченко Т.Г. Історичні поезії. – К., Л., 1940. – С.124-135.

Гуслистий К. Цінна книга про суспільно-політичний лад Київської Русі. – Рец. на кн.: Юшков С. Нариси з історії виникнення і початкового розвитку феодалізму в Київській Русі. – К., 1939. – 210 с. // Комсомольський пропагандист. – 1940. - № 2. – С.63-64.

Гуслистий К., Ястребов Ф. Київська Русь і феодальні князівства ХІІ-ХІІІ століть. – 2-е вид. – К., 1940. – Нариси з історії України. – Вип. І. – 205 с.

☀ **Гуслистий К.Г.** Боротьба Західної України проти панської Польщі в ХІІ-ХVІІ ст. (до 1648 р.) // Українські щоденні вісті. – Нью-Йорк, 1940. – 21 листопада. – С.2, 22 листопада. – С.2; 23 листопада. – С.2.

Дядиченко В.А. Розгром шведів під Полтавою в 1709 році // Полтавська битва: Труди наукової сесії Інституту історії України, присвяченої 230-літтю Полтавської битви (1709-1939). – К., 1940. – С.75-96.

Дядиченко В. Ємельян Пугачов // Комсомольський пропагандист. – 1940. – № 6. – С.52-56.

Дядиченко В. Взяття російськими військами Ізмаїла в 1790 р. // Комсомольський пропагандист. – 1940. – № 12. – С.47-51.

Дядиченко В. Справа парижських комунарів – безсмертна // Більшовик Ніжинщини. – 1941. – 18 березня. – С.3.

Дядиченко В. Визвольна боротьба російського народу проти татарсько-монгольського іґа // Комсомолец України. – 1940. – 1 червня. – С.2.

Дядиченко В. Устим Кармелюк: До 105-річчя з дня загибелі // Пролетарська правда. – 1940. – 22 жовтня. – С.3.

Дядиченко В. 20-річчя ліквідації петлорівщини // Вісті. – 1940. – 22 листопада. – С.3.

Дядиченко В. Боротьба проти татарського іґа і церква // Безбожник. – Київ, 1940. – 14 грудня. – С.2.

Дядиченко В. Декабристи (1825-1940) // Вісті. – 1940. – 26 грудня. – С.4.

Комашко М. 20-річчя звільнення Кисва від білополяків // Комсомолец України. – 1940. – 12 червня. – С.3.

Крип'якевич І.П. З минулого Шевченкової батьківщини // Записки історичного та філологічного факультетів Львівського державного університету ім. І. Франка. – Львів, 1940. – Т.1. – С.139-147.

Лось Ф. Столипінська реакція на Україні (1907-1912) // Історія України. Короткий курс. Розділ Х. – К., 1940. – С.221-232.

Лось Ф. Торжество Ленінсько-Сталінських принципів. До 10-річчя опублікування статті товариша Сталіна “Запаморочення від успіхів” // Комсомолец України. – 1940. – 1 березня. – С.2.

Лось Ф. Ленські події // Комсомолец України. – 1940. – 17 квітня. – С.3.

Лось Ф. Історія боротьби за Выборг: До 230-річчя першого здобуття Выборга російськими військами // Комсомолец України. – 1940. – 24 червня. – С.2.

Лось Ф. Броненосець революції: До 35-річчя повстання на броненосці “Князь Потемкин-Таврический” // Комсомолец України. – 1940. – 27 червня. – С.2.

Лось Ф. Історія Буковини // Комсомолец України. – 1940. – 7 липня. – С.2.

Лось Ф. Разгром шведов на Неве // Сталинское племя. – 1940. – 13 июля. – С.2.

Лось Ф. Штурм Измаила: К 150-летию со дня взятия крепости // Сталинское племя. – 1940. – 21 декабря. – С.3.

Макарук Є. Статут - непорушна основа ленінсько-сталінського комсомолу // Комсомольський пропагандист. – 1940. - № 8. - С.33-37.

Макарук Є. Грудневе збройне повстання в Москві: 35 років революції 1905 року // Комсомольський пропагандист. - 1940. - № 11. - С.25-31.

Макарук Є. Боротьба за Жовтень на Україні // Комсомолец України. - 1940. - 22 жовтня. - С.3.

Максимчук К. Україна в першій російській буржуазно-демократичній революції (1905-1907) // Історія України. Короткий курс. Розділ ІХ. – К., 1940. – С.194-220.

Максимчук К. Січнево-лютневі стачки в революцію 1905-1907 років // Большевик України. – 1940. - № 2. – С.79-87.

Максимчук К. Січнево-лютневі стачки 1905 р. на Україні // Пролетарська правда. – 1940. – 11 лютого. – С.2.

Марченко М.І. До питання розвитку феодальних відносин на Україні в рр. 1650-1660 // Записки історичного та філологічного факультетів Львівського державного університету ім. І. Франка. – Львів, 1940. – Т.1. – С.25-39.

Оглоблін О.П. Боротьба російського і українського народів проти шведського вторгнення в 1708-1709 роках // Полтавська битва: Труди наукової сесії Інституту історії України, присвяченої 230-літтю Полтавської битви (1709-1939). – К., 1940. – С.21-40.

Оглоблін О.П. Західна Україна: Історичний портрет // Західна Україна: Збірник. – К., 1940. – С.9-31.

Оглоблін О. Боротьба старшинських угруповань на Гетьманщині в кінці ХУП ст. і виступ Петрика // Записки історичного та філологічного факультетів Львівського державного університету ім. І. Франка. – Львів, 1940. – Т.1. – С.59-72.

Оглоблін О. Україна в кінці ХVII – на початку ХVIII ст. // Історія України. Короткий курс. – Розділ VI, підрозділ 3. – К., 1940. – С.106-112.

Оглоблін О. Україна в Північній війні // Історія України. Короткий курс. – Розділ VI, підрозділ 4. – К., 1940. – С.112-116.

Оглоблін О. Реформи Петра I і колоніальна політика царизму на Україні // Історія України. Короткий курс. – Розділ VI, підрозділ 5. – К., 1940. – С.117-119.

Оглоблін О. Героїчна епопея з історії українського народу. – Рец. на кн.: Петровський М.Н. Визвольна війна українського народу проти гніту шляхетської Польщі і приєднання України до Росії (1648-1654). – Нариси з історії України. – Вип. IV. К., 1940 // Вісті. – 1940. – 5 лютого. – С.4.

Осетров М. Мамаєво побоище // Сталинское племя. – 1940. – 8 сентября. – С.2.

Осетров М. Первая русская революция // Сталинское племя. – 1940. – 24 октября. – С.2.

Петровський М.Н. Визвольна війна українського народу проти гніту шляхетської Польщі і приєднання України до Росії (1648-1654). – Нариси з історії України. – Вип. IV. – К., 1940.

Рец.: *Барабой А.* // Историк-марксист. – 1940. – Кн. 7. – С.137-140.

Оглоблін О. Героїчна епопея з історії українського народу // Вісті. – 1940. – 5 лютого. – С.4.

Петровський М. Боротьба українського народу з польським пануванням у другій половині XVI і першій половині XVII ст. (1569-1625) // Історія України. Короткий курс. – Розділ V, підрозділ 1. - К., 1940. – С.78-82.

Петровський М. Боротьба українського народу проти польського панування в 30-40-х роках XVII ст. // Історія України. Короткий курс. – Розділ V, підрозділ 2. - К., 1940. – С.82-85.

Петровський М. Визвольна боротьба українського народу проти шляхетської Польщі. Богдан Хмельницький. Приєднання України до Росії // Історія України. Короткий курс. Глава V, підрозділ 3. – К., 1940. – С.85-93.

Петровський М. Боротьба Росії і України проти наступу Польщі в 50-60-х роках ХУП ст. // Історія України. Короткий курс. – Розділ VI, підрозділ 1. - К., 1940. – С.98-103.

Петровський М. Боротьба Росії і України проти наступу Туреччини // Історія України. Короткий курс. – Розділ VI, підрозділ 2. - К., 1940. – С.103-106.

Петровський М. Дмитро Гуня // Комсомольський пропагандист. – 1940. - № 1. – С.52-56.

Петровський М.Н. Західна Україна в визвольній війні українського народу проти шляхетської Польщі (1648-1654 роки) // Західна Україна: Збірник. – К., 1940. – С.53-64.

Петровський М. Історія України в курсі історії народів СРСР: Перероблена стенограма доповіді на республіканській нараді методистів історії обласних інститутів вдосконалення вчителів // Комуністична освіта. – 1940. - № 4. – С.39-47.

Петровский Н. Научная сессия Института истории Украины Академии наук УССР, посвященная истории Западной Украины // Историк-марксист. – 1940. – Кн.2. – С.169-171.

Петровський М. Розгром авантюри білополяків // Комуніст. - 1940. – 12 червня. – С.2.

Петровський М. Новий історичний роман “Україна” – Івана Ле. – Рец. на кн.: Ле І. Наливайко. – К., 1940 // Вісті. – 1940. – 4 липня. – С.3.

Петровський М. Іван Франко як історик // *Комуніст*. – 1940. – 17 липня. – С.3.

Петровський М. Західна Україна у визвольній війні українського народу проти шляхетської Польщі (1648-1654 роки) // *Українські щоденні вісті*. – Нью-Йорк, 1940. – 27 листопада. – С.2; 28 листопада. – С.2; 29 листопада. – С.2; 30 листопада. – С.2.

Полонська-Василенко Н.Д. Роль Петра I в підготовці Полтавської перемоги // *Полтавська битва: Труды наукової сесії Інституту історії України, присвяченої 230-літтю Полтавської битви (1709-1939)*. – К., 1940. – С.113-134.

Полонська-Василенкова Н.Д. До історіографії Запоріжжя ХУІІІ століття: Лекерк та Болтін // *Записки історично-філологічного факультету Львівського державного університету ім. І. Франка*. – Львів, 1940. – Т.1. – С.73-87.

Полонська-Василенко Н. Лівобережна Україна та Запоріжжя в 1720-1760 рр. // *Історія України. Короткий курс*. – Розділ VI, підрозділ 6. – К., 1940. – С.119-124.

Полонська-Василенко Н. Боротьба українського народу на Правобережжі проти шляхетської Польщі у ХVІІІ ст. // *Історія України. Короткий курс*. – Розділ VI, підрозділ 7. – К., 1940. – С.124-127.

Полонська-Василенко Н. Посилення колоніального наступу царизму на Україні в другій половині ХVІІІ ст. Приєднання Правобережної України до Росії // *Історія України. Короткий курс*. – Розділ VI, підрозділ 8. – К., 1940. – С.128-131.

Полонська-Василенко Н. Культура України в другій половині ХVІІ ст. і у ХVІІІ ст. // *Історія України. Короткий курс*. – Розділ VI, підрозділ 9. – К., 1940. – С.131-136.

Премислер І. З історії революційного Луганська / Під ред. С. Воліна. – К., Держполітвидав, 1940. – 72 с.

Рец.: *Портной І.* // *Більшовик України*. – 1941. - № 2. – С.92-96.

Кутик І. Славні традиції героїчного міста // *Вісті*. – 1941. – 2 квітня. – С.4.

Премислер І. Оборона Луганська. – М.: Госвоениздат, 1940. –

40 с. (Библиотека красноармейца).

Премислер І. Українська Радянська Соціалістична Республіка: Короткий історичний нарис. - К.: Держполітвидав УРСР, 1940. - 72 с.

Рец.: Носенко Л. Потрібна книга // Зоря. - Дніпропетровськ, 1941. - 14 січня. - С.2.

Премислер І. Революційна боротьба проти польського панування в Західній Україні (1920-1939 роки) // Західна Україна: Збірник. - К., 1940. - С.83-95.

Премислер І. Анатолій Железняков // Комсомольський пропагандист. - 1940. - № 5. - С.49-53.

Премислер І. Іноземна інтервенція і громадянська війна на Україні (1918-1920) // Історія України. Короткий курс. - Розділ XIV. - К., 1940. - С.307-330.

Премислер І. Перехід до мирної роботи по відбудуванню народного господарства (1921-1925) // Історія України. Короткий курс. - Розділ XV. - К., 1940. - С.331-343.

Премислер І. Боротьба за індустріалізацію народного господарства (1926-1929) // Історія України. Короткий курс. - Розділ XVI. - К., 1940. - С.344-352.

Премислер І. Розгорнутий соціалістичний наступ // Історія України. Короткий курс. - Розділ XVII, підрозділ 1. - К., 1940. - С.353-357.

Премислер І. УРСР на кінець першої п'ятирічки // Історія України. Короткий курс. - Розділ XVII, підрозділ 3. - К., 1940. - С.360-364.

Премислер І. Крах румунської окупації в Бессарабії і Північній Буковині // Пролетарська правда. - 1940. - 4 липня. - С.2.

Премислер І. Борьба за восстановление народного хозяйства на Украине в 1920-21 годах // Советская Украина. - 1940. - 25 сентября. - С.2.

Премислер І. Революційна боротьба проти польського панування в Західній Україні в 1920-1939 р. // Українські щоденні вісті. - Нью-Йорк, 1940. - 9 грудня. - С.2; 10 грудня. - С.2; 11 грудня. - С.2; 12 грудня. - С.2; 13 грудня. - С.2.

Премислер І. 20-річчя плану ГОЕЛРО // Пролетарська правда. - 1940. - 22 грудня. - С.2.

Premisler I. Pamiętna data // Czerwony Sztandar. – 1940. – 12 czerwca. – S.2.

Сенченко О. Піднесення революційного руху // Історія України. Короткий курс. – Розділ XI, підрозділ 1. – К., 1940. – С.233-241.

Сенченко О. Партія більшовиків на чолі революційного піднесення // Історія України. Короткий курс. – Розділ XI, підрозділ 2. – К., 1940. – С.241-246.

Сенченко О. Національний рух у роки піднесення // Історія України. Короткий курс. – Розділ XI, підрозділ 3. – К., 1940. – С.246-248.

Сенченко О. Переддень імперіалістичної війни // Історія України. Короткий курс. – Розділ XI, підрозділ 4. – К., 1940. – С.248-250.

Сенченко О. Радянська Естонія // Комсомолец України. – 1940. – 26 липня. – С.2.

Слуцький О. М.В. Фрунзе: До 15-річчя з дня смерті // Блокнот агітатора. – 1940. - № 26. – С.3-18. (Підпис - Слуцький А.)

Слуцький А. Героїчна сторінка історії: До 20-річчя перемоги червоної Армії над Колчаком // Комсомолец України. – 1940. – 15 січня. – С.2.

Слуцький О. Парижська комуна і церква // Безбожник. – Київ, 1940. – 11 березня. – С.4.

Слуцький А. Славна перемога // Вісті. – 1940. – 12 червня. – С.3.

Слуцький А. Великий борець і вчитель пролетаріату // Комсомолец України. – 1940. – 4 серпня. (Підпис - Н. Февральова).

Слуцький А. Гегель: К 170-летию со дня рожденія // Сталинское племя. – 1940. – 29 августа. – С.3.

Слуцький А. Настільна книга мільйонів // Комсомолец України. – 1940. – 10 вересня. – С.3.

Слуцький А. Трудящаяся молодежь Украины в революции 1905 г. // Сталинское племя. – 1940. – 12 октября. – С.2.

Слуцький А. Разгром Врангеля: К 20-летию разгрома Врангеля у Каховки // Советская Украина. – 1940. – 13 октября. – С.2.

Слуцький А. Восстание Киевской саперной бригады // Сталинское племя. – 1940. – 27 октября. – С.2.

- Слуцький А.** Талановитий державний діяч // Вісті. – 1 940. – 31 жовтня. – С.3.
- Слуцкий А.** Молодежь в борьбе за Октябрь // Сталинское племя. – 1940. – 1 ноября. – С.2.
- Слуцкий А.** Кольбель большевизма // Сталинское племя. – 1940. – 24 декабря. – С.2.
- Slucki A.** Stalinowski plan rozgromienia Denikina // Czerwony Sztandar. – 1940. – 18 grudnia. – S.2.
- Супруненко М.** Велика Жовтнева соціалістична революція // Історія України. Короткий курс. – Розділ XIII. – К., 1940. – С.276-306.
- Suprunienko M.** G.I. Kotowski // Czerwony Sztandar. – 1940. – 13 lipca. – S.3.
- Черкасская Е.** Стачка рабочих Бахмутских и Торских соляных заводов в 1765 году // Историк-марксист. – 1940. – Кн.11. – С.109-111.
- Черкаська Є.М.,** упор. Хронологія основних подій з історії Західної України // Західна Україна: Збірник. – К., 1940. – С.131-137.
- Черкаська Є.М.** Коротка хронологія // Історія України: Короткий курс. – К., 1940. – С.395-407.
- Черкасская Е.** Вильгельм Либкнехт: К 40-летию со дня смерти // Сталинское племя. – 1940. – 7 августа. – С.4.
- Черкаська Є.М.** Велика Північна війна // Комсомолец України. – 1940. – 30 листопада. – С.2.
- *Черкасская Е.** Три неосуществленных проекта: По материалам ЦГИА УССР // Сталинское племя. – 1940.
- Шерстюк Ф.** Развитие капитализма в сельском хозяйстве Украины после реформы 1861 г. Селянський рух // Історія України. Короткий курс. Розділ VIII, підрозділ 2. – К., 1940. – С.166-172.
- Шерстюк Ф.** Развитие промышленности. Становище робітників // Історія України. Короткий курс. Розділ VIII, підрозділ 3. – К., 1940. – С.172-175.
- Шерстюк Ф.** Народництво на Україні // Історія України. Короткий курс. Розділ VIII, підрозділ 4. – К., 1940. – С.176-177.

Шерстюк Ф. Робітничий рух // Історія України. Короткий курс. Розділ VІІІ, підрозділ 5. – К., 1940. – С.178-183.

Шерстюк Ф. Борьба русского народа против польских интервентов // Сталинское племя. – 1940. – 27 января. – С.2.

Шерстюк Ф. Парижская Коммуна // Сталинское племя. – 1940. – 18 марта. – С.2.

Шерстюк Ф. Крестьянское восстание под руководством Ивана Болотникова // Советская Украина. – 1940. – 11 апреля.

Шерстюк Ф. Бородинський бій // Комсомолец України. – 1940. – 7 вересня. – С.2.

Шерстюк Ф. Устим Кармелюк // Комсомолец України. – 1940. – 10 жовтня. – С.4.

Шерстюк Ф. Восстание декабристов // Сталинское племя. – 1940. – 26 декабря. – С.2.

Szymanski N. Nowa książka o historyi Ukrainy // Głos Radziecki. – 1940. – 40 grudzieńia.

Юшков С. Нова книга по історії України. – Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненко, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с. // Комуніст. – 1940. – 26 грудня. – С.3.

Ястребов Ф.О. Західна Україна в ХІХ і на початку ХХ століття // Західна Україна: Збірник. – К., 1940. – С.65-82.

Ястребов Ф. Історичний роман Івана Ле // Молодий більшовик. – 1940. - № 8. – С.98-105.

Ястребов Ф. Декабристський рух і повстання Чернігівського полку // Комсомольський пропагандист. – 1940. – № 1. – С.57-60.

Ястребов Ф. Україна в першій половині ХІХ ст. // Історія України. Короткий курс. – Розділ VІІ. - К., 1940. – С.137-161.

Ястребов Ф. Реформи 60-70-х років ХІХ ст. // Історія України. Короткий курс. – Розділ VІІІ, підрозділ 1. - К., 1940. – С.162-166.

Ястребов Ф. Національний рух і розвиток української культури в другій половині ХІХ ст. // Історія України. Короткий курс. – Розділ VІІІ, підрозділ 6. - К., 1940. – С.183-187.

Ястребов Ф. Західноукраїнські землі в другій половині XIX ст. // Історія України. Короткий курс. – Розділ VIII, підрозділ 7. - К., 1940. – С.188-193.

Ястребов Ф. Декабристи на Україні // Советская Украина. – 1940. – 21 марта. – С.2.

Ястребов Ф. Возз'єднання українського народу в єдиній радянській державі: Історичний нарис // Комуніст. – 1940. – 11 квітня. – С.3.

Ястребов Ф. Буковина: Короткий історичний нарис // Пролетарська правда. – 1940. – 30 червня. – С.2.

Ястребов Ф. Енгельс про Україну // Комуніст. – 1940. – 28 листопада. – С.3.

Ястребов Ф.О. Західна Україна в XIX і на початку XX століття // Українські щоденні вісті. – Нью-Йорк, 1940. – 2 грудня. – С.2; 3 грудня. – С.2; 4 грудня. – С.2; 5 грудня. – С.2; 6 грудня. – С.2; 7 грудня. – С.2.

1941

Білоусов С. Короткий курс історії ВКП(б) і основні проблеми історії України: Доповідь на сесії Відділу суспільних наук АН УРСР // Комуністична освіта. – 1941. - № 5. – С.3-10.

***Белоусов С. М.В.** Фрунзе – большевик и выдающийся полководец Красной Армии. – К, 1941.

***Белоусов С.** Великая Отечественная война 1812 г. – К, 1941.

Белоусов С. Потрібне, важливе видання. – Рец. на кн.: Наукові записки Українського філіалу Інституту Маркса – Енгельса – Леніна при ЦК КП(б)У. – Вип.1. Сталін. До 60-річчя з дня народження. – К., 1940. – 198 с. // Комуніст. – 1941. – 2 березня. – С.2.

Білоусов С. Створимо героїчну історію міст і сіл України // Більшовицька зброя. – Суми, 1941. – 25 квітня. – С.2.

Білоусов С. Створимо героїчну історію міст і сіл України // Вільне життя. – Тернопіль, 1941. – 27 квітня. – С.3.

Білоусов С. Створимо героїчну історію міст і сіл України // Більшовицький шлях. – Миколаїв, 1941. – 30 квітня. – С.2.

Білоусов С. Створимо героїчну історію міст і сіл України // Радянська Буковина. – 1941. – 4 травня. – С.4.

Білоусов С. Створимо героїчну історію міст і сіл України // Радянська Волинь. – 1941. – 8 травня. – С.3.

Білоусов С. Створимо героїчну історію міст і сіл України // Більшовик Полтавщини. – 1941. – 14 травня. – С.2.

Білоусов С. Створимо героїчну історію міст і сіл України // Зоря. – Дніпропетровськ, 1941. – 14 травня. – С.3.

Белоусов С. Дещо з історії німецьких загарбників // Безбожник. – Київ, 1941. – 28 червня. – С.2.

Гуслистий К. Визвольна боротьба українського народу проти шляхетської Польщі в другій половині XVI і в першій половині XVII століття (60-ті роки XVI – 30-ті роки XVII століття). Нариси з історії України. Вип.Ш. – К., 1941. – 187 с.

Рец.: *Петровський М.* Книга про героїчне минуле українського народу // Більшовик України. – 1941. - № 4. – С.94-95.

Петровский Н.Н. Книга о героическом прошлом украинского народа // Советская Украина. – 1941. – 6 апреля. – С.3.

Слуцький О. Книга про визвольну боротьбу українського народу // Вісті. – 1941. – 1 квітня.

А.С. Цікава книга // Радянська Буковина. – 1941. – 4 квітня. – С.4.

Лавров П. // Комуніст. – 194. – 6 квітня. – С.3.

Гуслистий К. Коліївщина: Історичний нарис // Радянська література. – 1941. - № 4-5. – С.262-278.

☼ **Гуслистий К.** Церковна унія: Історична довідка // Безбожник. – Київ, 1941. – 2 березня. – С.2.

☼ **Гуслистий К.** Тарас Федорович (Трясило) // Радянська Буковина. – 1941. – 29 травня. - С.3.

Дядиченко В. Семен Палій // Комсомольський пропагандист. – 1941. - № 5. – С.34-38.

Дядиченко В. Северин Наливайко // Комсомольський пропагандист. – 1941. - № 6. – С.39-42.

Дядиченко В. Реформи Петра І. Лекція-брошюра, додаток до журналу "Більшовик України". - 1941. - № 6. Секція історична

Дядиченко В. Нова книга по історії України. – Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненка, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с. // Комсомольський пропагандист. – 1941. - № 2. – С.59-62.

Дядиченко В. Легендарний полководець: К 20-летию гибели А.Я. Пархоменко // Сталинское племя. – 1941. – 3 января. – С.3.

Дядиченко В. Семен Палій // Безбожник. – Київ, 1941. – 4 січня. – С.4.

Дядиченко В. Історія України. – Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненка, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с. // Кіровоградська правда. – 1941. – 24 січня. – С.3.

Дядиченко В. Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненка, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с. // Більшовик. – 1941. – 30 січня.

Дядиченко В. Рец. на кн.: История дипломатии. – Т.1. – М.: ОГИЗ-Соцгиз, 1941. – 566 с. // Вісті. – 1941. – 1 березня. – С.3.

Дядиченко В. Лютнева сесія відділу суспільних наук Академії наук УРСР // Безбожник. – Київ, 1941. – 1 березня. – С.1.

Дядиченко В. Парижська комуна // Більшовицька зброя. – Суми, 1941. – 18 березня. – С.3.

Дядиченко В. Парижська Комуна // Зоря. – Дніпропетровськ, 1941. – 18 березня. – С.2.

Дядиченко В. Северин Наливайко // Безбожник. – Київ, 1941. – 26 квітня. – С.2.

Комашко М. Олександр Пархоменко // Комсомольський пропагандист. – 1941. - № 1. – С.53-55.

Марченко М. Боротьба Росії та Польщі за Україну (1654-1664 рр.). – К., 1941. – 116 с.

Мышко Д. Прошлое села Клищинцы // Сталинское племя. – 1941. – 18 июня. – С.2.

Оглоблин О. Україна в кінці XVII – в першій чверті XVIII ст. Нариси з історії України. Вип. VI. – К., 1941. – 281 с.

Оглоблин А. К вопросу об измене Мазепы // Историк-марксист. - 1941. - Кн. 5 (93). - С.47-60.

Оглоблин А. Домны Правобережной Украины в XIX ст. // Труды історичного факультету Київського держуніверситету. – Т.2. – К., 1941. – С.155-206.

Оглоблин О. Цінна книга по історії СРСР. – Рец. на кн.: В помощь изучающим историю СССР / Под ред. А.В. Шестакова. – К.: Видавництво політичної літератури при ЦК КП(б)У, 1941. – 418 с. // Комуніст. – 1941. – 11 березня. – С.3.

Петровський М. Історія України в документах і матеріалах. Т.Ш. Визвольна боротьба українського народу проти гніту шляхетської Польщі і приєднання України до Росії (1569-1654 рр.). – К., Л., 1941. – 291 с. (У співавторстві з В. Пугіловим).

Рец.: *Лавров П.* Інтересний і потрібний збірник // Комуніст. – 1941. – 3 червня. – С.3.

Ястребов Ф. Документы освободительной борьбы // Советская Украина. – 1941. – 5 июня. – С.3.

Петровський М. “Богдан Хмельницький” // Радянська Україна. – 1941. – Кн.1. – С.83-95.

***Петровський М.** Іван Богун // Радянська Україна. – 1941. – Кн.2.

Петровський М. Предисловие // Качура Я. Іван Богун: Историческая повесть. – М.: Воениздат, 1941. – С.3-6.

Петровський М. Визвольна війна українського народу проти гніту шляхетської Польщі і приєднання України до Росії (1648-1654 рр.). Лекції на допомогу вивчаючим марксизм-ленінізм. 1941. - № 5. – 31 с.

Петровський М. Книга про героїчне минуле українського народу. - Рец. на кн.: Гуслистий К. Визвольна боротьба українського народу проти гніту шляхетської Польщі (1569-1638 рр.). Нариси з історії України. Вип.Ш. – К., 1941. – 411 с. // Більшовик України. – 1941. - № 4. – С.94-95.

Петровський М. “Богдан Хмельницький” // Комуніст – 1941. – 22 лютого. – С.3.

Петровський М. Книга о героическом прошлом украинского народа. - Рец. на кн.: Гуслистый К. Визвольна боротьба українського народу проти гніту шляхетської Польщі (1569-1638 pp.). Нариси з історії України. - Вип. Ш. – К., 1941. – 411 с. // Советская Украина. – 1941. – 6 апреля. – С.3.

Петровський М. Визвольна війна українського народу проти шляхетської Польщі в XVII сторіччі // Радянська Волинь. – 1941. – 10 квітня. – С.2. (Автор не зазначений. Вказано, що це передрук з V розділу книги “Історія України. Короткий курс” – Упор.).

Петровський М. “Богдан Хмельницький” // Радянська Волинь. – 1941. – 16 квітня. – С.3.

Петровський М. Роман о героическом прошлом украинского народа // Известия. – 1941. - 7 июня.

*Петровський М. Повстання проти польської шляхти в Ніжині 1569 року // Більшовик Ніжинщини. – 1941.

Полонская-Василенко Н. Заселение Южной Украины в середине XVIII в.: Автореферат докторской диссертации // Историк-марксист. - 1941. - Кн. 5 (93). - С. 21-46.

Полонская-Василенко Н.Д. Из истории Южной Украины в XVIII в.: Заселение Новороссийской губернии (1764-1775) // Исторические записки: Орган Института истории АН СССР. – Т.13. – М., 1941. – С.130-174.

Полонська-Василенко Н. Київ // Радянська Волинь. – 1941. – 17 травня. – С.2. (Підписано – Полонська-Василенко).

Полонська-Василенко Н. Київ: Основні етапи його історії // Більшовицька зброя. – Суми, 1941. – 18 травня. – С.2. (Підписано – Полонська-Василенко).

Полонська-Василенко Н. Київ: Основні етапи його розвитку // Вільне життя. – Тернопіль, 1941. – 18 травня. – С.3.

Полонська-Василенко Н. Київ: Основні етапи його історії // Більшовицький шлях. – Миколаїв, 1941. – 23 травня. – С.3. (Підписано – Полонська-Василенко).

Полонська-Василенко Н. Київ: Основні етапи його історії // Комсомолец Запоріжжя. – 1941. – 25 травня. – С.2. (Підписано – Полонська-Василенко).

Полухін Л. Золоті ворота // Радянська Буковина. – 1941. – 25 березня. – С.4.

Полухін Л. Золота брама // Пролетарська правда. – 1941. – 7 травня. – С.3.

Полухін Л. Максим Кривонос – герой визвольної війни українського народу проти гніту шляхетської Польщі // Радянська Буковина. – 1941. – червень.

Полухін Л. Роль держави у творенні націй // Радянська Волинь. – 1941. – червень.

Полухін Л. Величезне досягнення української радянської історіографії. – Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненка, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с. // Більшовик Полтавщини. – 1941. – 29 січня.

Полухін Л. Величезне досягнення української радянської історіографії. – Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненка, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с. // Ленінська молодь. – Львів, 1941. – 29 січня. – С.2.

Полухін Л. Величезне досягнення української радянської історіографії. – Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненка, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с. // Вільне життя. – 1941. – 1 лютого.

Полухін Л. Величезне досягнення української радянської історіографії. – Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненка, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с. // Радянська Буковина. – Чернівці. – 1941. – 4 лютого. – С.4.

Полухін Л. Величезне досягнення української радянської

історіографії. – Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненко, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с. // Більшовик Ніжинщини. – 1941. – 31 січня. – С.3.

Полухін Л. Величезне досягнення української радянської історіографії. – Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненко, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с. // Більшовицький шлях. – 1941. – 5 лютого.

Полухін Л. Величезне досягнення української радянської історіографії. – Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненко, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с. // Зоря. – Дніпропетровськ, 1941. – 7 лютого. – С.2.

Полухін Л. Величезне досягнення української радянської історіографії. – Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненко, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с. // Комсомолец Запоріжжя. – 1941. – 7 лютого. – С.4.

Полухін Л. Величезне досягнення української радянської історіографії. – Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненко, Ф.О. Ястребова. – К., 1940. – 411 с. // Радянська Волинь. – 1941. – 8 лютого. – С.2.

Премислер І. Книга про великого Сталіна. – Рец. на кн.: Сталін. До 60-річчя з дня народження. Наукові записки Українського філіалу Інституту Маркса-Енгельса-Леніна при ЦК КП(б)У / Під ред. Й.Г. Лисенка. – Вип.І. – К., 1940. – 198 с. // Радянська Україна. – 1941. – Ч.1. – С.115-116.

Слуцький О. Вірний соратник Леніна і Сталіна: До 60-річчя з дня народження К.Є. Ворошилова // Блокнот агітатора. – 1941. - № 2. – С.17-29. (Підпис – Слуцький А.)

Слуцький О. Книга про визвольну боротьбу українського народу. - Рец. на кн.: Гуслистий К. Визвольна боротьба українського народу проти гніту шляхетської Польщі (1569-1638 рр.). Нариси з історії України. Вип. Ш. - К., 1941. - 411 с. // Вісті. - 1941. - 1 квітня. - С.4.

Слуцький О. Короткий курс історії України. - Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненка, Ф.О. Ястребова. - К., 1940. - 411 с. // Безбожник. - Київ, 1941. - 11 січня. - С.3.

Слуцький О. Короткий курс історії України. - Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненка, Ф.О. Ястребова. - К., 1940. - 411 с. // Czerwony Sztandar. - 1941. - 25 stycznia.

Стецюк К. Степан Разін // Вільне життя. - Тернопіль, 1941. - 14 червня. - С.3.

Стецюк К. Степан Разін // Радянська Волинь. - 1941. - 15 червня. - С.3-4.

Шерстюк Ф. Олександр Пархоменко: До 20-річчя з дня смерті // Пролетарська правда. - 1941. - 3 січня. - С.3.

Шерстюк Ф. Ладо Кеєховели // Советская Украина. - 1941. - 14 января. - С.2.

Шерстюк Ф. О.В. Суворов // Радянська Буковина. - 1941. - 20 травня. - С.3.

Шиманський М. Максим Кривоніс / Ред. Ф. Ястребов. - К.,: Молодий більшовик, 1941. - 131 с.

Юшков С. Об академическом издании "Правды Русской" // Историк-марксист. - 1941. - Кн.2 (90). - С.95-102.

Юшков С. Нова книга по історії України. - Рец. на кн.: Історія України: Короткий курс / Під ред. С.М. Белоусова, К.Г. Гуслистого, О.П. Оглобліна, М.Н. Петровського, М.І. Супруненка, Ф.О. Ястребова. - К., 1940. - 411 с. // Більшовицька зброя. - Суми, 1941. - 7 січня. - С.3-4.

Ястребов Ф. Київська Русь. Лекція - брошура: Додаток до журналу "Більшовик України". - 1941. - № 3. - 31 с.

Ястребов Ф. Повість про Кармалюка. - Рец. на: Кучет В.

Кармелюк // Молодий більшовик. – 1941. - № 2. – С.100-103.

Ястребов Ф. Восстание Черниговского полка: Историческая справка // Советская Украина. – 1941. – 10 января. – С.2.

Ястребов Ф. Ленін і Україна // Пролетарська правда. – 1941. – 21 січня. – С.3.

Ястребов Ф. “Крестьянская реформа” 1861 года // Советская Украина. – 1941. – 2 марта. – С.4.

Ястребов Ф. Документы освободительной борьбы. – Рец. на кн.: Історія України в документах і матеріалах. – Т.Ш. Визвольна боротьба українського народу проти гніту шляхетської Польщі і приєднання України до Росії (1569-1654 роки) / Упор. М.Н. Петровський, В.К. Путілов. – К., 1941. – 291 с. // Советская Украина. – 1941. – 5 июня. – С.3.

Ястребов Ф. Отечественная война 1812 года // Советская Украина. – 1941. – 3 июля.

Іменний покажчик

- Александровський А. 156
Антонович В.Б. 27
Афіногенов П.С. 35
Ашраф'ян З.А. (Ашрафян З.А.)
20-26, 36, 39, 49, 51
А.С. 156, 192
Бабяк 15
Багалій Д.І. 4, 26, 28, 66, 99
Балицький (Балицкий) В.А. 25
Барабой А. 155, 184
Батнер А.А. 56, 63, 64
Бачинський П.П. 50
Безбородько, кн. 32
Беленький 62
Белоусов С.М. (Білоусов С.М.,
Белоусов С.Н., С.Б., Bielous S.,
Bielousow S.) 11, 13, 14-17, 26,
33, 41, 47, 48, 75, 87-89, 91, 93, 94,
97, 106, 107, 115, 117, 118, 120,
129, 138, 140, 144, 145, 147, 154,
156-160, 165, 166, 178-180, 190-
193, 196-198
Беляев (Беляев) Ф.І. 55
Бистренко П.П. 124, 125, 130,
137, 138, 181
Білецький О.І. 19
Білецький С.Т. 4, 121, 122, 123, 128
Білик П.А. (Бильк П.А., Билик П.А.)
98-101, 110-113, 124-126, 130,
131, 137, 138, 160, 161, 166, 181
Білокінь С.І. 156
Богун І. (Богун И., Iwan Bohun)
161, 169, 194
Боднар І. 121
Бойко І.Д. 95
Бойко Ф.І. 106
Болотніков І. (Болотников И.,
Iwan Bolotnikow) 168, 169, 190
Болтін І.М. 186
Боплан Г.-Л. де 32
Борисов (Коган) Б.І. 41
Брискін Д. (Брискин Д.) 175
Брук Л. 15
Булавін К. 70, 74, 139
Бухарин Н.И. 26
Василевський 15
Витанович І. 116, 119, 121
Войтинський (Войтинский) Н.М.
6, 28, 34-37, 49, 50, 151, 152
Волін С. 186
Вольський 74
Ворошилов К.Є. 197
Врангель П. 161, 188
Гагарин 116
Гайдадим Д.С. 19
Галайчак Т. 3
Гамалія А. 73
Гамрецький Ю.М. 164
Гаркуша А. 94
Гегель Г.В.Ф. 188
Гедимін 133
Герасимчук В.І. (Гарасимчук
В.І.) 4, 121, 123, 128
Герзон М.М. 41
Гессен В.Ю. 94
Гіттель (Гиттель) Л.А. 49
Гоголь М.В. 93
Голійчук Ф.Л. 4, 128
Гончаренко С.Д. 54, 55
Горбаток В.Т. 79, 80
Гребенкін (Гребенкин) К.Ф. 4,
20, 24, 29, 34-36, 38-41, 46, 54, 55,
57-60, 147-149, 151
Греков Б.Д. 104
Гринблат 95
Грищенко Т.Т. 16
Грушевський М.С. 4, 32, 80,
115, 121, 122, 149
Гуня Дмитро 185
Гуристримба В.В. 4, 30, 31, 33-
36, 48, 52-56, 58, 147-149, 151-153
Гусак, кошовий отаман 72

- Гуслийский К.Г. (Гуслистый К.Г., К.Григорович, Guslisty K.) 6, 11, 26, 27, 30, 31, 33, 36, 37, 52, 66, 67, 69, 70, 78, 88-91, 97, 101, 104, 107, 127, 129, 132, 133, 135, 138, 139, 144, 149, 155, 156, 159, 161, 166-168, 178, 180-182, 190, 192-198
- Дашкевич Я.Р. 80
- Денікін А.П. (Denikin) 51, 174, 175, 177
- Дзеніс О.П. 6, 21-23, 26, 28, 31, 34-37, 49-51, 59, 153
- Дзержинський Ф. (Feliks Dzierżyński) 176
- Дядиченко В.А. (Diaciczenko W.) 7, 61, 62, 71, 79, 89-91, 94, 98, 102, 108, 132, 133, 137-139, 141-143, 146, 156, 157, 168, 169, 182, 192, 193
- Енгельс Ф. 37, 41, 42, 74, 75, 94, 124, 129, 137, 191, 197
- Єрмак 173
- Ждан С.Н. 56
- Жданов А.А. 42
- Железняков А. 174, 187
- Запорізький Б. 15, 48
- Зарянов И.М. 63, 64
- Захарченко О. 158
- Иванов В. 38
- Иванов О. 157
- Ігор, князь 133
- Ісакович (Исакович) 30, 31
- Іскра І.І. 135
- Йосипенко С.Ю. (Есипенко С.Е.) 29, 30, 54, 55
- Йосипчук Ю. 19
- Каганович Л.М. 6, 42
- Калинович М. 116
- Капуста М. 121
- Карл ХП 70, 74, 173
- Кармалюк У. (Кармелюк У.) 84, 177, 182, 190, 198, 199
- Карноухов 73
- Карпинець І.І. 4, 123, 128
- Катерина П 135
- Кафенгауз Б. 94
- Качура Я. 194
- Кеїховели Л. 198
- Кіллерог М.М. (Киллерог М.М.) 25, 35, 40
- Кіров С.М. 42
- Кленовий А. 15, 48
- Климин Ф.А. 56, 63, 64
- Кобилиця Л. 179
- Коваль М.В. 3, 8, 12, 152
- Колесніков А. 79, 80
- Комаренко Н.В. 3, 7, 11
- Комашко М. 78, 107, 110, 182, 193
- Кондратюк К. 3
- Кононенко Г.К. 34, 36
- Коровін Є.О. 104
- Короливський С.М. 157
- Корчмар Я. 125, 130
- Косарик Д. 95
- Косіор (Косиор) С.В. 25, 33
- Котов В.Н. 7
- Котовський Г.І. (G.I. Kotowski) 189
- Кочубей В.Л. 135
- Кревецький І.І. 122, 123
- Кривонос М. (Maksym Krywonos) 162, 172, 196, 198
- Кримський А.Ю. 128
- Крип'якевич І.П. 4, 17, 115, 117, 118, 120, 122, 123, 127, 182
- Крупеник М.М. 50-52, 57
- Круть В.Т. 29-31, 35, 157
- Кузнецова Е.Г. 164
- Кулик І. 186
- Кундуба І. 157
- Кучет В. 198
- Лавров П. 156, 192, 194
- Лазаревський О.М. 73
- Ле І. 83, 185, 190
- Лебедев 94
- Лебединський П. 7
- Левин 53

- Лейбман Я.Д. 19, 40
 Леклерк 186
 Ленін В.І. (Lenin) 30, 42, 55, 56, 75, 88, 124, 129, 159, 160, 166, 174, 176, 177, 179, 180, 191, 197, 199
 Либкнехт В. 189
 Лисенко Й.Г. 197
 Лібман Н. 170
 Лось Ф.Є. (Лось Ф.Е., Łoś F.)
     7, 11, 61, 89-91, 98, 102, 108, 110, 111, 113, 124-126, 130, 137, 138, 145, 161, 169, 182, 183
 Лохвицкий К. 73
 Лочмель І. 95
 Луканенко (Луконенко) Г.Д.
     6, 27, 30, 31, 35, 37, 52
 Лукань Р.-С. 128
 Лукін М.М. 12
 Лукьянов 73
 Луцький О. 3
 Лучаківська І. 3
 Любченко П.П. 50, 54
 Мазепа І. 68-70, 72-74, 134, 140-143, 153-154, 194
 Мазур В.М. 16
 Макарук Є. (Макарук Е., Макарук Г.) 78, 107, 110, 169, 175, 183
 Максимчук К.В. 91, 92, 97, 101, 110, 111, 124, 125, 130, 169, 183
 Маркс К. 41, 42, 74, 75, 94, 124, 129, 137, 174, 191, 197
 Марченко М.І. (Марченко М.И.)
     16, 66, 68, 71, 87-89, 91, 97, 144, 145, 161, 164, 169, 183, 193
 Межберг Н.І. 26, 27, 35
 Мироненко Н. 158, 173
 Мишко Д.І. (Мышко Д., Miszko D.)
     132, 133, 139, 169, 170, 194
 Міллер (Миллер) Д. 73
 Мінін (Minin) 177
 Мінц І.І. 105
 Мірза-Авак'янц Н.Ю. 99
 Модзалевський В. 73
 Муратов 95
 Мустьяц 15
 Наливайко С. 167, 185, 192, 193
 Неєдли З. 104
 Нечай Д. (Danilo Neczaj) 162, 172
 Носенко Л. 187
 Ованесова К.Г. 30
 Оглоблин О.П. (Оглоблін О.П., Оглоблин А.П., Ogloblin A.)
     4, 16, 66, 67, 69, 70, 78-81, 86-92, 94, 97, 100-102, 104, 105, 109, 110, 112, 114, 115, 124-127, 130, 131, 133, 137-144, 153-157, 161, 162, 166, 170, 180, 184, 190, 193, 194, 196-198
 Орлов А.М. 56, 63, 64
 Осетров М. 78, 79, 107, 170, 184
 Палій С. 68, 69, 74, 79, 81, 134, 161, 162, 168, 192, 193
 Палладін О. 116
 Панч П. 83, 119
 Пархоменко А.Я. (Пархоменко О.)
     193, 198
 Пасіка М. 121
 Пастернак Я. 116
 Папуканис 26
 Перчик Р.М. 93, 98, 132
 Петрик (Іваненко П.) 68, 107, 139, 184,
 Петро І (Петр І) 67-72, 74, 75, 77, 78, 87, 94, 101, 105, 106, 134, 139-141, 170, 173, 184, 186, 193
 Петров В. 116
 Петровський М.Н. (Петровский Н.Н., М.П.-кий, Pietrowski N.)
     16, 31-33, 66, 67, 71, 75, 78, 86-91, 97, 104, 107, 127, 129, 132-134, 136-138, 140, 141, 144, 155, 156, 158, 159, 162, 166, 168, 170-172, 180, 184-186, 190, 192-199
 Пиріг Р.Я. 3, 16
 Пічета В.І. (Пичета В.И.) 90, 91, 104, 155, 157, 166

- Плохинский 73
 Подорожний К.Е. 79, 94
 Подосетник В. 6, 50
 Пожарський (Pozarski) 177
 Покровський (Покровский) М.М.
 43, 46, 149
 Полонська-Василенко Н.Д.
 (Полонская-Василенко Н.Д.,
 Полонская Н.Д., П.Василенко)
 4, 16, 94, 98, 102, 127, 135,
 137-139, 143, 173, 186, 195, 196
 Полуботок П. 72, 73, 140, 141, 153
 Полухін Л.К. 78, 79, 108, 110,
 157, 196, 197
 Попов М.М. 44, 45, 52, 53
 Портной І. 186
 Предтеченский 95
 Премислер І.М. (Премыслер И.М.,
 І.П., Premisler I.) 29-31, 36, 52,
 89, 91, 97, 101, 102, 107, 127, 152,
 158-160, 162, 163, 168, 173, 174,
 180, 186-188, 197
 Прицак О.Й. (Прицак О.О.) 4, 128
 Пугачов О. (Emiljan Pugaczew)
 169, 182
 Путілов В.К. 129, 158, 194, 199
 Пушкін О.С. 95
 Разін С. 74, 177, 198
 Рогинський Г. 38
 Родина М.С. 95
 Рубінштейн Н.Л. 79, 83
 Рубльов О.С. 3, 8, 12, 16, 152
 Рудницький В.В. 144
 Рыков Н.И. 26
 Савич О.А. (Савіч О.А.) 90, 104
 Самойловичі, рід 74
 Санцевич А.В. 3
 Сараджев А.Х. 6, 11, 13, 18, 19,
 21-23, 25, 28, 34, 35, 40, 41, 49-51
 Свердлов Я.М. 165
 Сенченко А.Г. 22, 25
 Сенченко О.С. 23, 27, 28, 30, 31, 35,
 98, 110-113, 125, 130, 137, 138, 188
 Серкіз Я. 80
 Сизонов К.П. 21, 22, 26, 39, 40
 Сімович В. 121
 Сковорода Г. 136
 Скокан К.І. 159
 Скоропадський І. 72, 73, 139, 153
 Скоропадський П. 163
 Скоропадські, рід 73
 Скубицький Т.Т. 4, 6, 22-27, 31, 33,
 38, 39, 50, 54, 55, 58-62, 65, 71, 147-151
 Славін Л.М. 132
 Слуцький О.Б. (Слуцький А.,
 Слуцкий А.Б., Shucki Ał.) 91,
 98, 101, 156, 163, 164, 174-177,
 188, 189, 192, 197, 198
 Слосаренко Г.Я. 4, 14, 19, 36,
 48, 50-52, 55, 56, 58, 63-65, 147-151
 Смолій В.А. 8
 Смольний В.М. 6, 19, 28, 35
 Соболев 29-31
 Соловійов С.М. 72
 Сталін Й.В. (Stalin) 6, 14, 42, 47,
 50, 124, 159, 160, 166, 173, 176,
 177, 179, 180, 191, 197
 Шашевський Є.Д. 4
 Стебун І. 115
 Стецюк К.І. (Стецюк Е.И.) 98,
 108, 132, 133, 139, 143, 177, 198
 Столипін П. 169
 Студинський К.Й. 116, 117,
 120, 121
 Суворов О.В. 198
 Супруненко М.І. (Супруненко
 Н.И., Suprunienko M.) 82,
 87-93, 97, 127, 144, 156, 164, 170,
 177, 180, 189, 190, 193, 196-198
 Суходольський 84
 Табачник Д.В. 50
 Телічко (Теличко) В.П. 60
 Терлецький О.А. 4, 119, 122,
 123, 127
 Тизь 129
 Тихомиров М. 177

- Тичина П.Г. 19
Трегубенко М.Ф. 4, 17, 28, 30,
31, 33-36, 49, 54-62, 64, 145-151
Трегубенко С.М. 29
Трегубенко Ф.М. 29
Трегубенко-Цетельникова Г.К. 29
Трипольський Й.А. 79
Удод О. 8, 12, 159
Февральова Н. 188
Федоров І. 119, 162
Федорович Тарас (Трясило) 192
Федорук Я. 17, 117, 118, 120, 123
Фрайман 94
Франко І.Я. 83, 186
Фридрих П. 74
Фрунзе М.В. 94, 188, 191
Хаєт 38
Халєпо 89-91
Ханєнки, рід 154
Харченко П. 6, 50
Хвиля (Хвьїля, Олінгер) А.А.
25, 51, 54
Хмельницький Б. 45, 78, 83,
133, 172, 185, 194, 195
Чеботарьов Ю.П. (Чеботарев Е.П.) 35
Черкаська С.М. (Черкасская Е.М.)
98, 108, 137, 143, 189
Чернишевський М.Г. 112, 178
Черченко Ю.А. 3
Шапіро 94
Шахар Г. 5
Шевченко Т.Г. 27, 32, 78, 81,
83, 105, 106, 109, 112, 120, 165,
167, 170, 171, 178, 181, 182
Шерсток Ф.Ю. (Шерсток Ф.Е.,
Szerstiuł F.) 89-91, 101, 110,
111, 124, 125, 130, 137, 138, 177,
189, 190, 198
Шестаков А.В. 194
Шиманський М.О. (Szymanski N.)
78, 79, 108, 110, 156, 190, 198
Шліхтер О. 49
Штейн С.М. 28, 29, 35
Щорс М. (Szczors) 174
Щупак С.Б. 25
Юркова О. 3, 5
Юшков С.В. 94, 102, 104, 155,
156, 159, 177, 178, 181, 190, 198
Юшманов М.З. 13
Яворницький (Эварницкий) Д.І.
23, 26, 73
Ястребов Ф.О. (Ястребов Ф.А.)
6, 27, 28, 30, 31, 33-35, 37,
66, 68, 71, 78, 87-90, 97, 101, 104,
107, 110-113, 124-127, 130, 131,
137, 138, 150, 152, 155, 156, 158,
159, 161, 164, 165, 167, 168, 178-
182, 190, 191, 193, 194, 196-199

Передмова.....3

Документи:

№ 1. Постанова ЦК КП(б)У “Про організацію в Академії наук УСРР Відділу суспільних наук” від 23 липня 1936 р.....18

№ 2. З протоколу допиту старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР К.Ф. Гребенкіна в УДБ НКВС УРСР щодо його антирадянської діяльності від 27 квітня 1937 р.....20

№ 3. З протоколу допиту старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР К.Ф. Гребенкіна в УДБ НКВС УРСР щодо його антирадянської діяльності від 7 травня 1937 р 24

№ 4. Доповідна записка директора Інституту історії України АН УРСР і секретаря парткому АН УРСР С.М. Белоусова до ЦК КП(б)У про стан справ в інституті і роботу по написанню підручника “Історія України” (червень 1937 р.).....26

№ 5. Протокол допиту старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР Т.Т. Скубицького в УДБ НКВС УРСР щодо його участі у контрреволюційній троцькістсько-націоналістичній організації від 22 червня 1937 р.....33

№ 6. Звинувачувальний висновок УДБ НКВС УРСР у справі старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР К.Ф. Гребенкіна від 2 липня 1937 р.....38

№ 7. Стаття С.М. Белоусова “На історичному фронті України” (22 серпня 1937 р.).....41

№ 8. Із статті Кленового А., Запорізького Б. “Проти буржуазних націоналістів” (5 жовтня 1937 р.).....48

№ 9. Із протоколу допиту старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР М.Ф. Трегубенка в УДБ НКВС УРСР щодо його антирадянської

	шкідницької діяльності від 16 жовтня 1937 р.....	49
№ 10.	Із звинувачувального висновку УДБ НКВС УРСР у справі старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР В.В. Гуристримби В.В. від 22 жовтня 1937 р.....	53
№ 11.	Вирок Військової колегії Верховного Суду СРСР у справі старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР Трегубенка М.Ф. від 25 жовтня 1937 р.....	56
№ 12.	Із протоколу допиту старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР Г.Я. Слюсаренка в УДБ НКВС УРСР щодо його належності до антирадянської націоналістичної терористичної організації від 25-27 жовтня 1937 р.....	58
№ 13.	Протокол закритого судового засідання виїзної сесії Військової колегії Верховного суду СРСР по розгляду справи по звинуваченню старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР Г.Я. Слюсаренка від 17 листопада 1937 р.....	63
№ 14.	Вирок Військової колегії Верховного суду СРСР у справі старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР Слюсаренка Г.Я. від 17 листопада 1937 р.....	64
№ 15.	Протокол № 2 засідання секції історії феодалізму в Україні Інституту історії України АН УРСР від 3 січня 1938 р.....	66
№ 16.	Рецензія М.Н. Петровського на працю В.А. Дядиченка “Селянські рухи на Лівобережній Україні у 1700-1711 рр.” (17 лютого 1938 р.).....	71
№ 17.	Стаття директора Інституту історії України АН УРСР С.М. Белоусова “В інституті історії України” (11 жовтня 1938 р.).....	75
№ 18.	Звіт про роботу старшого наукового співробітника Інституту Історії України АН УРСР проф. О.П. Оглоблина за 1938 рік.....	78
№ 19.	Стаття вченого секретаря Інституту історії України	

	М. Супруненко “Інститут історії України в 1938 році”.....	82
№ 20.	Протокол № 1 засідання Вченої ради Інституту історії України АН УРСР від 11 січня 1939 р.....	87
№ 21.	Друкована програма наукової сесії Інституту історії України АН УРСР, присвяченої 230-літтю Полтавської битви.....	93
№ 22.	Кількісний склад співробітників Інституту історії України АН УРСР на 15 вересня 1939 р. та план по кадровому складу на 1940 та 1941 рр.	96
№ 23.	Список співробітників Інституту історії України АН УРСР на 15 вересня 1939 р.....	97
№ 24.	Звіт наукового робітника Інституту історії України АН УРСР П.П.Білика від 8 жовтня 1939 р про стан підготовки ХП-го випуску “Нарисів з історії України” “Україна в імперіалістичній війні та друга буржуазно-демократична революція”.....	98
№ 25.	Порядок денний засідання сектору історії України періоду капіталізму та імперіалізму Інституту історії України АН УРСР від 27 жовтня 1939 р.....	100
№ 26.	Видавничий план Інституту історії України АН УРСР на 1940 рік.....	100
№ 27.	Структура Інституту історії України АН УРСР на кінець 1939 р. та план збільшення штату Інституту на 1940 р.....	103
№ 28.	Друкована програма наукової сесії Інституту історії України АН УРСР, присвяченої історії Західної України.....	103
№ 29.	Звіт старшого наукового співробітника й керівника Сектору капіталізму та імперіалізму Інституту історії України АН УРСР проф. О.П. Оглоблина за 1939 рік.....	105
№ 30.	Звіт про роботу Сектору історії капіталізму та імперіалізму Інституту історії України АН УРСР за 1939 рік.....	109
№ 31.	Лист І.П. Крип’якевича до С.М. Белоусова від 30 грудня 1939 р.....	115

№ 32.	Лист директора Інституту історії України АН УРСР С.М. Белоусова до І.П. Крип'якевича від 31 грудня 1939 р.....	117
№ 33.	Лист І.П. Крип'якевича до директора Інституту історії України АН УРСР С.М. Белоусова від 9 січня 1940 р.....	118
№ 34.	Лист І.П. Крип'якевича до директора Інституту історії України АН УРСР С.М. Белоусова від 15 січня 1940 р.....	120
№ 35.	Протокол засідання сектору історії України періоду XIX і XX ст. ст. Інституту історії України АН УРСР від 24 січня 1940 р.....	124
№ 36.	Повідомлення члену Вченої ради Інституту історії України АН УРСР О.П. Оглоблину про засідання ради 25 січня 1940 р. та її порядок денний.....	126
№ 37.	Наказ дирекції Інституту історії України АН УРСР про створення львівського відділу Інституту історії України від 1 лютого 1940 р.....	127
№ 38.	Повідомлення про засідання Вченої ради Інституту історії України АН УРСР 15 березня 1940 р.....	129
№ 39.	Протокол засідання сектору історії України XIX та XX ст. ст. Інституту історії України АН УРСР від 25 березня 1940 р.....	130
№ 40.	Протокол засідання сектору історії України доби феодалізму Інституту історії України АН УРСР від 15 квітня 1940 р.....	132
№ 41.	Протокол засідання сектору історії України XIX та XX ст. ст. Інституту історії України АН УРСР від 22 травня 1940 р.....	137
№ 42.	Протокол засідання сектору історії України доби феодалізму Інституту історії України АН УРСР від 31 травня 1940 р.....	138
№ 43.	Повідомлення про засідання Вченої Ради Інституту історії України АН УРСР 13 липня 1940 р. та її порядок денний.....	141
№ 44.	Звіт керівника Сектору історії України XIX-XX ст.ст. О.П. Оглоблина за 1940 р.....	142

- № 45. Із протоколу засідання Президії АН УРСР № 7 від 17 лютого 1941 р.....143
- № 46. Із протоколу засідання Президії АН УРСР № 14 від 5 травня 1941 р.....144
- № 47. Із власноручних свідчень завідуючого сектором історії феодалізму Інституту історії України АН УРСР М.І. Марченка в УДБ НКВС УРСР про його роботу в Інституті у першій половині 1941 р. від 24 червня 1941 р.....144
- № 48. Із протоколу допиту заступника директора з наукової роботи Інституту історії АН УРСР Ф.Є. Лося як свідка під час перегляду кримінальної справи колишнього старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР М.Ф. Трегубенка від 14 грудня 1956 р.....145
- № 49. Із протоколу допиту старшого наукового співробітника Інституту історії АН УРСР В.А.Дядиченка як свідка під час перегляду кримінальної справи колишнього старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР М.Ф. Трегубенка від 15 грудня 1956 р.....146
- № 50. Із протоколу допиту старшого наукового співробітника Інститут історії АН УРСР С.М. Белоусова як свідка під час перегляду кримінальної справи колишнього старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР М.Ф. Трегубенка від 9 вересня 1957 р.....147
- № 51. Із протоколу допиту заступника директора з наукової роботи Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР К.Г. Гуслистого як свідка під час перегляду кримінальної справи колишнього старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР М.Ф. Трегубенка від 10 вересня 1957 р.....149
- № 52. Із протоколу допиту старшого наукового співробітника Інституту історії АН УРСР Ф.О. Ястребова як свідка під час перегляду кримінальної справи колишнього старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР М.Ф. Трегубенка від 13 вересня 1957 р.....150
- № 53. Із протоколу допиту старшого наукового співробітника Київського державного історичного музею

	І.М. Премислера як свідка під час перегляду кримінальної справи колишнього старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР В.В. Гуристримби від 29 вересня 1960 р.....	152
№ 54.	Із спогадів О.П. Оглоблина “Мій творчий шлях українського історика” (листопад 1964 р.).....	153

Бібліографія праць співробітників Інституту історії України за 1936-1941 рр.		155
І. Серійні видання, монографії, збірники наукових праць, збірники документів.....		155
П. Хронологічний покажчик.....		158
	1937.....	158
	1938.....	160
	1939.....	165
	1940.....	179
	1941.....	191
Іменний покажчик		200

Підписано до друку 27. 41. 2001. Формат 60x84 1/16
Ум. друк. арк. 12, 21. Обл. вид. арк. 12, 15
Тираж 200. Зам. 227 2001 р. Ціна договірна
Поліграф. д-ця Ін-ту історії України НАН України
Київ-1, Грушевського, 4

